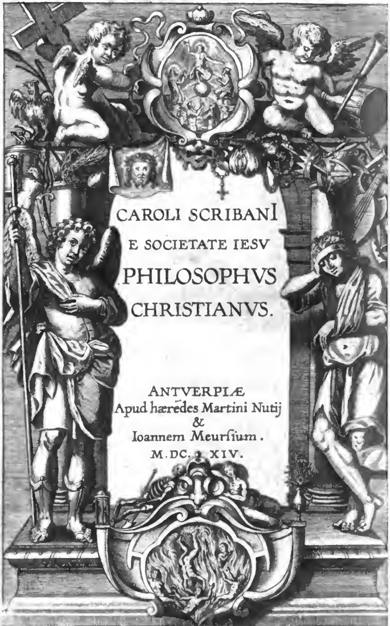
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXV
C
7
NAPOLI

XXV
C
7

Digitized by Google

Domus Professae Neap. catal. inscrip. Soc. Iesu

CAROLI SCRIBANI
E SOCIETATE IESV

PHILOSOPHVS CHRISTIANVS.

ANTVERPIÆ
Apud hæredes Martini Nutij
&
Ioannem Meurſium.
M.DC. XIV.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
REVERENDISSIMO
FREDERICO
BOROMÆO
S. R. E.
CARDINALI,
MEDIOLANENSIVM
ARCHIEPISCOPO.

OLIM Poëtarum non vni decantatæ Semiramis & Penelope auibus nutritæ, vrſa Paris, canibus Perſarum Cyrus, apibus Plato, formicis Midas, luſcinia Steſichorus Lyricus, Ro-

mulus & Remus lupa. quanto felicior inluſtris Boromæa domus, altrix nutritiaq́; facta exulantis Philoſophiæ Chriſtianæ? quæ totis non ſemel regnis pulſa, poſt emenſum orbem mariáq; mæcenatem quærebat; reperit in magno Sanctoque Boromæo Carolo, virtutibus, ſanctimonia, rerumq́ue geſtarum gloria nulli ſecundo. fuit cùm ſe Roma Fabriciis, Curiis, Fabiis, Catonibus, Læliis, Scipionibus, Metellis, Seneca denique, Rutilio, Thraſea iactaret; Græcia Socrate, Platone, Ariſtotele, Solone, Lycurgo, Simonide, Theognide, Phocylide, Epicteto; Ægyptúſque Triſmegiſto gloriaretur. vana nomina, rebúſque veráque Philoſophia vidua. & quid hæc ſunt

ſunt ſi non vmbræ ad magnum hunc Mediolanenſem Solem? nec procul exempla petenda. vita, moréſque docent quàm longè ſupra hos omnes, alióſque, Chriſtianè etiam alteq; cinctos, altè illi vera Philoſophia inſediſſet animo. obiice *Paupertatem*. cum Beatis, ait, de felicitate certabo. nullæ apud eos opes; aurum, gemmæ, purpura, marmora cælis exulant. & non via ad illos ſine auro, ad virtutem ſine viatico eſt? iam qui ad naturam viuit quando eſt pauper; qui ad vota quando eſt diues? *Dignitatum ac nobilitatis abdicationem*. Piſcator, ait, Petrus fuit. Stephanum nulli maiorum, ſed lapides nobilitarunt. Paullus operi locauit manus. Matthæus à telonio ve-

nit. Laurentium genus non fecit magnum, ſed craticula & prunæ & vox ſupra humanam, VERSA ET MANDVCA. & non Ioſeph, ac neſcio an non Chriſtus ipſe, lignariam exercuit? omnes vnius parentis ſoboles, vnius regni hæredes ſumus. demum animus, & ille ſolus, nobilem facit, cui ex quacunq; conditione, Lazari an Zachæi ſupra fortunam ſuam licet ſurgere. *Voluptatum carentiam.* Nemo ait excelſi ingenij ad hæc vilia, fœda, pœnitenda ſe demiſit. certiſſimúmque argumentum viri cælo nati eſt, ad blanda & in voluptatem trahentia non properare, non ire, non abduci. *Exilium*. Non ſum ait vni angulo natus. hæreditas mea mundus eſt, & nemo volẽs exulat.

lat. ſemper enim Chriſtianus mente cælum patriam ſuam incolit. ab hoc nulla illum fortuna, nulla tyrannis excludet. *Fortunæ infauentiam.* præoccupare, ait, hanc non tantùm quaſi ex æquo, ſed è ſuperiore loco, adeoque & prouocare, Chriſtianum eſt. & quis neſciat generoſos animos aduerſantibus roborari, ſecundis molleſcere ac frangi? experiamur inuicem; illa inſultando, ego ferendo ſpectaculum facti magni Dei: nam quid verear coronas & triumphos, ſudoris & ſanguinis comites? veriùs. fortunatiſſimorum parentum feliciſſimos poſthumos filios, beatiſſimæ æternitatis hæredes? *Vincula & carcerem.* auferamus, ait, nomen, non omnia ſpiritui patent?

caro includitur? animus liber eſt, qui quoties volet, toties terraſq; cælumque inambulat. iam quid manus patiuntur in neruo, quid pedes in compede, cùm animus in cælo eſt? *Tormenta & flagra*, nemo, ait, de deliciis in aciem procedit. & athletæ non ſegregantur ad ſtrictiorē diſciplinam, perq; verbera & flagra ædificando vacant robori? tāto nimirum plus de victoria ſperantes, quanto pluribus antè incommodis exerciti; aut fòrs minùs febris cruciat, milleque morborum genera, quæ diademata & ſceptra elidunt? *Mortem*. quanti, ait, illam contempſerunt ſub præmio laudis humanæ, etiam ancillæ & ſerui? & ego dubitabo tantùm erogare pro vero, quantum alij pro

pro falſo? non eripitur hæc vita, ſed interrumpitur vt meliori reddatur: nec conſumitur, ſed emittitur ad certiora ſpiritus.

Hæc Magnus Sanctusque Carolus à Chriſtiana Philoſophia ſuxerat; quæ illum opibus, honoribus, purpura, ſceptro, minis, tormentis, morte, adeoque inferno maiorem, cælitibus parem dederat. & quid aliud ab hac mente æternatura philoſophia fœta grauidaque ſperari debuit, quàm vt quidquid hic magnum, tanquam perituræ comœdiæ tragœdiæq. momẽtaneam ſcenam, Deo, origineq. ſua, regnoque cui nata, indignum contemneret? Imitaris generoſam hanc magni Patrui mentem, & Philoſophicis felix inſiſtis veſtigiis, Philoſo-

phica

ne balteum? quid ad hominem quibus maioribus fluxerit? multum ſerit, plus etiam metit, aurea tectis pendent laquearia, argenteæ ſtant lances in menſa citrea, cœnat ſplendidè, veſtitur purpura, copioſi circumſtant ſeruulorum greges, adulantium agmina, balneaq; & fontes non tam exeſis, quàm exciſis ſaxis ſuſpenderunt rupes? quò hæc ad laudem? Quæ ad hanc faciant docebit Magnus, Tuus, patere, meuſq; iam Carolus. Hunc qui viderit interritum in periculis, cupiditatibus intactum, inter aduerſa ridentem, in ſecundis non elatum, in tempeſtatibus æquè ac in malacia placidum, ſemper ſui ſimilem, nunquam alium, non exclamet,

Magnus

Magnus hic vir, omniq́ue calamo & ore maior? talem non niſi ſæculis multis vnum alterúmve, tanquam ætatis ſuæ phœnices videbis. quid miraris? interuallo magna naſcuntur, reliqua in turbam naſcentia, & bracteata quadam gemmeaq́ue felicitate magna, nulla non dies protrudit. neque hos Philoſophia promittit, ſed fortuna fatuo plurimùm delectu, ac in improbiſſimum ferè quemque munificentior. plus auri, agrorum, pratorumq́ue, fluminum, nemorumq́ue poſſides? plus operæ acceſſit. & propè quod labyrinthum ingredientibus, quo altiùs ſe credunt, eo fortiùs implicantur; idem in opibus euenire videmus. non damno tamen

men aurum & purpuram. ſed plerumque magnificentior ſermo è grabato & panno naſcitur: magis, fateor, è purpura nitet, quia rarior ex hac grandior exurgit dictio. nam vt magnum ſit non habita non ambire; neſcio an non maius circumfuſa contemnere, nec illarum contubernio corrumpi. & ſanè ſi res pondere ſuo cum Seneca metiamur, non magnum argumentum eſt indolis magnæ aqua & panni: niſi quis non tam neceſſitate quàm voluntate hæc ferat. multorum namque latent ſub illis vitia; ac ne paria peſſimis darent, fortuna fecit: adde opes explicandæ inſtrumenta nequitiæ, adde potentiam, & da quod volet poſ-

ſe;

ſe; diſces quid ſperare quid timere debeas. quo magis in Magno Carolo miramur purpuram, gloriam, opes, nec indulgentem illis, etiam calcantem. Imitaris hæc magna, & magnis animis ſubmoues hæc fortuita, te ipſo contentus, & ex te naſcentibus animi bonis, ad quæ Te Philoſophia ducit. non addam ex huius ſchola plura, Collegium tuum Ambroſianum, & qualis poſt Vaticanam nulla fors orbe toto bibliotheca quæ non ſpondet diuite omnium voto? tubæ hæc & tympana ſunt reliquis orbis Chriſtiani Principibus. excitentur tantùm noui Themiſtocles non pœnitenda æmulatione ad noui huius Miltiadis trophæa. ita

voueo.

voueo. & purpuræ Tuæ, Magne Præſul, Magno Sanctoque Carolo, Deoque in Chriſtiana hac Philoſophia vota hæc

meq; totum

æternùm S. D. Q.

CAROLVS SCRIBANIVS.

SCRIPTIONIS CAVSSA

CARDINALIS *Lanfrancus. condixerat hic mihi in biduum ſeriarum rerum tractationem. veni ad deſtinatum diem, cùm in Vaticani limine video grande aliquid ſubmurmurantes medicos. ingredior. occurrit familia, gemitu & pertinaci ſilentio, manuum compreſſione, oculorum flebili iactatione magnitudinem teſtata. à qua nihil refero præter denſas lacrymas, deiectas mœroribus genas tãquam graui vomere proſcindentes, & ſuſpirioſum illud, O, vocéſque doloris indices. cœpi ſuſpicari quod erat, & imo ducta anhelo pectore ſuſpiria, & lacrymæ, qualis illiſa tectis grando, vt cætera tacerent, loquebantur. conclaue ipſum Domini peto. video in lectulo alterius meliorisq; vitæ res meditantem. & iam triſte vltimumq; illud vale dixerat ſuis: in quo tanquam rupeo ſarcophago domeſtico-*

rum ſpes omnium conſepultæ & emortuæ iacebant. ſteti attonito ſimilior, vt in re tam præpropera, tam inexſpectata. recta exinde me ad ILLVSTR. ET REVER. *Scipionem Cobellucium, confero, ac vix data acceptáque ſalutatione. Itâne mi Scipiò rapimur? ô ſpes fallaces! vbi ſunt cogitationes noſtræ? vbi ædium auguſta, hortorum amœna, diuitéſuperboq; ludentia nemore? vix biduum interceſſerat cùm ſponderet Lanfrancus Tuus annos plurimos athleticæ propior quàm purpuratæ valetudini. at nunc vbi ſpes & meditata in annos, audeo & ſperata nō vno voto? ad quæ Scipio pro ingenita modeſtia & prudentia. Nihil hic nouum. vetera vides, & multorum iam ceruicibus trita. & ferè purpuratorum hæc ſemita, in medio magnarum cogitationum deſtitui. quanto feliciores vos, quibus, cùm omnis dies, omnis hora vltima, nihil inopinatum accidit. hic ego, Eſt vt dicis. & inter felicitates omnium primas hæc mihi lacerna eſt, quæ Philoſophiam hanc docuit, ridere humana, etiam calcare. gratulorq; in primis Tibi, qui inter purpuram do-*

ctáque

ſtáque volumina, plus philoſophici quã purpurati pulueris tecum trahis. o vana, & ſolo non rarò promiſſorio opulẽtata verbo! pauci dies ſunt, cùm legerem hortos ſtantis tunc Lanfranci Tui, ridebámq. diuites in iis ſpõſiones, longiſſimam domino vitam mentientes. hyberna nemora, hybernas aues, rupes, fontes locis non ſuis; valles, montes, lacus, torrentes, alibi omnia nata, hic ad naturæ inuidiam educta: & tacitus mecum, Quamdiu hæc? non deſtituẽt dominum ante extremam manum? addo, Cui hæc nunc domino aut hæredi poſita? Vetera hæc, ait Scipio, & nõ vna in gente reperies. vbi enim non colũtur agri? nec multo, fruſtra iam agri: ſed & vrbes retro, & populi frequẽtes. quid quod & maria mortem non vno loco biberint? iam quanta oppida aut Oceanus diluit, aut fulmina decinerarũnt, aut non mitior ignis, aut detotondit gladius, aut ſoli hauſta ingluuie ſine nomine iacent? imò non ſatis ſemel paſſa, ſemper metuẽda hæc veniũt rediuiua malorum fœneratione. verè inquam iſta commemoras, & elementis ſideribuſque docemur nihil

 hic

hic perpetuare: dies & nox inuicem vertũt, perimũt. ſol ſtitionibus annus, luna mẽſtruis quid non teſtantur? aër quàm vbique terrarum inconſtans? hic albeſcit in niuibus, ibi concreſcit in grandine, alibi imbribus grauidatur, nunc ſudat in rore, nũc flumina emittit, arbitreris ingenti matrio nixu diſruptis viſceribus partum diffundere, dehinc ſubſtillum & denuo ſudum, inde nimbis collidentibus tonitrua mugiunt, rutilant fulgura, fulmina præmicant, & ſperata rurſus ſerenitas. iam mari quã fides infamis? de fluſtris inquietum, de decumanis tranquillum. nunc dormire, adeóque & mortuum arbitraberis, ignaua cubatione. & momẽto ſurgit in montes, credas Babylonem inſurgere cælo, minaſque iráſq. in terras Diuûſq; iaculari. & ſanè vbi excreuerit indignatio, pilas paleáſque claſſes iurabis, ita toto iactantur elemẽto, vt momento propè eodem nunc nubes tangant, nunc vada. terra verò quàm varia? videas virentem, exinde flauam, mox & canam, ac tandem ſine veſte incultam, exſuccidam non vno loco, eodémq. non multo graui temulen-

tam

tam vindemia. intuere deinde, hic montium ſcapulas deraſas, ibi valles nubibus ſuperſtantes, fontiũ alibi diuites venas, alibi arentes, fluminúmq; vias iam nullas. Fuit hoc, ait Scipio, iam inde à primordio. terram cogita primitus virginem & caſſam, inde viritim per mapalia cultam, ac demum velut ex ſemine populi de populis, vrbes de vrbibus, de regnis regna nata ſunt. & non vno poſt hæc loco iterum mapalia, ſolitudo, & graue illud, Fuit hic Troia, ibi Babylon, alibi Niniue ſtetit: eritq. cùm hæc ipſa vrbium orbiſque Domina audiat, Hic Roma, & cælo ſurgentia tecta, & colles aliquando: denique, non vltimus decoctor ignis caſſam ac quaſi virginem reſtituet terram? bene, inquã ego. & vt ſemper ſoles prouidè & doctè. atque vtinam hæc altiùs inſederent animis, tinctáque purpura omnis ſeriis his foret cogitationibus: mortis in primis, & alterius vitæ, ô nimiùm funeſtis, à quibus omnis miſeratio & benignitas æternùm exulat. Quid fiet, mi Scipio, cùm incomitata ſtabit purpura irreuocabili Æternitatis ſententia ferienda? Dura viciſſitudo.

 ignes

ignes & flammas qui cogitat Æternas, & ante has ſæua magni Iudicis tribunalia, non contemnet quidquid perennaturis incendiis metuendum? nam quæ hæc fiducia, hic auro & honoribus circumfluere, & cum Epulone purpura, & cum Lazaro Abrahæ ſinu ſperare? quis miles victoriam è deliciis & menſa ſperat? quis de bombicum ſtamine, & molli pluma, palmam & ſtatuas virtuti deſtinatas? de papilionibus & ruſtica caſa in aciem itur & arma victricia victurúmque terris nomen. de agreſti aggere, de ſubacta maligna terra, dum decurritur campus, foſſa ſtruitur, teſtudo deſiccatur, obdureſcunt manus, facilis ad arma, ad ferrum, ad triumphum via eſt. nam quid timeant, aut quid non ſperent roboratæ manus, & per ſtrictiorem diſciplinam exercitæ, pugnǽque iam antè ædificatæ? dura hæc fortè cuipiam videbuntur. mollia erunt, ſi præmia cogitamus victura æternùm: ſi noſtra cum Chriſto componamus, illius innocentiam & pœnas, ſcelera noſtra & mollem vitam magis etiam, ſi ignes cogitamus, nullo æuo mitigandos, nullo

lo finiendos. Hic Cobellucius. Hæc qui cogitet, alia omnia extra purpuram meditetur. ac illa iam donatus, publicè licet illam, priuatim tamen ſaccum & cinerem redolebit, maximè vbi ad adoleſcentiæ ſeriam diſquiſitionem animum adiecerit. nam quis in coccino & tyrio pro delictis ſupplicet? quis inter balnea hortoſq; amœniores? inter ſpumantes falerno pateras, niuibus glaciéque mediis æſtibus natantes? cui ego, Planè tibi Scipio aſſentior. nam quid ſtolidius quàm purpuratis ſuſpiriis cælum petere, coccineis lacrymis gloriam ſperare? maximè cùm plus purpura coccúsque ſuſpiriatur quàm cælum; cùm plus illis ſudorum lacrymarúmque quàm huic fluat, plus etiam ſanguinis? & qua purpura præit ille qui ſanguineo madidus ſudore hortum rigat & prætorium, vt natare lauariq. iam poßis non roſa aut myrto, ſed conditoris tui ſanguine, inuicem delictorum tuorũ prodigè fuſi? aut qua purpura, ſpineo redimitus diademate, venuſtat genas? qua clauos, crucem, lanceam? qua ſpongiam, pannos, præſepe, monumentum? Ad

 quæ

quæ Scipio. Ingẽti ad hæc animo opus. Neq; enim inchoaſſe ſatis. perſeuerantia coronatur; & hæc ſola, ne exemplo illorum qui naufragio liberati cùm repudium mari & naui dixerint, vbi reſederint fluctus timent rá, votorum obliti, pericula repetunt, redeamus ad vetera, canes ad vomitũm: vt audiamus cõminatorium illud, zizania ignibus nata, fenum fornacibus deſtinatum. maximè cùm circuit hoſtis, ſi quos poſsit aut concupiſcentia figere, aut opibus irretire, aut honoribus à vero detorquere. neq; tamen deſperandum mi Scipio, poſt lapſum. neq; nos pudet pigétve poſt morbos nouos, valetudinẽ iterare medicamentis nouis. bene ille. cecidiſti? non pudeat liberari. iteranda medicina eſt inualetudine iterata. neq. ſtatim ſuccidendus aut ſubmittendus animus deſperatione eſt. ſed neque nimia fiducia reſtitutæ ſemel valetudinis ad morbi cauſſas properãdum eſt. fatui qui valetudinis fiducia, volũtaria ſe induunt ægritudine, & præteritorum fortuita ſpe ad pericula decurrunt. prudentes, qui ſalutem, periculorum memoria operantur, nuſquam ſecuri,

ſecuri, ſemper timidi. timor ſecuritatis dux eſt, periculorum præſumptio. verum animis in his opus. fateor. at deeſſe illi non poſſunt futura cogitāti. quid enim huic arduum euenire poteſt, nō ſi morte propoſita ſanguis ſundendus, aut in compede vita trahenda. videt, cùm ad humana & profundam gentilitatem ſe vertit, etiam in fœminis horum contemptum, videt Aſdrubalis vxorem deuolātē in ignes. vt hoſtili ſe ludibrio eripiat, videt aliam aſpides pectori immittētem, aliam etiam marito ſociam & mortis ducem, & illam quæ à lupanaribus ſemeſam linguam in tyrannum expuit ne coniurationis prodat ſocios. & hi pertenuis naturalis cuiuſdam Philoſophiæ, in indocta ceruice & fœmineo pectore fructus ſteterunt, ſub præmio laudis humanæ. quid poterit Philoſophia Chriſtiana meliore iam Chriſti ſui purpura delibuta, ſudoribus lota, ſanguine balneata, vulneribus paſta, clauis roborata? formidabit pati pro veritate in ſalutem, quod alij affectarunt pro vanitate in perditionem? quod illi pro inaniſſimo nomine, non audeāt hi pro

 nun-

nunquam morituro, & de æternitate cum Chriſto commenſurando? nam quid pertimeſcat animus Chriſto ſuo plenus, veráq; illius Philoſophia excultus? Subiūxit Cobellucius. Nemo hæc dabit niſi Chriſtianum Philoſophum olens, vt liceat mihi cum Tertulliano. Grande *Philoſophici Chriſtiani* pallij beneficium eſt, ſub cuius vel recogitatu improbi mores erubeſcant. *quo tectus quidquid hic magnum proculcet vt paleam meſſoria vanno excuſſam. vt non immeritò cum eodem exclamem*: Gaude pallium & exulta. melior iam te Philoſophia dignata eſt, ex quo Chriſtianum veſtire cœpiſti. *Verum dico Chriſtianū, qui mores vitámq. Chriſti ſui imitetur & exprimat: cuius vel occurſu vitia ſuffundantur. quis enim æmulum ſuum cùm videt non patitur? ita improbitas virtutem ſpeculata, ſi non remiſerit exuerit ꝗ omnem malignitatem, rubore tamen percutitur, & æmulæ conſcientiæ tacita confeßione errorem teſtatur. finierat. & ego. Sequamur, mi Scipio, magna hæc verba, magis etiā, locupletemus hæc rebus nihilo*

inſe-

inferioribus. nam quid iam ambiat Philoſophus tuus Chriſto plenus? purpuram? non morituram cogitat, contemnit ſcenicam. honores? miſerum eſt altiùs tolli, vt decidas altiùs. nobilitatem? anima & corpore pares, ſola virtute diſtinguimur. opes? magno viatico breue vitæ iter non inſtruitur, ſed oneratur delicias? victimæ ad ſupplicium ſaginantur, hoſtiæ ad pœnam coronantur. Et quid ſunt hæc, omni momento dubia exſpectatione pendula? quid Epulonia menſa & purpura cum præmiatione Lazari? delectus in manu noſtra eſt. vtriuſque poſſeſſione Chriſti exemplo excludimur. errare ille vt nec mentiri nec fallere potuit. Iam verò quid metuat Chriſtianus Philoſophus? agonem? quis miles ſub oculis Imperatoris ductorisq; ſui non vltro pericula prouocat, hoſtem laceſſit? & non vt aurum ignibus, ſic nos Domino diſcriminibus arguimur? tormẽta? nobile ſpectaculum & Deo dignum, Chriſtianus cum minis & tormentis compoſitus. aduerſa? nõ omnes viri fortes ærumnis ſuis floruerunt? tolle illa, non materiam ſubtrahes

vir-

virtuti? & quod diſcrimen inter fortem & ignauum ſi aduerſa ſuſtuleris? hinc illud Poëtæ,

Ingenium res
Aduerſæ nudare ſolent, celare ſecũdæ.

paupertatem? felicior in itinere qui leuior incedit, & expeditior cælo eſt onere ſubtracto. docuit hoc Chriſtus, & omnes propè magni, quos in exemplum omnis ætas adducit. vincula? ſolutus omnis imitator Chriſti Deo eſt. & non arctioribus manicis tenetur qui ſceleribus conſtrictus iacet? tyrannos? iudex aliquando horum ſedebit agonotheta noſter. ridétque omne carnificis ingenium, memor alterius æui ignium, qui membra dum vrunt reficiunt, dum carpunt nutriunt: ſicut ignes ardentium vbique terrarum flagrant, nec erogantur: memorq́ꝫ futuræ felicitatis nulla æternitate ponendæ, nulla minuendæ. Verùm quid hiſce diutiùs occupatiſſimum teneo, & publicè pecco qui à publicis auoco. vota precéſque amico perſoluamus. dixeram. & mutua beneuolentiſſima amiciſſimâque, vt vſus noſter ferebat, conſalutatione ſermonem finiuimus.

nimus. Inde ipſe ad Vaticanum ſuum, ego domum, & plenus iam morte tanti viri, plenus Chriſtiano hoc alloquio, decurri ad chartam & calamum, ad mortem, demum ad operis huius reliqua. Memento quicunque hæc leges, vitæ huius & alterius. momento rapimur è purpura & deliciis ad tribunalia. ô non ad immites & nũquam morituros Epulonios ignes! ab auro & cogitationibus ſæculorum magnis: non ſit cum Euangelico diuite, cui ſudabat area, laſſata gemebant horrea meſsibus fatigata. Memento doctiſsimi Cobellucij, memento & mei apud communem Dominum, cui omnis hic ad lampada labor deſudauit, vt priori huic Timoris, Virtutum alter, tertiuſque Amoris diuini tomus accedat. ita voueo. animum tantùm, viréſque otiúmque concede Deus, gloriæ tuæ, ſaluti meæ, publico multorum bono.

SYLLABVS CAPITVM.

CAPVT I.
FINIS. Ad quem à Deo creatus homo. *pag.* 1.
CAP. II.
PECCATA. Quibus excidit conceſſa gloria. pericula. remedia. 32.
CAP. III.
PALATIA, AGRI, OPES. Inualidum fundamentum cælo, cui conditus homo. 81.
CAP. IV.
HONORES. Veros non eſſe, nec homine dignos quos ſæculum promittit. 109.
CAP. V.
NOBILITAS. Vnam eſſe quam patre Deo, anima & virtutibus præferimus. 136.
CAP. VI.
VESTES. Peccati pœnam eſſe, indicem humanæ mentis, libidini hederam. 163.
CAP. VII.
SCIENTIA. Eam ſolam nomen mereri, qua cælo præluditur. 197.
CAP. VIII.
BELLA. Sceleribus his viam, regnis interitum, animabus perniciem parari. 239.
CAP. IX.
MENSÆ, VOLVPTAS. Naturæ has pertenues, cupiditati immenſas eſſe, inferni præambula. 302.
CAP.

CAP. X.

DETRACTIO. Ingens præſenſque toxicum. odiorum bellorumque materies. 341.

CAP. XI.

ADVLATIO. Eo grauior quo tectior: quo ſub amici perſona incautos perimit. 392.

CAP. XII.

MORS. Omni momento dubia exſpectatione pendula, ne præfidamus, & paratos reperiat. 424.

CAP. XIII.

IVDICIVM PARTICVLARE. Pariantur hic ſceptra ligonibus, nullo purpuræ aut grabati diſcrimine. 461.

CAP. XIV.

IVDICIVM VNIVERSALE. Horrore & terroribus plenum, elementorumque colliſionibus prænotandum. 478.

CAP. XV.

INFERNVS. Aeternis vſtionibus miſerandus. 495.

APPROBATIO.

Hic Philoſophus Chriſtianus R. P. Caroli ScribanI Prouincialis, è Societate IESV, nihil continet, quod religionem moresque offendat. Sed veræ ſapientiæ viam commonſtrat. Quare in ſalutem animarum, publico multorum bono, prodire poterit. Teſtor 8. Febr. anno 1614.

Egbertus Spitholdius S.T. L. Canonicus & Plebanus Antuerp. librorum Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTI & ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ Archiducum Auſtriæ, Ducum Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Sereniſſimorum Belgarum Principum, priuilegio cautum eſt, ne quis *Philoſophum Chriſtianum* CAROLI SCRIBANI Soc. IESV Theologi, præter hæredum Martini Nutij P. M. & Ioannis Meurſij voluntatem intra ſexennium in Belgio imprimat, aut alibi impreſſum in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve habeat. Qui ſecus faxit, confiſcatione exemplarium & alia graui pœna multabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ anno 1614. xv. Februarij.

Signat.

Steenhuyſe.

CAROLI SCRIBANI E SOCIETATE IESV

PHILOSOPHVS CHRISTIANVS.

CAPVT I.

FINIS, *cui à Deo conditi. nam quidquid hic eſt, fini deſtinatus campus eſt. ſequentur præmia, & clamat è ſpecula conditor cui nati. Facilis iactura periturorum eſt. ignauus his paſcitur. excelſior animus, & qui res ſibi, non ſe rebus metitur, æternis gaudet. cogitat originis ſuæ locum, & ſe cæleſtibus parem, perituris maiorem. Hanc mentem vera Philoſophia imbutam, indignantem premi morituris, generoſioreq́ calcatu ſpernentem abitura, aſſidua harum meditatio dabit.*

QVID perituris immoraris anima, ſolaque vanitate grauidis mentem paſcis? maior es quàm vt tam inanibus diſtendaris: viliora hæc ſunt quàm vt tam nobili commiſceantur. quid ad externa cir-

cumfers oculos, & admiratione tangeris rerum fors cras, fors hodie, adeoque hac hora & momento eripiendarum? indigna generi tuo ſunt, & cælo cui natus. quid auri fulgore, argenti nitore, eboris candore perſtringeris? ſordent hæc omnia cui animus origini ſuæ Deo coniunctus eſt. quid ſtatuas miraris incudibus, malleis, fornace & ignibus natas, è variatarum antè rupium cruſtis aut Aethiopicis ſcopulis mendicatas, defruſtatas? quid

Diſtinctum vario nitore marmor,
Quod ſub verſicoloribus figuris

maculoſa oculos hebetat ſuperficie? horæ momentum intercurrit inter hæc ſtantia & cadentia, inter ſuperbas ceruices inuidiam Babylonico vertici facturas, & vilem cinerem flamma lambente decoctum. Quid fontes ſuo an alieno molliter labentes, aut præcipitibus ſaxis ſalebratos, & exinde poſt ſubterraneam deliquationem puriùs ſalientes? quid flumina & maria criſpis toroſiſque erroribus ludentia? quid fluctus iraſque ſuas minitanti murmure aggerum arenarumque repercuſſu bibentes, ſorbenteſque? momento quo luſere nauigia loco ſorbentur. nec inaſſueti tantùm irarumque fraudumque ignari, ſed quibus cum diſcriminibus pelagi non notitia modò, ſed & familiaritas interceſsit,

terceſſit, inenatabili profundo deuoluuntur. quid agros in nemora diffuſos, in paſcua diſtentos, in hortos picturatos, in vineta & oliueta luxuriantes, in montes, colles, valles, prodigioſa varietate collucentes? momentum euertendis ſatis eſt, & vbi ſe olim frequentia ſuffocabat, ſolitudo eſt: vbi hortorum nemorumque in mutuam æmulationem arte naturaque proludente ingens gloria fuit, ſcrupeus ager & inhoſpita terra eſt, nullo vomere aut ſarculo ſcindenda: & quæ retro ſupra Palæſtinam fœcunda, ſupra niuoſos Alpium vertices ſterileſcit. Quid de ſerpentum frontibus, de Indico ac Aethiopico mari aut fluminibus, de piſcium cerebris verrucas pro gemmis piſcatas admiraris? naufraga videlicet ſine his venuſtas neglectaque iacebat. adminicula ab his petenda erant, vt fieret vir gladius mulieri, viro mulier. Quid myrto & illuſtriore quaq; fronde, roſis, liliis, lauro, violis ornatum verticem amplecteris? ſerua caput intaminatum. Chriſtus illud cùm volet, coronabit in cæleſtibus. & quid floribus coronaris, qui ſpinis non potes? aut ignoras Chriſtum non antè immortalitatis corona donatum, quàm in Pilati prætorio ſpinis coronatus fuit? & non antè gloriæ regem in cæleſtibus ſalutatum, quàm Rex Iudæo-

rum in cruce proſcriptus eſſet? quid gemmas amas falerno ſpumantes? quid niues glacieſque æſtiua natantes cryſtallo? ſuauiùs bibitur ſiti prouocante, quæ contenta ſedari eſt. quid ſuffita cinnamomo, thure, aut Arabiæ lacrymis ſparſa? quid myrrhatas, pumicatas, malobathratas veſtes, aut alicuius beſtiæ recrementis fumigatas? pudeat ornatum ab illis mutuari domeſticis diues. Quid purpura gloriaris & maioribus? ſola virtute diſtinguimur. pari namque ſorte naſcimur, pari cadimus; quod intercurrit vix Comœdiæ ſcenā implet. Quid voluptates venaris magno luendas? ſurdis auribus naufragos hos Sirenum ſcopulos enauiga: & Apoſtolum omnis ex ſeipſo pudicitiæ magiſtrum, omniſque impuritatis execratorem lege: vide quàm validè pro pudicitia in omnem libidinis laſciuiam iaculetur, quantaque ſecuri vniuerſam voluptatis ſiluam cædat & excaudicet. cogita denique, quantam pœnitentiam hæc tenuis delibatio, hæc verecundiæ auocatio, hæc oculi de ſanctimoniæ tenore deceſſio, excipiat. partem in ignis & ſulphuris ſtagno. tam carè luitur volaticum gaudium, tam labili parantur æternæ flammæ. Quid carnem & domeſticum hoſtem accuſas? nulla ad libidinem vis eſt niſi ipſa. neſcit quod libet, cogi;

cogi; nec quiſquam nolens fornicatur. teipſum accuſa qui huic gurgiti manum tradis. ad preces & medicantia ſuſpiria te conuerte. ſin inſurgat acrior hoſtis: ad ieiunia & flagra, ad cor contritum & cinere ſordidatum te verte. circumſtagnent ſtratum lacrymæ, integat ſaccus, & de cilicio aſperior decumbat culcita. neſcit ferocire fame enecta caro, nudaque humo & duro illiſa ſaxo, verbereque laſſata & domita, & tamquam vomere proſciſſa & ſubacta. Quid opes cogitationibus metiris? magno viatico breue hoc iter non inſtruitur, ſed oneratur. & vt omnia poſſederis, quid comitabitur abeuntem?

Quid corpus denique vniuerſum intueris? maior es & ad maiora genitus, quàm vt mancipium ſis tui corporis, quod non aliter circumſpiciendum quàm vinculum libertati circumdatum, quàm compedes animæ iniectæ, quàm ingentis ſpiritus carcer, quàm exilium cælo nati. Erige te proinde ſupra hanc carnem & oſſa, & ſubſtructam ſaniem. cùm viſum fuerit Deo, diſtrahes cum hac ſocietatem, redibis ad eandem imperio illius. hoc tamen quo ſociaris tempore, non ſis æquarum partium ſocius. animus ad ſe ius omne trahat, omne dicat. Vis verum dominatum, veram libertatem? contemptus corporis certa ac propè ſola liber-

tas eſt. Huic libertati plurimum confert originis ſuæ finiſque meditatio: ſimulque in apertum prodi, optimaque tui parte meliora cogita. in mundi artificem aciem conuerte: qua ratione tantam molem in legem & ordinem digeſſerit, ſparſa collegerit, confuſa diſtinxerit, corpus quo cingeris figulauerit, animam infuderit, inſpirauerit.

Quid viuis capite dimiſſo? cælum teq; adeo ipſam anima intuere & cui condita, ſcies quæ ſis, quantumq; & cui debeas. Opes, voluptas, honores condiderunt? illis te debes. delitiæ, menſæ, pocula, riſus, ioci, diademata, tiara, purpura te condidit? ſequere conditores, ingratus, ſi non ſequeris. nam quid non debes conditori? quod olla figulo, quod nauis fabro, quod conflatori vitrum, ac maiora etiam conditori debes: qui non aliunde, vt illi, mutuatus materiam eſt, quaſi aliquid debeas materiæ: omnia illi debes, à quo vno habes quidquid habes. illius ergo nutui pare, obſequere imperijs. reliquorum iuſſa nouercalia ſunt. & non liberum te cōdidit? quid libertatem obſtringis ſeruitio alieno? fruere libertate quâ te donauit qui te condidit. ſumma donauit. vtere ſumma, nulli obſtrictus quàm conditori. & indignum generi tuo, alieno te teneri obſequio. nobiliſſimi figuli vas nobile, primi conditoris

ris primum opus es, quid te abijcis ad inhonora, & indigna generi tuo? quis adamantem vimini, quis aurum ſterquilinio credidit? at quid gemma & aurum, ſi te ipſum cogitas? pars illa ſunt ignobilis terræ. tu pars magna magni conditoris. ille terram, & quidquid in illa, famulam creauit tibi. quid ergo famularis famulæ degener conditoris? quid ſeruis domina? purpura te donauit, diademate, ſceptro, qui te condidit, Rex pater. quid te ſpolias conceſſis, vt mancipium induas? memento generis. ac ſi quæ te tangit gloria tanti patris, erigere ad maiora, & digna imperatorio patre. ſceptra te manent æterna, quid circumfers oculos ad peritura? purpura te ſpectat cælorum prima, quid vili tegeris ſago? regna te vocat cælorum nobiliſſima, quid circumſpicis caſas porcorum haras? imperia te expectant patris, quid piſtrinum cogitas, tranſtra & remos? quouſque ſiliquis paſcis ventrem, regia dignus menſa? quid thalamum meditaris ſeruæ bis captæ, regio prognatus toro? patrem & conditorem cogita cælorum regem. illi ſeruire, regnare; illi famulare, imperare eſt. reliqua omnis ſeruitus infra genus tuum eſt, infra mancipium latrinarum eſt. tolle te anima ad cælorum maxima, d quæ te condidit Rex pater. contemne has

opes,honores, voluptates terrarum vile pabulum. ſed & odiſſe debes, quæ te patria exuunt hæreditate, regno, diademate, ſceptro, purpura. protere pedibus, conſtringe loris, doma & frange verbere, ne ſeriùs indoleas manicas & compedes & duram ſeruitutem; ne ſeriùs inclames, & non-profutura ſpargas lamenta. quid enim proderit capillorum & barbæ vulſio, quid pugnis genæ liuentes, quid dorſum flagris, quid inediâ macerata adeoque enecta caro, quid rugitus & fletus, & alta ſuſpiria, ſub ſæuo immitis dominæ & nulla prece pacandæ imperio? antè decuit. antè ſeruitutem pati docenda fuerat caro, dedocenda imperare. antè honores, opes, voluptates famulatum docendæ, imperium dedocendæ fuerant. neque enim hæc imperijs condita, ſed mancipatui ſunt. parêre diſcant & imperia ferre quæ ſeruituti nata, imperent qui imperio nati. non recedamus ab hac lege æterna, regula eſt falli neſcia, ad cuius normam flectenda reliqua. nec errare poſſumus ſi hanc ſequamur ducem; reliquus omnis ducatus de fallacia eſt, mentitur libertatem, ad ſeruitia te vocat & dura imperia. contemne. vinces, ſi contempſeris; periſti, ſi obſecutus fueris. quantumque recedis ab hac regula, tantum recedis à magno Vero.

ro. Quantum verò accedis ad illas mentitæ libertatis pollicitationes, tantum ipſi accedis mendacio. cui qui ſe credit, quid exſpectet ſolidæ rei? imò, quis illo hoſtis nocentior, quis fallere doctior, quis circumuenire peritior? & tu te credes hoſti, credes armato inermis? ſanguinem ſitienti, vitæ inſidianti, & ſola morte, & morte æterna ſaturando? accipitri columbam, ouem lupo, gallinam vulpi quis prudens credidit? virginem lenoni quis commiſit, & recepit virginem? caſtam lupanari qui tradidit, caſtam reperit? adoleſcentem qui verecundia etiamnum integra in triremes coniecit, poſt flagra & ſocios & ſæua vincula reperitne erubeſcentem, & ad non-caſta verba rubore plenum? eadem à mendacio ſpera. quantum credidiſti, tantum perdidiſti. totum te crediſti, totus periiſti. nec poſſunt ſimul ſtabulare veritas & mendacium. nec vna anima aduerſantia imperia, & pugnantes patitur dominos. vni te addicas neceſſum eſt, & vni tantùm. neſciunt enim ſocium hæc imperia, ſed nec admittunt comparem. in cuiuſcunque proinde verba iuraueris, alterum hoſtem cogita. mendacio te obſtrinxiſti? inimicus factus es veritati, conditori, Domino, Regi, parenti, & iuratus hoſtis. huic ſi te addixeris, hoſtis factus es menda-

 cio,

cio, opibus, honoribus, voluptatibus hoſtis. Vtrumque in tua manu eſt. vide cuius te tuaque auſpiciis & fidei tradas, cuius ſigna miles ſequaris.

Antequam tamen te cuiuſquam ſacramento addicas, vide cui plura debeas, aut ſi fors alteri omnia debeas. Si omnia debes, quo iure te tuaque transfers in non dominum? aut qua fronte creditorem dominumque fraudas ſuo, & de alieno liberalis donationes inſtituis? Non eſt viri ad æquitatem compoſiti aliena erogare. latronis eſt, & qui pudorem exuit cum conſcientia; furis eſt, & alieni poſſeſſoris, qui munificus plurimùm de rapina, liberalis de furto eſt. de tuo vt largus ſis, nemo vetat. de alieno quî potes? nunc ſeriò diſcute, ſi quid poſſideas tuum, ſi quid non alienum. tua ſi poſſides, tua largire: aliena ſi poſſides, redde domino rem tibi creditam. nam quæ hæc impudentia negare domino ſua? Hic vide an aliquem reperias cui omnia debes. conditori Deo non omnia debes? non ab illo precariò poſſides quidquid poſſides? imò non ſolo quæſtorio poſſides iure, quæcunque poſſides, rationem redditurus rei commiſſæ? quis villicus domini agrum arrogauit ſibi? ſed & propiore etiam titulo quidquid habes poſſidet qui te condidit. vindicatitio

titio nimirum iure, cùm è dira ſeruitute, & non iam te vltra tuum in libertatem vendicarit potenti dextera, iuſto aduerſarium bello proſequutus, iuſto victoria potitus, qua te ſuum fecit iuſti belli prædam iuſtam. illius ergo es qui te iuſto bello fecit ſuũ. voluntario tu mancipatu libertatem tibi à conditore conceſſam vendideras hoſti, & tenebaris vinculis vltroneæ venditionis, ſeruus factus cui imperare debebas. tuus ergo iam non eras, in alienam enim poſſeſſionem iuſque conceſſeras ſpontanea traditione. ex hac quicunque te eripuit, dominus tibi factus eſt. & victores, omnium ſententiâ, in victi iura ſuccedunt. Victoris ergo es, & potiori iure quàm prioris domini; qui te fraude pellectum & dolis malis, mentitæ libertatis ſpe in ſeruitutem duxerat omnium infeliciſſimam. at victor tuus iuſto te bello fecit ſuum. quid igitur te ſubtrahis obſequio illius? quid veterem famulatum cogitas, Aegypti ollas, allia & cæpas? indignus vindicta, libertate, munificentia es, ſi veterem meditaris ſeruitutem. Quid, quòd emptionis titulo factus ſis Domini qui te emit? nec vllus hic retractui locus. ſin pergis vrgere, redde pretium quod pro te pendit qui te emit. ſi non potes, quid fatuo conatu iura inclamas? vis rem alienam

ſine

ſine pretio? aut vis alienam poſſeſſionem gratuitò concedi? non vult exui poſſeſſione ſua emptor. quis coget inuitum? Iezabelis hæc imperia ſunt: vindicantes ſentient canes. denique pretium redde, & tuus eris. quid reddes? nudum te emit. quid pendere nudus potes? & intuere pretium quod nullo compēſari pretio poteſt. infiniti enim pretij pretium fuit quo te emit, qui te emit. neque enim *corruptibilibus auro, vel argento redempti* ſumus, *ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati, Chriſti, & incontaminati*. ſanguine ergo empti ſumus, ſanguinem reddamus. at quem dabis? alienum? de alieno vendicare tua non potes. tuum? quid habes tuum qui totus emptoris es? & vt aliquid habeas tuum, quæ comparatio finiti ad infinitum? quæ ſanguinis tui, & Chriſti, Domini, Regis, conditoris, & Dei tui? fruſtrà ergo de retractatione cogitas impar numerati pretij, cumq́ue triplici titulo illius ſis, Conditoris. Victoris, Emptoris, cur non totum te obſequio illius mancipas, cuius tot nominibus totus es?

1 Pet. 1.

Quid honorum & opum, dura te ſeruitute obſtringis? quod tuum eſt obſtringe. te ipſum non potes, neque enim tuus es. nec qui te condidit, auro te, ſed ſibi condidit. illi famulare, & illi ſoli, à quo ſolo habes quid-

quid

quid habes, nec deerunt theſauri, *qui non veteraſcunt, non deficientes in cælis: quò fur non appropiat: neque tinea corrumpit.* Neque condidit te vt honoribus ſeruires. ſibi te condidit, illum ſequere. ab hoc dignitates ſpera ſemper victuras, nunquam morituras. *Luc.12.*

Non condidit, vt mundi te voluptatibus dares. conditorem imitare. nulla voluptas cæleſtium amori componenda. Et illa voluptas ſolida & vera eſt, quæque ſola voluptatis nomen meretur, cùm liqueſcit anima conditori ſuo implexa. dulces amplexus, grata baſia, optati nexus, *ſuper mel & fauum* & quidquid amabile! *Oſculetur me oſculo oris ſui. quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Et, *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera commorabitur, anima* enim *mea liquefacta eſt vt locutus eſt.* nec iam vltrà mea, ſed illius eſt. cùm rapitur non iam ſua: hinc ille *raptus vſque ad tertium cælum*, cùm audit *arcana verba quæ non licet homini loqui.* exinde iam ex Saulo feroci perſequutore, Paullus *vas electionis, vt portet nomen* Domini *coram gentibus & Regibus, & filijs Iſrael.* Cælo digna voluptas, cùm ſaucia procubit anima cōfixa iaculis amoris manu non iam ſua, ſed vulneratoris ſui. vt inclamare poſſit, *Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum*: cùm iacet languida, amico lan- *Cant. 1.* *2 Cor. 12.* *Act. 9.* *Cant. 4.*

languore, nullius niſi amati reuocanda manibus; & audet, *Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* cùm voluitur ebria, vino illius madida, qui *in cellaria ſua, in cellam vinariam* introducit & prouocat amantes, *Comedite amici & bibite & inebriamini cariſſimi.* Madebat hoc vino quæ cantabat, *Botrus Cypri dilectus meus mihi*, dedit mihi *poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum.* madebat & illa quæ videbat amantem, & putabat hortulanum, parata medios ire in hoſtes, & humeris amatum deferre è prætorio Præſidis, è militari cuſtodia. Sed & illa felix voluptas eſt, cùm cæca quieſcit anima luminibus capta. cepit amatus, & amica lumina inoculauit ſuis. felices oculi qui nihil vident extra amatum, quem quærunt *per vicos & plateas*, nec dimittunt poſtquam inuenerunt: cumque vitæ huius faſtidio inclamat, *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto*; moriturque & deponit amicam animam in amati ſinum, & amico condit pectori. Mors beata, & qualem optem huic animæ! quid te delectat viuere vita hac miſera? potes amati. ô viuam *iam non ego, viuat verò in me Chriſtus.* moriebatur hac morte cuius hæc verba, *Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.* moriebatur ille cuius cygnea hæc vox, *Nunc dimitte ſeruum tuũ Domine ſecundum*

Cant. 2. Cãt. 1. 2. Cant. 1. Cant. 8. Philip. 1. Gal. 2. Philip. 1. Luc. 2.

eundùm verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Illa denique mille votis optanda voluptas eſt, qua amoris magnitudine tanquam Oceano immerſa natat anima, hauritque plenis faucibus amoris elementum. quo tanquam mente iam alienata, furentique, quàm ſapienti propior, vix verborum ac ne cogitationum ſuarum conſcia, nihil præter imo nata pectore ſuſpiria, & nullo connexa vinculo iaculatur vota: exulant hinc orationis illecebræ, dictionis fucus, & quæcunque verborum amœnior conteſſeratio; ruſtica hic omnis eloquutio eſt, & tanquam proſciſſa vomere, aut raſtris malè adnexa. Hæ ſunt voluptates amantis animæ, quarum minima tam longè diſtat ab omni voluptate humana, quantum ab homine Deus. cuius etiam opes & honores ſi cum ſæculi huius componantur, maiore ſeiunguntur interuallo, quàm ab Oceano ſtillicidium ſitulæ, quàm lucernarum infima à ſole maximo.

Deo ergo conditori tuo, cui ſoli conditus es, te totum conſecra. Neque enim ad aurum & voluptates & ſæculi magna te condidit Dominus, ſed ſibi & ſibi ſoli, ſibi vendicauit, emit ſibi. cui quantam vitæ tuæ partem tribuas, ſeriò conſidera. mediam, quartam, decimam, an viceſimam? quantum impendis,

pendis, tantum amas. impendiſſe enim amaſſe eſt, erogationis enim cauſſa amor eſt. metire. non potes errare. tantum obſequij, quantum amoris; quantumque amoris, obſequij tantum eſt. nam vt verbo dicas te amare, re neges, quid niſi teipſum fallis? ſanè conditorem non fallis, qui obſequio metitur affectum. etiam prudentiſsimus quiſque tantum fidei verbis adhibet, quantum videt operis. verborum pondera res ſunt. hæc ſi tollis, verbaque das ſolitaria rebus vidua, quid niſi infantiæ das bullas, nudaque cymbala?

Ex his ſcire potes quantum debeas, qui tot nominibus omnia debes. potes ſcire quantum tribuas, ſi affectum, ſi res, ſi tempora cogitas: potes ex eadem regula ſcire quantum ames, cùm videris quantum tribuas, quemque ardentiùs ames, cùm videris in quem plus ſtudij, ſudoris, laboris, temporis, obſequij impendas. potes denique intelligere à quo præmia ſperanda tibi. affectus operiſque merces præmia ſunt. aduerſantibus verò ſeruire, veritati & mendacio, luci & tenebris, vindici & raptori, ſeruitutis & libertatis tuæ domino, impoſsibile. *Matt. 6.* *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo*

Deo ſeruire & mammonæ. atque hinc olim illæ voces: *Vſquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum; ſi autem Baal, ſequimini illum.* Habes Deum æmulantem, *Deus eſt æmulator,* non fert riualem; habes zelantem, *Dominus zelotes nomen eius.* &c, *Zelatus eſt Dominus terram ſuam.* &c, *Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis zelotes,* cui omnis aliorſum oculus de maligno eſt. quid dimidias obſequia? audi querentem: *Vtinam frigidus eſſes aut calidus; ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.* tepidum deteſtatur, in quo dimidiati obſequij exemplar lucet. calidum vult, ex ſolido nimirum ſuum: neque enim dimidiari obſequio vult Deus. aut ſanè frigidum, conditori ſuo frigidum, vt qui totum ſe tranſtulerit in obſequium alienum. medium tepidum, nec vnius nec alterius obſequio mancipatum, abominatur vt vomitum. neque tamen frigidum illum amat, ſed quòd ille faciliùs ſe totum flectat ad conditoris ſui obſequia. zelo enim quodam in alienum famulatum fertur, totumque ſe ſuaque in illius obſequia effundit; qui ſi edoctus errorem agnouerit, pari quo alienum, ardore conditorem amplectetur, totumque ſe ſacrabit Deo qui antè mammonæ. at ille tepidus, cùm nullo aut ſolo medio tanga-

3. Reg. 18.
Exod. 34.
Ioel. 2.
Exod. 20.
Apoc. 3.

tur zelo, medio concaleat æſtu, hæret medius, nec vni ſe vnquam aut alteri parti dicat. neutri amicus, vtrique ſuſpectus, quia neutri fidus. cùm vera ſtare fides non poſſit in tam pugnantibus obſequiis.

Intueamur dehinc præmia vtriuſque ſeruitutis. momentanea huius ſæculi, æterna conditoris ſunt. quàm diſpar militia, in qua temporaria & æterna ſtipendia? quàm infelix ſæculum, quod vt momentum præmiet, æternum cruciat? quàm dolo plenum, cùm dubio plurimùm euentu ludat amantes, & è multis millibus vix vnum alterúmve amplectatur, quem ad ſperata prouehat; prouectosque in ipſo limine deſtituat, quaſi ad hoc prouexerit, vt altiori præcipitio locus eſſet? quàm fortunata conditoris præmiatio, quæ momento manum retrahit, parca hic donorum, vt largâ æternùm præmia profundat dexterâ; quæque certo lætoque euentu amatorem omnem donat voto maioribus. vtrumque ſerius ſcrutator cogita. maturam deliberationem æterna poſcunt. non ſunt hæc ſummis digitis, ac quaſi per capillum, tangenda. introſpicienda ſingula, nec nudis ſponſionibus fides admouenda. cogita pendere ab hoc delectu vtramque æternitatem, felicem, infelicem. non ſunt pilæ, aut infantiæ nuces, nec quæ redhaberi ſemel amiſſa

amiſſa poſſunt.de æternitate obſequij huius omnis delectus eſt. ne fide promiſſis incomitatis, ne blandientibus crede genis, non ori aut oculis ſuaue ridentibus, ludentibus. fella latent ſub hoc fauo. ceruſſatæ genæ meretricem ſuam loquuntur: frons ſtibio diſtenta lenonem ſapit. micantes oculi, ac multa promittentes altas cogitationes fouent, & aliorſum velificantes: neque ſemper riſiſſe probatum prudentibus. res ama, res cogita. rebus præmia & ſperata metire, & ſecurè te dabis partium alteri. res deinde rebus compara, nucleum nucleo. corticem contemne. ſi ambit ſaccarum ignobilis canna, ſi venena continet flos amœnior, quid canna & flore rem metiris? inlatentia compone. ſi veſtit porcam purpura regia, ſi equum nobilem vile ſtramentum;an ſtramine & purpura de porca & equo ſtatues? ſi virgo paupere decumbit ſtrato, ſi toro meretrix ſedet aureo, an caſtitatem metieris toro? Cincinnatum ab aratro, Curium à leni foculo, Fabricium à tenui menſa iudicas? à fictilibus Agathoclen, à ligonibus Marium? aut plebeias contemnis Deciorum animas? nimirum magnus tibi Heliogabalus, magnus Caligula, Sardanapalus, Phyſco, Dionyſius, Darius magnus. quid de Socrate ſtatues, Epicteto, Platone, Scæuola? imò

vt noſtra, certiora & maiora tangamus, quid de Laurentio ſenties in craticula ridente? quid de indignante vinci Decio? quid de Tiburtio prunas calcante? quid inter ora leonum de magnanimo Ignatio? inter verbera de Valeriano, inter flammas de Polycarpo, in equuleo de Vincentio, inter ſagittas de Sebaſtiano, inter leones de Ianuario, inter plumbata de Gordiano, inter ſcorpiones de Baſilide, inter liquatum plumbum de Feliciano, inter clauos de Marcelliano, inter ſecures de Protaſio, inter fluctus de Nazario? etiam virgines tormenta rident, minisque pœnisque ſuperiores, trepidante carnifice, ceruice ſtant indomita, quaſi in aliena pelle ſæuirent vngulæ, cruces, enſes, claui, flammæ. aut cuius tu ſortem deligas, Petri an Neronis, Laurentij an Decij, Ignatij an Traiani, Polycarpi an Antonini, Sebaſtiani an Diocletiani, Tiburtij an Seueri, Vincentij an Daciani, Geruaſij an Anaſtaſij, Nazarij an Anolini; Soteris, Suſannæ, Agnetis an Maximiani, Agathæ an Quintiani, Cæciliæ an Almachij; Domitillæ, Euphroſynæ, Theodoræ an Domitiani, Chriſtinæ an Iuliani, Priſcæ an Claudij, Luciæ an Paſchaſij, Catharinæ an Maximini? imò cuius non Regis aut Imperatoris, exitū præferas Paulli, Benedicti, Bernardi, Dominici,

Fran-

Franciſci? cur non ſequeris vitam, quorum probas exitum & coronam? audi ex his vnũ,

Quid quæris? viuo & regno, ſimul iſta reliqui,
Quæ vos ad cœlum effertis rumore ſecundo.

Imitare, ſi regnare dulce. an ſi delectus hic detur, vitámne anteferas Conſtantis, Iuliani, Valentis, Maximi, Copronymi, Commodi, Eudoxiæ, vitæ Antonij, Baſilij, Nazianzeni, Nyſſeni, Chryſoſtomi, Ambroſij, Auguſtini?

Non pigeat imitari quorum agones miraris & prædicas. pares præmio qui lucta pares ſunt, pares corona qui curſu & pugilatu pares, pares victoria qui pugna pares, pares exitu qui vita pares. ne pigeat ſudaſſe, vulnera tuliſſe, ſanguinem fudiſſe. indeficientia ſemina hæc ſunt æternæ meſſis, nullo morituræ æuo, nullo minuendæ. Tanquam inter immania ſaxa rapidi torrentes, ſic inter confragoſa ſuſpiria currite ſudores, magna vos manent præmia. Athanaſios, Cyrillos, Paullinos, Hieronymos, Hilarios, Gregorios, Remigios, Martinos, Anſelmos cogitate. Tanquam perruptis flumina aggeribus, aut indignantia claudi maria, proflue ſanguis meus, totuſque impatiens moræ, quaſi diffractis quaqua repagulis, proflue venis. Magnos Cyprianos, Felices, Vitales, Blaſios, Fabianos, Staniſlaos, Cantuarienſes

Thomas, Soteros, Caios, Sabinos, Cletos, Anicetos cogita. quo liberalior fluxus,eo liberalior præmiatio eſt. non perdis ſanguinem,cùm fundis, cælo reponitur,quidquid hic Deo ſuo fluit. ibi reperies diuite ſeruatu, certo reconditorio: tantùm conditori tuò currat hic ſudor, fluat ſanguis.

Quid dubius hæres miles? ducem ſequere. prior ille iuit in hoſtem, prior vltronea vulnera excepit, prior ſanguinem prodegit. quid parcis tuo? quantum parcis, tantùm perdidiſti: quantumque perdidiſti, tantum ſeruaſti. digna viro cogitatio, perdere vt ſerues. mentior, niſi ille præit exemplo qui te condidit. periſſes, niſi ille ſanguinem ſuum prodegiſſet; periſſes, ſi vitæ auarus ſanguinem ſeruaſſet, profudiſſe, ſeruaſſe fuit. imitare. errare non potes illo duce. aliorſum ſi cogitationes flectis,parcens ſanguini, periſti. nulla ad cælum via eſt extra illam quam ſanguine ſuo ſtrauit libertatis tuæ vindex. imitare. modicus labor æterna dabit. felix commutatio momentanei cum æterno. potes hoc frui, ſi contemnis illud. fatuus,ſi negligas. contemne.non potes falli, ſi conditori inhæres. falleris, ſi ab illius deflectis veſtigiis, tantumque falleris,quantum deflectis. ne dubita. calcanda eadem ſemita eſt. nam ſi parianda gloria, pariandus

dus & ſudor & ſanguis eſt. diſſimiles agones diſſimilia poſcunt præmia, diſparia ſtudia diſpares ſortiuntur euentus. nec eadem corona à pugnantibus, aut eadem palma à diuerſo venit certamine; nec ad vnum terminum contrariæ ducunt viæ.

Sin tibi blandiris de aliena via, errasti. vbicunque non repereris magni Ducis tui veſtigia ſanguine ſignata, aberraſſe te ſcias. quid hæres? ſanguis ſudorque te docebunt, quæ via ducat ad cælum. lata, plana, amœna eſt, floribus conſita, fontibus irrigua, proſpectibus varia? non eſt illa. anguſta via eſt, tribulis & ſeminata ſaxis, aſcenſu ardua, ſudore madida, ſanguine purpurata quæ ducit ad cælum. perfer, & obdura. anguſtias has non multo pòſt excipient nullo fine terminandæ amœnitates, opes, delitiæ, honores, lætitiæ, voluptates, conditori tuo ſociatæ. laxitatem illam planam, lætabundam, momento pòſt excipient gemitus & ſtridor dentium, & miſeranda in ignibus dæmonum aſſociatio. delige. delectus in manu tua eſt. non deerit ille qui ſudore, vulnere, ſanguine viam ſtrauit, tantùm ne deflecte ab hac via. dura & aſpera eſt? intuere Ducem. ignauus miles eſt, qui deflectit ab itinere, aut ducem ſequitur gemebundus. hoſtibus circumſeſſa eſt? quid trepidas Duce præeunte? non niſi

furca & fune dignus miles eſt, qui circumſpectat effugij loca, & deſtituit, intrepidè præeuntem ducem. ſanguine paranda? à colo & acu veniunt hæ voces. ſanguine vir accenditur, ſanguine in ſpem victoriæ venit. reliquus omnis labor de puluillo naſcitur. procul hæ cogitationes molles, mollem dominum laſſantes. ad magna te vocat qui te condidit, magna ſpondet, & oſtentat magna. magnos animos gere, vocationi, ſponſioni, præmio pares. ad magna te inuitat magnus Deus, facilis ad gloriam, coronas, triumphos. erigere ad magna. ſolo cælo repoſita hæc magna ſunt. ad hoc cogitationes omnes flecte, vitam, ſtudia, mores, ſudorem, ſanguinem. facies, ſi cælum, ſi Deum cogitas, ſi repoſitas alteri vitæ opes, voluptatem, gloriam, eo citiùs his omnibus donandus, quo celeriore gradu decurris ad illa magna ſponſore & largitore Deo. quo enim citatior curſus, eo vicinior meta eſt. ſed & quo plus erogaueris, eo liberaliorem ſenties Dei manum. vnum erogaſſe, centum viciſſe eſt, imò millia paraſſe & poſſediſſe eſt. felix mutuatio tàm largâ vſurariâ manu fœneranda, fortunata donatio tam fœcundâ remuneratione reponenda: prudens elargitio quæ te non poſt multum in poſſeſſionem ducet opum æternarum, perennitati & Deo com-

commenſurandarum. Nam quæ hæc vita eſt, ſi æterna cogitas? momentum vnum, ac ne momẽtum quidem, ſi cùm perennibus componatur. arenam vnam, Oceani confer littoribus; guttam vnam mari quocunque ſe diffundit. & minor his humana vita, quantumuis in centeſimum ac milleſimum annum porrecta. guttarum namque arenarumque ſpoliatione minui res illæ poſſunt & ad vltimum ſui deduci; at annorum numero nullo de immenſitate ſequuturi ſæculi quidquam detraxeris: quantumcunq; enim ſuſtuleris, immenſa reliquatio eſt.

In hanc ergo æternitatem cui natus es, mentem oculosque coniice, in hanc cadant profuturæ lacrymæ, ducanturque imo pectore fauſta ſuſpiria: eant in hanc preces votaque nullo fine minuenda, in hanc cogitationes omnes, ſtudia, ſudoresque fluant. nihil in his reperies quod mœrore, fletibus, aut pœnitentia eluendum ſit. aliò ſi cogitationes ſtudiaque refers, aberraſti. neq; opus in hanc rem magnis documentis, non oratorio aut philoſophico robore. res loquitur. nec quiſquam adeo infans eſt, quin æterna perituris anteferat. omnes illa vouent, & intimis animis adprecantur. in mediorum delectu error eſt. & ad illa tamen natura nos pellit, ducit ratio, maiorum omnis re-

tro æui exempla: Chriſtuſque vita & præceptis, etiam interminationibus interpoſitis, ad eadem nos ducit: multorumque in contrarium abeuntium diro & pœnitendo heu nimiùm exitu monemur. quid hæremus dubij, aut ignorationem præteximűs? cauſſa nulla eſt. nec quiſquam ignorare poteſt, neminem natum huic vitæ. Deo nati, illi conditi ſumus: illius obſequio iam inde à natiuitatis ianua mancipati.

Iam quis neſciat impoſſibile eſſe, Deo ſeruire & huic ſæculo? voluptatibus, opibus, gloriæ hic indulgere, & iiſdem in poſterum frui? nimis nobis clarè Lazari & Epulonis exempla, quid ſperare, quid metuere debeamus, edicunt. habemus in hanc rem veteris Poëtæ monita.

Ecquid agis? duplici in diuerſū ſcinderis hamo?
Hunccine an hunc ſequeris? ſubeas alternus oportet
Ancipiti obſequio dominos, alternus oberres?

Et alterutrum tibi deligendum, cùm vtrumque negatum. paucorum nimirum hic annorum felicitas æterna infelicitate donãda, aut annorum non multorum labor æterna beatitate præmiandus. alia ſi cogitamus, fallimur, & doloſo lenocinio nos ipſos in fraudem noxio euentu impellimus. non potes errare Chriſti veſtigiis & monitis inhærendo. erras,

ras, ab his ; ſi deflexeris. Nunc quæ prudentia eſt, æternitate propoſitâ, beata vna & felice & æternis aſſociata gaudiis; miſera altera & infelice & æternis ignibus comitata, periculis ſe exponere, quibus & illa fruſtreris, & ad hanc damneris pœnitudine æterna?

Durum tibi fortè eſt carere his ridentibus & vltrò blandientibus, magnaque ſpondentibus vitæ commodis: & ſuaue erit ignibus ardere æternis? dulce, gaudiis excludi æternis? cogita deinde diuitis illius ſponſionis incertam conſequutionem, dum plerique in necdum animato culmo, in gramine, ac ſemine etiam cadunt priuſquā optatis fruantur. cogita poſſeſſionis breuitatem, dum vix à ſupremo gutture libatis rapimur ſiſtendi iudici, & æterna ſententia feriendi. maximè cùm non magno negotio excutere à te poſſis hæc mollia, melleamque hanc decipulam ad perennatura tormenta ducentem, ad ignes nullo fine reſtinguendos, nullo mitigandos. fidis iuuentæ? præcipiti curſu fugit, ducitque vnde nunquam cùm ſemel ventum eſt, patuit reditus. noli te fatua ſpe coniicere in locum feræ pœnitentiæ, memor illius,

Grauis animi pœna eſt quem poſt factum pænitet,

Maximè ſi irreuocabilis euentus eſt, qualem

lem videmus in æternitatis delectu. ſemel adiudicatus ignibus, ſemper es. nulla enim ex his remeandi ratio, nulla eluctandi eſt.

Fors ſaniora amplectêris ſenex & falci iam maturus funeriq́ue propior. non meminiſti illud Poëtæ:

Nemo tam Diuos habuit fauentes,
Craſtinum vt poſſet ſibi polliceri.
Res Deus noſtras celeri citatas
Turbine verſat.

Et alterius:

Quis ſcit, an adijciant hodiernæ craſtina ſūma
Tempora Dî ſuperi?

Quis, an horam vnam?

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus,

ridetq́ue ſi mortalis vel momentum ſibi ſpondeat. labimur miſeri, fluminis inſtar, nec cuiquam fida ſtatio eſt, momentumq́ue momento premitur, omneq́ue miſeris pro lethali eſt.

Ille potens ſui
Lætusq́ue degit, cui licet in diem
Dixiſſe, Vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel ſole puro.

tibi Deus vixi, cœloq́ue cui me condidiſti.

Et vt quàm maximè ſecuri ſimus de vita longiore, nónne

Rarum

Rarum eſt felix idemq́; ſenex?
ita rariſſimum eſt poſt inſolentem iuuentam, improbosque mores, poſt opes, dignitates, deliciasque, tutiora ſenem ſequi. maximè cùm hæc morum emendatio à ſolo Deo pendeat, quem in iuuentute neglexiſſe, in ſenectute ſpreuiſſe eſt. Luſit Poëta in non diſſimili re,

Elleborum fruſtra, cùm iam cutis ægra tumebit,
Poſcentes videas. venienti occurrite morbo.
antè nimirum prudenti præcautione medicamina perennaturæ valetudini paranda. ſin differimus in prouexam ætatem, ferè immedicabile malum eſt, quod omnem fugit quantumuis doctam medicam manum. nam qui cum ætate inualuerunt morbi, plurimùm non niſi cum morte ponuntur. nimis altè annoſæ hæ radices terram occuparunt, quàm vt vomere aut ligonibus proſcindantur. ignibus opus eſt, valentiſſimis ſcilicet remediis, qualia legimus in Saulo, Magdalena, Zachæo, Latrone. at quis hæc nobis polliceatur, & in paucorum horum numero ſtatuet, tot millibus pereuntibus, vanaque ſequuturæ emendationis ſpe in omne æuum deluſis. temerarius ille eſt, & fatuo proximus, qui paucorum exempla ſequutus, non ſueta hominibus tentat ire via; ſeq́; animáq́; fortuito euentui committens de æternitate

tan-

tanquam de dupondio ludit. ac quaſi ab vno aleæ iactu, ſtolidiſſimo auſu, æternatura appendit. quanti perierunt inani hac ſpe fulti? quot millia rapuit fouetq; æternus ignis, in ſenium emendationem caſtosque mores ſeruantia?

Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum. Felix cui hoc conceſſum, quique ſæpè illud voluit ſecum,

Bonum eſt fugienda aſpicere alieno in malo; vt miſerum eſt aliis fugienda in ſe exempla dare. doceant nos alij infelici procraſtinatione, doceamus nos alios tempeſtiua morum in melius commutatione.

Quid ſi extremi omnes plebeiorum, vltimique trahariorum, regna cogitent & imperia; non inclames, Erratis miſeri, parendum Deo vocanti, ſua quæque ſors quemq; manet. non ſumus omnes imperiis nati: pauci à Deo ad ſceptra & diademata parantur. nam ſi omnes imperabunt, quis obſequetur? ſimilibus animum inſtrue & obfirma. nam vt perpauci à Deo ad imperia delecti, ita fors rariores etiam ætate iam deuexa ad meliora tranſierunt.

Quare dum per annos vireſque licet, in Dei obſequium, cui ſoli conditus es, totus concede; illi iuuentutem nobiliſſimam partem tui ſacra dicaque, æterno non multo

pôſt

pòſt donandus regno cui natus es, æterna decorandus corona: quæ, niſi aliorſum deflexeris ab hac ſemita, hereditario iure tua eſt, emptitio & vindicatitio iure tua, ſanguine nimirum vnigeniti Dei Filij parata: tantùm non indignum te redde cui hic ſanguis fluxit, cui hoc gratuitum pretium depenſum eſt, cui beata felicitas ab omni æuo deputata eſt. conſequeris hoc aſſidua meditatione vitæ futuræ, Deiq́;, qui te ſibi creauit, & ſibi ſoli, memor in quacunque re propoſita, Dei te eſſe; illi te conditum nec alteri. quidquid proinde ad illum non ducit, quidquid abducit, ad interitum ducere, & interitum æternum. cogita æternum, & non magno molimine abduces te à perituris. premunt hæc momentanea, & ad ſe alliciunt opes, honores, gaudia? obiice æterna, clypeum illis iaculis, propugnaculum arietibus. & vbicumque te illecebræ comitantur, premitq́ue veſtigia noxius hic ſcorpius, oppone æterna; ſiue illa felicia, ſiue infelicia ſint, vinces aduerſarias acies, nocitura toxica. nullum antidotum illis venenis medicandis, extinguendis potentius: nulla te agmina, ne metue, lædent, ſi æternitas in fronte eſt: ferrumq́ue omne euolabit innoxium virgine lapſu, ſi æternitas, perpetuo fidoq́ue comitatu, claudat latus. beata cogitatio,

tatio, quæ te conditori reddet, & cælo cui natus. beata, quæ te flammis eripiet, & flammis æternùm vrentibus, ſæuientibus. Hæc meditare, & viues, viuesque æterna felix gloria, Sanctis Deoque æternùm ſociatus.

CAPVT II.

PECCATA. *quorum magnitudinem, ſæuitiam, improbum dominatum, non multarum horarum lectio docebit. Videbis nihil omni æuo impunitum vindicem Dei dexteram tranſiſſe. quæ etiam in cogitata, pura licet manu, immensùm ſæuit. exempla id olim docent. Hoc graue. momentaneum peccatum eſſe, æternam pœnam. auolat illud quauis ocius alite, vento, iaculo. manent tormenta nullo æuo ponenda, nullo mitiganda. Non miraberis, ſi Deum cogitas; cuius cùm imperia calcantur, immenſæ magnitudini improbitas propè peccati pariatur. nec deſperandam tamen gloriæ viam diſces hoc capite. nulli tantùm ſceleri immergere, & viciſti. ab illo te terrebit Deus, cælum, mors, Chriſti tui ſanguis, crux, vulnera, nulloque moritura tempore carnifices flammæ, æternumque cæleſtium exilium peccatis deſtinatum.*

QVAE hæc fiducia, vt peccata peccatis accumules; ac tanquam parietem parieti,

parieti, ſic noua nouis inædifices? an ſternere his viam meditaris ad maiora? & quò hæc demum? vt Babylon exurgat noua? an qui olim diſpertiuit in linguas temerarios auſus, minora iam poterit? an *abbreuiata manus Dei*, & elanguit dextera? aut *qui angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*, parcet tibi? aut minor in illo virtus in excidio tui, quã in tot angelorum myriadibus ignis æterni vinculis mancipatis? in vnius arboris delibatione non tranſiit peccatum primi parentis inultum; & tranſibit tuum? memento Antiochi, & quidem fruſtra pœnitentis, ſerò gementis, & orantis *Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſequuturus.* Memento Babylonij Regis, memento Sennacherib blaſphemias & minas Iſraëli per Rapſacen intentantis. memento Sodomæ, Pharaonis, Nabuchodonoſoris, Baltaſaris, Heliodori, Niniue, Iſraëlis, Giezi, Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Oziæ, Ananiæ, Epulonis; & confer peccata tua. 2. Petr. 2. 2. Mach. 9.

Angelorum habemus peccatum vnum, & ſequuta damnatio ignis æterni. Hinc illud, *Angelos qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni Dei, vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.* ſuperbiæ in illis habemus Ep. Iudæ Apoſt.

C pecca-

peccatum vnum, & eveſtigiò vincula æterna: quaſi æterno ac inenodabili iuncta ſint nexu, peccatum, ignis, vincula. nullum his inuenio pœnitentiæ tempus datum, nullam moram dolori lacrymiſque conceſſam. quo momento in peccatum lapſi, eo damnationis ſententia percuſſi. cogita Angelos administratorios ſpiritus magni Dei, ab omni corporea mole ſegregatos, nobili cælorum prærogatiua donatos, beatitati delectos, conſpectui Dei deſtinatos; & vna cogitatione infeliciſſimo præcipitio deturbatos, nulla regreſſus in æternum ſpe, pœnitudinis nulla. cogita excludi cælo cui nati, beatitudine, conſpectu Dei, ſociarum beatarum mentium conſuetudine, & excludi æternùm, idque vnius cogitationis reos, & alienæ cogitationis reos. Luciferi verba ſunt: *Ponam ſedem meam in Aquilone, & ero ſimilis Altiſſimo.* Pariauerat ſe conditori ſpiritus. aſſenſi pars magna, eodemque momento in altam terrarum viſceribus immerſam vaſtitatem infortunatiſſimo præcipitio deturbantur, nulla commiſeratione nobiliſſimæ creaturæ, nulla ſpe rediuiuæ ſalutis, nulla redhabendæ exſpectatione proſtratæ gloriæ, nulla ſponſione votorum, precum, pœnitudiniſque audiendæ. acerba viciſſitudo, vna cogitatione parta! infelix cogitatio, quæ in alieno dum ludit

ludit peccato, pœnam ſibi accerſit, & pœnam æternam! miſeranda æternitas, tantæ felicitati ſuccedanea! tam modico æterna! tam vili æterna! momentaneo aſſenſu delicti vnius, æternis adiudicari flammis! vna cogitatione damnari cælorum exilio æterno! dura æternitas, quæ tam paruo venit. vnius aſſenſus pœna, vnius cogitationis merces, vnius lapſus præmium! ſeuera pro tam tenui præmiatio! magis, quia æterna. *Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* tam illuſtrem ſpiritum, & maximo, quantum creaturæ fas eſt, de vicinitate propinquum, vnius ob culpam, & Luciferi faſtum abiudicari cælo, adiudicari tormentis æternùm ſæuientibus, vrentibus! *Iob 10.*

Quid cogitamus mortales tot irretiti vitiis, tot non dicam cogitationibus, ſed ſceleribus madidi, tot facinoribus circumſeſſi, tot peccatis conſepulti? *Iniquitates* enim *noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creuerunt vſque ad cælum.* & tanquàm ſcapha medio Oceano inſurgentibus latè fluctibus iactatur pauida, ita animæ noſtræ in vitiorum mari magno, ingentibus agitantur procellis, vndique ventis ſæuùm vrentibus, qui ſolem diemque, ſtellasque, lunamque ſolamen noctium, omnem nimirum cæli radium, omne gratiæ lumen *1. Eſd 9.*

 ſub-

ſubtrahunt oculis, & pro die, meras inducunt tenebras Aegyptiis maiores, in quibus tanquam faſcino aut denſa inuolutæ caligine miſeræ mentes, incertæ viarum æternarum volutantur, huc illuc cæco impetu raptatæ. & meliora Angelis ſperamus, mitiora exſpectantes? ſceleribus vt ingenti pelago immerſi, vndis prementibus, cælo minitante, nimbis ruentibus, dæmonibus hoſtili animo inſultantibus, quid ſperamus inani fiducia freti miſerantis & facilis in veniam Dei? Angelorum exemplo diſce vindicem illius manum.

Pſal. 102. Verùm *miſerator & miſericors Dominus, longanimis & multùm miſericors, non in perpetuum iraſcetur; neque in æternum comminabitur. neque ſecundùm peccata noſtra* faciet *nobis; neque ſecundùm iniquitates noſtras* retribuet *nobis*. ille enim eſt, qui peccatorum noſtrorum non recordatur ampliùs. ille qui delet *vt nubem iniquitates* noſtras, *& quaſi nebulam peccata noſtra*. nihil nego. verum memento illius. *De propitiato peccato noli eſ-*
Eccli. 5. *ſe ſine metu: neque adiicias peccatum ſuper peccatum. & ne dicas, Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. Ne tardes* proinde *conuerti ad Dominum, & ne differas*

feras de die in diem: ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Et ne dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſsimus enim eſt patiens redditor, & magnitudinem pœnæ tarditate compenſat. Et ſanè Angelorum exemplum ſatis eſſe debebat ad cautelam, ſatis in exemplum ſæuientis Dei. aut fortè illis gehennam parauit ſæuiorem, ſulphuratiorem, ardentiorem; benigniorem nobis. vna cogitatio mereri illam potuit; tot ſcelera non merebuntur noſtra? aut clementior erit Dominus ſuper innumeris peccatis noſtris, quàm ſuper vno Angelorum? ſæuior in vno illorum, quàm in tanta mole noſtrorum? placabilior ſuper innumerabilibus noſtrorum; quàm ſuper illorum vno? diſtrictior ſuper momentaneo illorum vno, quàm ſuper tot annorum noſtrorum? non cadunt hæc in illam æquitatem flecti neſciam. *Non eſt perſonarum acceptor Deus. ſed in omni gente qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam. quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus.* pari magnum paruumque pœna feriet, ſi in pari culpa ſunt. pariatur enim culpæ pœna, non perſonæ. & audiamus componentem homines cū Angelis Iobum:

Act. 10. *Sap. 6.*

Iob 15. *Cæli non ſunt mundi in conſpectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem?* in tanta diſparitate culpæ, quanta erit pœnarum?

Tranſeamus ad primorum parentum, in vetitæ arboris eſu primordiale delictum: vides damnatos in mortem ob vnius arbuſculæ delibationem. nec longa conceſſa mora, aut comminationibus prouocati in dolorem. placuit mulieri pomum; guſtauit. ſequutus maritus, maritum manus Domini. comederant; & in ipſo morſu mors hauſta, exutus pudor, innocentia pulſa. paradiſum hic cogita Dei manibus conſitum, deliciarum nemus, caſtarum voluptatum hortum irriguum. & finge quidquid lubet animo commodorum, ſumma votorum omnium, maiora reperies. & vna vnius delibatio pomi excludit his omnibus, & audit mulier:

Gen. 3. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*. audit maritus, *Quia*

Ibidem. *audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ. ſpinas & tribulos germinabit tibi. in ſudore vultus tui veſcêris pane tuo.* nec in verbis ſteterunt minæ, ſequuta res eſt. Intuere vtriuſque felicitatem in

para-

paradiſo, imperia in beſtias, in res creatas omnes, ſi vnam excipias arborem: vide fortunatam poſſeſſionem, animos lætos, formæ præſtantiam, valetudinem integram, ingenij magnitudinem, prudentiæ faſtigium; laborum deinde ignaros, neſcios ſudorum, curarum, moleſtiarum, fatigationum, dolorum, ægritudinum; omniumque aduerſarum rerum & miſeriarum expertes. accedit delibatio pomi, & emigraſſe è paradiſo dices omne bonum, immigraſſe quidquid malum, acerbum, durum, aſperumque eſt. ita vno peccato omne bonum abſtergitur, omne malum imbibitur; & ad vnius criminis proſpectum, tanquam à præſentiſſimo toxico fugit, quidquid bonum, quidquid optabile; accedit, quidquid noxium, quidquid arduum & graue. miſera bonorum fuga, infelix malorum acceſſio; miſerius infeliciusque peccatum, fugæ & acceſſionis cauſſa. delictum vnum, pœna tam varia! delictum breue, ac propè momentaneum; pœna æterna! ſemel offendit Adam, ſemper luit. cecidit Eua ſemel, nunquam in plenum ſurrexit. vno vterque ſaucius vulnere, cicatricem tulit æternam. ſemel præuaricatores, ſemper rei. deflenda conditio, quia mutari neſcia. grauis ſpoliatio, in quâ redhibitionum aditus occluſus. durum exilium, in

quo omnis reſtitutionis ſpes adempta. deſperata ægritudo, in qua remediationi negata via eſt. miſerrimum exui dignitatibus, cùm nec in integrum, nec in partem reſtituendi ſpes ſupereſt. & hæc vnius peccati tam dira merces, vnius delicti tam grauis pœna, vnius reatus tam ſæua damnatio, nulla arte, ingenio, prudentia, doloribus, pœnitudine, lacrymis in integrum reſtituenda.

Sed neque in duobus pœna conſtitit, tranſiit in nepotes, in omnem poſteritatem: ſtabitqué in omnem ætatem. ita in vnius parentis delicto puniuntur omnes, vnius noxæ pœna tenet omnes. graue eſt, delictum vnum tot iam ſæculis non poſſe expiari; grauius, alieno crimine omnes feriri; grauiſſimum, tam leuem parentum culpam, pœnas in poſteros ſequi æternas. cogita pœnam & intelliges delicti grauitatem. æterna illa eſt, nullo æuo ponenda, nullo mitiganda: & tamen in vnius vetiti pomi delibatione omnis hæc grauitas: quam nec ſanguis quidem Chriſti reſtituit in integrum. ſemel innocentia periit, periit ſemper: ſemel paradiſo excluſi, excludimur ſemper: ſemel deliciis illius ſpoliati, ſpoliamur ſemper. nec quiſquam ea ſanctimonia fuit, qui rediret vnde exciderat parentum vitio.

ita ſatis ad pœnam eſt illos habuiſſe parentes. ab illo nunc delicto intuere quot mortalium myriades ignibus adiudicatæ æternis. quot etiam nullo extra parentum crimine gaudiis fruſtrentur æternis. quàm rari è multis millibus cælo donati, vt neſciam an è centum millibus vnus: reliqui nunquam moriturarum flammarum non moritura ſunt materia. quid ergo ſperamus ingenti ſcelerum noſtrorum turba circumſeſſi, mole oppreſſi? ſi parentum delictis percutimur, ſtabimus impercuſſi in propriis? ſtabimus immunes in noſtris, qui non ſtamus in alienis? peccarunt parentes primi, ſequuta è veſtigio pœna eſt; eademque nos omnes cenſura feriit. delictum illorum fuit, abiit in traducem. cogita è fonte venenario flumina bibere, è ſcaturigine torrentes, è fluminibus maria, è radice truncum & fructus. Si tam ſeuera diſtringimur propè in alienis, vix in noſtris, damnatione; quid fiet in noſtris? cùm illud in vno; quid in noſtrorum innumeris? ſi nunquam illud in plenum deletur, quia nunquam dum viuimus in plenum reſtituimur, in paradiſi innocentiam, in virginem pudorem; non delictum cuiuſque noſtrum *ſcriptum* erit *ſtilo ferreo in vngue adamantino, exaratum ſecundùm latitudinem cordis, & in cornibus anima-* *Iere.* 17.

 rum

rum noſtrarum? Quibus ergo viribus, aut qua arte tam altè inſculpta deſculpentur? aut quo eluentur flumine adamantino ſtilo impreſſa, inſcripta ferreo? non, ſi maria fundant oculi, diluere hæc valeant ſcelera. quid ducta ſuſpiria, quid vota poterunt de penetrali pectoris deprompta? chalybea peccata ſunt, quis emolliet?

Iere. 36. Et tamen quò hæc amica vox? *Reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima, & propitius ero iniquitati & peccato eorum.* quò illa? *Si im-*
Ezech. 18. *pius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam; vita viuet, & non morietur. omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua quam operatus eſt, viuet.* quid dicam
Mich. 7. niſi illud Micheæ? *Quis Deus ſimilis tui, qui aufers iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet vltrà furorem ſuum, quoniam volens miſericordiam eſt. reuertetur & miſerebitur noſtri, deponet iniquitates noſtras, & proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* nimirum ſi cum
Dan. 3. Daniele clamemus: *Peccauimus, & iniquè egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus: & præcepta tua non audiuimus, nec obſeruauimus, nec fecimus ſicut præceperas nobis vt bene nobis eſſet: omnia ergo quæ induxiſti*

ſuper

ſuper nos, & vniuerſa quæ feciſti nobis, in vero iudicio feciſti. & nunc non poſſumus aperire os; confuſio & opprobrium facti ſumus ſeruis tuis, & his qui colunt te. Ne, quæſumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, neque auferas miſericordiam tuam à nobis. Neque enim *abbreuiata eſt manus Domini, vt ſaluare* *Iſa. 59.*
nequeat: neque aggrauata eſt auris eius, vt non exaudiat. Sed iniquitates noſtræ *diuiſerunt inter* nos *& Deum* noſtrum*: & peccata* noſtra *abſconderunt faciem eius* à nobis *ne exaudiret: multiplicatæ ſunt enim iniquitates noſtræ coram* Deo *& peccata noſtra.* Et licet veriſſimum ſit illud & conſolatione pleniſſimum, & quod falli neſciat, *Si fuerint pec-* *Iſa. 1.*
cata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra ſicut vermiculus, velut lana alba erunt; tamen & illud memento.
Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vani- *Iſa. 5.*
tatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum; Com-
pleta eſt malitia eius. ſuſcepit de manu Do- *Iſa. 40.*
mini duplicia pro omnibus peccatis ſuis. &
illud: *Ne alliges duplicia peccata: neque enim* *Eccl. 7.*
in vno eris immunis.

Exempla iam olim docent. non Sodoma & Gomorrha factæ ſunt exemplum ignis æterni? cùm Dominus *ciuitates* eorum *in* *2. Pet. 2.*
cinerem redigens, euerſione damnauit: exemplum eorum qui impiè acturi ſunt ponens, cùm

pluit

Gen. 19. *pluit ſulphur, & ignem de cælo, & ſubuertit ciuitates has, & omnem circà regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.* etiam in terram ſæuit, & nunc vaſtitas ingens, & orba regio, & fruſtra ager eſt, & tantùm vrbes retro, & populi frequentes. ſed & propinquum mare iuxta cum ſolo mortem bibit. hactenus ergo Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia. & cenſor ſceleris Deus, cùm impietas ignium mereretur imbres, quid cogitas de ſceleribus tuis, cùm malitiam æui illius imbribus vides punitam? Iam Iſraëlis in vitulo idololatriam vnam quis ignorat? an non è veſtigio viginti tria millia domeſticis obtruncata gladiis diuinæ iræ litauerunt? habes & fornicantem in filias Moab, ſed & Eleazaro duce viginti quatuor millia vna plaga corruiſſe: audimus & murmurantem; cùm poſt mannæ eſcatilem pluuiam, poſt petræ aquatilem ſequelam deſperat de Domino: & cùm carnes poſtulat, Aegyptiorum pepones & cucumeres, faſtidiens ſuper Angelorum cibo. ſed & concupiſcentiæ huius monumenta vides in Core, Dathan, & Abiron, obloquentes in Moyſe Domino. *& dirupta terra eſt ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis, ac vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque viui*

viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. Quis noſtrum non millia numerat? & ibi etiam pecora, tentoria, & tintinnabula dominorum pœna plectuntur. nos qua inani fiducia peccata peccatis cumulamus? quàm verum, *cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adiiciet ad peccandum*; ita plurimùm vnum delictum ſemita eſt ad ſecundum. cùm verò *in profundum venerit peccatorum, contemnet. ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium. Iniquitates enim ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.* quid exſpectes, niſi vt moriatur, *& in multitudine ſtultitiæ ſuæ* cum Core & Dathan decipiatur? poſt quorum vaniſſimam fatuitatem de prærogatiua ſacerdotalis muneris æmulam, habes obloquẽtis murmur populi, ſed & dexteram Domini murmur excipientis: *& percuſſi ſunt quatuordecim millia hominum, & ſeptingenti, abſque his qui perierant in ſeditione Core.* Quid quòd ipſe Moyſes leui tactus diffidentia, toties laſſatus populi querimoniis, audit cum fratre, *Quia non credidiſtis mihi vt ſanctificaretis me coram filiis Iſraël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.* Hæc eſt aqua, de qua comite petra populo defluebat. & quid hæc delicta ad iniquitates meas? quid vna Core, Dathan & Abi-

Eccl. 5. *Prou. 18.* *Prou. 5.* *Ibid.* *Num. 16.* *Num. 20.*

& Abiron obloquutio, ſi cùm ingentibus innumeriſque ſceleribus meis componatur? & ſubducta interim *in contradictione Core* ſub pedibus terra, latam ruinam dedit: cùm etiam tabernacula, tanquam in oſtentationem magnitudinis delicti, & quidquid erat opum ac ſupellectilis, deſcenderet cum delinquentibus in infernum: in quo nec paruulis parcitum eſt, nec pecoribus. quæ ſi vnius merces criminis eſt, quid ſperare debeo tot ſcelerum reus? & ſi Moyſi, cum quo Deus facie ad faciem loquutus, non eſt parcitum; qua fidentia indemnitatem inter tot crimina cogitas? Quid quòd glorioſa & illuſtris illa cantatrix poſt proſciſſum mare, ſtratumque pedibus, *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem eius proiecit in mare; candens leprâ quaſi nix apparuit*, quòd obloquuta Moyſi? & excluditur caſtris diebus ſeptem in teſtationem delicti. hæc orbe toto clara propheteſſa, & ſoror Moyſis Maria.

Exod. 14. *Num. 12.*

Vnum etiam peccatum alterúmve Dauidis in Berſabea habemus. nec vllis lacrymis impetrari filio vita potuit. lauat per ſingulas noctes lectum lacrymis, rigat ſtratum fletibus, cinerem vt panem manducat, cilicio & ſacco tegitur, pauimento purpura illiditur, & moritur infans. potuit natare lacrymis,

crymis, cinere paſci, potari fletibus, membra ieiunio inania collidere terræ, cùm docet diademata & purpuram flere, ſceptra ingemiſcere; non potuit filium eripere. & nos quid vana ſpe ludimur peccatorum molibus tanquam Alpibus oppreſſi? vbi in vicem cibi & potus, cineres & lacrymæ? vbi pro molli culcita cilicia & veſtium horror? vbi membrorum ieiuniis enectorum colliſiones? atqui hæc in illo Rege, omnium quos terra vidit poſt Salomonem filium potentiſſimo. Habemus in eodem viro ſecundùm cor Dei, delictum ſecundum in populi cenſu, in quo cenſente Ioab *inuenta ſunt ex Iſraël octingenta millia virorum fortium; qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum*. ſuper quo temerario cenſu indignatione motus Dominus *immiſit peſtilentiam in Iſraël. & mortui ſunt ex populo ſeptuaginta millia virorum. cumq́; extendiſſet manum ſuam Angelus Domini ſuper Ieruſalem vt diſperderet eam*, & inclamaſſet prono Rex corpore, lacrymisque madens: *Ego ſum qui peccaui, ego iniquè egi: iſti oues qui ſunt, quid fecerunt? vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei;* vix tandem impetrauit ab excidio manum. & nos non vno cenſu, aut complacentiæ ſtudio, aut arrogantiæ nota aſperſi; ſed totis ſcelerum imbribus

2. Reg. 24.

bribus compluti quid ſperemus? aut quas lacrymas, quas dignas preces dabimus, euertendæ toties promeritæ ſæuientis Domini dexteræ?

Salomon verò poſt prærogatiuas ſapientiæ & opum, & illam Domini vocem: *Feci*
3. Reg. 3. *tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Sed & hæc quæ non poſtulaſti dedi tibi, diuitias ſcilicet & gloriam, vt nemo fuerit ſimilis tibi in regibus, cunctis retrò diebus:* ille Regum maximus à mulieribus alienis poſſeſſus, & Moabitarum & Sidoniorum idolis mancipatus, audit iam aliam Domini vo-
3. Reg. 11. cem: *Quia non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandaui tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo.* factum ſub Roboamo: nec ad Iudam Iſraël rediit. illud in hoc grauiſſimum, etiam nos de tanti Regis exitu dubios hærere, nec timori quàm ſpei viciniores eſſe. metuat quicunque eſt caſum in hoc vitæ lubrico. ne veſtigia fallant seriò proſpiciendum. præcipitio huic præcipitium imminet. facilis eſt lapſus, arduus poſt lapſum regreſſus eſt. & quis poſt præcipitium ſpondebit reditum, cùm in tanto Rege tot diuinis ſponſionibus opulentato, ſtemus incerti? cecidiſſe familiare

liare eſt plurimis, ſurrexiſſe perpaucis: ingens enim præcipitium eſt cui inſiſtimus, & à quo delapſum eſſe, letale eſt. timeat quicunque vel modicum aberrat. deteriora minatur error omnis, neque dolori aut pœnitentiæ nimiùm fidamus. nam quis hanc dabit, aut concedet tempus? tot magnis negatum, nec paucis antè Sanctorum. & quid teſtatiora petimus? Salomon nos docet, non doceamus nos alios. ſatis ſit illum præiuiſſe, nos cauiſſe, ne eadem incertitudo nos tangeret, raperetque dubia ſalute. non eſt luſui locus, vbi dubius euentus: ſi ſucceſſerit infelix, reparari non poteſt. vbi tanquam ab aleæ vnius iactu æternitas pendet. quis temerarius de ignibus ludat? audacior peccator omnis eſt, qui de ignibus ludit æternis, vno mortali crimine parandis.

Legimus & Ezechiam Regem de gazis & apothecis delitiarum ſuarum apud Perſas gloriatum, audiſſe per Iſaiam: *Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizauerunt patres tui vſque ad diem hanc, in Babylonem. non relinquetur quidquam. Et de filiis tuis qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt Eunuchi in palatio Regis Babylonis.* hæc Regi, & obſeruantiſſimo mandatorum Dei. vna diuitiarum oſtentatio tantum promerita pœnarum eſt, *Iſa.* 39.

quid facient tot in nobis delictorum acerui, totque adeò ſcelerum montes & maria?

De Ozia nobile Scripturæ elogium audi-
2.Par.26 mus: *Fecitq́ quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia quæ fecerat Amaſias pater eius.* qui cùm adolere tentaſſet *incenſum*, lepra tactus *ſuper altare thymiamatis.* grauius eſt quod ſequitur; fuitque *leproſus vſque ad diem mortis ſuæ.* ille Rex tam carus Domino, dum obit munus non-ſuum, exemplo nos ſuo docet, nullum delictum diu ſtare inultum. ſanè ſi ſteterit, pœnarum grauitate moram compenſat. & pœnarum infima, immiſſa à Domino ægritudo eſt; ferè enim hæc venit à manu patris, & ad ſaniora ducit.

Quinquagenarij autem principes duo ab Ochozia ad Eliam euocandum miſſi, quid
4.Reg.1. peccauerant? & tamen audiunt: *Deſcendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos:* & ad imperium Prophetæ euocatus ignis *deſcendit de cælo, & deuorauit illos.* non fuit durum, vltricibus flammis cum milite tradi, delicto regio, nullo propè ſuo? aut ſanè non magno ſuo, ſi magno regio.

Giezi verò quàm cita vindicta delictum
4.Reg.5. luit? *Accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas olueta & vineas, & oues & boues, & ſeruos & ancillas. ſed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.*

Et

Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix. etiam in filios, & vſq; & vſq; naſcituros abit lepra auri pretium; vt qui hæredes auri delicto parati, ſint & lepræ. nos quæ lepra manet, tot ſcelerum maculis ſupra omnem lepram, variegatos? nocentior interior eſt: non carnis, quæ ſuperficiem radit, maculata ſcabie; ſed voluntatis, quæ depaſcitur intima. fugiamus, memores illius, *tanquam à facie colubri fuge peccatum.* Eccli. 21.

Sed & Aegyptus hoſpitis populi conflictatrix, decemplici caſtigatione percutitur, & Pharao poſt tot documenta plagarum, maris diſcidio reuolutis fluctibus cum exercitu abſorbetur: *Reuerſæ ſunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant mare, nec vnus quidem ſuperfuit ex eis.* Exod. 14. exercitus internecione ſua delicta regis expiat, ipſaque Aegyptus virorum ſuorum fortium robore vndarum concordia denudatur, cùm Iſraël, funditus proſciſſo mari, parique vtrimque ſtupore fixo, inteſtino itinere, ſicco pede tranſmitteret.

Iam Aſſyriorum Rex quàm celeres blaſphemiæ & minarum Iſraëli per Rapſacem intentarum pœnas tulit? in Aethiopas non fauſtis denuntiationibus auertitur: centum dehinc & octoginta millia de illius exercitu

quaſi vna meſſoria falce demetit Angelus. credas indiuiduo nexu ſceleri illigatam pœnam, aut inhærentem calcaneo illius tanquam viperam. fuge. ſola remediatio à fuga eſt. blanditur! ne fide. fallet. ſpondet! ne crede. mentitur. ridet! ne ſequere. mors in hoc riſu eſt.

Nunc qui Nabuchodonoſorem audit: *Nónne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui* Dan. 5. *in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* quid exſpectet, niſi *Tibi dicitur Nabuchodonoſor Rex. Regnum tuum tranſibit à te, & ab hominibus eiicient te*; eademque *hora ſermo completus eſt ſuper Nabuchodonoſor, & ex hominibus abiectus eſt, & fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum eſt, donec capilli eius in ſimilitudinem aquilarum creſcerent, & vngues eius quaſi auium*. Intuere regem potentiſſimum vnguium aquilinum in morem efferatione, capillorum incuria leoninum horrorem præferente, fœno paſtum, vt ſeptennij aliquando exomologeſi Deum cognoſceret, rediretque ad regnum. & nos quid ſtamus dubij? peccauimus. quin decurrimus ad ſecunda cum Rege ſubſidia? ceruus ſagitta transfixus, vt ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medendum: hirundo, ſi excæcauerit pullos, nouit

nouit illos oculare de ſua chelidonia, peccator conceſſam à Domino exomologeſin præteribit tacitus? mutæ animæ medicinas cognoſcunt,& tu neglectis à Domino oblatis,voluntaria in ignem cæcitate rues, & ignem æternum?

Erigere anime cum Babylonio tyranno. ſatis ac nimiùm etiam peccatum eſt. redi ad Dominum, ne improuidum rapiat ſera pœnitentia. dum remedio locus eſt, meliora meditare. ſerò vulneribus mederis morte ſequuta. dum vita manet,& adhuc tota anima in corpore eſt, manum admoue. quid hæres dubius, cùm videas regi poſt humanæ formæ exilium ſeptenne, pœnitentiam functo, reſtitutum regnum? ne tamen fide, aut ad extrema pœnitentiam differ. neque enim par ſucceſſit felicitas filio. poſt prodiga enim è vaſis domus Domini vina, videt immania verba ſeueræ dexteræ, *Mane, Thecel, Phares. eademq́; nocte interfectus eſt Baltaſſar Rex Chaldæus.* nimirum,*bibebant vinum, & laudabant Deos ſuos aureos & argenteos, æreos & ferreos, ligneoſq́; & lapideos.* cùm *in eadem hora apparuerunt digiti quaſi manus hominis ſcribentis.* letalem ſententiam vtriuſque mortis, corporis & animæ,inter pocula & lætabundas voces,in extrema conuiuæ lubentia madidi vino, mortem exci- *Dan.* 5.

piunt denunciatam. non eueniant hæc nobis. nec inter fercula, vina, delicias, non in media hilaritudine, inter riſus & iocos, mors exprimat animam, immaturam cælo, nimis maturam ignibus, & ignibus nullo æuo mitigandis.

2. *Mac.* 3. Heliodorum qui videt, quid niſi Dei potentem dexteram cogitabit? equum, inſeſſorem, flagellantium turbam qui audit, nec niſi Onia deprecante vita donatum, quid niſi peccatum perhorreſcit? comes delicti pœna eſt. non carebimus comite qui non caremus duce. infelix ſociatio. vitemus delictum, & pœna iam nulla eſt.

Ion. 3. Legimus & peccatricem Niniuen, ſed ad Prophetæ vocem ſcelerum pœnitentia ieiunio triduo functam, etiam pecudibus enectis, quibus iratus Deus non erat. quoties interminantis Domini verba ſuper multitudine peccatorum tuorum inſonuerunt auribus tuis, & factus es *tanquam aſpis obturans aures* ſuas? & nuſquam cum Niniue cineres, nuſquam ieiunia pœnitudinis teſtes, inter non imparia ſcelera. quid ergo cum Niniuitis ſperes, ſolis ſceleribus æquandus, neſcio an non & maior?

4. *Reg.* 11 Nec infantiæ parcitur: illudentibus enim pueris, *Aſcende calue, aſcende calue*, maledicit Eliſæus, *egreſſiq; duo vrſi de ſaltu, lacerauerunt*

uerunt ex eis quadraginta duos. liberos ætatis illius cachinnos morte luunt. Si non parcitum infantiæ ad vnius indignantis Prophetæ imprecationem; quid non meritò vereamur non vno liberiore riſu, ſed ingenti ſcelerum mole oppreſſi immerſique? aut quos non vrſos merebimur, infelicium æternorum nemorum ſæua inferorum rabie truces & indomitos?

In Anania & Sapphira peccatum vnum habemus. *Cur tentauit ſatanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto?* & ſequuta mors eſt, *audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expirauit.* eadem pœna ſequuta vxorem eſt, ſimilis mendacij ream. Si quoties nos mentiti Domino non reddentes vota labiorum noſtrorum, fœdifragi, toties eſſemus morte mulctati; quis è millibus ſupereſſet vnus? *Act. 5.*

De Epulone Scripturæ verba ſunt: *Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè.* quis non diues veſtitur byſſo, adeoque radiat purpura? quis non conuiuatur ſplendidè? *Mortuus autem eſt diues, & ſepultus eſt in inferno.* non eueniant hæc omnibus. & tamen vbi delicta paria, non & exitus? Sequamur diuitem, illiuſque animam poſt diuortium corporis ad inferna deductam. *eleuans autem oculos cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè,* *Luc. 16.*

 & La-

& Lazarum in ſinu eius. & ipſe clamans dixit: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior nimis in hac flamma. reſponſa refert. dura nimis, quia nulla prece, nullis tormentis flectenda. *Recordare, quia recepiſti bona in vita tua: & Lazarus ſimiliter mala; nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.* acerba viciſſitudo. ſeuera præmiatio, *recepiſti bona in vita tua.* tam labili vita, & ſi æternæ compares, momentanea, ac vix tanta. nunc *verò cruciaris.* ſi pariarentur bona & cruciatio tempore & magnitudine, ferenda ſors commutatio foret. nunc pro tam breui purpura & epulis, cruciari æternùm? quis non perhorreſcat totus? conuiuia in diuite cruciari, & cruciari æternùm? veſtem in illo cruciari, & æternùm? quæ nos pœna manet, qui non epulis & byſſo, ſed omni innatamus vitiorum generi? à quibus vix die, vix hora immunes, peccata peccatis innectimus, tanquam ſecuri de exitu, certi de cælo. Audiamus Eccleſiaſtem: *Neſcit homo finem ſuum; ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplo superuenerit.* exemplo Euangelicus diues, cùm audet animæ ſuæ: *Habes multa bona, poſita*

Eccl. 9. Luc. 12.

in

in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare. cui Deus: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te, quæ autem paraſti cuius erunt?*

Quouſque ergo peccata peccatis ingerimus ignari de hora, certi de damnatione, & damnatione æterna, ſi peccatis immorimur? *Pluet* enim Dominus *ſuper peccatores laqueos;* *Pſal.* 10. vt quaſi dolo circumuentos arbitreris, & in die ſecuritatis, liberique curſus ac volatus, retibus implagatos. *ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* hanc partem qui amat, amplectatur peccata, tanquam amica, tanquam ſulphurationis & ignium parentem. nec longa mora. *puſillum, & non erit peccator: quæres locum eius, & non inuenies.* &, *ſicut deficit fumus;* &, *fluit cera à facie ignis,* ſic pereunt *peccatores à facie Dei.* audiamus Prophetam: *Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt diuitias.* *Pſal.* 72. *Quomodo facti ſunt in deſolationem, ſubitò defecerunt: perierunt propter iniquitatem ſuam, velut ſomnium ſurgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.* Quid ſunt ſomnia? aut quid reliqui ex illis ſurgente ſomniatore ſuo? aut vbi veſtigia ſomniantis animæ? quid imago ſomni? quod vmbra corporis, quod aëri & aquæ relictæ ſemitæ ab aue volante, piſce natante, ſagitta fugiente, vento perflante. &

ſomni imagini componitur peccator. ego hæc ſi dicerem, inſurgant minenturque purpurati omnes. Scriptura componit: mentiri illa neſcit, aut ſupra fidem creſcere. & habes ab eadem. *Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut Cedros Libani, & tranſiui, & ecce non erat; & quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.* quid miramur, *cùm exorti fuerint peccatores ſicut fænum.* ſi ſicut fœnum aut ſicut ſtipula, quæ hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, pereant, & in fauillam, cineres, & fumum diſpergantur peccatores, quorum cùm tranſierint, veſtigia nulla, reliquationes nullæ ſunt; quid amplexabimur, aut quò conſilia noſtra viaſque dirigemus? ſi non vt ſequamur monentem Eccleſiaſticum: *Quaſi à facie colubri fuge peccata, & ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te: dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum. quaſi rhomphæa bis acuta eius iniquitas: plaga illius non eſt ſanitas.* nam quæ ſanitas in æternùm ſæuiente! quæ ſanitas in flammis nullo æuo reſtinguendis, nullo mitigandis! & benè colubro peccatum omne comparatur, cuius omnis familiaritas noxia, & contactus mors eſt. quodque non de propinquitate modò, ſed & de longinquitate venena iaculatur. benè leonis dentibus: quis effugiet implicatus illis? benè rhomphææ bis

Pſal. 36. *Pſal. 91.* *Eccli. 21.*

bis acutæ: in quamcunque enim partem te flexeris, quacumque ictum exceperis, periſti. omne proinde *cor ſapiens & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.* Eccl. 3.

Si tamen in peccatum prolapſi, non tardemus conuerti ad Dominum, & deprecari iudicem manum illius: vltrò enim ſpondet, *Si conuerſus populus meus, ſuper quos inuocatum eſt nomen meum, egerit pœnitentiam à viis ſuis peſſimis, & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum.* 2. Par. 7. Quare inclamemus, toto proni corpore, lacrymis madidi, ſingultibus ab imo corde ductis, *Peccauimus, impiè egimus, iniquitatem fecimus. tu qui pius es miſerere noſtri,* Iud. 6. miſericordia patris in peccantem filium. *peccauimus grauiter vſque in hanc diem,* 1. Eſd. 9. adeoque in hanc vſque horam: nec vllum propè tempus ſceleribus vacuum. Transfer *iniquitatem noſtram, quia ſtultè egimus*. ne 2. Reg. 24 rogo *adincreſcant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea*. ſed, *auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele, ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum*. parce, Domine, *parce peccatis meis*. Eccli. 23. Pſal. 50. quouſque non audis? *factus* enim *ſum mihimetipſi grauis. cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?* neque

enim

enim *vis mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat.* beata conuerſio, quam vita ſequitur, non mors altera priore deterior, ne fiant nouiſſima peiora prioribus: quæque non à labris, aut ſupremo gutture, ſed ab intimo prognata pectore, ſeriam morum emendationem amplectitur. Beatus, qui ſuccenſus amore Dei veræq; virtutis antè mortem deligit, quàm aut innocua antè vita crimen admittat, aut ſemel expiato ſcelere audiat, Canis ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti. antè mille tormentis corpus lacerandum obiicit, quàm ad priora redeat. antè inferorum pœnas calcet intrepidus, & per medios ignes inambulet audax; quàm vel latum crinem deflectat à mandatis Domini. antè præeligat extrema pati ſæculi alterius, quàm nouo maculare vitam crimine: adeoque malit ſine ſcelere æternùm ardere, quàm peccatis obnoxius æternùm gaudere, certus ibi eſſe Deum vbi nulla ſunt crimina; ibi verò cælum, vbi Deus eſt. contrà, infernum eſſe, à quo exulat Deus ſcelerum vindex. quæ enim conuentio Deo & ſceleri? luci & tenebris? Felix anima, quæ peccato & morte propoſita, ſi negata fuga, in alterutrum deligendi neceſſitatem ſe redactam viderit, mortem cum Suſanna peccato prætulit. præit illa: *Anguſtiæ mihi ſunt*

Dan. 13.

vndi-

vndique: ſi enim hoc egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras. Sed melius eſt mihi abſque opere incidere in manus veſtras, quàm peccare in conſpectu Dei. felix quæ inter peccatum & ignem media, ignem audaci cum Thecla & Apollonia petit ſaltu: felix quæ è rupe pendula, hinc inferno minitante, ibi peccato alliciente, antè cum Anſelmo in medias inferorum deſilit flammas, quàm in peccatorum læta paſcua, ſpectatorem ſuum hilari amœnitate prouocantia. Hoc enim demum amare eſt, nullis intercurrentibus ab amato diſiungi; non minis, ignibus, verbere, non morte propoſita, quacunque tyrannide ſæuiente, quacunque carnificis manu & ingenio ferociente; & antè animam ponere quàm datam fidem fallere.

Potuit piſtillo contuſus in mortario philoſophus inſultare ſecretorum ſcrutatori; potuit fœmina antè præmanſam linguam exſpuere in tyrannum, quàm prodere amicos conſpirationis ſocios: potuit Romanus vſtulantem videre dexteram, ridereque foculum adipe ſuo paſtum; ſeuerior erroris ſui quàm tyrannus vindex: quid faciet Chriſtianus, hinc minis inſurgentibus, inde diuite ſponſione illectus? deſtituet amatum, prodetque tot cælorum ſponſionibus graui-

dus?

dus? mori Romanus potuit vt Reipublicæ prodeſſet, & toties mori,quoties confoſſus clauis, inter inſomnia & dolores, animam poſuit: & inclamare etiam mulier poſt adactum puſionem,Pæte non dolet,vt quæ iuncta viuo, iungeretur mortuo: aſpides quoque alia immittere pectori; ac in medios inſilire diuites ignes marito ſocia; aut ferro viam abituræ animæ ſternere, ne cogeretur ſupplex eſſe victori; aut in extrema fortuna reſpondere hoſti, ducem quærenti,Imperator bene eſt: & Chriſtianus æternitatis ſpe plenus, tantoque diues ſecuruſque promiſſo, ſanguine amati firmato, ne quid rubori deſit,mortem expaueſcet propoſito peccato? auditur vnus in mediis doloribus, & in quadam rabie ac ſæuitia dilaceratorum viſcerum,Benè mihi eſt, & habeor benè: & Chriſtianus ingemiſcet ſub tormento, ſub vigilia & rota, aut veſte picata, certus de gloria, certus de præmio? an inanibus promiſſis deduci ſe patietur ab amato, peccato mentita ſpe prolectante, vanis dignitatum, opum,voluptatum ſponſionibus?plus ſpurca caro & tantùm-non vermis & cinis, improbo fœdoque impulſu;plus auri & honorum nunquam ſaturandà fames,quàm Deus poterit æternarum ſponſor dignitatum,opum, voluptatum? Hæc fierent, ſi ratio clauum tene-

teneret? ſi imperaret anima, & non caro? ſi mens ſtaret? ſi non duram ſeruiremus corporis ſeruitutem? ſi qua generoſitas inſideret pectori?

Opes & honores prouocant? prouocat & Deus. vtrimque promiſſa. inde peritura, dubia, momentanea; hinc non-moritura, certa, perennatura. quid dubitas amplecti pro dubiis certa, pro momentaneis æterna? ſed & illa cùm prouocant, cùm oſtentant opes, cogita *faciliùs camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum;* Matt. 19 cogita illum cuius horrea plena Euangelicæ ſequutæ minæ, nec ſegnior mors minis. cùm promittunt honores, cogita Principes & Reges, & quidquid terris magnum, Fuiſſe. miſerum, non eſſe. quòd ſi qui nunc in honore & ore vulgi, futurum breui, cùm audiemus, Fuerunt; & nomen nunc nullum, & cinis omnia, & mancipiis pares oſſibus & cinere. cogita quàm multos vtraque hac fallaci ſpe luſerint, quàm multos ſolo promiſſorio verbo dimiſerint inanes, quàm multos ſola ſponſione rebus vidua lactauerint; quàm multis denique è millibus, vix vnum alterúmve ad ſperata deueniſſe. atque ex his paucis, neſcio vnus aliquis ſorte ſua quantumuis ampla contentus vixerit: adeò creſcentibus opibus & honoribus

curæ

curæ creſcunt & ſollicitudines indiuiduo illis nexu iunctæ; vt quamdiu illi, tamdiu iſtæ. augentur opes & honores, ac quaſi per gradus tendunt ad ſublimia, comitantur iiſdem gradibus paſſibusque fidâ cuſtodiâ latera claudentes ſollicitudines & curæ; nec antè deſerunt quàm eodem monumento claudantur.

Allicit caro, bellua veriùs quàm ſocia? propone ignes. & indignum viro tam ignauæ ſuccumbere. animam cogita & carnem. vtriuſq; dignitatem metire; & quàm æquum ſit imperare, quàm parêre. oblectamenta quæris? animæ quære. cuius eo præſtantiora ſunt, quo anima antiſtat carni. ſin perſtat importuna illectrix; mancipium cogita; loro, maceratione, verbere doma. mortem deinde cogita. fors eodem momento ſiſtendus iudici, feriendus inexorabili ſententia duræ æternitatis. nec nouum hoc eueniſſe plurimis, poſſe & tibi. quid ſi eueniat? ſi te capiat mors improuidum, inopinatum, imparatum, & in medio aſſenſus praui? ſerò tutiora cogitas confixus iaculis, ſerò receptui canis, confoſſus telo, ſerò de domo cogitas, ruina oppreſſus, ſerò pœnitudine tangeris, clade accepta. & quis prudens in ſecurim & crucem coniicit emendanda? quis in ignem & tormenta? ante decuit; & vitanda

tanda malorum cauſſa. nam malo iam parato deliberationi præcluſa ianua eſt.

Omnium verò quæ vbique ſunt malorum cauſſa peccatum eſt. ex hoc tanquam caule, flore, fronde, ramo, trunco, radice, ſemine, naſcuntur omnia. Præſcinde non caulem aut florem, ſed radicem; & euiceris. & tamdiu vrge, vre, ſeca ignibus etiam admotis, quamdiu reliquum aliquid eſt prioris. nec ſide reſecto trunco; radix petenda eſt. neque illa à ſuperficie terræ radenda; excaudicanda funditus eſt. proſcindenda terra ſecuribus, aratro, ligonibus altè euertenda, vt nequa veſtigia aut præteritorum memoria maneat. ſic denique beatam vitam duces. ſi non potes ad hæc magna in tam maligna terra, quin exurgat & ſeſe oſtentet malum, ne dormi. vt primùm ſe prodit, falcem admoue. ne parce, nec ad maturitatem cultrum reiice. dum tener eſt frutex, dum ſe quaſi in culmum erigit, ferrum adige. ne ſi omni ſimul parte ſuccreſcant zizania, fruſtra victoriam ſperes. Conatus omnis à quo triumphus exſpectandus, à primis initiis eſt. nam ſi coloni ignauia adoleſcant zizania, antè quod reliquum eſt ſpei bonæ fœcunda malignitate ſua ſuffocabunt. ferè namque maligniſſima quæq; fœcundiſſima reperies. ergo dum tener eſt frutex, nec adhuc coaluit

E in

in arborem, dum velli manibus poteſt, conatum adhibe: nam pòſt, ferro ac ignibus opus erit. ac ne ſic quidem niſi importuno labore viceris, aut ſubegeris malum.

Denique cogita hic peccatum, ibi Deum vindicem. quis latro ſub gladio & fune ſcelera meditatur? quis in oculis iudicis, & in momento ferendæ ſententiæ? quis admotus ignibus & rotæ? quis vibrato iam ferro? Audentiora habes in peccatore. quem alius enſis, funes, ignes de vicinitate premunt, de ſæuitia minantur, de æternitate terrent. non ille temerarius, adeoque extremè fatuus audiat, quem propoſiti ignes, & iamiam immittendi leones, craticulæ, laminæ, forcipes non auocant à facinore? & quid hæc temporaria, & paullò pòſt non futura, ad æterna de propinquitate certiora? ludi illa ſunt & pictæ fabulæ, ac non niſi corporis huius vmbræ, ac ne vmbræ quidem. & quale lumen arbitraris candelæ ad ſolem? maius etiam diſcrimen inter ſæculi huius ignes, & æternos eſt. illi tamen ſi te à crimine reuocant; quid facient æterni, fòrs cras, fòrs hac hora, fòrs hoc ipſo momento ruituri, & te in æternam miſerandam infelicitatem deturbaturi? Hæc meditare; & de facili vinces quidquid te in peccatum trahit, quidquid allicit. ſi non euincunt, cauſſa eſt,

quòd

quòd de ſuperficie tantùm cogitata, non tranſeant ſupremam cutem, non labra, aut capitis crinem. immitte cordi ſerius cogitator, committe menti diligens ſcrutator: nec in ſummo natet hæc cogitatio, ſed ima petat, tranſadigens quidquid fibris latet abditum, quidquid concreditum animo; ſedeatque infixum pectori altiùs, quàm vt vlla ſæculi vis dolúsve vel latum capillum loco moueat.

Et vt deſint reliqua, ſola cogitatio præſentis intuentisq; omnia Dei, terrere quemcumque meritò à delicto poſſit & debeat; terret parentis, terret domini, quantò potiore iure Dei: & verum eſt illud Stoici; *Magna pars peccati tollitur, ſi peccaturis teſtis aſſiſtat, quem animus vereatur, cuius auctoritate ſecretum ſuum ſanctius faciat.* Felicem qui talem perpetim ob oculos habet, ad cuius memoriam ſe componat. hinc illud eiuſdem eſt, *Opus eſt aliquo, ad quem mores noſtri ſe ipſi erigant.* niſi ad regulam praua non corriges; & quæ regula certior Deo? quo latera claudente cingenteque, non fidem ſuperat omnem peccatum peccato cumulari? in illius oculis ſceleribus ſe obſtringere? manum ipſo inſpectore, & paullò pòſt iudice, facinori admouere? Hæc qui faciat, ego illum arbitrer credere præſentem eſſe

Deum? illum abditiſſima intueri cogitationum noſtrarum? quis in oculis Regis, iudicis, domini, audeat luenda patrare? ſi patrat, tu illum putas integro eſſe capite, aut ſcire præſentes? & in animum inducam meum, integra illum eſſe fide, imò vlla illum eſſe fide, aut cerebro, qui in oculis Dei committit morte non multo pòſt pianda, & morte æterna? procul hæc amentia & inſana fatuitas; procul hæc fidei diminutio à Chriſtiano capite. Peccaſti? excidiſti à Deo, ab hæreditate cælorum promiſſa, factus mancipium diaboli, hæres ignis æterni. quæ ſi placent, amplectere peccatum, inuoluere criminibus, & momento pòſt exſpecta nullo æuo reſtinguenda, nulla æternitate mitiganda, nullis precibus, lacrymis, ſuſpiriis, pœnitudine minuenda.

Quid, quòd peccatum ipſum, vt deſit inſpector Deus, terrere vnumquemque debeat, ſola mentis quadam corroſione ac veluti deuiſceratione. luſit ad hoc Poëta:

Roſtroq; immanis vultur obunco
Immortale iecur tundens, fœcundaq; pœnis
Viſcera, rimaturq; epulas, habitatq; ſub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis,

cùm intus animum crimen pulſat, editque exeditque infelici natu renatuque viſcera; non dies, non noctes concedens curarum

vacuas. hinc dira inſomnia, & inter blandas quietis neceſſitates, & amicum corpori ſoporem, timores & trepidantia ſequuntur corda, ac palpitantia viſcera. non minùs ad hæc eleganter, quàm verè Satyricus.

Nocte breuem ſi fortè indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata toro iam membra quieſcunt;
Continuò templum, & violati Numinis aras,
Et (quod præcipuè mentem ſudoribus vrget)
Te videt in ſomnis, tua ſacra & maior imago
Humanâ turbat pauidum, cogitq; fateri

delicti magnitudinem & immanitatem patrati criminis, quam nullus ſopor reſtinguit. horrores exhinc & tremuli artus, ſuaque colliſione graues, ac ingens omnium diffidentia. non domus cuique ſua, aut thalamus ſatis tutus.

Hi sũt qui trepidãt, & ad omnia fulgura pallẽt,
Cùm tonat: exanimes primo quoq; murmure cæli,
Non quaſi fortuitu, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit? cura grauiore timetur
Proxima tempeſtas, velut hoc dilata ſereno.
Præterea lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt à Numine, ſaxa deorum
Hæc, & tela putant.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.

 Nam

Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat vllum,
Facti crimen habet. cedo, ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat,
Faucibus vt morbo ſiccis, interq́ molares
Difficili creſcente cibo.

Ingens tormentum animæ peccantis, cùm à ſeipſa impetitur, & à domeſtico laceratur carnifice. hinc eſt illud eiuſdem:

Cur tamen hos tu
Euaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo ſæuior illis
Quas aut Cædetius grauis inuenit aut Rhadamanthus,
Nocte dieq́ ſuum geſtare in pectore teſtem.

Et alterius breuitate ſua elegans gratumq́;:

Quod quiſque fecit patitur, auctorem ſcelus
Repetit, ſuoq́ premitur exemplo nocens.

Lib. 3. de vita contemp. cap. 11. Monet in hanc ſententiam Proſper: *Quid, quòd in peccantē etiam ſine humano iudicio conſcientiæ iudicantis tormenta deſæuiunt, & mali ſibi conſciam mētem ipſa etiam cogitationes ſecreti reatus, cruciatoria recordatione conficiunt?*

Fateor, aliquando tanquam in alta pace peccatorem viuere: cùm nimirum in profundum peccatorum venerit. quæ ipſa inquietudine longè deteſtabilior eſt. nam quamdiu mens agitur, ſperari meliora poſſunt,

ſunt, ac à turbatæ mentis inquietudine, ac quaſi inteſtino ciuili bello pax ſperari, depoſito per pœnitentiam, lacrymas, ſupplices ad Deum preces, vitæ morumq́ue in melius emendationem, peccato in hoc domeſtico Oceano piraticam exercente. Quòd ſi ſemel atra nube ſua Solem omnem lucemq́ue excluſerit, noctemq́ue pro die induxerit, vt iam delectet in tenebris ambulare, aſſuetaq́ue mens noctibus, aut non tangatur tenebris, aut has pro luce amplectatur; deſperata ſalus erit, nimiumq́ue deflenda conditio, & phreneſi ac maniæ ſimilis, quæ tenebras pro luce amplectitur, pro pace bellum, pro interitu ſalutem, pro dignitate dedecus, ignes pro cælo, tormenta pro deliciis, mortem denique pro vita, & æternam mortem pro vita æterna. miſera pax ex peccatorum accumulatione nata: mutuo namque ſe peccata tanquam mutuo inuitatu ac tractu ſequuntur, credas ab vno dependere filo. nam licet aliquis adhuc in illis ſenſus eſt, peractis

Criminibus; tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari neſcia. Nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi? quando recepit
Eiectum ſemel attrita de fronte ruborem?
Quiſnam hominum eſt quem tu contentum
videris vno

Flagitio? Dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, & nigri patietur carceris vncum,
Aut maris Ægæi rupem, ſcopuloſq́; frequenteis
Exulibus magnis.

Ita nullis ſceleribus niſi cum morte finis, nulla pax crimini. niſi illam pacem arbitreris, quæ à congelidatæ mentis frigore naſcitur. quo cincta, & cæleſtis Solis, & auram luminis gratiæ auerſatur, ſed cadaueris inſtar aut emortuæ carnis, ſenſu omni ſpoliata, non aculeos, non diuiniores immiſſos ſtimulos perſentiſcit. ſic ignaua quadam cæleſtium indolentiâ, aut meliorum inſenſatione, torpentem ac ignaueſcentem ſpiritum trahit.

Hæc eſt pax improbæ ac cadauerinæ mentis, quæ ducit ad interitum, ad præcipitium ſcelere tanquam nube velatum, quæ tormenta ſpecioſo nomine mentitur, quæ ignes oppanſo facinorum mantello tegit, quæ recta planaque via ducit ad infelicem æternitatem. Odiſſe meritò hanc pacem debet quiſquis meliorem amat, quiſquis æterna cogitat. inimica illa cælorum paci, inimica Deo, ipſique adeò inimica eſt animæ, cum qua æterna bella gerit, nullo æuo finienda, nullo in infelici æternitate minuenda. vbi mutua corporis animæq; nunquam ponenda odia, æterna inuicem deteſtatione, lacera-

ratio-

ratione, nullo temporis procurſu expianda, nullo mitiganda. Hæc eſt pax tranquillitasque ſceleribus nata, quæ rediuiua ſemper odia æternaturo profundit partu. admirata olim vetuſtas Alcidem ſternentem Hydram,

Cùm duplices pareret vulnere mors animas.

nec admirata minùs, cùm vidiſſet

Gaudentem ſtrato latus acclinare leoni.

maiores, ſi non animos, temerarios tamen auſus grandiores in peccatore reperies: qui cùm non ignoret omni leone peccatum ferocire immaniùs, illius non procumbit lateri, ſed ad ima demittit viſcera, è quo non rediuiuæ animæ iterum ferro depugnandæ, ſed centuplicatis vicibus exurgant tormenta nulla ætate moritura: neq; iterum naſciturus Herculeus labor. ſed

Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
Sæuior intus habet ſedem,

& peccantia depaſcitur viſcera. ita immortales morſus in immortali graſſantur corpore, bellaque, æternùm relegata pace, ſæuiunt æterna.

Hi ſcelerum fructus, & tanquam mortiferæ arboris ſuæ fatalia poma, infelicis culmi ſui noxium triticum, nefaſti caudicis ſui flos nefaſtus, venenarij palmitis vua morticina. caue quiſquis teipſum amas, quiſ-

quiſquis animam Chriſti ſanguine purpuratam, vendicatam. nimis carè emitur tam vilis pretij nociturum præmium. ne crede magna pollicenti. mentitur. niſi magnum ſit æternùm vri. neu fide mollia ſpondenti. niſi molle ſit flammis exedi non morituris. quid fauum & mella ſperas? fellea omnis peccati præmiatio eſt. quid delicias & oblectamenta venaris corporis? plus ſemper mœroris quàm gaudij reperies. fugiunt gaudia omni velociora telo, aue, nimbo, vento, flumine: manet pœnitudo omni colocynthide amarior, omni venenoſior toxico. ſemel enim hoc à quacunq; venenaria lue prognatum occidit, peccatum æternat infeliciore vita quàm interitu.

Lib. 3. de vita contempl. cap. 12. Scitè Proſper peccati præmia depinxit. *In inferno autem peccatorum continuus gemitus, cruciatus æternus, dolor ſummus, pœnalis ſenſus, torquent animas nec extorquent: puniunt corpora damnata nec finiunt: quos ideo ſibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguit, vt permanente ſentiendi vita, pœna permaneat, & ad dolendum magis quàm ad viuendum æternis corporibus compeditos habeat, quos in flammis viuacibus immortalitas ſecundæ mortis occidat.* Verè viuaces flammæ, quæ nullo æuo extinguuntur, nullo moriuntur: ſed perenni vſtione tanquam perenni vita in damnata ſæuiunt

niunt corpora, nouis ſemper ac quaſi rediuiuis auctibus creſcentes. Hinc illa eiuſdem prudens monitio: *Si eo tempore quo quis peccare deliberat, ſana mente conſideret, quæ pœna exſpectet in ſuis facinoribus ac flagitijs deprehenſos, quod ſupplicium conuictos excruciet, qui tremor membra quatiat, pallor ora perfundat; quantum denique humiliet, & execrabiles omnibus reddat, etiam ipſum ſordidæ opinionis opprobrium neſcio an poßit quibuſlibet vitijs accommodare conſenſum.* vt ſanè prodigio ſimillimum ſit hæc cogitanti peccata obrepere, excidere ſcelera, neque æternorum tormentorum, ſemperque ardentium flammarum memoriam impellentis ardorem criminis extinguere poſſe. Cap. 12.

Quis latro non ſe retrahit fune pendente? quis non continet dextram ſicarius ſub carnificis manu? quæ non improbitas conticeſcit iudice ſpectatore? quis perduellis ſub ſecuri meditata non reprimit facinora? quis fur in compede & laqueo prædam circumſpicit? cadit omnis audacia, miteſcit feritas, ſubſidunt ſcelera, ſi ferrum, crucem, forcipes, candentes laminas, rotas, ignémve admoueris. & tanquam niues ſole aut igne medio, ita omnis malitia, iudice, tortore, pœna ſæuiente delinquit animo: aut tanquam ignis flumine Oceanóve proruente arden-

ardentes reprimit minas, iraſque ponit, nec iam vltrà ignis: ita quantumuis immanis ferocitas, tormentis inſurgentibus ſubmittit animos, nec iam ſcelera ſunt: & peccator tamen iudice imminente, tortoribus immane ſæuientibus, perennibus ſæuùm vrentibus cinctus flammis, igneo miſerando præcipitio proximus, infelici æternitate propoſita, nullaque vel momenti vnius certitudine conceſſa, ſcelera ſceleribus accumulat; facilemque illis porrigit dexteram momento fors pòſt æternùm vrendam, cruciandam, nulla commiſerationis, nulla in omnem æternitatem laxamenti ſpe conceſſa. at hæc peccatori eueniunt ob breuiſſimi temporis fruitionem, ob fugitiuarum oblectationum, momentanearum deliciarum, periturarumque opum tenuem moram. ita fugientibus, omniq; vento ac ſagitta pernicioribus æterna infortunatiſſimâ viciſſitudine ſuccedunt. vt meritò exclamet Auguſtinus: *Verè nimiùm miſeranda & plangenda conditio eſt, vbi citò præterit quod delectat, & permanet ſine fine quod cruciat. ſub momento enim, libidinis impetus tranſit, & permanet ſine fine infelicis animæ opprobrium.* ita planè eſt. momentanea delectatio quantis æternitatibus luitur? quãtis tormentis exſoluitur? quantis ignibus expenditur? dura fatuaque commutatio, momen-

De honeſt. mulier. cap. 3.

momentanea æternis.

Quandocumque ergo voluptates, honores, opes prouocauerint, æternitatem admoue, in hanc mentem oculosque fige. prudenter Gregorius: *Quæ maior ſtultitia, quàm propter bonum momentaneum perdere bonum æternum? quid inſanius, quàm propter modicam voluptatem carnis, æternis ſe obligare incendijs?* quantum malorum in vno ſcelere? momentanea voluptate, auroque & perituris honoribus vinceris? æterna ſpoliaris gloria, voluptatibus, opibus æternis; ignibusque cruciaris æternis, opprobriis & egeſtate æterna. ſocietate deinde excluderis beatarum mentium æterna, fruitione diuinitatis æterna: dæmonibusque in ignibus aſſociaris æternùm. Fortiter in hanc ſententiam Auguſtinus: *O quanta iniquitas, quanta peruerſitas, vt animam quam Chriſtus ſuo ſacro ſanguine redemit, luxurioſus quiſque propter vnius momenti delectationem libidinis, diabolo peſſimo inimico ſuo vendat ac tradat!*

In Moral. libus.

De honeſt. mulier. cap. 3.

Quàm grauis deinde iniuria à peccatis irrogetur Deo, ſerius inueſtigator cogita. ſanguine ille ſcelera noſtra luit, ſanguine lauit, expiauit ſanguine. quid, quòd etiam paſcat ſanguine, famemque ſitimque leuet ſanguine? ita prodigus ſui, non corpori, non ſanguini, non parcit animæ, vilis ipſe ſibi. quaſi

cælum

cælum ſine peccatore ſordeat, & indignetur ſolitariæ gloriæ,ſocios aſciſcit. deerant iuſti, peccatores excludebat cælum. quid faceret mens pia felicitatis noſtræ auida? quid faceret miſeratio perdere neſcia? quid ignara miſereri iuſtitia? vtramque iunxit, cùm vtramque ſanguine ſuo expleuit. Hunc ſanguinem non proculcat,quicunque grauiore ſe obſtringit ſcelere? non contemnit,qui hic ſanguine vetante, ibi peccato proritante, momentaneæ oblectationi ſanguinem poſtponit? minor enim & inferior illi ſanguis & Chriſti ſanguis peccato eſt. nam ſi non vilior minorque, quid ſequitur peccatum ſanguine neglecto? non ille apud nos maior,cuius imperiis paremus, cuius famulatui ſubdimur,cui proni ancillamur? & non ille peccato famulatur,qui ad illius imperia facilis flectitur, qui monita obaudit, qui vocanti paret? qua ergo mente arbitraris Dominum, cùm videt ſanguinem ſuum peccato poſthaberi? tantumque pretium cælo terriſque infinitùm nobilius, præ momentaneis negligi?

Inuitat peccatum, & animam ad ſe pellicit vana oſtentatione, inani diuturnitatis ſpe, fallaci mora? at clamat ex aduerſo Chriſti ſanguis, hiantiaque toto corpore vulnera, Quò æternùm moriture ruis? intuere pigno-

pignora pro te pendentis Dei, clauos, flagra, lanceam, coronam ſpineam, ſanguinem venis tanquam fluminum oſtiis fluentem, cælumque terramque, & quidquid orbe toto eſt rigantem. ſi hæc non explent barbarum & crudele pectus tuum, quid ſperas? explerent, ſi peccatis finem ſtatueres. nunc cùm veteribus noua accumulas, quid aliud facis, quàm vt non ſaturatus vna cruce, vna morte, nouā pares vulnera, clauos, crucem nouam? Et toties reus, toties Domini, Regis, Iudicis, Parentis, Dei interemptor, quid exſpectas? ſi ad explendam iuſtitiam tam immane ſæuiendum fuit in innoxio Chriſti Dei tui corpore; quibus tormentis domeſtica expiabis ſcelera? quibus ignibus Iuſtitiæ litabis?

Conſule proinde tibi animæque, dum tempus eſt, dum permittit ætas. & vbicumque peccatum inuitat, vulnera oppone ſanguinemque Chriſti tui. vbicumque te peccatum mendaci pellicit ore, vultu, fronte, genis, oculis; obtende crucem. adde, quidquid in ſceleribus eſt, momentaneum eſſe, quidquid in pœnis, æternum: quidquid in illis, leue & fugienti ſimillimum eſſe; quidquid in tormentis, perennare. ſanguis ergo te moueat & æternitas, ne nociturus dedas manum. nulla tanta peccati vis eſt, quam

non

non dè facili Chriſti tui crux repellat & æternitas altiùs defixa menti. quocunque ergo peccato prouocante, quocunque alliciente, cælum intuere, abdicationem æternaturæ gloriæ; infernum intuere, adiudicationem flammarum perennaturarum; terram intuere, & in ea de cruce pendentem, crudeliterque lacerum Chriſtum tuum, corporis, ſanguinis, animæque ſuæ prodigum; teipſum intuere, fòrs patrandi criminis momento rapiendum: cogita contigiſſe plurimis, poſſe & tibi. Sin reſtiteris, teque obduraueris aduerſus illas Sirenum voces, præmia cogita nullo fine ponenda, pœnas felici fuga æternùm abactas; Chriſtum beneuolentiæ dexteram protendentem, amplectentem, intimisque amoris nexibus ſibi colligantem, adeoque totum ſe in te, teque in ſeipſum totum beata metamorphoſi tranſmutantem.

CAPVT III.

PALATIA, AGRI, OPES. *Quantum ab his ſperare debeas, quàm validè inniti, hic videbis: Diſces momentum ſæpè inter ſurgentia cælo tecta, & vilem interiacuiſſe cinerem. vt vetus dictum ſit, Campus vbi Troia fuit, veteriſq́; ramalia fagi: vbi regna, ſteriles auenæ; vbi hortorum pratorumq́ue amœna, macri nunc ceſpitis gleba. vbi aurum & gemmæ, vix neglecti ramenta ferri. Diſces dein dictum verè, Nihilo te opulentiorem excipiet terra, quàm à matris acceperat vtero. nudum hic te dederat, nudum illa excipiet, inueſtem, inornatum, naufragum. Diſces denique ab his vilibus perituriſq́; ad cælorum magna verticem tollere, dignumq́; his ſudorem ſpargere: quòd ſi qua maior etiam neceſſitas preſſerit, non inglorium ſanguinem fundere: tanquam ſemina, cælo, diuite ſinu, reponendorum fructuum.*

VANITAS vanitatum, & omnia vanitas. quid his immorimur? Intuere exitum; pœnitebit te horum. mors & æternitas, & alterius ſæculi non morituræ flammæ quid loquuntur? quæ ſi placent, aggredere ſæculi huius vana. Iam res ipſæ quàm

inanes? quàm omni meliore ſucco viduæ? quàm emedullatæ robore, neruis, adipe? quàm emarcidæ, exſuccidæ, ſanguineq́ue vitaq́ue inanes? intuere ſingula. aurum & opes quid ſunt? quid immania cælo ſurgentia palatia, ſudantibus marmoribus, rupium circumſecus cruſtis veſtita? hic Numidico, Lesbio, Aethiopico, Cretico, Pontico; alibi Niliaco, Baſaltico, Indico, Cycladico, Germanico, Belgico ludente marmore? quò mihi hæc maculoſa varietas? quò Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta? quò ſegmina artifice deſculpta manu? an magnum in marmore videri, qui in ſpeculo, aut littore cum Poëta poteram, cùm placidum ſtaret mare? quid ſi ex vna rupe varium ſtet marmor multarum onus nauium, aut mille boum immane plauſtrum? adde ab obeliſco Thebaico, Alexandrino, Sphinge, ab Aegyptiis Pyramidibus, adeoq́ue Pyramides ipſas defatigato mari & fluminibus ab terrarum vltimis deportatas; adde porticus ſuperſtantibus mutuo columnis, vario omnes marmore aut ære diuites: laquearia etiam auro densè non dicam tecta, ſed celata, quaſi in inuidiam & diuitiarum contemptum, aut muſiuo laſſata opere, dum è verſicoloribus lapidum fruſtis tanquam docto penicillo, vetera, nupera, noſtraq́ue referunt.

runt. dum operoſa & in picturæ modum variata circumlitio prætexitur.

Non iſtis olim variabant tecta figuris,
Cùm patiés nullo crimine pictus erat.

Iam gradus quibus in ſuperiora nitimur, audaci Dædalæa fabricatos manu, tanquam torno ductos, ſinuoſis circumuolutionibus inerrantes, hic medio ludentes cylindro, ibi ſuperbo margine auroque grauido, alibi Polycletea, aut Phidiaca ſectione in Onychino aut Caryſtico marmore ad miraculum varios? quis è Thaſio monſtra marmore ſub gradibus & columnis gementia, vt cælorum ſuſtentacula Atlantes credas. ædium reliqua quis enarrabit?

Et quò hæc domino ſuo? quò regna & prouinciæ, additusque ager agro? O vani! Campus vni domino qui populos cepit anguſtus eſt. ita nec prouinciarum, ac ne regnorum quidem terminis cupiditas clauditur. vbicunque dein amœnior locus, noua luxuriæ diuerſoria excitamus, alibi impoſita montibus in vaſtum terrarum marisque proſpectum; alibi ex plano in montium altitudinem deducimus. quid hortorum nemorumque referam lætos gratosque dominis ſuis in alienis erroribus ludos? quid ſuperos inferosque fontes? quid Arabiæ monſtra, quam biberant aquam vomentia? quid ru-

pes, ſpeluncas, valles, monteſque locis non ſuis natos? quid in peregrino ſolo ſiluas, flumina, lacus? quid ad naturæ inuidiam conſitorum nemorum in mille figuras portentoſam varietatem, & quidquid ars vlla luxuriæ laborauit? iam flores pomaque ex alieno orbe in noſtrum traducta, quid facient? nam quò mihi hæc? meliorémne poſſeſſorem ſuum ſtatuent? aut non maiora cupere ab his diſcet quicunque hæc poſſidet? aut quid valetudini bonæ, quid memoriæ, ingenio, iudicio, prudentiæ, conſtantiæ, fortitudini, caſtimoniæ ex his acceſſit vnquam? poculis aliquis addictior, crapulæ, incontinentiæ, ſuperbiæ, iracundiæ; auguſtior acceſſit ager, ſiluæ non ſponte natæ, torrentes inſomni domino ducti, palatia quaſi in naturæ contemptum, Ramniſeo Mitreove marmore ſtrata, prouinciæ & regna, & quidquid nullis acceſſionibus, non orbibus ipſis explenda cupiditas audeat vouere: quidquámne ebrietati, voluptatibus, arrogantiæ, auaritiæ deceſſit? aut quidquam continentiæ, modeſtiæ, liberalitati, prudentiæ acceſſit? detractum aliquid vitiis, acceſſit virtutibus? Poſſidet aliquis agrum mente non ſatis integra; additus alter reſtituit mentem & hominem ſuum ſibi? nunquam cucurbitæ naturam mutant, cingantur licet gemmis, vinciantur

tur

tur auro. tolerauit alter vitam pertenui caſa ſpiſſatis ramalibus, aut fronde congeſta, aut gregali tectorio aut nullo inducta, aut effoſſa quapiam rupe, aut exeſæ arboris trunco: addita exin multorum morte prædia, &

Horrea fœcundis indeficientia menſis,

ciuicæque ſuburbanæque domus. tardóne inſulſoque domino ingenium acuerunt, ſapientiam docuerunt? nuſquam cardui roſæ, beta viola, quercus lauri, vrticæ lilia ſunt. pannis quiſquis obſitus & pertenui ſago, pane & ſale, modicoque lacte & aqua non vnum exegit annum; obuenit inexſpectata hereditas, ampla & latè patens, quæ vrbes & prouincias ſecum traheret: hinc pro vili pallio purpura & gemmeæ torques, & veſtiendis aulæa parietibus murice & auro grauia, creuítne creſcentibus ingenium opibus? nihilo meliorem faciunt aſinum clitellæ adamantinæ, conchyliata ſtrata, Phrygia, Aegyptia, aut Babylonica picta acu, villoſa gauſapa; quàm ſtramenta horreo delata, aut ruſtica depexa manu. Quid ſi accedant regna & imperia? an ex Neronibus, Caligulis, Heliogabalis, Vitelliis, Antoniis, Cõmõdis, Fabricios, Curios, Cincinnatos, Fabios, Aemilios, Scipiones dabis? etiam Phocas poſt imperium Phocas eſt. & non ferè ignauiſſimis quibuſque deterioribuſq; obueniunt

auguſtiores opes?

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, ſpargitq́ manu
Munera cacâ, peiora fouens;

ita tamen vt ſpongias illos faciat poſtquam affatim biberint.

Iam, non extra hominem ſuum agri & horti, palatia & vrbes, prouinciæ & regna ſunt? niſi quod ab his etiam deteriora diſces.

Prima peregrinos obſcæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſacula luxu
Diuitiæ molles.

Et dictum verè,

Nullum crimen abeſt facinuſque libidinis,
ex quo
Paupertas Romana perit.

licentiæ enim materies, auaritiæ, faſtus, cupiditatis, opes ſunt, à quibus prudentiam, continentiam, fortitudinem nemo didicit: didicit arrogantiam, molles animos, alienum torum: hauſitque metus, diffidentiæ & æmulationis ſemina. hinc illæ voces,

Et me quem dudum non vlla iniecta mouebant
Tela, nec aduerſo glomerati ex agmine Graij,
Nunc omnes terrēt vmbra, ſonus excitat omnis
Suſpenſum, & pariter comitique onerique timentem.

cùm illum, ante opes, non tela vibrantia, non arietata inter ſe agmina agminis denſi,

non

non vrbis impulſæ fragor territaret, aut de ſtatione moueret.

Quantos deinde, omni hiſtoria teſte, vidimus regnorum acceſſionibus è Curiis Nerones, ex Alexandris Darios; nullos è Neronibus & Dariis Curios aut Alexandros factos; ita ferè cùm potentia creſcunt adeoq́ue naſcuntur vitia, vt opibus congenita credas, fœcundasq́ue has vitiorum eſſe matrices. Sanè egeſtati, vt voluntas ſuppetat, negata ſceleribus materia eſt.

Et tamen vt aliquid diuitiis conceſſerimus, ac neſcio quid illis felicitatis ineſſe; quamdiu conceſſis, aut improbo labore partis fruimur? quis ſæculum ſpondeat? quis medium? quis annos decem? quis vnum? quis menſem, adeoq́ue diem? Et quæ hæc felicitas tam volubili rotæ, tam incertæ inſiſtens? Quid, quòd nullo non tempore moriamur? quoties enim vitæ pars aliqua demitur, morimur; & tunc etiam cùm creſcimus, vita decreſcit. vt enim clepſydram non extrema arena exhaurit, ſed quidquid antè defluxit: ita vltima hora qua eſſe deſinimus, nō ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam peruenimus, ſed diu venimus: ita dum viuimus morimur, creſcendo decreſcimus, nouosq́ue auctus noua comitatur deceſſio, incrementis noua ſociantur decre-

menta paria, vt quantum accedit, tantum ipſo momento decedat: niſi quòd propiores ſemper termino ſimus. nam licet ad mortem extrema hora perueniat, accedunt tamen omnes. hinc illud eſt,

Viue memor leti. fugit hora. hoc quod loquor
inde eſt.

O inanes cogitationes noſtræ! quouſque tam fragili felicitatem metimur? viuimus. & immergimur opibus vt æternùm poſſeſſuri:

Hic nullo fine beatus
Componit opes, gazis inhians,
Et congeſto pauper in auro eſt.

ille adnectit veteribus opes nouas. & antè mors finem rebus, quàm cogitationibus facit. etiam in ipſa morte, ſi quid alterius morte acceſſerit, lætabundi nuntia accipimus. ô ſtolidi! cui hæc acceſſio? an comites ſperas opes, & ne incomitatus eas, aurum paras? gemma fòrs cinget latus? hortíne, nemora, fontes, & ſeruorum agmina denſabunt dominum? fallaces ſpes noſtræ! nudi naſcimur. & mox regna nos non capiunt. nudi rapimur è medio magnarum cogitationum & moliminum. nudi ſiſtimur iudici parcere in illa hora neſcio: hodie, cras, incertum an hac hora. & tanquam æternaturo inhiamus auro. Naſcimur, morimur, nulla aut diuitiarum aut prærogatiua generis, nec

ab

ab impari pendemus vbere: niſi quòd plurimùm diuite manant lacte, quæ paupere integuntur panno. fouemur exinde pannis, cunis, faſciis, & quod infantiæ ac pueritiæ eſt, opum generiſque ignari, pares decurrimus. nulli hic faſtus. bullæ & aues, inequitatæ arundines, & nutricum genua quod diſcrimen dabunt? admouit mors iaculum, pares cadimus, tam vilibus tegendi quàm nati. intermedia tempora quanta ſunt? quàm torrenti ſimilia, fumo, vento, ſagittæ, nubibus?

Et hæc ſunt illa magna. quæ calcanda & premenda natura dedit, propter quæ calcamur & premimur. propter quæ nunquam pacem gerit ferrum. propter quæ orbem totum cædes inambulant, nullaque crudelitas modum ſtatuit, nulla nouit. propter quæ occiſarum gentium glorioſa ſcelera in triumphum ducimus, propter quæ alterno natamus ſanguine. hinc furta & rapinæ priuatim vetitæ, publicè iubentur; & quæ clàm commiſſa publicè luenda ſunt, laudamus palàm: quæ noxia & monſtruoſa à ſingulis, ea ab vniuerſis facta prædicamus. quid quòd & venales inuicem facti? primum enim ſummumque quod quærimus, non quale eſt, ſed quantum. ad mercedem pij, ad mercedem impij. honeſta, ſi qua ſpes lu-

cri, ſequimur: in contrarium tranſituri, ſi plus ſcelera promittant. etenim

Rem facias. rem
Si poſsis, rectè: ſi non, quocunque modo rem.

Et à prima iam tum ætate decantata hæc à nutricibus, inculcata à parentibus creuerunt nobiſcum;

Quærenda pecunia primùm eſt
Virtus poſt nummos. de moribus vltima fiet
Quæſtio. quot paſcit ſeruos, quot poſſidet agri
Iugera, quàm multa magnaq; paropſide cœnat:
Quantum quiſque ſua nummorum ſeruat in arca,
Tantum habet & fidei.

Et non iam

Auro pulſa fides, auro venalia iura,
Aurum lex ſequitur? mox ſine lege pudor.

Vnde hæ frequentatæ non ab vno aut plebeiorum infimo voces,

Sine me vocari peſsimum, vt diues vocer.
Non qua & vnde; quid habeam tantùm roga.
Aut diues opto viuere, aut pauper mori.

addamus & illas, ne quid deſit ad omnem fatuitatem;

Benè moritur, qui dum moritur lucrum facit.

Quid quòd ab opibus vnumquemque metiamur? hinc illa,

An diues, omnes quærimus; nemo, An bonus.
Vbique tanti quiſque quantum habet fuit.

inops

inops eſt, & anguſta re familiari pauperem vitam degit; imprudens eſt & ignarus humanarum rerum. acceſſerunt opes, quocunque Oceano, quacunq; via delatæ, æqua iniqua nihil admodum intereſt; momento prudens eſt, momento acclamant

Euge, omnes. omnes benè miræ eritis res.

& ipſe iam diues

Aſpice & hac, ſi fortè aliquid decoctius exit.

ita momento nobili metamorphoſi è fatuo ſapiens factus eſt.

Omnis enim res
Virtus, fama, decus, diuina humanaq; pulcris
Diuitijs parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, iuſtus, ſapiens, etiam & Rex,
Et quidquid volet.

nec quenquam reperies,

Luſco qui poßit dicere, Luſce.

neminem qui audeat ne in amici quidem aurem:

Dicisq; facisq; quod ipſe
Non ſani eſſe hominis, non ſanus iuret Oreſtes.

vno contrà ore laudant omnes. ab vnius antè ſtolidi voce pendet turba. & vbicunque lucri ſpes, eunt hæ voces ad gratiam & aures compoſitæ;

Nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo, fortunataq; fauilla
Naſcen-

Naſcentur violæ!

Quis tantis clamoribus tanquam fauſtis acclamationibus exſurdato ſalubria inſuſurret verba? aut quis audiat monentem? imò quis non rideat. Et hæc fatuitas non eſt? non extremæ hæc dementiæ, ſigna nouiſſima ſunt? nam quid intereſt inter hanc inſaniam & eam quæ à medicis curatur? niſi quòd hæc morbo laborat, illa fatuis opinionibus; altera furoris cauſſas ſuxit ex ægritudine, altera animi inualitudo eſt, eo infelicior, quo minùs curationem admittit. nam illam medicam etiam vi admota curamus, & nolenti nigram bilem ſubducimus; hæc monitis præceptiſque curanda eſt. quæ ſi noſter æger non admittit, fruſtra medicationi inſudamus. maximè cùm totis oſtiis admittit laudatores, non exclamet,

Egregium cùm me vicinia dicat,
Non credam?

Et huic ſanè fruſtra ex aduerſo inclames,

Nequidquam populo bibulas donaueris aures.
Tecum habita, vt noris quàm ſit tibi curta ſupellex.

Nam cùm ex opibus virtutem videamus metiri, quid ſperes? ô fatui! quouſque illam auro penſamus? an etiam qui pedibus æger eſt, qui oculorum altero orbatus, quique in ſolidum; obuenientibus diuitiis lumen recipiet,

cipiet, valebit pedibus? nam ſi ingenium & ſapientiam, cur non magis valetudinem bonam commenſuramus opibus? Stulti, ſi non videmus nullis externarum rerum acceſſionibus, animo quidquam poſſe accedere: niſi vt ab his diſcat plura appetere, maioreq; quàm antè tenebatur prematur egeſtate. Ita poſt Darium & Indos pauperior Alexander eſt, ſcrutatur maria ignota, in Oceanum claſſes mittit nouos orbes piſcaturus: vt iam quod naturæ ſatis eſt, homini non ſit; cùm inuentus ſit qui concupiſceret aliquid poſt omnia. Et ille modò vnius anguli nec magni dominus, poſt Lacedæmona & Athenas, Græciamque ſeruire iuſſam, Europæis primùm cladibus, inde orbis totius eruditus, de tantis terrarum finibus per ſuum nunc rediturus, qui per alienum iuerat orbem, triſtis eſt & ingemiſcit ſuper anguſtis naturæ terminis: vt videas maiorem etiam cupiditatem regna accendere, creſcereque ex copia deſiderium. vis cauſſam? plus incipit habere poſſe qui plus habet.

Et confer inter ſe pauperem & diuitem. intuere vultus. minus videbis ſollicitudinis in illius vultu, minus in fronte rugarum, minus altarum cogitationum. hinc ſæpiùs & ſinceriùs pauper ridet. nullæ enim curæ torquent animum. quòd ſi quæ incidant, in-

ſtar

ſtar nubium leues tranſeunt. diuitum ferè hilaritas ficta eſt, grauiſque & ſuppurata triſtitia. eoque non rarò grauior, quo frequenter non licet palàm eſſe miſeros: ſed inter ærumnas cor exedentes mentiendus vultus eſt, oreque oculisque ridentibus concoquenda infelicitas eſt: & cùm damna acceperis, lucra mentienda ſunt. vt non immeritò Lyricus pro paupere ceciniſſe videatur,

Non iſtic obliquo oculo mea commoda quiſquam
Limat, non odio obſcuro morſuque venenat.

Nec minùs verè diuiti,

Perdidit arma, locum virtutis deſeruit, qui
Semper in augenda feſtinat & obruitur re.

Subduc te his opibus anime. quid times? paupertatem? at pauper

Non eſt, cui rerum ſuppetit vſus.

quid hæres? & moroſiores anxius voluis cogitationes?

I bone quò virtus tua te vocat, i pede fauſto
Grandia laturus meritorum præmia. quid ſtas?

non potes? eripe te. vaſaque aliquando collige. nimis multum temporis ſparſimus, nimis in hoc freto iactamur. moriamur in portu. nemo huic Neptuno ſecurus fidit. perimit dum ludit: nemo huic alto ſe tutò credidit. vbi à terra te ſubduxeris, fluctus te manent & tempeſtas ſæua. quoque magis proue-

prouectus fueris, eo ſæuior imminet. Contemne has opes ſperantibus meliores quàm aſſecutis? Si quid enim in illis eſſet ſolidi, aliquando implerent? nunc haurientium ſitim concitant, nec cupiditati terminus eſt. congerantur in te quidquid Claudij Narciſſus, Neronis Maſſa, Domitiani Parthenius poſſederunt: vltra Salomonis theſauros fortuna te prouehat, & eò te deliciarum & opum perducat, vt terram marmoribus, auro laquearia parietesque abſcondas, & non tantùm habere tibi liceat, ſed calcare diuitias: accedant ſtatuæ ac picturæ, & quicquid ars vlla luxuriæ laborauit; maiora cupere ab his diſces. immenſum enim opinio deſiderat, cùm naturæ deſideria finita ſint. atque hinc vnus

Iſta ſibi introrſum & ſub lingua immurmurat, O, ſi
Ebullet patrui præclarum funus, & ô, ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro
Hercule!

nec minùs alter,

O, ſi angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum?

O, ſi vrnam argenti fors quis mihi monſtret? addam ego. Verùm quis ſcit an non hic dies in medio diuitum harum cogitationum vltimus

timus ſit? ſanè vt non ſit, propè ab vltimo eſt. vt benè Lyricus,

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

& eleganter in re noſtra alibi.

Quid vici proſunt, aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adiecti Lucani, ſi metit orcus
Grandia cum paruis, non exorabilis auro?

Et nos interim vetera nouis cumulamus, tanquam ſemper victuri. Permitterem, ſi meliorem diuitiæ facerent; faciunt deteriorem, cùm explicatam ſecum omnium ſcelerum materiam trahant. benè Phocion, roganti quid ſibi ſoli auri miſiſſet talenta centum; cùm Alexander reddidiſſet, vnum ſe illum inter Athenienſes bonum virum iudicaſſe; reſpondiſſe narratur, Permitte me in poſterum bonum virum eſſe; reddiditque talenta. bene Diogenes, In opulenta domo locum virtuti deeſſe. bene Socrates, Aureum diues mancipium eſt. &, Habentur à diuitiis diuites, non habent. vt enim febres hominem, ſic diuitiæ tenent.

Quòd ſi propiùs etiam aurum intueamur, quid illo fœdius, quamdiu merſum & inuolutum cœno ſuo latet? quid obſcurius, quando per longiſſimorum cuniculorum tenebras educitur? quid dum à fæce ſua ſeparatur, informius? opifices intueamur, quorum

rum manibus ſteriles hæ terræ glebæ perpurgantur. videbis quanta fuligine oblinantur. iam terra ipſa quanta cura aurum omne abſcondit? nos illud in lucem efferimus, nos periculorum tam multiplicium cauſſas & inſtrumenta, deiecto terrarum pondere, eruimus; nec erubeſcimus ſumma habere, quæ fuerunt terrarum infima.

Quòd ſi in gloriam, ituramque in poſteros, adeoque æternaturam famam oculos conieceris, maior à contemptis quàm cumulatis opibus gloria venit. Non omne potentiſſimorum quorumcumque argentum aurumque millies conflatum eſt? Tuberonis interim, Curij, Fabricij fictilia omnibus ſæculis viuent. Iam quotuſquiſque non præferat Heliogabalis Scipionem, Regulum, Menenium, quibus populus Romanus dotem, colonum, funeraria dedit? Et quid refert quantum habeas, modò naturam paucis explendam dimittas pacatam.

Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viuenti, iugera centum, an
Mille aret. at ſuaue eſt ex magno tollere aceruo.
Dum ex paruo nobis tantumdem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria noſtris?
Vt tibi ſi ſit opus liquidi non amplius vrna.

Vel cyatho: & dicas, Magno de flumine mallem,
Quàm ex hoc fonticulo tantumdem ſumere.
cecinit eleganter & verè, nec minùs acutè,
Millia frumenti tua triuerit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus quàm meus.
Neque interim vniuerſas opes tollo. ſed cum Poëta

Menſura tamen quæ
Sufficiat cenſus, ſi quis me conſulat, edam.
In quantum ſitis atque fames & frigora poſcunt,
Quantum Epicure tibi paruis ſuffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt antè penates.
Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.
Nec Cræſi fortuna vnquam, nec Perſica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narciſſi.

Tacerem, ſi has ſæculi opes non ſequerentur pœnitenda. at illæ ſunt propter quas ignibus plurimùm addicimur nunquam morituris, propter quas ſudamus, noctes inſomnes ducimus, vitam erogamus. illæ ſunt propter quas ſtabimus tremuli, conſcientia pulſante, dæmone minitante, Angelo accuſante, ſociis deteſtantibus, iudice damnante. Quò mihi tunc argenti aurique talenta in ſæcula ſepoſita? abierunt. quid additi nemoribus colles, propugnacula fluminibus, vineta paſcuis? fuerunt. quid palatia pala-

palatiis inædificata? quid marmoribus ſuperſtantia marmora? tranſierunt. quid hortorum fontiumque ludi? quid amicorum & famulorum exercitus? perierunt. Et non quidquid hic illuſtre, magnum, vanum, in quo prima quæque ingenia luſerunt ad miraculum, fuit, cùm eſſent? Quare tu cogita præter animum nihil hic eſſe magnum. cui magno nihil magnum eſt extra conditorem ſuum Deum. hunc imitare, ſequere. an fors pudeat Deum ſequi? intuere, quanto hic auro, gemmis, purpura circumfulſerit, quanta nemora, hortos, agros, fontes, flumina, maria numerauerit, quàm laxa lataque terrarum ſpatia occupauerit, quot horrea cellasque impleuerit, quantum auri argentique conuaſauerit, quantum gemmarum piſcatu ceperit, quantum prouinciarum, regnorum, opum poſſederit. Sin ſpreuiſſe illa & tantum-non pedibus calcaſſe, ac paupertatem delegiſſe videris; quid hæres in delectu? melius eſſe debuit quod delegit Deus, qui errare, qui falli in delectu non poteſt; homo poteſt, & plurimùm ſolet. deteriora ergo Deus non delegit. humani ingenij delectus hic eſt, qui rerum ignoratione labi ſolet. ignoratio in Deo nulla eſt. meliora proinde elegit Deus, tutiora, certiora, minusque pœnitenda. imitare. Deus delectus huius dux

& comes eſt. Quid dubitas Deum ſequi? errare non potes. opulentis, auroque gemmiſque ſuis grauidis veſtigiis inſiſtis? errare potes, & errore errare æterno. in diuinis ſemitis tanto ductore ſtratis, tanto prælibatis, nullus error ludere poteſt. quid hæres? certa præpone dubiis. nam & incertorum in hoc delectu ductuque ingens periculum, nec reparanda damna ſunt; maximè vbi æternitas in medio eſt, vbi de perennitate delectus eſt. quid times? non delegit has arentes æſtuque geluque torridas vias Deus ſolus. tenellæ virgines etiam ante ingreſſum alterius ætatis, puerique, ingentibus eaſdem animis ingreſſi, à diuitiarum contemptu iter ſibi ſtrauerunt ad cælorum prima, ad famam in omnem æternitatem ituram.

Sin obdurare pergis, & graue eſt tibi vel lento ſequi gradu, tantis paſſibus auſuque ad ſumma properantes: audi ſaltem monentem Senecam denſa etiamtum gentilitia errorum nube tectum, & ad Deum te ducentem,

Aude, hoſpes, contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo.

Nemo alius eſt Deo dignus quàm qui opes contempſit. potuit aliquid fortius è Chriſtiana penu? aut potentius emitti iaculum è Chriſtia-

ſtiana pharetra? potuit ad Euangelicorum conſiliorum adyta propiùs accedere? Indigni ergo Deo Seneca iudice qui opibus inuigilant parandis, nulla copia poſſeſſorem ſuum ſaturantibus, qui opibus incubant ſeruandis, qui prudentiam virtuteſque reliquas metiuntur auro, qui felicitatem voluptatemque diuitiis æſtimant: cùm ſolos Deo dignos diuitiarum contemptores ſtatuat Seneca. pergit deinde amicum monere: *Subduc ceruicem iugo. ſemel illam incidi, quàm ſemper premi ſatius eſt. Si te ad priuata retuleris, minora erunt omnia, ſed affatim implebunt. ac nunc plurima & vndique ingeſta non ſatiant. vtrùm autem mauis ex inopia ſaturitatem, an ex copia famem?* ita fit. plurimos dabo in paupertate ſaturos, nec vltrà deſiderantes: raros aut nullos reperies in opibus. audi eundem. *Ille ingentis animi eſt, qui diuitias circumfuſas ſibi, multum diuq; miratus quòd ad ſe venerint, ridet, ſuaſq; audit magis quàm ſentit. multum enim, non corrumpi diuitiarum contubernio. magnus ille eſt qui in diuitijs pauper eſt; ſed ſecurior qui caret diuitiis.* hanc ſecuritatem plerique arbitrantur à ſolo Euangelio diuitiarum contemptui conceſſam; & eandem à Philoſophi mente videmus. adiungamus alterum: *Is maximè diuitiis fruitur, qui minimè diuitiis eget: qui eget, timet pro illis. Ne-*

mo autem ſollicito bono fruitur.

Addamus Stoico Epicurum, quo minùs pudeat diſcere & imitari, pudeatque non ſequi voluptatis magiſtrum in diuitiarum area, voluptatis arena. *Si vis diuitem facere, non pecuniæ adijciendum, ſed cupiditatibus detrahendum eſt.* Diſcamus his magiſtris, quàm iucundum ſit, nihil poſcere; quàm magnificum, plenum eſſe, nec ex fortuna pendere; ſed ſe ſibi fortunam ſuam ſtatuere. quanto enim glorioſius eſt à ſe petere quod ſatis ſit, quàm à fortuna; tanto vilius dubia illius exſpectare & fortuita dona. nam vt quàm largiſſimè infuderit, non hic fors vltimus dies erit? & vt non ſit, propè tamen ab vltimo. Pergit Epicurus. *Multis paraſſe diuitias non finis miſeriarum, ſed mutatio fuit.* Vt enim nihil differt, ægrum in ligneo, an in eburneo & aureo colloces lecto; quocunque enim illum tranſtuleris, morbum ſuum ſecum trahit; ita nihil intereſt, æger animus in hoc an in illo opum augmento conſtituatur. malum ſuum ipſum ſequetur: à quo illum diuitiarum aut acceſſio aut appetentia non liberabit; liberabit, ſi illas contempſerit, ſi calcare didicerit. magnam enim talis morbi partem ſuſtulerit. ferè namque ægritudinum cauſſa opes ſunt, à quibus ingentia manant animi vulnera, & quæ non extre-

mam

mam cutem, ſed præcordia feriunt & depaſcuntur intima. Ex his

Liuor, tabificum malis venenum,
Intactis vorat oßibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem.

ex his ſunt qui

Sollicitant remis freta cæca, ruuntq;
In ferrum: penetrant aulas & limina Regum.
Hic petit excidiis vrbem miſeroſq; penates,
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro:
Condit opes alius, defoſſoq; incubat auro,
Exilioq; domos & dulcia limina mutat,
Atque alio patriam quærit ſub ſole iacentem.

Intuere deinde vultus talium ſemper attonitos, inter ſpem metumque varios, inter ſollicitas cupiditates & amittendi timorem dubios. quantò certiùs ſecuriuſque viuunt, quos nulla auri aut parandi auiditas, aut amittendi metus vrget? quàm placidos dies ducunt, quàm pacatas noctes? & intuere vultus eorum, qui ſecuritatem mentiſque tranquillitatem ex valido opum contemptu natam, non ab Epicuro aut Stoico, ſed ab Euangelio didicerunt. Vide, quàm læto ſupercilio, quàm exporrecta fronte, quàm ridentibus genis, non dicam abeuntes opes dimiſerint, ſed in ſinum prouolantes, & importunè ſe ingerentes repulerint: poſſeſſis

etiam ſe exuentes, quò expeditiores forent ad deſtinatam æternitatis metam: ad quam nemo aurum, gemmas, aut opes tulit. *Sicut* Eccleſiaſtes c. 5. enim *egreſſus eſt* diues *nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo. Miſerabilis prorſus infirmitas, quomodo venit, ſic reuertetur. Quid ergo prodeſt ei quòd laborauerit in ventum?* bene in hanc rem Poëta:

Sed cuius votis modò non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus & rutila voluit Pactolus arena,
Frigida ſufficient velantes inguina panni,

vbi mors acceſſerit, & nunquam ſaturando iaculo diuitem ſuum confixerit. nam quid aliud in potentiſſimo quoque ſperes quàm tenuem pannum, audeo, & vilem, cadaueri integendo, terræq; , è qua & in quam nati ſumus, committendo? Cur igitur ſuperuacuis oneramur? non promptiores ſumus onere diſcuſſo? aut ſub ingenti ſarcina gementibus leuius iter eſt? aut fòrs aliquando finis & terminus cupiditati eſt? bene Stoicus noſter: *Qualis ſeries cauſſarum ex quibus naſcitur fatum, talis eſt cupiditatum, altera ex fine alterius naſcitur.* ſeca, ſi victoriam cogitas; ſiſte, ſi pacem, ſi ſalutem amas. monet nos 1. Tim. 6. Gentium Doctor: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mer-*

mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas. Fortiùs etiam intonat Iacobus: *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus.* ego hæc ſi dicerem, quantis in me animis exſurgerent diuites, & ſæculi huius potentes? Apoſtoli verba ſunt. mentiri non didicit, fallere neſcit. diſcute proinde ſerius indagator moniti huius verba. Quid ſi acceſſerit Dominus non iam interminator, ſed ſponſor? *Nemo eſt qui reliquerit domum, aut agros propter me, qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in ſæculo futuro vitam æternam.* etiam præmia Chriſtiano, & centenarium fœnus, centenarias vſuras, & nullo fine terminandas, beataque æternitate concludendas videmus; & inhiamus auro? nec calcamus opes antequam ab iiſdem proteramur? Audet ſine Euangelio, ſine interminatione ſequuturæ mortis, ſine metu ignis æterni, ſine ſponſione remunerationis in omne æuum perennaturæ, Epicurus è voluptuaria cathedra, Seneca è Stoica diſci-

Iacob. 5.

Mar. 10.

plina opes contemnere, & Chriſtianus poſt illa diuitiis incumbet? ætatisque partem bonam, non & maximam, impendet illi? illi vota, illi fors etiam cadent lacrymæ, & altè ducta ſuſpiria inſomnes dabunt noctes? nimirum

Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris;

at Deo virtuteque ſceleribus amiſſa, vix etiamdum

Vexamus oculos humore coacto.

Et ridet Epicurus, ridet Stoicus, & indignos iudicant Deo diuitiarum amatores. & Chriſtianus, qui philoſophos tam altè ſine præmio cinctos, tam Chriſtianè ſine futurorum ſpe aut metu palliatos videt, induſtriam ſuam omnem, ingenium omne erogabit auro? non & anteponet Deo ſuo, vt iam aurum illi Deus? nam quis non de prærogatiua cenſeat illi cui plus vigilatur, plus laboratur: cui & profuſior profluit ſudor, & ſollicitudines eunt, ſpesque metusque ampliores? cui dierum pars maxima conceditur, noctium maxima? non, cui plus vltronei obſequij, plus etiam venerationis damus? cuique plus ſpontanei largimur laboris, plus etiam amoris? obſequia namque laboresque ſponte impenſi, venerationis amoriſque certiſſima teſtatio ſunt. Qui ergo validiùs parandis incumbit opibus, auroq; corradendo

quàm

quàm Deo, non ille tibi auro poſtponit Deum? nam quem quiſque cenſeat ſerui dominum? non cui plus ille ſudat, alget, æſtuat? cui plus operæ redit in orbem? cui famulatur proniùs certiusque? eadem de auro Deoq; cogita. Vide deinde quàm indignum, aurum præferri Deo, terræ aliquam metallicam egeriem conditori factorique ſuo Deo. & talem quis dignum arbitrabitur Deo, aut ſponſionibus illius æternis, cui omnis de opibus currit labor: cui nullus, aut ſanè non niſi poſtremus, Deo manat ſudor? è ſigno rem metire, è militari teſſera militem. ita olim hederatum eſſe, Libero Patri litaſſe; populum aut oleaſtrum aut apium capite prætuliſſe, Herculi ſe ſacraſſe; ſpicis coronatum, Iſidi ſe dicaſſe fuit. nec vllam tunc gratiam floris, nullam lætitiam frondis, nullum aut ceſpitem, aut palmitem non alicui capiti inuenies conſecratum. ita ſingula propè, facta fuerunt ſigna ſacratioris alicuius dicationis.

Poſt Euangelium verò vulgatum, nullum veræ virtutis & cæleſtis ſemitæ indicium certius, quàm opes contempſiſſe, non habitas nunquam ambiuiſſe, conceſſas ſpreuiſſe, vltrò oblatas neglexiſſe, denique totum ſe illis Chriſti exemplo exuiſſe; qui ſe cælorum opibus exuerat, vt nos, poſt diuitiarum

æculi

ſæculi huius contemptum, illis, meliore iam ſæculo, felici demutatione indueret. quem ſi ductorem monitoremque pigeat in illarum contemptu ſequi, quid reliquum erit niſi vt excludamur cæleſtium poſſeſſione ſpretarum opum præmio? nam quid ſperem à remuneratore Deo, ſi contemnere recuſem illo duce in ſalutem, quod & prior ille delegit in exemplum, delegit in ſequelam; & Philoſophi etiam affectauerunt ſiue pro gloria in famæ & prudentiæ oſtentationem, ſiue pro commoditate in quietem, ſiue pro ſolidæ voluptatis fruitione in documentum. Et ſanè quid reſponſuri ſumus in die Domini magno, ſi tantum nos pigeat erogare pro vero & æterno, quantum illos non pœnituit pro temporario? aut non erubeſcat Chriſtianus, ſi ab Epicuro & Stoico in diuitiarum vocetur contemptum tanquam ex æquo, Chriſto in primis præeunte, ducente, & de æterna præmiatione ſpondente? magis etiam illo iudice, cuius iudicium in ſuos non in compede aut pileo vertitur, ſed in æternitate pœnæ aut ſalutis. cuius ſeueritati declinandæ, aut liberalitati conſequendæ, quid magnum aut aſperum, quod non lubentes hilareſque amplectamur? maximè illo de conditionum in ſe expertarum, calcatorumque veſtigiorum ſimilitudine in contem-
ptum

ptum diuitiarum prouocante, ſub certiſſimis ſponſionibus retributionis æternæ?

CAPVT IV.

HONORES. *Veros ſectari hic aſſueſces, cùm intutam ſæculi dignitatum videris poſſeßionem, infidas ſponſiones, infames exitus, & ſanguine plurimùm nobilitatos. ita facilis ex alto lapſus, certior in plano ſtatio eſt. & celſa cùm ruinam ferè minentur, tum rarior ex humili caſus eſt. è quo, ſiccis oculis, quiſquis ſtetit, inſanos per prærupta reptantium riſit conatus præcipitio proximos, & infelici plurimùm fine funeſtandos. Ille felix cuius omnis ſudor cælo fluxit, æterna dignus gloria: ſolasq; cæleſtes circumſpexit dignitates, quibus natus; contempſit reliquas; riſitq; inanes cogitationes magna in perituris ſperantium, cùm poſſent ſatiari æternis.*

DESCENDAMVS ad Principum aulas, ad honorum & dignitatum faſtigia, ad illa ſæculi prima & maxima. O vanitas! quouſque ludis in humanis? ex ingenti ambientium turba, quanti fruuntur optatis, votaque referunt ſaturata rebus? non vnus aut alter è millibus? quibus æmulationum & odiorum fluminibus natent reliqui, quis igno-

ignorat? & mentimur interim beneuolentiam, cùm ſub amici pallio latent hoſtes, ſub congratulantium exercitu inuidentiæ agmina, in ridente vultu liuentia corda, in applauſu & laude Medeæa vota. quàm enim magnus admirantium & plaudentium, tam magnus inuidentium populus eſt. Iam in illo ipſo dignitatis faſtigio quanti metus? quàm lubrica ſtatio? quàm ſemper pendula & præcipitio proxima, & intuta omnia? plerumque enim excelſis adiacent abrupta, tutius per plana iter eſt. iam quanti ibi inſidiantium acerui, & oppugnantium cunei? cuniculis illi, aperto hi marte pulſant hos colles. ac vix quenquam reperias qui non augeat metum. ita tutiſſima etiam ſuſpecta: non amicis, non ſeruis, ac ne coniugi quidem fides. Intuere dubios oculos & ſemper pauidos. Iam Principis vultum quanta ſollicitudine videas obſeruari, ne quid offendat, ne quid acriùs feriat, ne geſtus incompoſitus, ne vox, vultus, oculi, ora minùs ad aſſentationem parata, ne quid delatum, ne quid acceptum ſiniſtriùs, ne qua ſuſpicio ingeſta aut nata. æquum iniquúmve Princeps poſtulat; quid agas? paríne aſſenſu rapieris in vtrumque? at Deus videt Principe maior. audes iniquæ reſiſtere poſtulationi? minæ & præcipitium in manu ſunt. nec ſatis eſt

Prin-

Principi obſequi, etiam domeſticis illius pari propè ſtudio obſecundandum. hic atria, hic oſtia, hic obſeruanda reliqua, ne quid offendas, ne vultu, ne verbo lædas. iniuriam accepiſti? gratiæ agendæ, & beneficium agnoſcendum in contumelia eſt. nec quiſquam è famulatu tam vilis, apud quem non decreſcas pedes duos, cùm genua amplecteris, non & crura aulici lenonis, aut extremam veſtem palatinæ meretriculæ. liceat mihi cum Lyrico:

Quid das vt Coſſum aliquando ſalutes,
Vt te reſpiciat cluſo Veiente labello?

Creuitque nunc eò aſſentationis ſtudium, vt, ſi quis è primoribus, à quo res noſtræ pendent, dicat

Æthiopem cycnum, paruam extortamq́; puellam
Europem; canibus pigris ſcabieq́; vetuſta
Læuibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardi;

magno applaudamus aſſenſu. indigna viro. Atque interim conſulamus hos ipſos magnos, & intueamur eos propiùs, fides erit oculis & ipſorum adeò teſtimoniis. vide illos in inuidioſo ſuo faſtigio trementes & attonitos, longeque alia quàm alij de ſe opinione. nam quæ aliis excelſa, ipſis prærupta ſunt. quare exanimantur & trepidant, quoties

ties deſpexerint ad illud magnitudinis ſuæ præceps. cogitant enim varios caſus, & in ſublimi maximè lubricos. tunc deſiderata primi formidant, & quæ illos graues aliis reddidit, grauior ipſis felicitas incumbit. tunc pingue otium & oppidi laudant rura ſui, & fugam à rebus adhuc ſtantibus quærunt. tunc videas philoſophantes metu, ægræ fortunæ ſana conſilia. nam quaſi iſta pugnent bona fortuna & mens bona, ita meliùs in malis ſapimus, ſecunda rectum auferunt: hinc illa monentis è præcipitio verba,

Summum ad gradum cùm claritatis veneris,
Conſiſtes ægrè, & citiùs quàm aſcendas, decides.
Cecidi ego, cadet qui ſequitur.

humilia proinde ſequere. minus enim habet virium lapſus flatusque ex humili.

Minus in paruis fortuna furit,
Leuiusq; ferit leuiora Deus.

Sollicitudo etiam non diurnam modò, ſed & nocturnā purpuram vexat, & inter ſomni delicias, cùm corpus ſopore eliſum, blanda quietis neceſſitate fruitur, acerrimos excitat ſtimulos, vt quem natura tanquam quietis portum dedit, laſſo leuamen, illum purpura procul à littore in altum excutiat mare naufragiis infame. at verò mollem ſomnum,

ſomnum, & ſine ſuſpiriis noctes in humili videmus; cùm purpura omnem tectorum ſuorum paueat ſonum. hinc inter aulæa auro fatigata, inter inuerecundas picturas libidinum illices, inter cælata laquearia, ſiquid increpuit, hæret attonita: vt iam magna pars metus tecta ſint: & ab ipſa potentia, quæ tranquillitatem ſpondebat, timor & formido naſcantur. ita à quo ſalus ſperanda, naſcuntur damna. dictum verè,

Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura
pallent.

& illud non minùs verè,

O ſæua nimiùm graueſq; Parcæ!
O numquam data feſta longa! ſummis
Cur plus ardua caſibus petatis?
Cur ſæua vice magna non ſeneſcunt?
Alia ex aliis cura fatigat,
Vexatq; animos noua tempeſtas.

quantum curarum minus plebeia dat veſtis? quanto molliores ſomnos tenuis torus, adeoque dura nudaque largitur tellus, aut denſa rupis aut leuis arboris vmbra, pellucidique fontes, riuique non coacto itinere obſolefacti, ſed ſponte ſua currentes, prataque ſine arte formoſa, nemora nullo ſtudio compta, agreſteque inter hæc domicilium, ruſtica & ab aratro poſitum manu? luſit ad hæc Poëta:

Seruat placidos obſcura quies,
Præbet ſomnos caſa ſecuros.

Vis hæc propiùs cognoſcere? vide in humili ſecurum, in paupertate ridentem, ludentem. acceſſerunt honores, creuere diuitiæ? ſimul metus & pauor, & pro illorum auctu, incrementa formido ſumpſit, iiſdem gradibus ad extrema tendens. vt meritò vatem cecinisse videas,

Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum.

ita nulla animo ab opibus quies: ſed nec ſecuritas naſcitur, quam in paupertate tenuique fortuna & ſorte ſua contenta ferè videbis. hæc enim nec hæredum, nec inuidentium venena nouit. eleganter alius.

Dum excelſus ſteti,
Nunquam pauere deſtiti, atque ipſum mei
Ferrum timere lateris. ô quantum bonum eſt
Obſtare nulli, capere ſecuras dapes!
Humi iacentem ſcelera non intrant domum,
Tutuſq; menſa capitur anguſta cibus.
Venenum in auro bibitur. expertus loquor.

& in eandem ſententiam Lyricus,

Nulla aconita bibuntur
Fictilibus; tunc illa time, cùm pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

nec minùs verè alius,

Quis magis optato queat eſſe beatior æuo,

Quàm

Quàm qui mente procul pura, ſenſuq́; probando
Non auidas agnouit opes, non triſtia bella?
Olli dulcis adeſt requies & pura voluptas,
qui pectore puro
Sæpè ſuper tenero proſternit gramine corpus,
Florida cùm tellus gemmanteis picta per herbas
Vere notat dulci diſtincta coloribus arua.

Verùm vt omnia fluant è voto; quamdiu ſudoribus, vigiliis, prece, ac pretio parta manet dignitas illæſa, aut non pulſa ſede ſua, non concuſſa, non eliſa, non loco mota? quàm multis paucorum annorum, quàm multis annua, ac nec tanta dignitas ſtetit? quàm rari infractam ſepulcro intulerunt? exempla nos docent. Galba imperij menſe ſeptimo cadit; illud Poëtæ in Piſonem denuntiatum arbitrare,

Vnuſque Titan vidit atque vnus dies
Stantem & cadentem.

Otto menſe quarto, Vitellius nono, Maximus & Balbinus duodecimo, Gordianus ſenior decimo octauo, Quintillus à ſenatu Auguſtus dictus, decimo ſeptimo imperij die, Annius Tacitus menſe ſexto, Annius Florianus menſe ſecundo, Baſiliſcus vigeſimo, Siluanus octauo & vigeſimo imperij die, Maximus necdum expleto menſe ſecundo,

Michael Calaphates menſe quinto, Anaſtaſius Arthemius menſe decimo quinto, Theodoſius tertius anno non integro expleto; & ferro omnes ſuo, ſuorum, aut hoſtili cadunt. decurramus ad initia Romani Imperij. Non

Fraterno primùm maduerunt ſanguine muri?

Non qui nomen vrbi dederat, decerptus à Senatu in comitiis eſt, vt in deorum numerum referri poſſet? non Eteoclis & Polynicis

Stat conſanguineum campo ſcelus, vnius ingens
Bellum vteri?

& non magnum inuictumque Tydeum validiſſimi exercitus ducem,

Effracti perfuſum tabe cerebri

Menalippi ſol

Aſpicit, & viuo ſcelerantem ſanguine fauces?

quid memorem infauſto hiatu ſuo nobilem Amphiaraum, qui

Non arma manu, non frena remittit,
Sicut erat, rectos defert ad tartara currus?

quid numinis cælitumque contemptorem Capaneum? cui

Paullùm ſi tardiùs artus
Ceſſiſſent, poterat fulmen meruiſſe ſecundum.

cuius etiam illæ barbaræ & ſine deo voces,

Virtus mihi numen & enſis
Quem teneo. Et

Primos

Primos in orbe Deos fecit timor.

Memento Reguli toties victoris, poſt vnam infelicem pugnam, quocunque fatigatum corpus inclinat, vulneri incumbit, niſi in perpetuam vigiliam ſuſpenſa ſtent lumina. memento Coriolani, Camilli, Manlij. Numanticus etiam ſeruulorum manibus gutture obſtructo perit. Africanus poſt aſſertam libertati patriam, cùm plus quàm illi expedire videretur, creuiſſet, vt libertatis cauſſa ſic argumentum fuit, & inſcribit monumento: Ingrata patria ne oſſa quidem mea habes. Iam Marium videmus poſt Iugurtham & Africæ deſerta, poſt Cimbros & Teutones, Minturnenſium paludibus tectum. Ciceronis ſanguine cliens ereptus maduit.

Quid fauor, aut cœtus, pleni quid honoribus anni
Profuerunt? ſacris exacta quid artibus ætas?
Abſtulit vna dies æui decus, ictaq́ luctu
Conticuit Latiæ triſtis facundia linguæ.
Ille ſenatus
Vindex, ille fori, legum, rituſq́ togæque,
Publica vox ciuis æternùm obmutuit armis.
Informes vultus, ſparſamq́; cruore nefando
Canitiem, ſacraſq́; manus, operumq́; miniſtras
Tantorum, pedibus ciuis proiecta ſuperbis
Proculcauit ouans.

Non Naſica & Lentulus extra patriam iuſſi mori? De Pompeij capite pupillus & ſpado tulere ſententiam, de Craſſo crudelis & inſolens Parthus. C. Cæſar iuſſit Lepidum Decio tribuno præbere ceruicem, ipſe Chæreæ præſtitit. vulnera quis in Cæſare ignorat viginti tria, in Caligula triginta, in Domitiano ſeptem, in Vitellio innumera? quis in Galba ſuffixum haſtæ caput? quis pauidum in Nerone ferrum? quis in Tiberio & Claudio venena? quis quinquaginta minimùm Romanos Imperatores alieni omnes aut ſui ferri, aut veneni victimas? quos natura in ſummis imperiis conſtituiſſe videtur, vt oſtenderet quid ſumma vitia in ſumma fortuna poſſent. quid deinde ſperandum, quid timendum ſceptris? quidquid fieri potuit, futurum cogita. è Seiano, qua die in ſenatum deductus fuerat, nihil ſuperfuit quod carnifex traheret.

Et vt Romam egrediar, non Crœſus rogum ſuum vidit, Polycrates Samius crucem, Agis laqueum, Nicias lapides, venena Phocion, vincula Miltiades? non Ptolomæum Africæ Regem, Armeniæ Mithridatem intra Caianas cuſtodias, Iugurthamq́; eodem quo trepidauerat anno in vinculis Roma ſpectauit? quid ferrea incluſum & circumlatum cauea memorem Ottomannicum

cum Baiazetem? nec tranſeo hic indomitum Alpibus Hannibalem poſt tantum-non ſubactum in Roma orbem terrarum. non precario vitam tolerat, veneno finit, vt metum adimeret, quorum antè mœnibus victor inſederat? non Theſea ſcopulis inſepultum, non poſt ignes barbarorum iaculis confixum exulem Alcibiadem, non Pauſaniam inedia vitam finientem, non ad victi quondam hoſtis genua Themiſtoclem, non Solonem, Ariſtidem, Lycurgum in exilio vidimus? non ingenti damnatos pecunia Periclem & Timotheum Athenienſes, illum quinquaginta, hunc talentis etiam centum? non truncatos naribus Leontium & Iuſtinianum minorem; manibusque pedibusque Thomam à Michaele Traulo; dextramque Leonis præciſam? quis Alexandri Parmenionem, Cleandrum Commodi, Ablauium Conſtantini, Eutropium Arcadij, Stiliconem Honorij, Theodoſij Flauium, Frederici ſecundi Vineam, Brocam Philippi, Cabreram Petri Aragonis, Caraciolum Ioannæ Neapolitanæ, fortunæ pilas ludosque neſciat? quis Iulianum ignorat in cæleſti iaculo, quis in ignibus Valentem? quis tota anima defoſſum Zenonem, quis in Baſiliſco ferrum, fulmen in Anaſtaſio, exilium in Heracleone? quis Leonem animam via non

ſua eiicientem? quis theatrum in Mauritio, Bulgarorum iacula in Nicephoro? quis in Occidente in Lucio caueam ferream, venenum in Conrado, Gallicum in Manfredo ferrum, carnificem in vltimo Sueuici ſanguinis? Si pergam, quantos darem in Wandalis? Gaudericum, Henſericum, Hildirem, Gilimerem; in Viſigothis, Attulphum, Gigericum, Theudoridum, Thuriſmundum, Theudoricum, Alaricum, Geſelicum, Amalaricum. quantos in Oſtrogothis? Theodoricum, Amalaſuentham, Theodeharum, Vitigem. quantos in Longobardis? Alboinum, Roſimundum, Clephum, Autharim, Rodoaldum, Gundebertum; omnes morte non ſua extinctos. vt verè liceat dicere,

Ima vt permutat breuis hora ſummis;

ſic eadem ſumma permutat imis, idque infelici ferè & cruento exitu, in ſceptrorum & dignitatum & inanium cogitationum noſtrarum ludibrium. Regna deniq; ſi percurras orbis ſingula, raros in pleriſque ſicca periſſe Reges morte reperies. ita plurimùm ſanguine ſua regna purpurarunt. Et ſanè regnorum dignitatumque mare magnum eſt alternis æſtibus reciprocum & infame, ac pluſquam decumanis fluctibus horridum, aſſidua iactatione ſæuum. quod quicunque nauigant, nunquam, nuſquam ſtabili con-

ſiſtunt

ſiſtunt loco, pendent & fluctuantur, alteriq; alteri illiduntur, naufragio omnes proximi. ita quicunque innatant, non eunt, ſed alieno remige feruntur; è quibus paucos mollior vnda vexit aut fida ratis, alios vehementior rapuit, alios curſu languente deſtituit: plurimos oppreſſit. audiamus è magnis vnum,

Quicunque regno fidit, & magna potens
Dominatur aula,
Animumq; rebus credulum lætis dedit;
Me videat & te Troia: non vnquam tulit
Documenta fors maiora, quàm fragili loco
Starent ſuperbi.
Magna momento obrui
Vincendo didici; Troia nos timidos facit.

audiamus alterum:

Ego eſſe quidquam ſceptra niſi vano putem
Fulgore tectum nomen?
Caſus hæc rapiet breuis.

Ac licet ex his magnis, non pauci multorum ore & calamo vtraque facundia decantentur: ſi tamen propiùs illos intueamur, plerique omnes cùm antè ſe agerent agmina, & hoſtium tergis graues inſiſterent, perfuſiq́ue ſuorum inimicorumq́ue cæde cadaueribus flumina ſiſterent, ingentibus in victoriis triumphisque ſuis victi cupiditatibus ſunt. Videamus Alexandrum.

cùm orbe toto arma circumfert, nec finem aliquando nouit laſſa crudelitas; non immanium ferarum more plus quàm exigit fames, mordet? cùm ipſi naturæ vim parat, aliosque ſuſpirat orbes, an ille ire vult? non poteſt ſtare. non aliter quàm in præceps deiecta pondera, quibus eundi finis eſt iacuiſſe. Et Pompeium quid externa, quid domeſtica inire bella ſuaſit, ſi non inſanus amor magnitudinis falſæ? quid illum in Africam, quid in Armeniam traxit, ſi non infinita creſcendi cupido, cùm ſibi vni parum magnus videretur? Quid Marium per deſerta coëgit? ille exercitum, illum ambitio ducebat. cecinit hæc antè Lyricus,

Quid Craſſum, quid Pompeios euertit & illum
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus.

qui cùm ignem inferrent vrbibus & regnis, cùm per ætates tuta proſternerent, concutiebantur turbinum more, qui rapta quidem conuoluunt, ſed ipſi antè voluuntur, eoque maiore impetu, quo nullo tenentur freno. In quibus quid aliud reperias quàm deliram quandam dominandi cupiditatem, quàm omnium gentium digito & calamo monſtrari? Nam ſi teſtis & ſpectator abſit, ambitio ſubſidit, & vitiorum pars magna; quo-

quorum monſtrari & conſpici fructus eſt. Quis enim quam nemo videat induat purpuram? quis ſub alicuius ruſticæ arboris proiectus vmbra luxuriæ ſuæ pompam ſolus explicuit? nemo oculis ſuis faſtu turget, ac vix paucorum & familiarium: ſed apparatum ambitionis reliquorumq; vitiorum pro numero ſpectantis turbæ expandit. itaque irritamentum eſt omnium in quæ inſanimus, admirator & conſcius, & ſperata laudatio. ne concupiſcas, efficies, ſi, ne oſtendas, effeceris. ita ambitio omnis ſcenam deſiderat.

Quòd ſi tamen pergis, & ſpectator mouet, moresque ad alienos lubet oculos componere, & pro numero ac ſpectantium dignitate vitam inſtruere, intuere ſpectantem Deum, Patrem, Regem, Iudicem. non magnum theatrum habes virtuti oſtentandæ, robori explicando? vide nulla non hora minitantem, euocantem, & finem facientem honoribus & vitæ, ac quaſi vna falce fructus, ramos, truncum, radices præcidentem, ac tanquam vno cauſtico ſuccum omnem, & quidquid ſperatum emedullantem. Et quò mihi in illa hora, cùm imperio magni Dei fatale mors telum admouerit, purpura & honores? quid deductum nomen à trabeis, quid eboratæ curules, aut purpuriſſati faſti?

faſti? quid à magno veniſſe Iülo, ab Agamemnone aut Cyro? quid ſi faſces præferam, & à Valerio & Bruto deſcendam in Magnum Pompeium & Cæſarem, in Catones, Camillos, Scipiones, Fabios? ab Hectore in Troiam, à Semiramide in Nilum, à Pericle aut Miltiade Athenas, à Pelopida & Epaminonda in Thebanos, à Leonida & Pauſania in Lacedæmonas, à Timoleonte in Corinthios, à Machabæis Ieroſolymam, à Tamberlano in Aegyptum & Mogoris regnum, ab Alexandro in Macedonas, ab Hannibale in Africam, à Mithridate in Aſiam? verbo,

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt ... longo
Sanguine cenſeri, pictoſq́; oſtendere vultus
Maiorum?

de equis cecinit Satyricus:

Nobilis hic quocunque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis.

idem de homine cogita, in illa maximè hora cùm mors iugulo inſederit, cùm frigus præcordia obſederit, cùm in vltimo ſpiritu vita iamiam migratura ſteterit. ductúrâne illa ſecum eſt Marcellos, Metellos, Hercules, Achilles, Iaſones? an exercitus & arma tutelaria? ſceptrâne & diademata & quidquid

quid imperium ſapit? Antiochos & Xerxes cogita, Darios & Ottomannos, Cyros, Aſſueros & Nabuchodonoſores, & quodcunque Iaponia, China, Tartaria, Moſcouia, Perſia, Aethiopia, Oriente denique ac Occidente toto frendet magnum.

Quo ruimus? & cogitationes iaculamur non profuturas? tam lenti conſequimur, tam breues poſſidemus, tam dubij tenemus, tam certi perdimus. & à momento pendent hæc magna, momento cadunt. momento nulla, aut cinis & puluis & terræ lutum. Hic campus vbi Troia fuit, emortuum ibi Sodomæ ſolum, vaſtitas ingens & orba regio, & fruſtra ager eſt, & vrbes retro, & populi frequentes. hactenus ergo Sodoma & nulla Gomorrha, & cinis omnia; ſed & propinquitas maris iuxtà cum ſolo mortem bibit. & iam Ieroſolyma vbi eſt? vbi Babylon, Ecbatana, Ninive? & non regna integra ſolo nomine nota? quot Aſiæ, quot Achaiæ vrbes vno tremore ceciderunt? quot Syriæ, quot Macedoniæ? quoties in ſe Paphus corruit? ne veſtigia quidem primarum olim vrbium videmus. ita vbi turba olim ſuffocata, ingens nunc ſolitudo eſt. ſed & montium iuga defluxere, & totæ deſedere regiones. operta iacent fluctibus quæ maria ignorabant, altiſſimique vertices naui-

gantium

gantium quondam ſolatia ad humilem proſtrati ſunt arenam. Si quod mare non diluit, non ſubduxit terra aut ſoli ingluuies, detotondit gladius. ita vndique malis ſtipamur, inuidendis cingimur, ambimur perituris. vt verè dictum ſit, Longam moram dedit malis properantibus qui diem dixit. horæ momentumq́ue temporis euertendis imperiis ſuffecere. quæ domeſticis bellis ſteterant regna, quæ externis, nullo impellente corruerunt. Scythæ olim exuberant in Perſas, & Scytham iam Perſia ignorat; Phœnices in Africam eructarunt, in Italiam Phryges, Cimbri, Teutones, Gothi, Wandali, Longobardi; & nec nomina nunc nota ſunt. Chaldæum ſemen in Aegypto educatur, dehinc cùm inde tranſducitur Iudæa gens Palæſtinæ populus eſt, qua Iordanis amnis finium arbiter, & Palæſtina nunc Iudæum neſcit. Quot in vnam Hiſpaniam trãſuolauere gentium examina, & iam vix nominum memoria. quot paſſim ingentes populi de populis, vrbes de vrbibus, regna de regnis nata? & iacent nunc cum originibus ſuis tanquam propagines cum ſurculis ac ſemine ſuo vno igne paſti. Luſit Poëta ad vanas magnorum quaſi æternaturas cogitationes.

Craſſum Parthus habet, Libyco iacet æquore Magnus,

Tertius

Tertius ingratam perfudit ſanguine Romam,
Et quaſi non poſſet tot tellus ferre ſepulcra,
Diuiſit cineres. hos gloria reddit honores.

Iam ex illis magnis, quorum procliuius eſt vitia quàm virtutes reperire, quem exiſtimem felicem? quem magnum? nihilo magis quàm illos quos ſceptro & chlamyde ſcena veſtit, cùm cothurnati incedunt. ſimul enim exierunt, excalceantur, & ad ſtaturam ſuam conditionemque redeunt. cecinit hoc Poëta:

Grex agit in ſcena mimum: pater ille vocatur,
Filius hic, nomen diuitis ille tenet.
Mox vbi ridendas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

idem de illis cogitandum quos honores in altiore faſtigio poſuerunt. nemo maior eſt, licet Apenninum calcauerit. & quis prudens ſtatuam baſi metitur? pumilio paruus eſt, licet in Alpibus ſteterit. & Coloſſus magnitudinem ſeruat, licet Oceano conſepultus iaceat. & verò ſemper in edito ſtat excelſus animus, licet in puteo cum Ioſepho & Daniele conſepultus iacuerit: nec exſurgit in plantas, nec ſummis ambulat digitis, eorum more qui mendacio ſtaturam adiuuant: contentus eſt enim magnitudine ſua, cùm eò creuerit, quò manum fortuna nulla porrigit.

Et

Et vis ex vero ſcire qualis quiſque ſit? fac quod equum empturus, quod aſinum; ſtratum iubet ſolui: quod mancipium, veſtimenta detrahit, ne qua corporis veſtita vitia lateant. ita ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt. Si crus, ſi laudatur brachium aut pectus, videre vis, & nudari etiam optas, ne fallaris. idem in illis magnis quos ſupra turbam lectica ſuſpendit, cogita. omnium enim iſtorum perſonata ac bracteata felicitas eſt. contemnes, ſi ſpoliaueris: diſceſque, ſub iſta tenui dignitatum veſte quantum mali lateat. Honores ornatumque reliquaque fortunæ mendacia ſepone. intus conſidera, animum intuere: videbis ſuo an alieno ſit magnus. Si ſciat ſua nihil intereſſe, pauper an diues viuat, inter amicos an in exilio vitam degat, patriam an peregrinum calcet ſolum, laudatus an contemptus viuat, anima per os an per iugulum exeat, febris an laqueus fauces elidat, podagra an carnifex pedes excruciet, pleuriſis an enſis latera fodiat, ignis an peſtis viſcera depaſcatur, angina an ferrum ſpiritum iugulumque petat. Si cùm denuntiata fuerint tormenta, venena, vincula, exilia, carnifex, ſecurus audit, & dicit confidenter, Paraui ad hæc animum, & cogitando leuia feci; præcogitati enim mali mollis ictus venit. qui ſi par ſibi in omni re-

rum

rum ſtatu ſit, ſiue ſecundo curſu vita procedat, ſiue fluctuetur per aduerſa, magnus ille eſt,

Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent,
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ:

maior, ſi antè mors abſtulit animam, quàm vel latum crinem turbauerit, quique eodem vultu ſecurim excipiet & aurum. Et vis ſcire quid ſit magnum? mortem cogita. illa te humilia iuxtà ac magna docebit. Non potes errare, ſi in illam horam oculos conieceris. Quod enim cera fornacibus, quod ignibus niues, quod fumus vento, hoc quidquid magnum morte irruente. honor & gloria & laus humana ſub mortis telo, quid niſi bullæ concharum ludi? quid niſi nimbi Aquilone pulſi? quid niſi nebulæ ſole diſperſæ? ſceptra & diademata, tiara & purpura, aurum & gemmæ morte premente, quid niſi arundo fluctu concuſſa, quid niſi ſtipula igne decocta? quid niſi vilis verruca terræ? honorum prima, dignitatum ſumma, gloriarum auguſtiſſima, morte minante quid niſi folium perflante Borea? quid niſi vitrum ſaxis illiſum? quid niſi fœnum flammarum pabulum? maiorum nomina, Romulidum

genus, aut ſanguis regius, quid niſi ſpuma Oceano nata? quid niſi fungi egeries terræ? quid niſi pluma ſparſa per aëra? Et inhæremus his tamen, tanquam ſemper fruituri, victuri ſemper: inſequimur, tanquam poſſeſſuri æternùm: poſſidemus, tanquam nunquam deſtituendi. nec ignorare interim poſſumus quàm celeri hæc diffugiant pede. & exempla nos docent aliena, domeſtica, omnis æui. vt meritò madeamus lacrymis ſuper inſana temeritate noſtra, dum cæco fatuoq; ruimus impetu in hæc vana, rebus inania: in his fugacibus, dubiis, fallacibus ætatem perimentes, in his quæ nos plurimùm præcipitant in flammas nullo fletuum oceano reſtinguendas, nullo diluendas: cùm cadent nil auxiliaturæ preces, fluent nihil opitulaturæ lacrymæ, trahentur non iuuatura ſuſpiria, mittentur non profutura vota: irrito nimirum in omnibus & fruſtratorio conatu, ſera pœnitudine.

Quòd ſi qua in nobis prudentia, ſi qua non iniqua rerum æſtimatio; reuocemus ad incudem, res omnes ſæculi huius & futuri magnas. mittamus in ſtateram honores, & quæcunque hic optanda, regna, imperia, orbem denique totum. in alteram non dico quidquid ſæculi futuri, ſed æui illius infimum. feſtucam illa arbitraberis, hæc montem,

tem, ipſoſque Pyreneos ſaltus: ita pondere hæc ſuo excutient quidquid in aduerſa parte ſæculi huius fuerit, tanquam folium quod vento rapitur. & confer, ſi audes, opes cum opibus. egeſtas mera, pauperies ipſa opes ſunt noſtræ, aurum ſcoria, gemmæ ſiliquæ, regna caſæ, imperia ſtabula, honores ſterquilinia calcanda pedibus, ſi cum cæleſtibus in certamen veniant.

Quòd ſi tempora metiaris: fruſtra momentanea componis æternis. Si res ipſas, quid magnum apud hominē eſſe magnum? nam & ipſe apud quem nomen conſequutus es, quantus eſt? fulget tiara, diademate, ſceptro? quid ſi eadem nocte arripiant animam illius qui in Euangelio diuitis aut Baltaſaris tyranni? quid ſi tuam? quantus eris? noli te metiri alieno ore aut calamo. fraudis plena menſura hæc eſt. ſimul ac perierit cui innitebaris tanquam arundini fluctibus quaſſatæ, vento raptæ, nullus eris. magnus fòrs audies, quamdiu fauonius ille aſpirabit. ſpiracula remiſit? è gigante pumilio natus es. ita luditur in humanis: alternis tanquam fluctibus iactamur, deprimimur, tollimur, mergimur. irreſpirabile depreſſis profundum eſt. Intuere dein propiùs rerum vices. quàm pauci dignitatem cum morte finierunt? quàm multi ante mortem ab illa

deſtituti? quàm multis ipſa dignitas monumentum fuit? vt vnde ſperauerant incrementa, & apud poſteros famam, apud præſentes admirationem, apud amicos laudem, inde & decrementa nata, & famæ vitia, & inuerecunda conculcatio. ne fide,

Fortuna vitrea eſt, dum ſplendet, frangitur.

Quòd ſi tamen magna & excelſa delectant, quin alterius vitæ deligis magna, certa & falli neſcia. potes de facili. & minor in his quàm in illis ſudor. potes apud Deum magnus eſſe, illius ore laudari, illius manibus decorari; quid humana venaris? potes diademate cingi æterno; quid ſeruis perituro? potes purpura veſtiri perennatura; quid famularis labanti? potes ſceptro donari cælorum; quid ancillaris terreno? potes auro gemmiſque lucere æternis; quid ambis huius æui, fòrs cras, fòrs hodie, fòrs hoc momento rapiendis? potes æternùm audire magnus; quid magnitudini incumbis hic demetendæ? Aut non Deus tibi quocunque Regum ac Imperatorum maior, potentior eſt? quid humanam aucuparis gratiam, cùm poſſis diuinam? aut à quo ſperare maiora potes? illius te famulatui dede. ſi à ſæculo hoc aut homine potes; illis ſerui. ſin à Deo; quid in mundi partes tranſis? non quidquid creatum, ab ipſo fluxit Deo? à quo igitur cer-

certiùs etiam peritura ſperare quàm ab omnium conditore potes? è cuius manu tanquam à filo pendent hæc omnia: in nihilum redigenda, in primordiale chaos, ſi manum ille vel ad momentum retraxerit, ſi ſubduxerit dexteram. Ab hoc igitur cùm & mundi huius & melioris ſæculi ſperare magna poſſis; quin duci illi te obſtringis iuratus miles, teque totum imperio illius ſacras dicasque, à quo ſæculi vtriuſque magna dependent? illius manibus ac voluntate eroganda, illius nutu & imperio tollenda?

Confer deinde æui vtriuſque magna, à ſpectantium, admirantium, laudantium numero. primus es in vrbe magna? quanti te norunt? primus à diademate? quanti te neſciunt? ſceptro es & corona primus? quàm multa millia reges ſuos ignorant? quàm pauci ſciunt, ſi cum reliquis componamus? Magnus Deo es? cælitibus omnibus magnus es, tot hominum millibus orbe toto euocatis magnus es, tot Angelorum myriadibus. Iam in die Domini magno orbe toto inſpectore quantus eris? quantus non eris? neminem magnitudo tua fugiet. lucebit illa Deo conceſſa ſole clarior, omniumque fulgore ſuo percutiet oculos, laudantium, inuidentium, ſociarum diſſociarumque mentium, cælo flammisque addictarum. magnitudini

ergo huic inuigila quæ te Deo cæloque ſtatuet magnum. reliquam ſæculi huius contemne, adeoque calca pedibus, antequam te illa proterat. qui prior occupauerit, magnam victoriæ partem retulerit. fortiter occupa, & indignam hanc ſtatue cui ſubmittas ceruices, cælo & Deo ſoli natas. indignam qua imaginem magni Dei veſtias. proiice hanc ſtolam generi tuo indignam. vir es. maior etiam. Dei imago es. ille te ſibi aſſimilauit. quid indueris momentaneis, & perituris deuenuſtas imaginem æternitati natam? Quid Deo maius, nobilius, pulcrius? quid poſt illum viua illius imagine? hanc inhonorat quicunq; aliena exornat magnitudine. nulla cum natiua illius componi poteſt. ſerua qualem accepiſti. ſi ornanda? cæleſti ornabis amictu, nec alio. aliorſum ſi quid te vocat, ſperne, vt illi aliquando iunctus cuius imago es, rideas hæc ſæculi magna, puerorum crepitaculis minora; bullis, fumo, vento, & vmbræ meritò comparanda. Sed & imaginis huius magnitudinem è prototypi magnitudine metire. interminum hoc eſt. quin & illius imago portio quædam infiniti decoris & amplitudinis eſt. quidquid ergo terris natum, infra hanc eſt, indignum cui adnectatur.

Erige proinde te animæ. & parem te redde

de cælo cui factus; maioremque terra, quam tibi in famulam dedit cuius imago es. contemne domina famulam, & indignum crede parêre ancillæ. cuius audaciam potentióribus comprime; Deo nimirum, & cælorum dignitatibus ſperatis. Vtraſque poſſidere, aut non potes, aut non niſi ingenti periculo potes. noli tam carè timenda poſſidere, quæ te pondere ſuo deprimant ad ima, deducant cælo, & ex hærede conditoris tui magni, mancipium te ſtatuant ignis æterni.

CAPVT V.

NOBILITAS. *Quanta cuique inſit, virtus breui hoc compendio oſtendet. nec alia re alter alterum antecellimus, nec alia veram laudem meremur. nam quid ſtolidius, quàm eiuſdem patris ſobolem de generis prærogatiua contendere? Iam ſi animam cogitas, diſces eodem Deo patre natam; ſi corpus, eiuſdem parentis manibus ſigulatum; ſi totum hominem, ad imaginem illius factum. Hoc parente pares naſcimur, morimur pares, præmiamur pares, ſi virtute pares ſumus. Quare ſi gloriandum, magno hoc patre Deo gloriandum, cuius ingens nomen præferimus. Nam quæ intercurrunt nomina, tanquam de ſcena rapta; aui proauiq́, extra hominem ſuum ſunt, ac nec vmbra quidem magni illius parentis, à quo ſolo fluit anima, tanquam decidua quædam pars magnæ æternitatis.*

EX hac honorum nominumq́ue prærogatiua vaniſſimæ natæ generis oſtentationes, vt omnium vbique ora plena ſint maiorum gloria, imaginibus, factis, dictis fortibus, quæ plurimùm nuſquam ſunt, nuſquam fuerunt. & non

Maxima pars hominum morbo iactatur eodem?

ſua

ſua laudant omnes, aliena damnant,

Vel quia nil rectum niſi quod placuit ſibi, ducunt;

vel quia æmulo liuore præferri quemquam ſibi nolunt. maiorum ſi qua, vt fit, mentio inciderit,

Grande aliquid quod pulmo animæ prælargus anhelet,

meditatur quiſquis eſt, etiam cerdonum vltimus. ſi ignoratus illi pater, aſpice tamen,

Quanto cum faſtu, quanto molimine circumſpectet.

quem ſi prehenſa ſuauiter lacerna comiter moneas,

Paullo à turba ſeductior, audi
O bone, num ignoras .... quem te Deus eſſe
Iuſſit, & humana qua parte locatus es in re?

neſcis, ex qua cauſa non ante multos annos mater nata

Siliquis & grandi paſta polenta eſt,
Glandem ructante marito?

inſanire credas, ita in immenſum

Turgeſcit vitrea bilis,

vt non immeritò pacando homini quæras,

Viſne ſalutari ſicut Seianus?

at ille ingenti fiducia,

Num quid de Dacis audiſti?

etiam de Longobardis. ab vtraque, ait, gente maiores mei. & inſpice; nomen conuenit.

 quod

quod licet ignotum his terris, clarum tamen illis, & è Regum ſanguine. benè eſt. tam felicibus auſpiciis,

Iam poſtibus arma,
Iam chlamydas Regum, iam lutea gauſapa captis
Eſſedaq; expecto.

miror tantùm, è tanto Regum ſanguine ſupereſſe neminem, qui clarum cælis terræq; nomen præferat. at ille, Fateor, nulla mihi in his terris

Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, ſterilis matertera vixit,
Deq; auia nihilum ſupereſt.

apud Dacos tamen grande etiamnum nomen, & notum Regum faſtis. iam credo. etiam Hercule te natum, & ſuccedaneos humeros Atlanti commodaſſe. nam & nunc è veteri purpuratorum formula,

Nanum cuiuſdam Atlanta vocamus,
Æthiopem cycnum.

quin tu potiùs Stephanus, aut

Paullus vel Petrus moribus eſto.
Hos ante effigies maiorum pone tuorum.
Nam quis generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantùm
Inſignis?

Sed

Sed tu ingenti maiorum faſtu tumes, claroq́ue altoque

Druſorum ſanguine, tanquam
Feceris ipſe aliquid, propter quæ nobilis eſſes,
Et te conciperet quæ ſanguine fulget Iüli.

res prome, res nobilem te magnumq́ue ſtatuent: quæ ſi à virtutis gremio & vbere prognatæ lactatæq́ue fuerint, næ tu magnorum maximus eris. nam vt votis etiam tuis maiora conceſſerim, finem intuere. non inter peritura ambulamus? aut hæc te magna nomina ſequentur? aut in illo tribunali cui extremùm ſiſtimur, numerabit Iudex,

An tibi ſerui
Octo, decem comites, poſt te an ſit ſella, togati
Ante pedes?

Diſce, magnas arbores diu creſcere, vna hora extirpari. & non vna rapiet hora, deuerretq́ue hæc terris magna, tanquam menſali peniculo poſt ſecundas menſas analecta? excutietq́ue hæc illuſtria, vt à vanno ruſtica manu paleam, degenerem veritatis grano, ſolaq́; mendaci inanitate ſilueſcentem, quò purior frumenti maſſa in horrea Domini reponatur? Et quò mihi hæc nomina rebus inania? non omnes à Regibus ſeruiſq́ue nati ſi retro ſæcula penſemus? aut productius cuiquam nomen ſupra illos, qui Dei figulati manibus,

Compe-

Compoſitiq; luto nullos habuere parentes?
Cùm frigida paruam
Præberet ſpelunca domumque ignemque laremque;
Et pecus & dominos communi clauderet vmbra.

aut pudeat te illius ſarculi, huius coli, cùm ab aratro ille veniret, excuteretque grauem puluerem, duraſque ablueret manus;

Torum cùm ſterneret vxor
Frondibus & culmo vicinarumq; ferarum
Pellibus?

Hæc ſunt illa initia ingentis ambitionis, à frondea domo, à ceſpite & viridi indolato ligno. inde nos regna non capiunt, & iam imperia cogitationibus minora ſunt. ſanè

Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis.

& tamen ſeu prima cogitemus initia, ſeu poſtrema & finientia, non pares naſcimur, pares morimur? licet in quibuſdam quod intercurrit purpura fulgeat, gemma ſplendeat, auro luceat, in aliis vix trita tegatur lacerna; momenta tamen naſcendi & moriendi æquant omnes, ſceptraque ligonibus. intermedia ſcenæ & theatro ſimilia, vbi exieris perſonamque poſueris, nulla prærogatiua purpuræ eſt, nulla tiaræ. iam omne illud ſcenicum quàm incertum eſt? quàm leuis cor-

cortina finem ſtatuit? nec exſpectat exitum; ſed in medio adeoque in limine ſcenæ ſperatæ rapimur miſeri; nomina daturi, ô ſi non crudeli æternaturæ tragœdiæ, in ignibus nullo æuo ponendis, nullo mitigandis! Et intueamur magnorum retro nominum vanitatem propiùs. quis noſtrum millenarios maiores numeret? quis annorum quingentorum? quanta pars nec trecenteſimum, ac ne ducenteſimum quidem annum attingit? quod vltra eſt, quis enumeret? quòd ſi quos ſupra hunc numerum conſequuti fuerimus, quantos fòrs à ſecuribus & fune, à rota & ignibus, aut ab vltima omnino fæce inter maiores recenſebimus? ſanè vt quàm longiſſimè genus ducamus, à ligonibus & aratro, à colo & ſarculo omnis origo eſt.

Eadem in rebus reliquis reperies. initia ſcrutare, leuia ſunt. quæ ingenti pòſt auctu creuere. ita regna omnia à tenuibus nata in eam quam videmus amplitudinem excreuere. Intuere flumina Rhenum, Danubium, Moſam, Padum, Rhodanum, omneſque amnes inclytos. quid ſunt, ſi vnde effluant æſtimes? fons, aut ignobilis ſcaturigo. tolle radices terræ damnatas, nemora non ſurgent, nec tanti montes aut valles veſtientur. aſpice trabes latiſſimè & altiſſimè fuſas. quantæ res iis comparatæ quas ignobilis radix tenui

fibra

ſibra complectitur? flores recenſe, quàm portentoſo ad oculorum varietatem natu. quàm prodiga effuſione hilaritudineque mentem oblectantes? hic repanda, ibi carminata folia, alibi roſtrata, ſpicata, vmbellata, crinita, circinata, introrſum extrorſumque in orbem multiplici conuolutione contorta, nec rarò quaſi ad artis contemptum neglectim expanſa, mira colorum venuſtate, nec minore odorum fragrantia. ad radices deinde & ſemina oculos deflecte, è quibus tam multiplex varietas ad miraculum ludit: videbis è tenui ſordidoque filamento in tantam elegantiam tanquam à matrice exurgere hæc admiranda. Futura deinde contemplare, mauſolæa & oſſa, & vagum puluerem. an non æqua cineri vilitas, ſeu illum tegat gemma, ſeu indolatum lignum, ſeu lambat aurum, ſeu ventus ſpargat, ſeu cingat ebur marmórve Parium, ſeu lutea cruſta tegat? & marmora quidem imparia ſunt, at illa nulla pars noſtri ſunt. alieno proinde gloriatur qui lapide gloriatur. quòd ſi æternare putas quæ marmore clauſa, erras. nata quæ ſunt, pereunt, & in amica redeunt rudera, in conſanguineum cinerem. Quidquid habet ortum, finem timet;

Ibimus omnes,
Ibimus immenſis vrnam quatit Æacus vmbris.

Intuere

Intuere ſingula manu aut natura facta. amœniſſimos fundos famoſæ ſolitudines obliterauerunt,

Et ſegetes iterum, atque *hæc deſerta virebunt.*

fœcundiſſimos agros ſaxa occuparunt, & iterum ager: paludes eliquantur, nec multo imbre natant, totoque elemento conſepultæ iacent, & maria iam ſunt. vbi Regum & Cæſarum ſedes, ingens ſolitudo eſt. lues etiam & fames, bella & ciuitatum voragines pro remedio nunc deputanda, & tanquam tonſura inſoleſcentis generis humani; nouæque indies ſecures, maximam mortalium vim vt ſilueſcentia nemora cædunt. & non infra nos non vno loco videmus

Vrbes populosq́, premi? perauitaque toto
Rura abiiſſe mari?

non vbi nunc maria, vrbes & regna fuerunt; & vbi olim maria, nunc regna ſunt? montes vallibus impoſitos, vallesque vbi olim formidanda ſaxa & montes, totaque flumina rupibus ſiluisque deraſis cernimus. ingenioſè vrbi lupino lacte paſtæ, & à tam vilibus initiis, in tantam magnitudinem adauctæ, vt orbem ſeque ipſam potentia laſſaret, inclamat Poëta,

Qualia creuerunt mœnia lacte tuo?

& hanc à talibus initiis tantam, gentium terrorem,

rorem, orbis fulmen, quam non ſemel hoſti ſupplicem, & tantum-non ad humilem deductam arenam vidimus? & non campus vbi Troia, ac propè vbi Roma fuit? vbi æmula imperij Carthago? vt meritò Troia, Carthago, Roma nos timidos faciant; imò prudentes, conſiderantibus humana. decurramus per clara & inluſtria terris loca, & videamus an vel ipſa ſuperſint veſtigia: quantos terra tegit nec nomine notos? quantos in ſua geneſi ludentes, faſtuque plenos ignobilis tegit humus? intuere;

Oſſa vides Regum vacuis exhauſta medullis.

ſecerne hæc à pauperis Iri. eadem te ſors manet, & hæc ſors vltima hora eſt.

Nam licet à Pico numeres genus, altaq́; ſeu te
Nomina delectent, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipſumq́; Promethea ponas;

calcanda breui leti via eſt: & ad cineres lutumque redeundum ſcimus omnes. licet non in alto pectoris, ſed in extremis natet hæc ſcientia labris. Hinc inanes illæ cogitationes, hinc in alieno nomine faſtus. & tamen ſi deterſo fuco verum ſapimus, non

Miſerum eſt alienæ incumbere famæ?
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis,
Stratus humi palmes viduas deſiderat vlmos.

nos viduis ſterilibuſque regum vlmis inuehimur miſeri. de ædificio nimirum noſtro malè

malè nobis eſt. aliorſum deſtinamus ramos. & non videmus quàm debili parieti innectamur, luteo, adeoque breui in puluerem redigendo?

Et vt omnia conceſſerimus, quantaque voles ipſe nomina, quid præter nomina conſequutus fueris? rem magnam nomina non faciunt: nec ſemper magni qui à magnis. imò plurimùm parui qui à magnis; ingenio, eruditione, prudentia, virtutibus, bellicâ laude. hoc verum, à quocunque patre paruos magnosque naſci. Ac ne minoribus fallamus tempus, decurramus per Imperatores Romanos: videamus quibus maioribus non poſtremi illorum ad orbis Imperium deuenerint. Aelium Pertinacem Libertini filium accepimus, Opilius Macrinus ne parentibus quidem notus ſeruilibus officiis primam iuuentutem attriuit. Maximinum Thraciæ montes opilionem ſenſerunt, Puppienus à patris malleo & incude ad Imperium tranſcendit, Philippus ab Arabe patre latronum ductore, Aurelius Cæſar à ligonibus & falce, Carus Cæſar è tenuiſſimis initiis. Diocletianum Libertini ſanguinis agnouimus, Maximianum Herculeium ab aratro, adeoque mercenaria manu è Sirmio ad Romana ſceptra conſcendiſſe narrant hiſtoriæ. Valentinianum & Valentem fra-

tres funarius pater dedit. Zenonem Iſaurica villa, Anaſtaſium Dicorum humillimi lares, Iuſtinum Thracia bubulcum, inde lignario fabro famulantem, Imperatoremq; demum Oriens vidit, Iuſtinianum verò è Iuſtini ſorore patreque porcario. Mauritius è Notario, Phocas ex humili ſago imperium tenuit, Theodoſius tertius è publicorum vectigalium exactore. Iſauricus Leo ſedentariam exercuit, Michael Traulus ex infima plebe, Baſilius Macedo è captiuo & venalitio ignotisque parentibus Orientis diadema ſortitus eſt. Michael Calaphates parētem habuit qui apud Paphlagones diurna mercede naues pice oblineret, ipſe parenti in eodem munere famulatus, inde ad imperium tranſiit. Et non Tulli Hoſtilij incunabula agreſte tugurium cœpit, adoleſcentiaque pecori paſcendo occupata fuit? & Romuli non ignoratus pater?

Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro.

& non

Ancilla natus trabeam & diadema Quirini,
Et faſces meruit regum vltimus ille bonorū?

non

Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina?

Vt meritò Poëtam ceciniſſe videas,

Sum-

Summos poſſe viros & magna exempla daturos
Veruecum in patria,craſſóq; ſub aëre naſci.
imò plures longè ex humili ſumma tenuerunt, quàm in alto nati, inter alta ſteterint. adeò inſolens eſt ſtetiſſe in quibus natus es. vt verum ſit illud Lyrici,

Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
fortuna. & illud Homeri,

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίης παῦροι δέ τι πατρὸς ἀρείους.
Æquat rara patrem ſoboles, ſed plurimùm ab illo
Degenerat, pauci ſuperant probitate parentem.

Et nos interim inaniſſimis cogitationibus alienæ potiùs infirmitati quàm proprio innitimur robori. aliorum exuuiis induimur, noſtris deſtituti, pluſque alienis extollimur, cùm poſſimus veris & propriis. quis prudens aliena ſuperbit veſte, aut vicini oſtentat opes, agrumque non ſuum? pueros in ſcena ridemus cothurnatos, purpuraque non ſua ſuperbos; quanto nos meritò magis, inani maiorum nomini tanquam ingentibus alieni pedis cothurnis innixos, purpuraque peregrina indutos? detrahe inania hæc adminicula, ornatum vanum, purpurata, cothurnataque nomina; non atrum

Deſinet in piſcem mulier formoſa ſupernè? hoc etiam inter magna. rupes & ſuperſtantes nubibus montes ſuperbo ſterileſcere vertice; at humilia quæque fœcundo iacere æquore. nullum deinde aut rarum ex humili periculum eſſe. alta petunt fulmina, ſubmiſſum tranſeunt verticem; fortia conterunt, mollia illæſa præteruolant: intacta laurus & quidquid voluntaria iniuria ſerpit humi. quercus & altas cedros ignis non lambit, ſed emedullat: Luſit ad hæc Lyricus.

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumoſum, atque vtero pariter gibboque tumentem.

ita maxima quæque ruinæ proxima, humilia ætatem ferunt. idem in homine cogita. plures etiam cadimus prima iuuenta. pauci octogeſimas hyemes, pauci ſexageſimas vident. hinc illæ voces lacrymis madidatæ.

O vbi venturæ ſpes non longinqua iuuentæ,
Atque genis optatus honos, iurataq́ multùm
Barba tibi! cuncta in cineres grauis intulit hora
Hoſtiliſque dies: nobis meminiſſe relictum.

& alibi:

Lacrymis en & mea carmina in ipſo
Ore natant. media cecidere abrupta iuuenta
Gaudia, florenteſque manu ſcidit Atropos annos;

Qua-

Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Pubenteſque roſæ primos moriuntur ad Au-
ſtros,
Aut vbi verna nouis expirat purpura pratis.

plures etiam rapiuntur, cùm necdum validi greſſus, necdum menſura cultibus maior, necdum

Viſæ pueris decreſcere veſtes.
Sic plura maligno,
Afflantur vineta Noto: ſic alta ſeneſcit
Imbre ſeges nimio: rapidæ ſic obuia puppi
Inuidet, & velis adnubilat aura ſecundis.

& quem iuuentutem egreſſum, viriliq; iam cinctum toga, non in medio vaniſſimarum cogitationum, adeoq; in ipſo turbine rerum,

Deprendit ſuprema dies? quem verò *abire paratum*
Ac plenum vitæ?

vix è multis millibus vnum. Neque hæc tam præpropera Imperatoribus tantùm Regibusque eueniunt, quos recenſere longum foret; ſed multo etiam magis priuatis quibuſque in omni gente & populo, totiſque non rarò regnis. hinc tot redundantium gentium in alias gentes, regna, terras examina. Iones nouas in Africa vrbes popularibus pulſis inſtruunt, vtrumque Orientem tot myriadibus cæſis, vt ſanguine fluere poſſet tellus, Hiſpani Luſitaniq́ue occupant; Gal-

liam Germani, Britanniam Saxones, iterumque Galli, Nortmanni, Gothi, Longobardi Europam propè totam; atque hæc non niſi ingenti illata acceptaque clade, dato hauſtoque ſanguine, vt ſolo ſanguine ſtare mare potuerit: & poſt tot bella, cædes, funera, vix iam nomina tot vbique gentium. atque interim vna hæc è tot funeribus gloria, nomen prætuliſſe Nortmanni aut Gothi, Afri aut Aegyptij, Longobardi aut Scythæ.

Quidam ſortiti metuentem ſabbatha patrem, ad Salomonem decurrunt; facilis enim ab hoc in Adamum procurſus, cùm enim tot ciuilibus, tot exteris emedullati deruncinatique bellis, propria ignoremus; itur ad barbara, ad hoſtilia nomina, lixæ fòrs aut calonis aut vltimi trahariorum; talibus opulentati domeſtica contemnimus. ita noſtrorum inopes peregrina cogitamus, & ab alio cælo opes mutuamur. inde huic ampla *de ſanguine priſco* Gothorum nobilitas; ille Euphratæa *ſupra diademata felix*, Troiana ſpirat nomina; alius non contentus ſi ingens Latium ſuppleuit genus,

Sed quibus occaſus pariter famulatur & ortus,

in ſuum tranſtulit genus. quartus omnium etiam horum progreſſus genus,

Diues

Diues auis, & vtroque Iouem de ſanguine ducens,

de cælo genus trahit. nimis vile è terris.

O quantum eſt in rebus inane!

ex his interim creſcit genus, faſtus, patrimonia:

Et creſcit quocunque animo, maioraque fiunt
Incude aſsidua, ſemperque ardente camino;

donec Vulcani domus, Vulcaniaque arma, Aetnæique Cyclopes inter auos reperti,

Brontesque, Steropesque & nudus membra Pyracmon;

aut ad venatu nobilem Nemroda mentitum genus deduxerimus: aut ſanè in Numidam aliquem, Thracem, Perſam, Moſcum, Tartarum, Mogorem; neſcio an non & in Cacum, geminos Aloïdas, Salmonea, tergeminumque Geryona, ad Amphitryoniadem,

Lapithas, Ixiona, Pirithoumque.
O miſeras hominum mentes! ô pectora cæca!

qualibus in tenebris vitæ

Degitur hoc aui quodcunque eſt?

non veriora minùs audias minusque teſtata,

Nutricis inter lemmata,
Lalliique ſomniferos modos:

cùm inter ſomni difficultates, decantat Lamiæ turres, pectines Solis, inequitantem arieti Phryxum, Arionem delphino. & tamen delectant hæc inania, & viduata rebus

nomina. & inter primas numeramus felicitates, altiùs genus traxiſſe. quòd ſi vltra illum primum familiæ ductorem nomen extenderimus, redimus ad primorum parentum æmulos, ad ſolitos

Verſare glebas, & ſeueræ
Matris ad arbitrium reciſos
Portare fuſteis.

hinc purpura & gemmæ, & cælata laquearia, & ambitio nominum.

Et quò tibi ſi à veteri Latio, ſi à barbaro ſolo, ſi à priſca vernacula gente, ſi à peregrina tellure; quò tibi ſi à Regibus nomen genuſque ducas? quanto è fortuita caſa, è textili, frondea, palmea tunica, coruo paſtus felicior Paullus eſt? quanto rupeo domicilio, quod nullus labor, ſed manu ſua alumnata natura fuerat, beatior Antonius eſt? quanto è triginta annorum columnatione ſua, clarior omnibus Regum palatiis Stylites eſt? quanto Damaſcenus præciſa dextera ſordium elutrice, omni Saraceno illuſtrior eſt? quanto Hilarius, Paphnutius, Benedictus, Bernardus, Norbertus, tantorum Regum diademate & ſceptris noſcibiliores sūt? viuent in omnem memoriam, ibuntque in poſteritatem omnem, tot terris olim parua, nunc cælo & terris magna nomina, Vitalis, Mennas, Bibiana, Monica, Franciſcus de Paula;

Paula; iacebunt interim in cinere ſuo ingloriæ tot terris aliquando magna nomina, tot ſceptra & tiaræ ne nomine quidem notæ.

Vnum tamen illud non diffiteor in magna fortuna magnum.

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

hoc enim vnum in magnis magnum. neque celari in illa fortuna vitia poſſunt, omnium oculis in magnam fortunam intentis. Scitè monet Lyricus:

O Corydon, Corydon, ſecretum diuitis vllum
Eſſe putas? ſerui vt taceant, iumenta loquentur,
Et canis, & poſtes, & marmora. claude feneſtras,
Vela tegant rimas, iunge oſtia, tollito lumen
E medio; clament omnes. propè nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecũdi,
Proximus ante diem caupo ſciet.

addit monita tãquam à Chriſtiano calamo.

Viuendum rectè, cùm propter plurima, tum de his
Præcipuè cauſſis, vt linguas mancipiorum
Contemnas. nam lingua mali pars maxima ſerui.

multò etiam magis quòd obrepat inopinantibus decretoria dies horaq́ue ſoli Deo nota; vt pendula exſpectatione ſollicitudo fidei probetur, ſemper diem obſeruans, dum ſemper ignorat; quotidie timens quod quotidie ſperat. neque ætatem mors tanquam meſſi maturam exſpectat, omnis illi ætas matura eſt. obuia proinde quæque nullo delectu demetit, ſeu etiamnum ſerpant humi, ſeu lentum adhuc tollant caput, ſeu ſuperbum oſtentent verticem; illumq́ue, aut adhuc inanem, aut rebus ſaturum. feritq́ue promiſcuè quæcunque (vt cælo iaculata grando, quæ purpuræ & ignobilis ſagi diſcrimina neſcit) omnibus inexſpectato ingruens: tiaramq́ue & diademata vt ignobilia elementa calcans; nobilitatisq́ue clara nomina vt paleam vento pulſam, vt vagum puluerem, vt ſolares atomos, vt infantiæ bullas ridens; vnaq́ue meſſoria falce & manu, quidquid vſpiam reſonat ſplendetq́ue dignitatum, quidquid magnorum attollitur nominum, vt agrariam ſpicam horreis maturam reſecans.

Et nos interim inanibus hiſce ætatem terimus, quaſi in illum diem, ſæuumq́ue tribunal Dei illuſtrium ſeriem tutelarium nominum delaturi ſimus in defenſam. ô vani! quid dicturi, quando iudices ſedebunt diadematis & tiaræ, olim piſcatores, & de vltima

ferè

ferè plebe; etiam de mendicitate, & extrema pauperie notati? euocabimus ad nobilia magnorum nominum tribunalia? vltimum hoc eſt, tot terræ motibus, fulminibus, terroribus prænotatum; fruſtra aliud ſperes. inſpice hic purpuram trementem, diademata trepidantia, ſceptra titubantia, nobilitatem omnem tremulam, horrore concuſſam ante hos plurimùm ab infima plebe iudices, ante hæc aliquando dum viuerent mendicabula, à vana nobilitate contempta, & tantum-non protrita pedibus. Quis tum animus futurus Imperatoribus, Regibus, Principibus, omni denique nobilitati, cùm ſedebit inter hos minorum, vt ita dicam, gentium iudices, ad ſententiam de æternitate ferendam, Fabri filius, paupere & tenella matre in ignobili ſpelunca pecorum domicilio natus, in frondeo aut ſtramineo toro vbere lactatus virgine, paupertinis pannis obſitus, in cruce demum per vincula, flagra, regios contemptus, nobilitatis riſus, Phariſæorum & Scribarum ludibria, militaria ſputa & alapas, populares ſales, crudelia vulnera, ſpontanea animam morte ponens? Quid faciet in illo tribunali tanto nobilitas quæſita ſtudio, parta ſudoribus, empta ſanguine? cuius tu ibi perſonam, ſi concedatur, induas, Lazari an Epulonis? Laurentij an Decij? Bi-

bianæ

bianæ an Iezabelis? Leduinæ an Liuiæ? quod tunc factum voles, nunc imitare. ſequere Dominum omnis nobilioris purpuræ calcatorem.

Nobilis ille eſt qui placuit Deo. & non ille ſolus? nobilis ille qui nobilibus factis triumphum intulit cælo, qui nomina ſibi inſcripſit cælorum faſtis, inter cæli principes magnos, magna; inter illuſtres animas, illuſtria, nulla æternitate tenebranda, nulla refigenda, nulla minuenda. & poteſt aliquid illuſtrius eſſe talibus, poteſt nobilius eſſe Deo? tanto proinde nobilior quiſque, quanto propinquior Deo eſt. at omnis in illum propinquitas de vicinitate virtutum, de vitiorum fuga ſtatuenda eſt. ſæculum intuere, & ex huius arbitrio etiam cælum metire. non ille maximus qui purpuræ & ſceptro proximus? qui imperantibus ſimillimus? idem de vicinitate Dei cogita. ille nimirum maximus, qui maximo illi ſimillimus. hanc ſimilitudinem virtus dabit, & virtus ſola. Nam ſi animam ſpectes, pares naſcimur, eiuſdem conditoris & parentis manibus figulati; ſi corpus, pares. opes & maiorum fortia facta extra nos ſunt. noſtra non ſunt. non magis quàm virtus aut eruditio aliena. non magis quàm Sampſonis robur, Ariſtotelis ſcientia, Socratis moderatio, Mutij conſtantia,

tia, Ciceronis eloquentia tranſit ad nepotes. nemo enim in noſtram gloriam vixit, nec quod antè, fuit noſtrum eſt. Virtus facit nobilem; ad hanc ex quacunque conditione licet aſſurgere. & non imbelles naſcuntur fortibus, audacibus timidi, prudentibus ſtolidi? quid quòd plurimùm primis quibuſque ingeniis ignaua ſubnaſcatur ſoboles, degener parentum virtuti. Excute regnorum ſcrinia. vix in vna gente duos tréſve continua ſerie reperies magnos. vnum Publicolam, Brutum, Curium, Fabricium, Dentatum, Camillum, Cincinnatum, Papirium, Marium, Sullam, Lucullum, Pompeium, Cæſarem vnum; Catones duos, Decios duos; tres Metellos, Fabios, Scipiones, rariſſimo & prodigioſo magis quàm conſueto euentu reperies. vnum etiam Lycurgum, Solonem, Alcibiadem, Themiſtoclem, Pelopidam, Ariſtidem, Epaminondam, Thraſybulum, Ageſilaum, Philopœmenem, Timoleontem, Phocionem, Pauſaniam, Eumenem, Iphicratem, Chabriam vnum. vnum Hannibalem, Pyrrhum, Alexandrum, Datamen Perſam vnum. vnum etiam Triſmegiſtum, Platonem, Ariſtotelem, Demoſthenem, Ciceronem vnum. Salluſtium, Liuium, Tacitum vnum. Virgilium, Ouidium, Martialem, Horatium vnum. tres continua ſerie Curios

rios Oratores fuiſſe pro miraculo habitum: nec eos tamen primos. ita ferè varia aut virtute aut eruditione claros tanquam phœnices in familiis ſuis ſingulos reperies.

Tu ergo dictis factisque magnis nomen tibi procude magnum, cæloque terræque in omnem poſteritatem inluſtre & clarum. In huius verò claritatis æſtimatione, & tanquam in ſtatera ſua appenſæ cuius ſententiæ ſtabimus? Dei an hominum? iam quæ claritas, quæ Deo nobilitas probata? non quæ ex virtute nata, cælo donanda & Deo eſt? Et quam tu purpuram, quæ ſceptra præfers, ſæculi huius, an alterius? perituram, an nullo æuo finiendam? Intuere cælum cui natus, diadema cui conditus, regnum hæreditario iure tuum. ab his nobilitatem pete. quid illam metiris perituris? aut quouſque ſæculi huius

Iactas & genus & nomen inutile,

nihilque profuturam maiorum ſeriem? quouſque Agamemnonas, Hectoraſque, Hannibaleſque, Macedonaſque, Semiramideſque, Napupollaſſaroſque, & quidquid vltra Dacos Scythaſq; infrendet magnum? quouſq;

Regulum aut Scauros, animaq; magnæ
Prodigum Paullum,

& quidquid retro apud Romanos exteroſque illuſtre eſt, cogitas?

Aut

Aut quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroſo conſule faſti
Profuerint, cùm vita labat? perit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus eſt in origine ſola.
Quòd ſi præcipitem rapit ambitus atque libido,
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis.

benè in hanc ſententiam:

Quid genus & proauos ſtrepitis?
Si primordia veſtra
Auctoremque Deum ſpectes,
Nullus degener extat,
Ni vitiis peiora fouens
Proprium deſerat ortum.

ni ſe voluntaria iniuria ſeruituti addixerit. an non ſeruit, qui libidini, gulæ, ambitioni, cupiditati, reliquiſque vitiis ſeruit? expreſſit hoc Lyricus cùm in exemplum Vlyſſem & Circes pocula proponit,

Quæ ſi cum ſociis ſtultus cupidusq; bibiſſet,
Sub domina meretrice fuiſſet turpis & excors,
Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus.

Circæa pocula non vnicuique noſtrum à vitiis propinata? quæ quanto imperant fœdiùs, tanto illorum famulatus viro indignior, maximè Chriſtiano, ſanguine immaculati

culati Agni in libertatem aſſerto. & quiſquam has dominas ferat, & ad illarum imperium ceruicem flectat; & liber, & vir, & Chriſtianus audiet? maiorum dignitate & libertate gloriabitur ſeruitutem ſeruiens omnium miſerrimam? aut virtutibus ſe illorum iactabit, duriſſimo vitiorum iugo ſubactus? ancillabitur illis Chriſtianus ignauiſſimo famulatu? & maiorum nomina ſine rubore recenſebit? nobilitatem decantabit? non hæc, vt aliquid concedamus, ab origine petenda? quam ſi cogitamus, non vno Deo patre nati omnes? ſiue per ſplendidos, ſiue per obſcuros gradus, ad illum tamen primam omnium originem deducenda ſunt omnia. erige tantùm animos, & quidquid in medio obſcuri latet, generoſus tranſili: & vbicunque te proaui deſeret nomen illuſtre, deſtituitque dies, & alta nox caliginoſa nube tegit,

Qua plurimus vndam
Fumus agit, nebulaque ingens ſpecus æſtuat atra;

præcipiti ſaltu in Deum euola. illum cogita patrem: ab hoc tibi nomen ſpera quod nulla deleat ætas, nulla poſteritas minuat, nulla potentia infringat, vis nulla eripiat. Et non ignauiſſimi pectoris teſtatiſſima ſignatio eſt, à perituris nomen petere, cùm poſſis ab

ab æternis? ab auro egerie terræ? à ſæculi dignitatibus vanè ludentibus, fallentibus, à maiorum dictis factiſque fortibus extra te poſitis; cùm poſſis à nunquam abituris cœlorum opibus, nunquam morituris supernorum dignitatibus, fortibuſque virtutum factis domi tuæ natis; quæ cælum terramque & quidquid illorum ambitu continetur magnum, in admirationem tui prouocabunt?

Macte anime, ad æterna te vocat cæleſtis pater. contemne atria fumoſis plena imaginibus. nam quid hæc aliud ſunt, ſi vera liceat loqui, quàm puerorum crepitacula, infantiæ bullæ, cymbala & inequitatæ arundines? nil te dignum, nil parente tuo Deo. illius nobilitatem clarumque cælo terriſque nomen, dictis factiſque præfer. Magnos vbique nobilis athleta ſpectatores habebis, laudatores, admiratores. Exurge. & dignum te redde patre Deo. illo te iacta, illo gloriare, nobiliſſimarum maximarumque cogitationum illius imitator & æmulus: ita refe-res Regibus ac Imperatoribus omnibus tanto inluſtrius nomen, quanto æternis peritura cedunt; tanto nobilius, quanto perennatura fugientibus antiſtant; tanto clarius, quanto ſol ſideraque Aegyptias vincunt noctes.

Excute inanes proauorum cogitationes,

& tuis te factis cæloque metire. magnus es, ſi originem tuam cogitas, ſi animam Deo aſſimilatam. quid te abiicis ad hæc ingloria & generi tuo indigna? in poſſeſſionem vocaris omnis æui, in cæli terræque dominatum. quid vanis atauorum nominibus incumbis? nobilis portio magni Dei es. & non maior etiam ſi ingentis animi ſanguiniſque pro te prodigum Chriſtum cogitas? magnitudo pretij præſtantiam rei denuntiat. ab hoc ſanguine nobilitatem tuam cenſe. illo ingentes animos tolle, illo erigere nullo fine pœnitendo. & ex illius pretij magnitudine magnitudinem tuam metire, moreſque vitamque totam ad illius auguſtam amplitudinem compone, omnibus quà orbis patet potentibus Regibuſque celſior maiorque. Hæc vna ad ſummam nobilitatem ſemita eſt; hæc via trita faciliſque ad melioris ſæculi æternatura regna, ad nunquam intermorituram gloriam, ad nomen cælo Deoque de perennitate coæquandum.

CAPVT VI.

VESTES. *Criminis pœnam veſtem eſſe diſces. ignorabat hanc innocentia, reperit prævaricatio. inde abijt in ornatum. præluditq; nunc luxui & lupanaribus. aſſueſces deinde animos his metiri, vt qualem veſte videris, talem mente cogites, inuerecundum, diſcinctum, laſciuientem, & ad omnem audaciam ac libidinem expeditum, ad omnem inuerecundiam pronum, ſoloque nomine lenonibus inferiorem. ita hominem ſuum habitus loquuntur; reconditarumque rerum, & in ima mente latentium, teſtis indexque veſtis eſt. vt non raro non alio opus ſit indice, non alio delatore. ipſe enim animus ornatu ſe ſuo publicat, & palam abdita recludit.*

HOMO nudus & inueſtis conditori ſuo ſtetit. nec erat opus veſte quem innocentia tegebat omni pallio denſiùs. acceſſit conſiliarius ſerpens, à primordio ad huc vſque mendax, ſpondens deitatem diuinitatis æmulator. aſſenſa eſt mulier. quid fuit magnum mulierem vincere diuinitatis ſponſionibus? ſed nec magni moliminis fuit virum trahere carnem de carne illius, ex cuius coſta figulata, viraginis nomen mu-

tuata erat, tanquam decidua aut mutuatitia pars viri. Hinc iam nuditas antè ignorata, & veſtis folia, rubori tegendo. veſtis ergo occiſæ innocentiæ tegumentum, & primordialis peccati pœna fuit. ſciebat ſine veſte bonum, nec erubeſcere norat nuditas ignorata. acceſſit cum peccato ſcientia mali antè incogniti. inde rubor delinquentiæ pœna, & iam veſtis. vt clarè videas veſtem in pœnam natam. quam enim ignorabat innocentia, inuenit præuaricatio. prodito proinde pudori veſtis inuenta: inde abiit in ornatum. vt quæ de rubore; de gloria nunc veſtis ſit. ita quod in pœnam fuerat delicto irrogatum, in dignitatis prærogatiuam tranſierit; quaſi à delicti pœna gloria creſceret. nec ſtetit ambitio in ſimplici ornatu, qui videri contentus eſſet, voluit laudari, amari.

Hic vide quàm leuibus initiis, ad hæc ſumma venerimus; ad veſtium non faſtigia, ſed ſummum verticem, ſupra quem nihil eſt. quid exſpectamus niſi præcipitia? Intuere ſingula diligens ſcrutator. arbuſta primitus, & herbida quæcunque prout obuia erant de facili arrepta primos texerunt. ſatis arbitrati pudorem tegi. nec opus erat curioſiore delectu, cùm nihil quæreretur præter ruboris integumentum. Et quæ expeditior tutela ruboris? ſimplici cura neceſſaria con-

ſtant:

ſtant: in delicias & ſuperuacanea laboratur, ſequere ruborem, non deſiderabis artifices, perfacilè enim eſt pudorem tegere.

Sed intolerabile frigus eſt. non ferarum pelles abundè frigus arcent? non eſt adeo inimica homini natura, vt cùm aliis omnibus facilem in defenſam veſtitum dederit, homo ſolus non poſſit ſine tot ſtrictoribus viuere. ad parata nati, difficilia facilium faſtidio fecimus. obuia veſtimenta erant, & leui parabilia; hodieque docemur à Scythis, innumeriſque aliis, qui vulpium ac murium tergis aliorumque animalium cæli iniurias propulſant. ſunt qui arborum corticibus contenti, reliqua vt onera auerſantur. & verò natura perpaucis pacatur, minimo tegitur, ambitu nullo. à natura luxus deſciuit. qui in horas ſeipſum incitat, & tot iam ſæculis creſcit, ingenio adiuuante vitia. ac primò ſuperuacua cœpit concupiſcere, inde nocitura, nouiſſimè alienis oculis & libidini placitura; vt iam ruſticitatis ac miſeriæ habeatur velle quantum ſatis eſt.

Ab hac proinde cupiditate quæ nullos terminos nouit, tot nata luxui explendo, quot hodie videmus. hinc primùm intorta fila, aut ex molli ſolutoque ducta; hinc ſtamina & ſuſpenſa pondera, & ſubtemen inſertum, quod duritiem vtrimque compri-

mentis tramæ molliat. Luſit hoc Poëta:

Tela iugo iuncta eſt, ſtamen ſecernit arundo,
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis,
Quod lato feriunt inſerti pectine dentes.

alter etiam in ætatis illius veſtium luxum.

Quæ lacerant auidas inimico pectore mentes,
Si non Aſſyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera.

Quid ceciniſſet, ſi vidiſſet has noſtri temporis telas, quibus induſiantur nihil celaturi? in quibus non dico nullum corpori auxilium, nullum pudori eſt? quid ſi multicolori byſſo veſtes prætextas, hic albo candore lucidas, ibi croceo flore luteas, alibi roſeo rubore floridas, cæruleos columbarum colli floſculos æmulantes, multiplici vbique arte in oculorum decipulam interludente, in quibus gemmæ fulgurant, margaritæ nitent, coruſcat aurum, mutuo lenocinio diuites;

Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum Pariúſne lapis circundatur auro?

Quid ſi nouo nuperoque inuento, omne auium, piſcium, ferarum, hominumque genus, gentiumque mores, in nuda ludant tela, nulla alieni miſtione, ſolis filamentis variè, ingenioſo textili commento, in diuerſum deductis? vnde bella & venationes, menſæ & choreæ, vites & palmites, foliis vuiſ-

vuiſque luxuriantibus intertextis; arbores etiam, ſiue quæ pomifera ſobole fœcundæ, ſiue quæ ſola vmbra contentæ; adde magiſtratum faſcibus & purpura noſcibilem, militem armis, philoſophum pallio, ſenatorem toga, ruſticum baculo, paſtores fiſtula & tibia quaſi modulis dulciſſimis perſonantes. adde naues faberrimè factas, malo inſurgente, puppi proraque iacentibus, carcheſio conſpicuas, veliſque aut vento grauidis, aut tanquam à partu excuſſis. vt non mireris cùm audieris, nouorum luxuum auctorem primum, cerebrum cum arte telæ intexuiſſe.

Nec ſtetit hic luxus. piſcari veſtitum placuit. nam & de mari vellera quæ muſcoſæ lanoſitatis lautiores conchæ comunt, decerpta ac quaſi deconchata. bombyces etiam Seres repererunt, ſcopis aliquando aranearum more idoneas, nos etiam magis veneramur obſeruamuſque è terrarum vltimis aduectas, dum diſtenduntur, dum deuorant, mox reddunt, animata ſtamine aluo. Succis deinde herbarum & concharum alueis docuit luxuria lanas incoquere. exciderat nimirum Deo cùm vniuerſa naſci iuberet, purpureas & coccineas oues tradere. tacerem ſi hæc pararentur corpori tegendo, frigori arcendo, æſtu reliquiſque aëris iniuriis pro-

pulſandis. at nunc non rarò rubori propagando ſunt. & iam aues etiam adminiſtræ luxus, hinc pluma veſtis. nullumque propè nunc animal quod non exancilletur luxui. ſed & ſtolæ totæ pauone nitent, ſiue quà colla florent, quà terga fulgent, quà cauda iacet: ita multicoloribus, diſcoloribus, verſicoloribus veſtis omnis ſplendet, nunquam ipſa, ſemper alia, toties denique mutanda, quoties mouenda.

Exordiamur à capite, ituri dein ad reliqua corporis luxui dicata. crines non vt olim leniter reflexi, qui per colla dehinc diſperſi decoriter diffluerent natura ductrice: ſed capillaturæ totius ſtructrices quæruntur, nec tenui ſatis eſt pectine diſcriminari, itur ad ferrum & ignem, ne quid criſpando deſit. vertuntur & capilli croco, & pulueris aſpergine, & lixiuiorum non vno genere: quaſi ætatis & gentis pudeat, ita annos patriamq; capillo transferimus. accedunt exuuiæ capitis alieni, fortè immundi, nocentis, & gehennæ deſtinati, vt quæ non poterat auro, crinium artificio coronetur, capillis mutuo in orbem ſuperſtantibus. nec onus ſentiunt quæ gaudent videri.

Tanti eſt quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum

Aedifi-

Aedificat caput. Andromachen à fronte videbis,
Poſt minor eſt; aliam credas.

aliæ quaſi de neglectu gloriam venantur, cùm in fronte ludunt dependentes cincinni. nec moleſtiam ſentiunt ſtudio prouocatam. iam flores qui ſublimem diſtinguunt verticem, quàm variè interludunt? Arabicis exin odoribus obunctum caput cuius aucupetur nares, ſi non alienas? intercurrit diſcriminalis acus, quam niſi gemma claudat Indico aut Britannico piſcata mari, aut ignobilis conchæ dura verruca, periiſſe rem credas. infima etiam aurium non rarò kalendarium explent. ſaltus & inſulæ teneram ceruicem çingunt, vnique collari lino aureorum millia inſeruntur, grandiaque multorum patrimonia minimum pectoris integunt. inde iam lumina capillorum quibus monilia variantur, circuli aurei armillæque quæ cum gemmis ſuperbiam iungunt, quibus brachia arctantur. quæruntur & de draconum frontibus gemmæ, & de piſcium cerebris lapidoſitates, vt de ſerpente & piſce cultior prodeat mulier. hoc nimirum deerat ad explendam omnem vanitatem. atque hæc propè omnia de ſola peregrinitate gratiam obtinent. ſemper enim raritas gratiam inuenit, concupiſcentiamque concitat habendi difficultas.

abundantia verò in ſeipſa contumelioſa eſt. hinc apud barbaros quoſdam, quia vernaculum & copioſum aurum eſt, auro vinctos in ergaſtulis habent, & diuitiis improbos onerant, tanto locupletiores quanto nocentiores.

Arctatur deinde corpus & in miſeram exilitatem cogitur. tanto futuræ elegantiores, quanto arctiores, vt iam de coacta gracilitate gloria ſit, neque hic vinculis aut ferro paratur: ita quæ olim criminum nomina, nunc ambitionis ſunt. cætera corporis inexplicabiliter ad regulam. pedes ſoleæ tegunt, non tam arcẽdo frigori aut luto, quàm peregrinis oculis illecebræ. nec quidquam in his nimis varium: tot ſectionum genera, tot formarum, tot colorum, vt niſi purpura in his aurumq́ue calcetur, fruſtra omnis ſolea ſit. nec gemmas hic deſideres. nimis vile erat calcatum aurum, calcari debebant gemmæ. nimiſq́ue modeſta ambitio erat, quæ contenta calcaſſe purpuram, margaritas ſeruauerat vertici: etiam calceis ſua lumina tanquam oculi largienda fuerant, fors ne cæco obtritu lutum obtererent.

Quò hæc niſi vt mulierum ſtuporem inædificent viris? ſanè de integra conſcientia non venit ſtudium placendi per decorem, quem naturaliter inuitatorium libidinis ſcimus.

mus. nam quid aliud hæ pompæ de proximo curant quàm luxuriæ negotium? non obſtrepunt hæc palàm pudicitiæ diſciplinis? non gratiam decoris cultus ſocietate proſtituunt? adeò vt ſi deſint ornamenta, ingratam reddant formam, velut exornatam & naufragam: contrà ſi forma deficiat, vt in plerisq; omnibus, de ſuo gratiam ornamenta ſupplent; vt iam etiam de longinquo noxia iaculentur, incautosq́ue irretiant oculos longiùs licet poſitos: ita draco ſpiritu de longinquo abſumit alites.

Et quæ non ætas in hac forma periclitetur? aut cuius non oculis fiat gladius? nec mihi dicas, Non minor ornata quàm neglecta caſtitas eſſe poteſt. habitus mores pronuntiat, & non publicatione ſui periclitatur mulier dum percutitur oculis incertis & multis? non à quot vulneratur tot vulnerat? & plures etiam, cùm à pluribus videatur quàm videat. ſunt hæ verſutiæ diaboli, qui quod improba ſuggeſtione non poteſt, harum ornatu perficit. quòd ſi quas natalium, diuitiarum aut dignitatum ratio compellat pompaticas progredi, temperent ſaltem, ne totis habenis licentiam vſurpent neceſſitatis prætextu. Et quæ dignitas cogit pectus retegendo proſtituere? non hoc eſt occidere in publico caſtitatem quam domi

ſerua-

ſeruaueris? quæ opes pectus diſcingere? nimis nimirum caſta opulentia eſt; niſi diſcingatur, nemo ambiat. quæ natalium prærogatiua omnium oculis obiicere, quæ vix ſine rubore matribus aut marito retegantur? de aduerſario artifice hæc nata vſque ad cælum ſcandala iaculantur. & quid ſunt hæc aliud quàm ſummæ laſciuiæ nota, extrema verecundiæ negatio, omnis ruboris propalatio, defrontatæ mentis teſſera, conflatio illecebræ? quid niſi maria, vortices, breuia, ſcopuli, Charybdes, Scyllæque adoleſcentiæ nauibus, periculorum & fluctuum ignaris? eò magis quo ſecuriùs nauigant, nec vada hæc diffidentiæ & circumſpectionis bolide tentant. timor prudentiæ comes eſt, ſecuritas ſtultitiæ ſocia. timeant proinde quæcunque tales ſunt, quæ inuerecundo diſcinctu, meritò pudoris omnis interemptrices, libidinis auctrices, caſtimoniæ omnis proſtitutrices cenſeri debent. non hoc eſt virginem eſſe, eſt lenam; non eſt matronam, eſt lupam eſſe; non caſtitatis domicilium, eſt lupanaris eſſe. in inuerecundo hoc pectore meretricia mens latet; in diſcinctis vberibus diſcincta caſtitas: nam quos iam oculos ſola vereatur, quæ toto palàm pectore omnium admiſit? quod ruboris ſui ſecretum habeat, quæ verecundiam omnem publicauit?

aut

aut quid reliquum fecit pudori, quæ pudorem omnem deuelauit? nam cuius oculis hæc reſeratio, cuius hæc erubeſcenda retectio? iuncta viro es? quid publicas ſoli viro conceſſa? aut quid prouocas alienos? ſoli viro deberis. non in illius ius conceſſiſti, cui te totam ſemel tradidiſti? non publicatione tui facta es captiua oculorum alienorum? & hæc placere marito poſſunt? ſin placent, non iam vxorius leno eſt, qui quod potiſſimùm in coniuge erat prouocatiuum caſti coniugalis amoris, retexit imprudens aliis, vxoremque dedit omnium feriendam oculis, omnium vulneraturam? virgo es? & quiſquam credat integro pudore hæc fieri? virginem qui ſuam prodit, virginem credat? & non illam prodit, quæ ruborem omnem prodit? ab intacta caſtitate diſcinctio hæc venit? aut ſi corpus caſtum, mens caſta eſt? poteſt caſta eſſe, quæ omnium oculos publicatione ſui prouocat? quæ quod ſummum habebat incentiuum affectus, omnium obiicit oculis, quaſi in omnium oculis caſtitatem exutura, quæ omnium exponitur proſtituenda oculis? hoc eſt virginem eſſe? virginitatis omnis cuſtos pudor eſt. hunc quæ exuit, illam publicauit. virginitatis indiuidua comes verecundia eſt. hanc quæ deſtituit, illam obiecit. verecundiam verò & pudorem

om-

omnem, nulla re promptiùs, quàm inuerecunda retectione, prodegeris. nam quid aliud eſt renuntiare pudori, quàm palàm illum in omnium oculis prodigere?

Seriò proinde diſpiciat quæcunque talis eſt, timeat hic oculos non caſtè ludentes, ibi cenſorium Dei lumen; gaudeatque ſibi & conditori nota; tentationibus ſuis alieniſque gradum obſtruens, tegat ſeveſtiatque probitatis ſerico, ſanctitatis byſſo, pudicitiæ purpura. his namque pigmentata Deum habebit amatorem: induat armaturam pudoris, circundet vallum verecundiæ, murum ſexui ſuo ſtruat, qui nec illius emittat oculos, nec admittat alienos. Pudeat Chriſtianam verecundia & cuſtodia ſui ſuperari ab Ethnicis. ſanè Arabiæ fœminas tradunt hiſtoriæ, non caput, ſed faciem quoque ita totam tegere, vt vno oculo velato contentæ ſint dimidia frui luce, quàm totam faciem proſtituere. Chriſtianæ non faciem modò, ſed & quo nobilior ferè vnaquæque, hoc plus etiam pectoris proſtituūt, diem ipſum inuerecunda retectione contaminantes, libidinumque ſcintillas, in quocunque ſoporato oculo, in quacunque mente amico caſtimoniæ ſomno elisa, ac ſub denſo timoris Dominici cinere conſepulta, ingentes ignes conflabellantes.

Et

Et quomodo hæc Chriſtianam decent Deo ſuo ſupplicem? quomodo ream, & tot ſæpè criminum ream? quæ ſe vſpiam ſtitit iudici, omni gratia floris, omni lætitia frondis ſtipatam? quæ in tribunali laciniosis pomparum & deliciarum ineptiis ſeſe occupauit? & Chriſtiana in coccino & Tyrio pro delictis ſupplicabit? proſtrata genibus in habitum peccatricis, alienos admittet oculos, ſuoſque emittet publicatæ teſtes verecundiæ? Quid reliquum, niſi vt ſpeculum admoueat, vt ſi quid pluſculum ruboris, ſi quid palloris labra aut genas vrgeat, artifice manu corrigat? ſi quis crinis loco non ſuo, docta crinali acu reddat ſibi? mirum ſi non puluerem dentibus elimandis, ſi non & fucum admoueat nitori mentiendo, rubori repaſtinando, capillo vertendo, ſi non puluerem oculorum exordiis producendis.

Quid quòd non adoleſcentulæ modò, ſed & viris iunctæ, duces ſint ad prodigum hunc luxum? quaſi turpe ſit ab ambitioſo luxu vinci, turpe verecundiùs tegi. hinc etiam ætates requietas iam, & in modeſtiæ portum ſubductas ſplendor & cultior dignitas à maturioris ſeueritatis poſſeſſione deturbant; purpuriſſa verò & fucus, & mentitus caluo cœnoque capiti capillus pro ignibus ſunt. **O vani! quamdiu ludimus in hoc pigmento,**

& ſim-

& ſimplices animas, & ſolùm columbas trahimus in capturam, in mentitæ formæ retia? & quis arbitretur iuuentutis caſtimoniam, inter hos ſcopulos & ſinus, inter hæc vada & freta velificatam, rectum curſum tenere? Intuere propiùs quiſquis ſalutem tuam amas. nihil inuenies in omni hoc ornatu præter ornatum, nihil præter ea quæ in fronte ſuſpenſa ſunt. vt emptorem decipiant, forinſecus iſta pendent. intus doli, fraudes, ſordes, nec aliud.

De ingenti veſtium copia quid dicam? vnum aliquod tenellum corpus tot circundari quis credat? poterant caſtæ tegi decem, poterant viginti,

Silueſtrem montana torum cùm ſterneret vxor
Frondibus & culmo, vicinarumq́, ferarum
Pellibus:

at iam vni corpuſculo multorum ſeruorum onus leue eſt. nullus certior teſtis quàm vbi nocte iam alta ſe ſpoliauerint. familiæ non infimæ diuitem arbitraberis ſupellectilem, aut non vltimæ ſpolia vrbis: ita magni cœnaculi menſas amplas vna mulier fatigat. & tot ornamentorum nomina, vt aut pugillaribus & ſtilo memoriæ iuuandæ, aut ancillis egeas nomenclatricibus. pulcrè Ariſtophanes. *Mitræ, redimicula, nitrum, & acus,*

Citat Clemēs Alex. pædag. lib. 2. c. 12.

acus, pumex, ſtrophium, quæ poſt locatur funda, & poſterius operculum, fucus, torques, componendorumq́. oculorum inſtrumenta, ſubtilis veſtis linea, vitta, zona, inſtita, prætexta, multitia, cython, baratrum, encyclon, tunica. quæ ſunt autem horum non dixi maxima, inaures, gemmæ, plaſtra, botrylidon, fibulæ, amphileæ, monilia, pedicæ, ſigilla, catenæ, annuli, cataplaſmata, ampullæ, capitis ligamina, olisbi, ſcordia, ventilabra, clincteres. Ego quidem defeſſus ſum, & indignor dicendo tot earum ornamentorum multitudinem. mihi autem in mentem venit admirari, quòd eæ non enecentur dum tantum onus baiulant. O vanam & inſanam gloriæ cupiditatem! ritu meretricio opes effundunt in probra ac dedecora, ſuaq́. improba & arroganti ſtoliditate Dei dona corrumpunt & adulterant, artem maligni imitantes. Poſſem plura nomina: multa enim hic capitis, multa pectoris, multa pedum ornamenta, aut ignorata aut neglecta Ariſtophani, aut illo ſæculo deſiderata; nunc

Sæuior armis
Incumbit luxus, totumq́. vlciſcitur orbem.

De mutatoriis quid dicam? ſunt quæ diem periiſſe credant qua non aliæ atque aliæ domo egreſſæ: quid quòd vna non rarò dies non vnam in vno corpore gentem viderit: & iam miſeræ ancillarum greges vix cuſto-

diæ ſufficiunt, magnaque non rarò pars blattis tineiſque habitata, plus tenebras quàm dominam nouit, vt putes infelici carceri damnatam. Quid quòd tanta nunc omnium veſtium, è quacunque gente, adeoque è terrarum vltimis, quà Oriens, quà patet Occidens, euocatarum copia laboremus, vt habuiſſe ac vidiſſe ſatis ſit. ſaturandis nimirum oculis, non integendo corpori euocatas arbitreris.

De lintea ſupellectile quid dicam? neſcio an vlla vetuſtas viderit parem. & iam numero premimur, copiaque pro faſtidio eſt. tenebris natam credas, ita non poſtrema illius pars totum ſolem ignorat, aut anno vix decimo ex infortunata cuſtodia ſua prodit, adeoque ſemel viuo domino diem vidiſſe in pretio habetur. illud magnum, in ſextum decimúmve abiuiſſe hæredem quaſi ab heſterna inſolatione recentia. & fuere viri, quæ audiat & taceat ſatyra! qui nullo non die peregrino lota ſolo induſia mutarent; quaſi abluendis vnius diei ſordibus patria omnia flumina nimis ieiuna forent, eundum erat ad externa.

Quid ego hic de docta puellari acu & manu referam? fidem res ſuperat. & vincimur rebus. & fruſtra oratio; elumbis omnis dictio eſt, & tanquam ab æſtuante canicula

cula emedullata. adeo nihil eſt, quod vel Nero deſideret, vel Sardanapalus audeat poſcere. omne auium, piſcium, animalium genus ludit in hac acu & filo, omniumque mores gentium; idque tam fabrè, vt ſi vocem addas, nihil vltrà ad animam poſcas. & hæc ſunt muliebri aut virili collo ornamentorum extrema, aut tanquam capiti criſtæ; vt iam criſtatas ingenioſo filamentorum ductu mulieres videas; aut ſudaria cingunt. perirent nimirum ſordes, niſi diuite hoc custode clauderentur: tam operoſo non rarò molimine, vt vnius muliercula collo aut ſudario multorum annorum manuumque opus dependeat, ſuperbo vbique ambitu, vana oſtentatione, difficili geſtamine. Verùm non ſentit onus quæ videri amat, non patitur moleſtiam quæ laudem ſperat. nulli laus ſua, ambitio ſua, oneri eſt, leuat onus admiratio ſperata. aut ſi quod onus, nulla fatetur, turpis arrogantiæ confeſſio eſt. nam quæ ſeipſam damnet, conſcientia licet pulſante, mente teſtante, Deo monente? Fortiter ornatui huic omni ſcalpellum immergit Iſaias, nullis vitiis adulans, nullis veternis parcens, adigens cauterium ambitioni, præſcindenſque pompæ muliebris gulam. *Pro eò quòd eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant,* *Iſa.* 3.

M 2 *ambu-*

ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant. Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoria, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra. Et erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro criſpante crine caluitium, & pro faſcia pectorali cilicium. Nec impari nouacula ſæuit Ezechiel: *Veſtiui te diſcoloribus, & calceaui te ianthino, & cinxi te byſſo, & indui te ſubtilibus. Et ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum. Et dedi inaurem ſuper os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo. Et ornata es auro & argento, & veſtita es byſſo, & polymito, & multicoloribus.* ſubiungit ornatui formam. *Et decora facta es vehementer nimis.* formæ crimen. *Et habens fiduciam in pulcritudine tua fornicata es.* crimini interminationem: *Væ, væ tibi, ait Dominus Deus.* ſequitur: *Ecce ego extendam manum meam ſuper te, & dabo te in animas odientium te. Et iudicabo te in iudiciis adulterarum, & effundentium ſanguinem: & da-*

Ezec. 16.

& dabo te in ſanguinem furoris & zeli.

Quis verò habitus fœminam deceat, habemus apud Apoſtolum: *Mulieres in habitu ornato cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.* Et apud Petrum: *Non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus:* & Alexandrinus Clemens ad locum Paulli: *Earum ornatum iure abeſſe iubet. ſi ſunt enim pulcra, ſufficit natura: non contendat ars contra naturam: hoc eſt, fraus minimè litiget cum veritate. ſin autem ſunt natura turpes, ex iis quæ ſibi applicant, quod non habent arguunt.* addit de Apelle. *Cùm vidiſſet quendam ex ſuis diſcipulis pinxiſſe Helenam multo auro ornatam: O adoleſcens, inquit, cùm non poſſes pingere pulcram, feciſti diuitem. tales ſunt Helenæ, quæ nunc ſunt mulieres, non verè pulcræ, ſed multis efficta & ornatæ diuitiis.* Et eleganter libro tertio vniuerſim de mulieribus ſuperuacuo gaudẽtibus ornatu. *Iſtæ autem non animaduertunt, dum colunt id quod eſt extrinſecus, quæ intus in profundo ſita ſunt, eſſe planè inculta, horrida & ſterilia: cuiuſmodi ſunt etiam ornamenta Ægyptiorum, apud quos templa, eorumq́; porticus, veſtibula ac luci magnificè inſtructi, eorumque*

1. Tim. 2.

1. Petr. 3.

Pædag. l. 2. c. 12.

c. 2.

 atria

atria multis columnis cincta ſunt: parietes autem lapidibus externis & artificioſè depictis reſplendent, ita vt nihil deſit: ædes autem auro, argento, & electro collucent, & ex India ac Æthiopia variis fulgentibus lapillis: adyta verò intextis auro obumbrantur peplis. Sed ſi penetralia templi ambitus ſubieris, & ad eius quod eſt præſtantius ſpectaculum properans, imaginem quæ templum habitat quæſieris, ſacerdos quiſpiam ex iis qui in templo ſacrificant, graui & venerando vultu aſpiciens, & Ægyptiorum lingua pæanem concinens, cùm veli aliquantum contraxerit, tanquam Deum oſtenſurus, abundè nobis ſuppeditat occaſionem irridendi numinis: neque enim intus inuenietur Deus qui quærebatur, ad quem feſtinabamus; ſed felis, vel crocodilus, vel ſerpens indigena, vel aliqua eiuſmodi belua, quæ templo quidem eſt indigna, ſed antro, ſpelunca, ac cœno magis congruit. Apparet Deus Aegyptiorum belua, quæ ſuper veſtem ſtragulam purpuream volutatur. Ita etiam mihi videntur fœmina quæ aurum geſtant, & in criſpandis crinibus exercentur, & in genis vngendis, oculiſque pingendis, & pilis tingendis verſantur, & verè Aegyptios imitantes, infelices amatores attrahere. ſed ſi quis velum templi aperuerit, vittam inquam, veſtem, aurum, fucum, tincturam & quæ eis intrita & incruſtata ſunt, hoc eſt, velamentum, quod ex eis contextum

textum eſt, tanquam illic veram inuenturus pulcritudinem, rectè ſcio eum eſſe abominaturum. Neque enim Dei imaginem intus inueniet habitantem, quam eſt conſentaneum: ſed loco eius fornicatrix & adultera animæ occupauit adytum, & vera eſſe beſtia conuincetur, fuco ſcilicet intrita & incruſtata ſimia: & ſeductor ille ſerpens, mentis exedens intelligentiam per gloriæ cupiditatem, pro ſpelunca habet animum; & cùm omnia exitialibus venenis impleuerit, & erroris ſui virus eructauerit, mulieres in meretrices transformat hic draco, fungens lenonis officio: non eſt enim mulieris, ſed meretricis, illud nimium ſui ornandi ſtudium. narratque illud Comici,

> *Quid prouidi fecerimus nos fœminæ*
> *Vel ſplendidi, quæ tot colorum floribus,*
> *Sparſæ ſedemus; liberarum mulierum*
> *Typum ac figuram deſtruentes funditus,*
> *Perniciem domorum, & coniugum exitium,*
> *Et filiorum vendicantes dedecus?*

multa deinde ex veteri alio Comico ſubiungit in hunc ſenſum: clauditque his demum verbis: *Supercilia aliqua flaua habet, depingit fuligine: alicui vt ea nigra ſint contigit, tollit ceruſſa nigrorem: ſunt alicui nimis alba, farina deterit alborem: habet aliquam partem corporis candidam, eam nudam oſtendit: bellos habet dentes, rideat neceſſe eſt, vt præſen-*

tes videant quàm ſit ei os venuſtum: & quamuis læta non ſit, toto tamen die ridet. ſubdit: *Hæc ad dehortandum nimium ſui ornatus ſtudium ex mundana adduxi ſapientia.* Et infrà: *An verò non abſurdum eſt equos quidem & aues, & alia animantia, ex herbis & pratis ſurgere ac euolare proprio ornamento lætantia, iubis & colore naturali, & pennis variis. mulierem verò perinde ac ſi ſit beſtiis inferior, ſe eſſe adeo deformem exiſtimare, vt externa, emptitia, & adumbrata pulcritudine egeat? vittæ certè, & earum permultæ differentiæ, & curioſæ ac ſuperuacaneæ capillorum plicaturæ, & crinium innumerabiles figuræ, & pretioſæ ſpeculorum ſtructuræ quibus ſe componunt, dum eas venantur qui puerorum more inſipientium formas admirantur, ſunt fœminarum quæ omnem pudorem exuerunt. quas qui meretrices vocauerit, is non aberrauerit, quæ ex vultibus ſuis perſonas faciunt. nobis autem ſuadet ſermo, non ea conſiderare quæ videntur, ſed ea quæ non videntur. Quæ enim videntur, ſunt temporaria: quæ autem non videntur, æterna.*

Atque interim vt aliquid ſexui huic concedamus. ſemper enim fœminis multa indulſit vetuſtas formæ augendæ. quis viros ferat mulieribus ſuppares, capillum vertere, & in acu laſciuiore comam ſibi inſerere, crinibuſque à fronte diuiſis apertam profiteri mulie-

mulieritatem? quis verò non rideat cùm viderit crines cum Apolline præmulſis antiis, & promulſis caproneis anteuentulos & propendulos? quis, cùm vniuerſam comam modò in humeros reiectam, ſolutam, varieque errantem, modò in nodum collectam, nec rarò occipitio ad cutem raſo, ſolaque fronte capillata, aut in coronæ vicem vertice propè depilato circumludentem, aut vni tantùm auri aut vtrique incumbentem, aut vniuerſo laſciuientem vertici, non exclamet, Quouſque hæc inania? & cùm capillum vel effuderis more Parthorum, vel Germanorum more vinxeris, vel Scytharum ſparſeris; non in quolibet equo denſior iactatur iuba, horret nitetque in leonina ceruice ſplendidius? olim voracem apud Romanos volſellam nouimus, nunc cæſareatos habemus fronte ſupra muliebrem nitorem decoriter diſcriminata. & miramur Numidarum cæſareatos equos, iuxtaque cutem tonſorem, ac cultri verticem ſolum immunem? miramur non apud vnam reginam leoninas iubas, & alibi aſinum pectinem paſſum? quanto potiore iure mirabimur cùm viderimus iuuentutem noſtram, ac maturiorem etiam ætatem, muliebria omnia in capillo pati, comam ſtruere, cutem fingere, ſpeculum conſulere, collum pectusque de-

mulcere, aurem quoque foratu effeminare? Quid, cùm ſupra muliebrem mollitiem pulchrè induſiatos, vt triginta non rarò vlnarum tela collum vnum cingat, annorum opus multorum,

Tantum orbem? quanto ceruix non ſufficit vlla,

vix adeò leone aut elephanto progenita. In annulis verò quid primum miremur, orbiculum, palam, gemmam? omnia faberrimè & ſupra muliebrem ambitionem cælata. veſtes. textu tenues, tactu molles, purpura radiantes. hinc illa imperia,

Rutilum toreuma byſſo,
Rutilaſq; ferte blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa fucat vnda,
Opulentet vt meraco,
Bibulum colore vellus.

è quibus illæ veſtes totum virum mentientes, nec rarò patriam. non & ille audeat religionem? Quouſque luxus? & vinci virum veſte? docuit nos magnus Imperator. vicerat Medicam veſtem, victus Medica veſte eſt: cùm pectus armorum pondere diſculptum, vulneribus ſignatum, cicatricibus implexum, textu pellucido nudaret, anhelumque adhuc bello ſerico ventilante extingueret: exinde non vna infelici ſuorum cæde cruen-

cruentatus. bene aliquando, & dictum de alio verè, Quàm ornabat Omphalen leonina pellis, tam decebat Herculem theriſtum. vt mulierem virilis toga, ſic virum muliebris ſtola. vnde illud apud Poëtam,

Sint procul à nobis iuuenes vt femina compti:
Fine coli modico forma virilis amat.

Iam cùm ſpargunt odores, domumque quam inambulant totam ſignant hac quaſi nota odoratæ veſtis, vt credas in vnum tectum commigraſſe aut odorum diuites Arabes, aut Arabiæ Felicis germina; quid arbitraberis? non, tam odoratis inodora tegi? ô quales in non vna gente viros ætas noſtra dedit! mirum ſi non toti defluant in muliebrem veſtem. Quid cogitas Chriſtiane, cùm hos videris barba & coma nitidos, de capſula & ſpeculo totos? in quibus vt veſtis, ſic oratio circumtonſa, fucata, manu facta. Non eſt ornamentum virile concinnitas. & ferè magnis viris vt incomptior dictio, ſic & veſtis eſt. illa nimia accuratio muliebris ingenij eſt: feminæ cùm non habeant aliud quod oſtentent, ornamenta proferunt. & quo ferè vnaquæque virtutis minus, hoc ornamentorum plus habet. ornamenta nimirum illis pro virtute ſunt. videri amant, cumque non habeant domi nata quibus ſe iactent, à peregrinitate gloriam venantur, ab alieno honorem

norem mutuantes, cùm à domeſtico non poſſint; tenuiorum mercatorum more, qui quidquid habent effundunt tectis, vt obtutu vno videas quæcunque ſperare debeas: cùm potentior quiſque plus habeat in receſſu, contentus leui indicio ad interiora prouocaſſe. & ferè quo tenuior vnaquæque res eſt, hoc oſtentationis habet plurimùm. mendacio enim iuuanda tenuitas eſt. opulentiora commendatione non egent. ipſa dignitas ſat magnus ſui præco eſt; non vult verbis iuuari rebus diues, de plano negotium ſuum agit. ita dico. vt primum cuiuſcunque videris effuſum prodigumque ornatum, omnia te vidiſſe cogita. intus nihil ſperandum. quidquid opulentiarum erat, quod laudem, admirationem, amorem prouocare poſſet, palàm videri. contrà vbi videris ad modeſtiam cuncta compoſita, minoraque verbis promittentem, hunc arbitrare rebus diuitem. plerumque enim hæc commiſta, opulenta verba, res tenuis; paupertina oratio, res lauta. & verò ſolidæ opes non egent laudatore. illa commendationem poſcunt, quæ indiga rebus dictione adiuuari debent, caſura ſine hoc fulcro. ita virtus veſtiri indignatur. omnis veſtis minor illâ eſt. oſtentari nuda gaudet. quidquid addideris, infra illam eſt. nec cuiuſcunque ornamenti tanta digna-

dignatio eſt, quæ non maiora tegat, ſi virtuti adnectatur. Et ſanè mirum, veſtes de homine ſuo iudicare, & non rarò de toto homine, vt non neceſſum habeas interiora ſcrutari. virilis habitus eſt, modeſtus, ad grauitatem compoſitus? idem plurimùm de animo cogita: varius eſt & ad leuitatem factus? mentem ex his metire. ab animo namque ornamenta veniunt: & animi ferè index veſtis eſt, neque hoc priuatim tantùm, ſed & vniuerſim. nam vt conuiuiorum ſic & veſtium luxuria ægræ adeoque morientis ciuitatis indicia ſunt, & ſeminarium in Republica Catilinarum.

Quòd ſi propiùs etiam ornatuum cauſſam examinaueris, nullam reperies extra placendi ſtudium. nemo enim ſibi, nemo in tenebris ornamenta depromit. ſcenam illa poſtulant, & ſpectatore gaudent, cui ſoli hæc panduntur. Et tamen Deo & ſæculo placere non poſſumus. *Nemo* enim *poteſt Deo ſeruire & mammonæ.* & fortiter Apoſtolus: *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* huius & illorum oculos implere hactenus negatum omnibus, conceſſum nulli. *Amicitia* namque *huius mundi inimica eſt Deo*. & quid reſponſurus es Deo in illa decretoria hora, in his ornamentis libidinum æſtuariis deprehẽſus, in hac facie noui

Matth.6.

Gal.1.

Iac.4.

lupa-

lupanaris? agnoſcétne ſuum ſub alienis ſignis militantem, alieno ſacramento obſtrictum? intuere Chriſtum cuius ductu è dura ſeruitute in libertatem vindicatus. ornamenta confer militis & Ducis, ſerui & Domini, rei & Iudicis. poteris ſine rubore? aut decedes ab hac regula? æterna eſt, falli neſcia. an de ornatu vinces, præmiaque de victo conditore referes? aut ignorabat ille quid potiſſimùm ſequendum, quid deligendum; tu ſciebas, conditorem docturus? nam ſi hæc bona ſunt, quæ tanto ambitu proſequeris, cur non amplectebatur bona quæ norat Deus? ſin ignorabat, vide qualem tu Deum ſtatuas bonorum neſcium. & poteſt aliquod bonum eſſe quod ignoret, aut quo careat Deus? aut bonum quodcumque aderit homini, aberit Deo? miſer Deus quem boni huius acceſſione vincet homo. ſin nefas eſt cogitare vllum omnino exulare à Deo bonum: quid vilia delegit, quibus non ornaret, ſed tegeret corpus? quid ornatum omnem contempſit, vt naturæ ſuperuacaneum, vt delicti fomitem, vt incentiuum libidinis, vt nutritium voluptatis, vt vſtionis materiam? neglexiſſe, Deo contempſiſſe eſt: nec quiſquam prudens bonum negligit, quo ſine moleſtia potiri poterat, niſi fors maiori obſtruat bono.

Relin-

Relinquamus Deum & illius delectum falli neſcium, rem ipſam ſuis ponderibus penſemus. Quis paullo prudentior, & à plebeia remotior beta, miratur parietes tenui marmore inductos, quaſi ignoret nihil illis ſolidi marmoris ineſſe: aut quòd ſub Aegyptiis iſtis Africæque cruſtis lateat calx & rudera & ignobilis lapis? quis auro tecta perfuſa? mendacio ſanè, niſi bis pueri ſimus, nemo applaudit. & quis auro viliſſima integi ligna neſciat? marmora fòrs & aurum non immeritò quis miretur & laudat, vt nobiliores viliſſimæ terræ verrucas; parietes & tecta vili lapide & ligno contexta quis miretur? quis, vt ab inanimis ad animata tranſeamus, aſinum buxeo liuore macieque emarcidum amet, cùm illum viderit bullis aureis ac pictilibus balteis exornatum? extra aſinum ſuū ornatus eſt. quis ſtrigoſum equum purpura inſtratum, phaleris gemmeis, frenìſque argenteis ſuperbum? extra equum ſuum purpura & gemmæ ſunt. Eadem reperies in homine, quem ſub purpura, auro, gemmiſq; ſudantem vides. intuere ſub purpurea hac aureaque ſarcina quantum ſordium lateat, quantum miſeriarum. & ferè quo quis plus auro radiat, purpuraque gemmiſque fulgurat, hoc plus integit ſordium. Bene ad rem noſtram Apoſtolus: *Quæ putamus* 1. Cor. 12.

tamus ignobiliora membra eſſe corporis, his honorem abundantiorem circundamus. & quæ inhoneſta ſunt noſtra, abundantiorem honeſtatem habent. quem proinde videris maiore impendio corpus velantem, hunc cogita mentiri velle hoc aſcititio ornatu formam, aut potentiam qua caret, aut alieno illam mendacio iuuare: ita qui veſtitum omnem Arabicis aut terrarum vltimis perpluunt odoribus, hos meritò arbitramur pœdori tegendo, fœtori medicando medicabula hæc quærere, & à peregrino ſolo, aut belluarum odoratis recrementis putori ſuo remedia mendicare. nam quis domi diues, quis de ſuo potens, quis viribus integris, quis forma valens, alieno adiuuari velit? mendicitatis genus, & inopiæ ſuæ tacita confeſſio eſt ab aliunde mutuatis opem poſcere.

Hos verò tales quis felices aut beatos iudicabit? non magis quàm illum ad quem pecunia magna confluxit. beatus ille eſt, cui animus erectus, excelſus, nullius appetens, nullius niſi Dei indigens eſt: cuius bona nulla vis excutit: quemq; fortuna, cùm nocentiſſimum ac ſæuiſſimum iaculum intorſerit, ſi pungit, non vulnerat; ſi liuorem tanquam ſæuitiæ veſtigium relinquit, idque perrarò, ſanguinem nullum elicit: imò in quem quæcunque fortuita aut deſtinata ſæculi

culi huius iacula, gradinum more diſſultant; quæ incuſſæ tectis ſine vllo habitantium incommodo crepitant & diſſoluuntur; aut fluctuum inſtar, qui diſſiliunt & diſrumpuntur rupe ſuperſtante, & inconcuſſa ac indomita ceruice adlatratores ſuos & inimica murmura deſpectante. Hunc tu beatum meritò dixeris, hunc forma præſtanti, quem virtus decorat veſtitquè nobili integumento, quod nec cariem nec ætatem ſentit, nec atteritur, ſed inualeſcit & roboratur vſu: nullæ gemmæ, aurum nullum, purpura nulla ſplendet, ſi cum hoc amictu componatur: adeoque aurum, gemmæ, purpura, nox mera & ſcrupeæ quædam teſtæ ſunt, ſi cum virtutis ornatu conferantur. iaculatur enim hæc lucis & apparatus ſui radios ſupra cælorum ſumma: beatarumque mentium oculos in admirationem laudemque, quin & in amorem ſui ter maximum cæli Numen prouocat, cuius ſi in te beneuolentiæ delectaris augmento, adhibe incentiua maiora. & vt nouis ſemper auctibus creſcat amor, cingere veſtibus illicibus diuinorum horum affectuum. induere proinde ſanctitatis byſſino, probitatis ſerico, pudicitiæ purpura, ſubmiſſionis coccino, pietatis Tyrio. exornatamq; ac veluti natura ſua naufragam animam, hiſce nitoris adminiculis ſubduc in modeſtiæ

ſtiæ portum, in caſti cæleſtis amoris fidam ſtationem; diſcuſſis omnibus laciniofis pomparum & delitiarum corporis ineptiis, quæ de propinquo luxuriæ curant negotium, & obſtrepunt caſtis diuini amoris proritamentis, interniq́ue decoris gratiam adiectitia proſtituunt velamento.

Fuge quiſquis Deum amas. infida in mutuatitio hoc corporis nitore ſtatio eſt ſceleribus proludens, infame adnauigantibus malæ ſpei, deterioriſq́ue rei promontorium eſt: inenatabile excuſſis profundum, irreſpirabile deuoratis hypobrychium. quemcunque fluctus eius effocant, inferi deſorbent. Nemo dicat, Quis tutò percauebit? exeundúmne de ſæculo erit? paucorum hoc eſt, & non niſi à Deo delectorum. nec hoc volo. ſed ponenda ſuperuacua illecebra, & fœminam in viro mentiens, in matrona lenam, in virgine meretricem. ſubmitte has doloſas plagas, hæc incautis animabus, & ſolùm columbis extenſa fraudum retia. ſepone auribus, collo, brachiis kalendaria, & quidquid de raritate & peregrinitate gratiam poſſidet; non inſerantur vni lino, nec dependeant collo, aut innectantur comis ſaltus & agri & villarum pretia. neque enim de integra conſcientia prouenire hoc ſtudium poteſt placendi per decorem, quem natura-

turaliter inuitatorium libidinum nouimus. Nam quò tantis multorum periculis de Britannico aut Indico mari ambitio piſcata & voluptatis illecebra? quò inertiſſimarum concharum verrucæ? quaſi deſint terris irritamenta libidinum: & inter ſæuientis Oceani fluctus quærenda aut è piſcium cerebris, aut è draconum frontibus lapidoſitas luxuriæ ſit miniſtra, vt Chriſtianus de piſcibus & ſerpente cultior, paratiora de facili libidinum iaculetur terris cæloq; ſcandala. apage hæc à Chriſtiano pectore laſciuiæ aucupia. prima placendi Chriſto deſtinatio, cultus moderatione peragitur. docebunt hæc quotquot cælo magni, quotquot terris aliquando Chriſto ſuo iuncti. paria ſi ſperas, paria ſectare. parilitas cultus parem famulatum dominumque teſtatur, nec alia tutior ad illius obſequia & præmiationem via eſt, quàm quæ cælo iam aſſcriptorum pedibus calcata eſt. Quid nouas cogitas ſemitas? omnis ab illa via aberratio morti proxima eſt. per altas niues qui itineris ignarus viam ſibi ſternit nouam; qui per infames ſcopulos maritimaque breuia, Oceano inaſſuetus audax noua proludit ſemita; qui per arentes campos, puluere mque nullo veſtigio ſignatum iter calcat nouum; non fatuus audit, & erroribus adiacet? idem de illis cogita,

qui alia gradiuntur, & non ſueta cælorum incolis via. Vis incolumis portum tenere? tritis iam antè inſiſte veſtigiis, & ſecurus delige, quæ non ſine periculo negligere potes. prudens damna cùm poteſt vitat, fatuus ſe iis innectit. tu tutiora ſecurus ſequere. tot te iam olim omnium ætatum exempla in vtramque fortunam docent. Non potes ignorationem prætexere in tam protrita via, ſequere. donandus præmio pari.

CAPVT VII.

SCIENTIA. Cognoſces hic 1. quæ vera, quæ ſolida ſit. quæ non poſſeſſorem, non auditorem, non ſpectatorem lectorémve fallit. 2. quàm fatuæ apud pleroſque ſudent lampades, ſolo merito cælo lucendæ, ſoli ſaluti accendendæ. 3. quàm inanis omnis per litteras, membranaſq́, vetereſq́, codices cogitatio ſit. 4. prudentiam illorum qui cælo ſtudia reponunt, Deo dies, Deo noctes ſacrant. virtutique ſerij inuigilant, qua vna non moriturum nomen paratur. reliqua aut ſeneſcentium iniuria temporum, aut inimica manus, aut vt quàm longiſsimè protendantur, dies ille vltimus elementorum diſsidio prænotandus, vt menſarum analecta, vt ſolearum puluerem, euerret.

QVò mihi eruditio breui morituro? quò fama litteris comparata? quò pulueri & cineri hac laudum ſcabie? quò pruritus & titillatio oris & calami alieni? ô inanes cogitationes noſtras! impalleſcimus chartis, & poſteritati valetudinem ſacramus. emedullamur ad nocturnas lampades, & per inſomniam nomen venamur. & pro gloria riſum, latumque pro laude cachinnum refe-

 rimus.

rimus. ita dum vitam in alieno ſectamur ingenio, ſannas ſatyraſque reportamus alienas; dum alienæ manus aucupamur gloriam, inglorij viuimus, meliùs ſilentio & in tenebris aut denſa nube morituri, quàm in cuiuſcunque liberioribus dentibus, æmulique morſibus victuri.

Iam quotus quiſque eſt ad quem tot nobis ſyderibus ſolibuſque ſudata vel de nomine manant? concedamus lectores: quanti è millibus intelligunt? & inter hoſce quàm difformia iudicia? vnus laudat? vituperant decem. audeo. probat vnus? damnant centum. nec quiſquam ferè eſt adeò amicus, qui non multa ad incudem reuocet. nemo tam conſtans pertinaxque admirator, qui non aut plures lucernas, aut circummorſos moroſiore calamo, doctiore dente deſideret vngues. Hic corpus & vniuerſa damnat membra. ille multa licet probet, damnat plurima. alius plus ſanguinis boni, plus caſti ruboris, plus ſucci melioris, plus etiam natiui aut aſcititij coloris, plus neruorum & virium, plus ſingulatim aut vniuerſim roboris deſiderat. eſt qui delectetur macie, gaudeatque ſi virginem ſuam dictio præferat; alter toroſam & matronalem habitudinem vbere ſuo diuitem laudat. huic niſi Aſiam totam, illi niſi Africam, qualem Tertullianea viderunt

derunt ſæcula, dederis; fruſtra ſudaueris. alteri quidquid extra Lacones eſt, nimis molle eſt, & fœminam ſuam loquitur: alius, niſi fluas inſtar Nili, areſcere credet omnem venam. ſunt quos ſolus expleat Tullius. præfers eiuſdem æui Cæſarem; nimis leniter fluis. intonas Salluſtium; non placent hi torrentes per confragoſa minitantes, lectoremque ſuum terroribus implentes. Plinios das, Tacitum, Liuium, Florum, aut Stoicum Senecam; ſæuior frons eſt, & Catoniana hæc area duriore ſarculo proſciſſa virum ſuum pluſculum ſapit. nimirum, non ſunt implenda pectora tam audacibus dictis factiſque. nam vt res placeant, fit tamen vt vel puerorum more, niſi medicamenta ſaccaro obliniās, reſpuant ſalutaria, vel è muliebri ingenio plus placeat læta vallis, & toto ſparſa ludibundo æquore, quàm aut montes aut nemora in quemcunque maſculum oculorum proſpectum ſurgentia. Quid agam? nullius antè trita pede ſequor veſtigia? audio nouus. & vnde huic patricius ſanguis pedibus qui venerat albis? ſin addo,

Nullius addictus iurare in verba magiſtri.
rideor hoſpes.

Deligam è tot millibus aliquem, ad cuius regulam calamum hunc flectam? inclamant, Ciceronis aut Salluſtij catulus: nihil hic de

ſuo de alieno agro Moabitis ſpicas colligit. ſin pergo, & totum Ciceronem depluo. verborum aiunt plurimum, rei nihil: ridentque, fœmineam ſtolam & pallam latè fluentem, puluеremque cineremque legentem, & cuiuſcunq; cœnaculi analecta verrentem; hyacintho licet, lilio, violaque ſua floreat: rident capillum fusè ſparſum, corpuſque vicinaque integentem, variis quamuis inoculationibus gemmeis tanquam ſtellis per firmamentum ſuum ſparſis, diſcriminatum. neque enim his Romanum Imperium creuiſſe, ſtetiſſe. ſub virili ſago, calloſa manu & pectore, puluerulentis genis, armata de ligonibus, falce, aratro dextera, ſub pugno, liuore, vulnere, ſanguine, nata ſuccreuiſſe regna. monetam illam optimam eſſe quæ pretij plurimum habeat in parua mole, ita & dictionẽ quæ ſenſuum plurimum, verborum minimum. viriquе ſemper fuiſſe plus facere quàm dicere, fortiuſque quàm molliùs loqui: dictionemque adferre rebus grauidam, in qua verborum minimum, ſententiarum & rei plurimum, & cuius nulla periodus auro aut gemma ſua careat: nec illã quæ in ſummo natet, qualia leuium metallorum ſunt, ſed quæ altiùs fodienti theſauros oſtentet: nam fuſam illam dictionem, rotundam, teretem, calamiſtris circumſecus inuſtam, ſanda-

ſandaliis magnitudinem mentientem, verſicoloribus pictam, ad tibiam & citharam, ad ſpeculum & capſulam factã, fœmineæ frontis & oris eſſe. virum tubis & tympanis delectari: nec vllam gratiorem illi muſicam, quàm quæ ab armorum fragore venit, ab armata colliſaque mutuo dextera: talis ferè virtutis ſermocinatio eſt, docta non bella; fortis non venuſta; ſuccincta & ad corpus ſtricta, non latè fuſa, quæ caudam non ſibi, ſed populo trahat. hinc illud: *Cuius orationem videris ſollicitam & politam, ſcito animum quoque non minùs eſſe puſillis occupatum. magnus ille remiſſiùs loquitur & ſecuriùs. Oratio vultus animi eſt, ſi circumtonſa eſt & manu facta, oſtendit illum quoque non eſſe ſincerum, & habere aliquid fractum.* Et ſanè quò hæc ornamenta ſi non mentiendæ venuſtati? iam quis prudens Apelleam tabulam, Polycleteam aut Phidiacam ſtatuam ornauit veſte? Hæc non vnus magnis vbique vocibus & ingenti laterum contentione, ſupercilio graui, oculis ardentibus, ore ſeueriore, vultu athletico, & qui plus promitteret ex Herculea claua, Vulcania incude, Ioue tonante, fulminante, quàm è Dianæ vmbraculis, Iunonio ſyrmate, Veneris ſtola.

Et ſanè quæ exteriùs nitent & in ſuperficie ſplendent, interiùs plurimùm ſordent.

hinc illud. *Plus ornamentorum oculos ferit, plus nares odorum, plus ſordium latet intus.* nec quiſquam maiora ornamenta minoribus texit, nec ornatum adhibuit formæ à qua vincitur, niſi aut ornatui à forma venuſtatem paret, aut à mutuo hoc lenocinio, toti corpori mutuandam pulcritudinem ſperet. ac fruſtra ornatur externo, qui domeſtico diues ornatu plus habet ornamentorum quàm accreſcere illi poſſit à quacunque peregrina manu.

Tangamus propiùs omnem litterariam artem. quantæ in hac fabulæ? quàm nihil ſpondet fixum certumque? imò quàm labili omne hoc ædificium arenæ, flumini, aëri inſtratum? iam quantis animis ſurgitur in re nulla? pudet referre. De interpunctione quanta bella? non alia Roma aut Græcia vidit maiora. de verbulo aut ſyllaba extra ordinem tanquam extra aciem ſuam poſita quantis inſurgitur animis? Hannibales, Alexandros, Scipiones, Cæſares, Pompeios ſi in partibus cogitas, nihil cogitas. cadunt hic liuores & vulnera perennatura, & ad cuiuſque lectoris oculos rediuiua, ita in omnium mentibus renaſcuntur infelici redanimatione cædes æternitati commenſurandæ. vncis ô quis non indulgeat naribus,

Nec linguæ, quantum ſitiat canis Appula, tantū exerat,

exerat, aut non ingenti ciconia pinſat à tergo? ridemus inſanas Regum vaniſſimarum oſtentationum molitiones in cæmento, calce, lapide. ridemus veſanos crudeleſque in alieno ſuorumque ſanguine ludos, dum fines terminoſque protendere, quo iure, qua iniuria, efferato ſinguli auſu conatuque meditantur. & præmia tamen in his regna & prouinciæ & magnum imperI nomen: & patimur ſine riſu, ſine manu, quæ *auriculas imitetur mobilis albas*, dentes barbaraque calamorum ſcalpella, nulli amica, inimica omnibus; vlli parcere neſcia, omnium odio flagrantia, obuiumque quemque calce, dente, rictu, vngula, cornibus, cauda, ferociore omni crocodilæa tigricaque rabie, ſcorpiacaque venenatione, impetentia. ſi cauſſam quæris tam efferæ immanitatis; commata aut interrogationes non loco poſitas, capitales litteras malè locatas, dictionem verbi tranſpoſitione mutilam, minuſque ſonoram, variamque à carioſis lapidibus, ſemieſiſque membranis ſcriptionem reperies. adde coniecturas pro cuiuſque ingenio varias, ſiue in commodiore periodi interpunctione, ſiue in ſolerti verbi in alium locum migratione, ſiue denique in noui vocabuli ſubſtructione, veteriſve exulatione, expunctione. vt non extra lineam ille cecinerit,

Gram-

Grammaticos humiles qui ſolo cortice gaudent,

Quos non admittit intus pinguedo medullæ; ſed imperitas aures puerilium verborum ſpuma ingenti faſtu conſpuunt. Adde è Græco codice emendatius verbum, quod aut coniecturam iuuet, aut vetuſtatem ſapiat, aut longiùs illius peritiam indicet, aut admirationem nouitate, aut raritate ſua excitet. de quo quid dicam? querar, an ſileam? tacere tutius. non poſſum. minitentur licet inſurgantque frementes, oreque calamoque infrendant Græco dirum imprecantes. pulcrum horum calcibus impeti, pulcrum conſpui, aut poſt domeſticum tonitru irrorari. reſpondebo cùm non vno, Si quis me aſinus calce feriret, iraſcar? reſpondebo Ariſtides: Admone iſtum ne poſtea tam improbè oſcitet, & abſtergam faciem. reſpondebo Socrates, Facilè diuinabam poſt tantum tonitru ſequuturam pluuiam. Et verò ea nunc tempora ſunt, vt niſi Agamemnonis aut Priami, aut errantis Vlyſſis nauibus in Tyrrhenum æquor Græca nauigent verba, ſententiatim verbatimque obſoletioribus quibuſque deductis, & tanquam in Charonticum naulum deportatis, indocta non vni infelixque nauigatio videatur. hinc niſi aut Ariſtophanis leporibus, aut Euripidis dolis, aut Homeri fabu-

fabulis, aut Anacreontis amoribus, aut Pindaricis imbribus Latinos perpluerint agros, Aegyptum inclament Nilo tabeſcente. alii, niſi aut Iſocratis ſuauiludiis, aut Xenophontis commentis, aut Herodoti mendaciis, Halycarnaſſeo ſyrmate, Thucydidis cæſtibus, aut Demoſthenis Aeſchinis beſtiæ fimo ſtercoraueris agros; ſteriles ominantur auenas, & emortuos Latiæ campos, exramata pomeria, defoliata nemora, defloratos hortos, denudata pampinis vineta.

Doctiorem tamen, hos ornatus, ætatē, purumq; Latium, quale Auguſti æuo, ignoraſſe mihi certum. rariſſimus in his Cicero, Brutus, Antonius, Craſſus, Atticus: nuſquam Salluſtius, Cæſar, Seneca, Tacitus Græco flore aut imbre Romanos veſtiit aut irrorauit campos. nuſquam Poëtarum Principes, Virgilius, Ouidius, Horatius, Iuuenalis, Perſius, Seneca, Terentius, Lucanus frondes è Græco in ſua, hoc eſt, Romana, Græca aut manu aut cortice, tranſtulerunt nemora.

Patres etiam & fidei noſtræ ductores, Apoſtolorum ſuccedanei, quàm parcè Latinam Græco conſperſerint rore paginam, nemo ignorare poteſt, qui Tertullianum legit, Arnobium, Minucium, Cyprianum, Hieronymum, Ambroſium, Auguſtinum, Paullinum, Apollinarem Sidonium, reliquosque:

nobis

nobis, niſi Latialis campus rore maceretur Græco, arentia paſcua ſunt & emarcidus ager. niſi aſſutus aliquis Lacedæmone pannus in Romana niteat purpura,

Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.

nihil vidimus, nihil legimus; verbo, nihil ſapimus. quaſi nihil iam doctum, nihil priſci æui, nihil reconditæ eruditionis & prudentiæ ſit, niſi Græco turgeat faſtu, Græca fulgeat ſtola. non his aſſueta docta maiorum ſæcula, non Latium noſtrum cùm ſtaret, & robore ſe ſuo tueretur, nullius indigum.

Et quis Græcorum veterum nouorumq́; paginam ſuam infarciit Latinis? quis è Latio noſtro, & tot doctis omnium ſcientiarum & ſæculorum ſcriptoribus, ſonantia defruſtauit verba? quis ſententias lectorem ſuum implentes? quis dicta fortia, quis robore plena, quis ſapientia grauida, ſublimitate illuſtria, flore ſuo nitida, & ad voluptatem facta, qualia apud Latinos plurima, tanquam alieni agri florem decerpſit, vt inſereret ſuo? Intueamur ſingularum gentium non indoctos vernaculos ſcriptores. quis Dalmata Italica miſcuit verba ſuis? quis Hiſpanica Germanus, Flandrica Gallus? quis à primis vltimíſve ſideribus erogata conſociauit Hebræus ſuis? docta licet, domiq́ue ſingulorum nata & educta, & quæ nulla alia

lingua

lingua tam natiuâ exprimat elegantiâ, pondere, lepôre, ſingulæ poſſideant gentes; nemo tamen peregrina & non ſuo decerpta nemore permiſcuit ſuis ſine riſu & ſtomacho aut amentiæ nota. vſque adeo, ſtolidiſſimi conatus ac inaniſſimæ oſtentationis, omnium vno ore gentium teſſera hæc ſemper fuit.

At nos neſcio quod Latij faſtidium capiat, niſi fortè ad Græcos mores, Græca ſacra reſpicimus. meliora à noſtris & domi noſtræ nata poſſidemus, & viliora mutuamur, niſi fors nouitas delectet, & faſtidium vetera ingenerent. ita ferè optima quæque ſi frequentatio accedat nauſeam pariunt, noua licet deteriora amplectimur. Sanè ſi de vniuerſæ dictionis elegantia, venuſtate, robore quæſtio eſt; nulli cedimus: ſi de ſententiarum pondere, dictis fortibus, prudentibus; vincimus: ſi de rerum frequentia ac denſitate, amplitudine, maieſtate, & auguſta copia; vincimus: ſi de ſcriptorum varietate, numero, delectu; vincimus. Et magnum aliquid ſpiramus, animoſque ingentes circumferimus, ſi à peregrina deteriore area in beatiores campos noſtros rudera traduxerimus. magis hoc etiam mirum, cùm omnis hæc ferè traducta mutuatio in vana ſcientiarum iactatione cõſumitur. pugnamus de etymo,

de

de verbi nominiſque varia lectione, & ingenti conatu diebus noctibuſque ſudantibus, auxilia à Græcis poſcimus tam longè ſæpè petita, vt Arabes credas à Scotis ſubſidia ſperare. tacerem, ſi merita ſuborta difficultate id fieret. ſed quoties nulla impellente, nullaque aut venuſtate, aut robore accedente?

Et his meliores æui noſtri dies damus. Sunt qui ingenti menſium & annorum etiam molimine,

Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque nouercæ

Archemori diſquirunt. alij, *quot Aceſtes vixerit annos;*

Quot Siculus Phrygibus vini donauerit vrnas:

non nemo etiam, maior ætate Homerus fuerit an Heſiodus, minorque Hecuba fuerit an Helena, aut quare hæc tam malè tulerit ætatem; Patroclus an Achilles maior fuerit annis, Sirenum voces Vlyſſes tulerit, & Circes pocula ignorauerit, ſocij biberint: an inter Italiam & Siciliam iactatus fuerit, an extra notum nobis orbem, neque enim potuit in tam anguſto error eſſe tam longinquus. verène votum pro reditu ſimulantes;

Inſtar montis equum diuina Palladis arte,

ædificarint Graij, vterumque armato milite com-

compleuerint, Troianaque mœnia fatalis machina armis fœta conſcenderit, geminæque angues pelago incumbentes, Laocoonta

Bis medium amplexi, bis collo ſquamea circùm

terga dederint in expiamentum intortæ haſtæ. raptatúſne bigis Hector, perque pedes traiectus fugam Aeneæ in ſomnis ſuaſerit. fuerítne Euander Romanæ conditor arcis. veréne aliquando indigenæ Fauni Nymphæque Romam occupauerint,

Genſque virûm truncis & duro robore nata,
Queis neque mos, neque cultus erat?

Saturnuſque

Arma Iouis fugiens & regnis exul ademptis,

Latium vocari mandauerit,

His quoniam latuiſſet tutus in oris.

Mezentius Turnuſque Aeneæ dextera ceciderit, an illorum Aeneas. quæ Aneæ ex vero mater, quis pater fuerit. Anacreon libidinoſior an ebrioſior vixerit. publicáne Sappho fuerit, Penelope pudica, an verba ſæculo ſuo dederit. quantum temporis inter Orphea interſit & Homerum. quatuórne librorum millia Didymus grammaticus ſcripſerit. quid hæc ad vitam beatam ad quam nati ſumus? quid ad virtutem & mores bonos? iactamur intro non rarò decumanis maioribus, & impellimur in profunda ir-

reſpirabili naufragio proximi, & ſedemus incurij; irretimur blandientium verborum illecebris, illicibuſque multorum oculis impetimur, & venenaria paſſim aurium & linguæ iacula denſantur, verberamur hic coma, ibi genis labriſque ridentibus, ſollicitat nos aurum, & impetigine ſua proritat honos: ibi effera rapiunt & humano cruore bella gaudentia; alibi inſidioſa fallaxque ſub amico vultu circumuentio, & dum ſuauiantur oculi, nouercalibus natat mens odiis. his potiùs compeſcendis, edomandis, & in ſolidum debellandis ac ſub iugum mittendis, quàm curioſis litterarum placitis dinoſcendis elaboremus. excludamus ſuperuacua & quidquid ad virtutem non ducit, quidquid abducit.

Verùm delectat accuratior litterarum cognitio. at non conſultius neceſſariis incumbere, & quæ mentem melioribus inſtruant? quis ſuperuacuis prudens inſudat? aut quis paullò generoſior animus leuioribus ſe explicat? quis non maximis quibuſq; adornatur, auguſtiſſimis capitur, cui celſior mens eſt? infimis inſediſſe plebeij ingenij ſignum eſt. hinc monent viri magni, dictionem nimis ſollicitam ac politam, animum deſignare puſillis occupatum. Magnus maioribus diſtinetur. quòd ſi loquendum, remiſſiùs ac ſecuriùs loquitur; ſi ſcribendum, for-

fortiùs; oſtenditque plus fiduciæ quàm curæ. vt verè dictum ſit, ſtudia dictionemque vultum animi eſſe. ſi fucata, videbis huic oratori mentem quoque tenuem eſſe, fractam; nihilque magni promittentem. non eſt viri tam leuibus ætatem terere; nec index animi magni concinnitas nec ſollicita verborum diſquiſitio eſt, nec ab accerſito nitore ſublimia ſperanda ſunt. non magis quàm à barba & coma de capſa & ſpeculo formata. fœminam hæc ſuam ſapiunt. virum magnarum rerum ſpecies ad ſe vocat: humilia verò illa nullum excelſum ingenium ad ſe trahent. quemadmodum flamma, ſi conceſſa via eſt, ſurgit in tecta, deprimi æternùm non poteſt, non magis quàm quieſcere. ita grandior animus ad ſumma contendit. addo ex mente Stoici, liberalium artium orationiſque curioſiorem conſectationem, *moleſtos, verboſos, intempeſtiuos, ſibi placentes facere,* & ideo non *diſcentes neceſſaria, quia ſupernacua didicerunt.* inter quæ plurima dediſcenda potiùs, quàm ſi neſciàs ſcienda ſunt. ita paſſim plena omnia reperies aut inani Deorum cultu, aut parum caſtarum rerum ſerie. in qua obliuionis potiùs ſcientiam quàm memoriæ apprecabitur quiſquis æterna ſperat.

Et in his tamen ſudat, imò ætatem conterit,

terit, melioreſque breuis vitæ dies tanquam in re ſalutis animæ. quid quòd plus in illis quàm in æternitate ponitur? iunguntur dies noctibus, & tot paſſim deblattatæ veteres parum non rarò verecundæ membranæ, tot deroſa rudera marmoraque laſciuientia, tot pugnantes cōiectationes; & nuſquam Chriſtus, nuſquam gloria cui nati, nuſquam beata æternitas cui renati. non hoc eſt in peregrino ſolo arenti & exſuccido, & de malignitate ſua nocituro ſudorem ſanguinemque fundere nil profuturum, cùm habeas ad manum caſta fœcundaque in quæ calamorum aratra ducas paſcua? cùm habeas cælo natam, cælo conceſſam terram, quam meliore proſcindas vomere, fœcūdantioribuſq; riges ſudoribus; & ſi aut neceſſitas, aut Dei maior prouocet gloria, ſanguine tanquam perenni circumſpergas in fœnerariam vbertatē fonte aut flumine? In tam vilibus ſudorē, ſanguinem, animamq; ponere, cùm poſſis in cæleſtibus? in tam leuibus dominumque fallentibus verborum apicibus, tanquam in infida fugitiuaque arena domum conſtruere, cùm poſſis in perennaturis nulloque dominum æuo deſtituentibus, nullo fatiſcentibus, nullaque inani fortuitaque ſpe aut fiducia ludentibus? in tam breui morituris multorum calamis, aut tanquam pede calcandis,

candis, aut dente lacerandis, cùm poſſis in æternaturis, nulliuſque morſu aut ferro violandis?

Venio ad Iuriſprudentiam. à qua quid ſperes inter tot pugnantia? inter tam varia legulæa bella tantis animorum laterumque contentionibus deſudata, tam inani fatuoque partium ſtudio fota, tot dolis fallaciiſque tanquam retibus circumſepta, tam ludibunda patronorum circumuentione vanis ſponſionibus, clienteſque ludentibus diuitata? quid enim in his plurimùm videmus aliud, quàm inter opulenta victricia vota crumenales exenterationes, emedullatis arcis horreiſque, adeoque defrumentatis ſequuturorum annorum meſſibus? dum variis pollicitationibus clientes ludunt, vacuiſque promiſſoriis flatibus fortuitos pro certis euentibus venditant, altercantium contentiones præprouida ærarij ſui circumſpectione, doloſis inflabellant ſpebus, vt mutuis partium flammis ambuſtis rebus, ſoli ipſi aureo dominorum naufragio concaleſcant. Intuere deinde ſcientiæ huius ſcriptores; & vide quantis animis inſurgant, quantis decurrant, quàm parum conſentientibus adhæreſcant, quàm de vna eademque re diuerſum opinentur, quàm fallacibus firmamentis innitantur; quàm rationis parum, vt

exulare illam credas; quàm incertarum Legum & in vtramuis partem pro patròni arbitrio paratarum, ſcriptorumque plurimum. dicunt quaſi ad veritatem fortiter dixiſſe ſatis ſit. vt iam ratio ferè voluntas patroni ſcriptoriſque ſit. ita dum veræ ſolidæque aut excluduntur rationes, aut nuſquam ſunt, mens propè cuiuſque pro ratione & lege eſt.

Tranſeamus ad Medicinam. à qua quid ſperem, niſi coniecturas in vita ſanguineque non plebeio tantùm, ſed & Regum, Imperatorumque ludentes? hinc iam primus ille eſt, non qui doctiſſimus, ſed qui fortunatiſſimus coniectator eſt. felicitas hic quædam fortunaque ludit in alieno ſanguine, à quo ſcientiam quiſque ſuam mercatur. quid quòd ille ferè principem in hac arte locum teneat qui plurimum alieni ſanguinis hauſerit, ille imperitiſſimus habeatur qui nullas animas prodegerit, vt tãtum iam nominis quiſque referat, quantum profuſi ſanguinis. miſeri è quorum vita ſanguineque omnis propemodum medica eruditio petitur; quorumque proiectæ animæ & migrare iuſſæ medicum docuere. quorum defruſtata corpora dum errores imperitiamque medicantis dexteræ oſtentarunt, celebriorem ferro & inſcitia medicum dederunt. con-

uoca totam medicam cohortem, & experire quàm in lubrico pedem figant, quàm in alieno faciles ſanguine dubij inerrent, inarentque tãquam in vili peregrina humo & alga. Hic morbum vniuerſum ignorat & manum ferrumque admouet; ille cauſſas & principia dum dubius ſciſcitatur, & tanquam per obſcurum noctis fortuitum rimatur lumen, medica miſcet pocula, datura pro fortuna felicem infelicémve euentum, mortem vitámve. tertius ab effuſa bile, quartus ab æſtu præcordia vrente, quintus à frigore viſcera depaſcente, ſextus à prodiga humoris diffuſione, ſeptimus ab emedullato arenteque natiuo humore & calore mali cauſſas venatur. nec deerit qui ſanguinem plurimum, & mole ſua interitum minitantem, alter qui ſanguinem modicum & tanquam ab auara nouercali nutritia manu & vbere, nonnemo etiam tanquam ab inæſtuante flamma torridum, alius tanquam ab hybernis niuibus albicantem congelidatumque & inimicum animæ vaticinabitur. In tam pugnãte diuinatione quò ſe vertet æger; dum ille æſtu, frigore pellendo inuigilat alter, iſte humore depellendo, accerſendo deſudat alius? non via trita faciliſque ad interitum, dum antè cadunt genæ, nares, oculi, antè anima medicamine violentata amica ſtatio-

ne pellitur,quàm ægritudo malaque intima depaſcentia nota fuerint.Hinc itur,vti dixi, ad barbaras ſectiones & crudele immitis animi ferrum, reuelatorium plurimùm & medicorum inſcitiæ, & ſoli erudiendo medico repertum: vt diſcat ſpectator demiteſcere, dum humana luſtrat viſcera cultro ductore, diſcat exerubeſcere,dum ſecreta rimatur naturæ tot obicibus firmata. Hinc indureſcit animus & barbarū neſcio quid induit, dum in humano corpore tanquam inter gallinæ aut bouis viſcera inambulat ferrum,manus, oculi, commiſerationes ac humanitatem ex aſſuetudine deponentes, miſericordiam ex frequentata barbarie exuentes. tacerem niſi vota geminarentur, & votis tardior properaret mors, quo citiùs eatur ad immites cultros, nunquam ſatis medici imperitiam dedocentes.

De Philoſophia quid dicam? ingens hic campus eſt, in quo nobiliſſima quæque ingenia tanquam gladiatorum paria, orbe ſpectatore medio decurrant Circo. Et quid hic ſequar aut quem? pars Platonem, pars Ariſtotelem, pars Auerroëm cæco validoque mergentium more conatu complectuntur. & ego de meo nouus Iupiter cerebro aut femore, nouum Vulcanum Pallademque cudam? quis ſequetur ductorem? quis probabit?

babit? ſinguli dum ſua firmant, conuellunt aliena: & ferè ingenti ariete in vicina decurrunt propugnacula, eo fortiùs impetum daturi quò è deruderata ac deparietata vicinia maiorem gloriam aucupantur. Recenſe. & videbis Philoſophicæ ſtructuræ tot pugnantia ſubſtructa fundamenta, quot manus huic firmandæ induſtriam attulerunt. quòd ſi vel ceſpitem vnum in aduerſaria arce aut area probauerint, damnant reliqua. idque eo grauiùs accidit, quo ab audaciore damnatione maiorem gloriam venantur: quaſi hæc ſtare non poſſit niſi in aliena damnatione tanquam rupe. hinc tam varia à varia manu. Huic nulla ſubnixum cælum voluitur materia, arbitreris Angelum: alteri nec voluitur quidem, ſed illo ſtante, circumrotatur terra pendulo perenni motu. ſunt quibus orbes in vno cælo innumeri propè pro ſtellarum varietate: nec vno omnes motu, nec ad orbium tantùm ſuorum motum agitata ſidera. aliis nauigant ſtellæ, & tanquam in Oceano ſcaphæ per liquidum aguntur, motibus ſingulæ ſuis. aliis æthera ſunt ære aut chalybe fuſa. inuenias qui in hæc inferiora tanquam perpetuo matrio nixu aut prædiuite vbere fluere velint ſidera, aut decidui inſtar matutini roris in ipſas adeo etiam animas aliquid depluere

propenſioris voluntatis,negant alij. De Luna, Sole, ſideribuſque ſiue firmatis & tanquam trabali clauo orbibus ſuis affixis, ſiue inerrantibus ſedemque non vnam tenentibus quàm variè narrata? excutiamus prædicamenta. vnum, duo, quatuor, decem reperies. Quantitatem nunc nullam, nunc re, nunc ratione ſola à ſubſtantia ſua aliam. Relationem aut nullam, aut cum ſubiecto cui innititur eandem,nunc diſcretam ab illo. atque hinc iam vno culicis ſaltu aut muſcæ volatu cælum terramque mutari, relationibus aut nouè adnatis aut refugientibus.Habitus naturæ adſociatos res eſſe, nihil eſſe, aut ſi quid ſint, reliquationem aliquam operis eſſe, tanquam veſtigium preſſi pedis & arena ſignati. Ex infinitis partibus infinitum componi, adnectentibus partes indiuiſibilibus tanquam intercurſu lenti glutinis: nulloque æuo ac ne Dei quidem manu,bipedalem calamum partes diuidi poſſe in omnes arbitratur non vnus. nec deſunt qui è finitis determinatiſque certo partibus infinitum omne conflari, in eaſdemque Deo denectente ſolui poſſe velint. eundemque infinitate potentiæ ſuæ innumeros lapides, fontes, ignes, ſidera, mundoſque infinitos creare poſſe;pugnare hæc cum natura rerum humanarum inclamant alij. fortiùs validiuſque

diuſque quàm pro regnis & imperiis in his opinationum molibus decertantibus partium & ductoribus & ſequacibus, antequè animam ponētibus quàm vel crinem vnum in aduerſam partem transferant, quid ſequar aut quemnam? quòd ſi veteres conſuluerimus, magis etiam pugnantia reperiemus. ſi enim Protagoræ aſſentimur, nihil in rerum natura certi eſt, fluctuamur dubij, & fluctuamur æternùm: ſi Nauſiphani, vnum certum eſt, nihil eorum quæ audimus quæ videmus certi eſſe, nihil proinde magis eſſe quàm non eſſe: ſi Parmenidi, nihil eſt præter vnum: ſi Zenoni, ne vnum quidem eſt, totaque rerum natura inanis aut fallax vmbra eſt.

Claudo has omnes ſcientias Theologia. quam vnam ſcientiarum omnium quandam quaſi Deam nemo melioribus tinctus ignorare poteſt: ſiue illam cogitemus quæ ſcholis, ſiue quæ pulpitis & auditorio nata, ſiue quam iudicij ſimul ac ingenij magnitudine metimur, hominum moribus, vitæ, negotiationibus adæquatam. Verùm quotus quiſque è tam varia doctorum turba hæc aut legat, aut intelligat. & inter eos qui intelligunt quàm pauci idem ſentiunt? & cùm ferè ea probemus quæ ſentimus, quàm rari probant? iam in tanta raritate quid anxij

ſtamus?

ſtamus? quid pro his emedullamur? audeo, quid excerebramur? quid meliorem ſanguinem transfundimus in chartam; & atramento tanquam ſepia nobilem tingimus animam, qua vna viuimus aſſimilatio quædam magni Dei? aut quid in tam exiguo intelligentium, tamque rarò laudantium numero fatigamur miſeri, aut cui potiſſimam vitæ & ſanguinis partem damus?

Et vt largiamur concedamuſque his omnibus aliquid ineſſe quod laudem mereatur, quodque non immeritò doctum ſudorem prouocet, quod accîdat ſomnia, quod violentet oculos, erigatque cadentes, & amicam quietem armata depellat dextera; quodque ſollicitum percutiat pectus gloriæ auidum, & irrequiem ingerat cordi poſteritatem cogitanti: quanta hæc ſunt, & quàm diu victura? & vt tribuamus vitam, quò mortuo vita? aut quid calamorum & chartæ vita demortuo domino? quò pruritus aurium cadaueri? quò linguarum calamorumque oriſque titillationes cinerato corpori? ſequuturâne ſcriptorem ſuum charta & calami? & alieni oris admiratio, laudatio, comprobatio ſtipabunt ſiſtendum Iudici, mediumque raptum tutelaribus denſabunt armis, aut amico cinctum defenſabunt agmine? an cauſſam agent ſcelerum rei inexorabilis

rabilis aduocati tribunalis? & ante flecti neſcium iudicem ſtabunt oratores? & quid ſperemus criminibus tanquam rupibus conſepulti à veteribus membranis, à ſolerti interpunctionum nominumque coniectura, ab inanibus Poëtarum fabulis libidinibus grauibus, à dictionis tereti rotunditate, à leui verborum flumine, aut ſalebroſa denſitate? à maſcula toroſaque dictione, à virginea, ab audace, à fuſa & quæ ſyrma trahit, pallamque ſtolamque latè ſpargit, à ſtricta & ad arma clypeumque nata? quid à Iuriſconſultorum vepribus, à mutuo ſe vulnerantibus? à legum in alienis poſſeſſionibus luſu, à crumenali clientum internecione? quid à medica manu & ferro, dum coniecturis luditur in alieno ſanguine & iugulo, & tanquam pilæ datatim vita pellitur repercutiturque fortuito proſpero aduerſoque iactu? quid à Philoſophico robore & circo, vbi pedem pedi, pectus damus pectori? quid à docta preſſaque argumentatione, vbi duris cæſtibus aduerſarius petitur, præcepſque nunc huc, nunc illuc agitur? quid à Theologico acumine? à docto Scholaſtico puluere? à viuida ardentis animi diſquiſitione? à rerum ſagaci medullitus indagatione? mors & vna dies, hora vna, momentum rapiet quidquid hic doctum. ibimus in cineres, in plebeium

pulue-

puluerem indocto calcandum pede. in ignauum cinerem ruſtica ſpargendum manu. in terram & argillam, porcorum & vermium eſcam. ſiſtemur Iudici ſine charta & calamo, apud quem pari libra & lance mens docta & imperita penſatur. pari, manus ſub calamo & aratro ſudantes, pari doctæ membranæ & agreſtes caulæ. libri vbi erunt, & ad lampades noctibus ſudata volumina? vbi docta charta ingenio ſuperante manum? vbi præcox ſolertia ignauo repreſſa calamo? niſi quòd ab his grauior ſubductio: maioraque nomina à maiore ingenio. ſplenduit hoc claruitque excultum artibus, ornatum ſcientiis, ingenti nomine & fama? erit cùm Deus à claritudine, maieſtate, eruditione, rationum initia ponet, eo plus exacturus quo plus acceperis; vt donationis prærogatiua & cælo eruditio conceſſa aut labore parta, maioris alieni æris te reum ſtatuat: plus redditurus qui plus acceperis. ita à donorum magnitudine, magnitudo reddendæ rationis pendet. Quod tunc factum velles cùm ſiſteris ſola, cùm ab his ſplendidis & docta ſcriptione accuſatio creſcet; aggredere nunc anima. Deo ætatem annoſque expende, noctibus illi vigila. illi vita, ſanguis, vireſque ſudoreſque fluant. æterna ſi ſperas, emedullaberis illi, emaciaberis illi, derobo-

raberis illi: illi lampada lunaque luceat: illi dies, illi deſudent profuturæ noctes & in æternam lucem migraturæ. Ingentem meſſem ſpondet ſudor ſanguiſque fuſus centupla fœneraria redhibitione. Semen enim omnis hic ſudor ſanguiſque eſt, cuius fructus cælo tanquam horreo ſuo inſerendos ſperare poſſumus. diues eſt qui ſpondet, fallereque & falli neſcius, diues non promiſſorio tantùm, ſed & ſatorio, meſſorio, remuneratorioque verbo. cui quicunque manat ſudor cælo reponitur, exſoluendus cælo præmiatione æterna. Hunc cogita. huic ſtudia, omniſque ſeria fluat cogitatio. nulla indonata abibit. nulla præmio ſuo vidua. à litterarum verò ſtudiis reliquiſque ſcientiis quid ſperas? aut quibus hæ cultorem ſuum præmiis donabunt? non emolumentorum in iis pars longè maxima, vt audias, O hominem litteratum! ſæculi ſui ſidus magnum! ſol Italicus, Belgicus, Gallicus! Germaniæ ocellus! litterarum princeps! artium meliorum medulla! omnis purioris ſcientiæ mel merum! purum ſaccarum! quàm ſimilis eſt adulatio amicitiæ? non imitatur eam tantùm, vincit. apertis auribus recipitur, & in ima deſcendit præcordia, eo ipſo gratioſior quo lædit grauiùs, dum vitia ſub virtutum nomine obiicit blandiens inimicus. quanto feliciores

liciores erimus, ſi audiuerimus à cordato. O virum, qui diligentiùs ſcit viuere quàm loqui! cuius omne ſtudium in formanda mente verſatur, cuius omnis labor in animorum perennaturo cultu ponitur! huic te ornatui, huic ſcientiæ dede; quæ te ſæculi huius terribilia, tyranni minas, tormenta, ignes, fortunæ deprimentes tollenteſque ludos doceat contemnere. quæ doceat fidem ſeruare Deo, maioribus, paribus, inferioribus, eliciatq; nobiles has & viro dignas voces, Vre, ſeca, non prodam. ſed quò magis ſecreta quæret dolor, hoc illa altiùs condam. quæ doceat voluptatibus imperare, & tanquam efferis belluis manicas & compedes iniicere, & caueas ferreas, & flagris etiam comprimere ferocientes minas. quæ te liberum ſtatuent, quæ iuris tui, quæ non ſeruientem aliis, non ſubmittentem ceruicem ſceleri. dabunt hæc tibi virtutum ac ſapientiæ ſtudium, excelſum, forte, magnanimum. nam illa litteraria ſtudia puſilla & infantiæ primæ ſunt, & tanquam cunarum faſciæ. & quem hæc vllo ſæculo bonum fecerunt? ne promittunt quidem. cui ad virtutem vel de longinquo viam ſtrauerunt? cui verborum illa & ſyllabarum conſtructio, interpunctionum curioſior adornatio, fabularum cognitio & enarratio, verſuum modificatio metum

tum ademerunt, cupiditatem exemerunt, libidinem refrenarunt, odia repreſſerunt?

Iam Muſica quid dabit? quid vocum neruorumque diſpar concordia? quid cùm omnis voculæ melleus modificator Aeolium expreſſero ſimplicem, Afrum varium, Lydium querulum, Phrygium religioſum, bellicoſum Dorium? quid vbi aut Apollinem aut ſequutus Hyagnem manus canendo diſcapedinauero, variaſq; vno ſpiritu tibias animauero, læuiſque ac dextris foraminibus acuto finitu, graui bombo omnimodis peritus modificator muſicum concentum miſcuero? quid vbi lyra auro fulgurante, ebore candicante, gemmis variegata variè intonuero? magnum aliquid daret, ſi animum cum virtute & Deo ſuo conſonantem concederet, ſi mentem nunquam ſibi diſcrepantem, nuſquam cum ratione pugnantem, nec quidquam præter vnum Deum extra ſe quærẽtem largiretur, ſi ſuaui virtutum concentu beatas cælorum mentes, Deumque ipſum in admirationem & amorem exciret.

Geometria verò, Aſtrologia, Arithmetica, totaque Matheſeos ſchola quid dabit? quid latifundia metiri, auaritiæ calculos & digitos aptare? & quò mihi

Frigida Saturni quò ſeſe ſtella receptet,
Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes?

quæ nubes inerrent Lunæ,quæ ſubterlaban-tur Soli,quæ comitentur? quid aut minentur aut promittant ſidera cùm aut hoſtili aut amico ſe obtutu viderint? Digna hæc forent cui noctes diebus iungerentur, ſi hominem docerent res,& ſibi metiri & labili huic æuo, cibum potumque vix pedali ſtomacho, au-rum & opes morituro domino & fors hac hora: ſi non tam diuidere docerent agellum, & ad calculum redigere pedes etiam decem-pedam fugientes, quàm ne mœrorem incu-tiat melior vicini ſeges & potentia, & ali-quid ex meo abradens: ſi non tam docerent nihil de meo concedere, quàm quibus modis totis poſſeſſionibus ſpoliatus ſecurus hila-riſque dies tranſigam, maximè cùm, ſi vera fatenda ſint, non niſi opum coloni ſimus ra-tionem Domino reddituri: ſi docerent, non in quadrum redigere quamcunque formam, non ſiderum interualla numerumque recen-ſere, non naſcentis Lunæ menſtrua incre-menta, aut ſeneſcentis deliquia, iterumque poſt mortem rediuiuæ, poſt vitam mortuæ. aut mortuæ ſimillimæ,nouo ſeper auctu aut decremento variæ; non ad calculum vocare terrarum opes, fatuaſque Regum agitatio-nes; ſed animum metiri, & alterius ſæculi opes pro magnitudine ſua penſare, in illas meliora de penetrali pectoris vota iaculari,
illis

illis inſudare, Deo pro ſideribus inhærere, illi optimam partem noſtri ſacrare, illi indiſſociabili nexu æternùm iungi: vitæ denique noſtræ dies ad calculos vocare, memores illius.

Si verò Solem ad rapidum ſtellasq́ſ ſequentes
Ordine reſpicias, nunquam te craſtina fallet
Hora, nec inſidiis noctis capiere ſerenæ.

Omnis enim hora poſtrema tibi erit, omnis prima, nec quidquam ſuper hoc calculo imparato tibi obueniet. ſi quæ fluit vltima erit, exſpectata erit; ſin minus, in lucrum ſepones, vt aliquid virtuti accedat dum fluit, ne elabatur inanis.

Confer deinde famam quam è diurna nocturnaq; commentatione ſperas, cum cæleſti, cōfer morituros laudatores, admiratores cum cæleſtibus. confer finem cui doctus omnis ſudor calamis & charta funditur, cum Deo cui in virtutis ſtadio curritur & ſudatur: confer vtriuſque ſtudij magnitudinem ſperatam. confer tempus vtriuſque gloriæ commenſuratum; & tutiora, certiora, maiora prudens ſequere. Nam vt largiamur aliquid gloriæ ex varia ſcriptione tanquam riuum è ſtillicidio fontis manantem, quamdiu ſtabit hic fluxus? quamdiu ſtillicidium? fugit mundus, & quidquid hic magnum ad vilem deducet arenam vltimus decoctor

 ignis.

ignis. Ibimuſque docti indoctique ad deſtinatum præmiationibus finem. In hoc quæ ſcripturarum gloria? nam ſiue inter infelices animas æternis trademur ignibus decoquendi, ſiue inter beatas æternis donabimur gaudiis, quò doctæ ſcriptiones? niſi vt in infelici æternitate creſcant ſcriptori ſuo tormenta, qui quòd melioribus poterat, deterioribus dedit; quod ſalutaribus, noxiis impendit; vel quod à ſcriptione ſua proba longiſſimus abfuerit; vel ſanè vt in felici illa beatitate minora conſequatur, qui temporis meliorem partem plus ſcriptioni quàm virtuti impenderit, & ſcriptioni vel vanæ, vel nihil ibi profuturæ, vel famæ tantùm conciliandæ, vel oſtentationi inani, vel aduerſarios vltro parandi, vltro prouocandi ſtudio, vel tuendi denique ſui, nec alio.

Et ſanè vna hic virtus aſſiduo labore comparata, quantis ibi ſcriptoribus anteit? vna Humilitas frequentatis ſubmiſſionum conatibus parta, omnibus libris tanto ibi ſplendet glorioſiùs, quanto hic delituit ſubmiſſior. vna Continentia tanto ibi ſcriptoribus lucet nitidiùs, quanto hic fuit neglectior. vna Obedientia omni eruditione tanto ibi clareſcit amplior, quanto hic incubuit proſtratior. vnus hic ſolidæ Paupertatis amor opumque fuga, tanto ibi doctis volumini-

minibus opulenteſcit auguſtiùs, quanto hic iacuit depreſſiùs. vna in Deum Charitas tãto ibi clareſcit amplior, quanto hic enituit minor, omnibus ſcriptoribus librisq; maior, omni ſcientia calamiſque altior, omni pagina membranaque doctior, omni ingenio excelſior, viribus potentior, iudicio certior. Ibi tot doctis indocti fulgebunt clariùs; ibi teneræ virgines & quarum nec terris nota nomina omni eruditione conſurgent altiùs. ibi nudis nota ſolitudinibus turba, eremo nata, educta vepribus & ſiluis, antris proſtrata, glandibus & aquis paſta, librorum, artium, ſcientiarum & calamorum ignara, tot orbe toto eruditione claros anteibit.

Vt meritò inclamem, Beatus cui pro libro & calamo, crux Chriſti & claui; pro charta & atramento lancea & ſudatus ſanguis; pro docta ſcriptione & lectione, vulnera & ſanguis prodiga non iam manu, ſed corpore toto fuſus. beatus, qui in flagris & cruce imitanda legit; qui in vinculis & alapis ſequenda meditatur, qui in fellea ſpongia & propudioſa purpura omnem contemnit ſæculi purpuram, delicias omnes. beatus, qui in corona ſpinea omnem repreſſit carnis ſtimulum, eo potentiùs domans quo inſurgit validiùs, eo generoſiùs enecans quo minatur ardentiùs. Crux & vulnera non

docta volumina ſunt, è quibus cæleſtem hauſerunt ſolo cælo conceſſam eruditionem tot Confeſſorum millia, animos vireſque induerunt tot Martyrum agmina: continentiam biberunt, continentiam profeſſæ, quæ maturitatem ſuam ſoli Deo ſacrarunt, quæ virginitatem ſuam illi ſoli maritarunt, mactata & enecta libidine, & quidquid ad hanc ducit: in corpora ſua ſæuierunt generoſa & ſpontanea maceratione, verberatione, tot Anachoretæ, qui *circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ. lapidati, ſecti, tentati, in occiſione mortui, verbera experti, vincula & carceres.*

Heb. 11.

Et quò mihi litteræ, & quidquid mens manuſque docta docto luſit calamo? quò tincta charta dictionis purpura? quò proſa vorſaque facundia Elegiæ flebilis, mordentis Iambi, ridentis Satyræ, modulantis Lyrici, laudantis Heroas, intonantis claſſicum, aut ludentis inter paſcua? quò facilis comœdus, quò terrens tragicus & horridum infrendens, aut cum fremitu, indignatione, lacrymis auditorem dimittens; ſi Chriſti mei ſpectem purpuram, rorantes lacrymas, conuicia & riſus, blaſphemiæ voces, ſpinas & clauos,

clauos, verbera & crucem, triſtem exitum ſole fugiente, cælo exhorrente, terra tremente? quanto meliore facundia, ſonantioribus verbis, potentiore motu, dictis fortioribus, doctioribus ſententiis, implebunt os, pectus, calamum hiantia Chriſti vulnera, & nil niſi manſuetudinem, clementiam, veniam, ac tutelarem protectionem, cæliq́ue gaudia ſpirantia; omnibus Poëtarum, Oratorumq́ue querulis aut elegantibus verbis, ſiue ad venuſtatem, ſiue ad eruditionem, ſiue ad motum delectis ac compoſitis? quanto melioribus denſioribuſq́; lacrymis fluent genæ Chriſti ſanguine madidatæ, ſudoribus maceratæ, quàm quæ aut Poëtarum lamentis, aut Oratorum perorationibus exprimuntur? quæ leges, crucis legibus in innoxio vertice pro tot noxiis gratiores? quæ Principum placita, cæleſtis Patris, in delictorum expiationem, ſanguineo decreto certiora? quis legibus pœnam debuit, & pro nocentibus innoxius ad omnem iuſtitiæ expletionem exſoluit pleniùs? quæ medica manus balneaq́ue cum hoc ſanguinum ſudorumq́ue balneo comparari poteſt? quis fons, quæve medicabilis aqua cum hoc purpureo lateris fonte, aquam ſanguinemq́ue deuomente, imbreq́ue ſalutari ſuo cælumq́ue terramq́ue perpluente? quæ herbæ, hortorumq́ue pratorum-

torumque flores, cum hoc purpureo manuum, pedum, capitis, corporiſque totius perenni flore componi poſſunt? ſemel hic ſanguis fluxit, æternùm medicus fluxit. ſemel propinatus eſt in delinquentiæ veniam, æternùm expiat. ſemel porrectus eſt in venenarij paradiſiaci delicti antidotum, ſemper profuit. Ieroſolymæ fuſus, limbum cælumque penetrauit.

Iam quæ Philoſophia, quæ Theologia cruce hac certior? tenebreſcunt omnia ingenia ad hunc Solem, noctefcit omnis eruditio ad hanc lucem cruci ſuffixam. in hac indocti ſapiunt, & ſimplici mente inhærentes vulneribus, teneroque affectu confixi clauis, ingentique fiducia pleno ſanguinem ore proluentes, plus referunt hauriuntque eruditæ mentis, quàm omnis Philoſophia aut Theologia ſpondere audeat. Docta nimiùm vulnera! erudite ô nimiùm ſanguis! omnium vbique ſcientiarum cælo terraque conceſſarum fons largiſſimus, mare magnum. cuius vna de millibus gutta cælum explet terramque, cælo terraque, & quidquid illis continetur, ſanctior, nobilior, maior. omnis cui humana eruditio comparata, fatua, delira, meraque inſcitia eſt, indigna calcari pedibus, ſubſterni verbere, indigna ſcientiæ nomine. Proficiſcere anima ad hos doctos

ſcien-

ſcientiæ fontes, ad hæc eruditionum purpurata flumina. non multis annis ſcientia hic paratur, nec magno molimine doctrina conſtat; vltro ſe hic omnis ſapientia expandit, protendit manus, laxat brachia, plenoque effundit ſinu quidquid cælo terraq; doctum. amplectere. ſtrata faciliſq; via eſt vltrò profundenti. hauri. vno audaci amoris hauſtu epotare potes quidquid cælo terraque magnum, quidquid doctum. nec certior diuiti quàm pauperi, docto quàm indocto, valido quàm debili, potenti quàm egenti, patet aditus. facilis cuique ad omnem ſcientiam ex hoc fonte via eſt. prona ex hoc flumine potatio eſt, larga diueſque ex hoc Oceano ſalutarium vndarum copia eſt.

Extingue ſitim quiſquis es. oblectationes animorum quæris? maria hic ſunt. ne exhorreſce hoc profundum. licet mergeris, beatus. & ſanè felicia in inenatabili hoc profundo naufragia ſunt. quid hæres? beatus ille qui ad amoris hoſce ſcopulos impingit nauem: quem abſorbent fluctus, effocant vndæ. ne verere. quin & totis faucibus elementum hauri. permiſtus amor fluctibus eſt, innexa his vndis ſcientia eſt, omniſque eruditio perennatura. quam nulla temporis longinquitas, nullæ inualetudines frangent minuéntve. quòd ſi pergis hic etiam ſitire,

 ſi igno-

ſi ignorantiis integi, ignauiæ tuæ tribue: nam ſi vel ora referas, influent totis oſtiis oblectationum flumina. ſin deliciarum venaris rorem? fontes reperies perennes, nulloque ſitibundum anhelumque venatorem ſuum die deſtituentes. Amorum perſcrutaris torrentes? flumina hic habes in quibus natet hæc amans anima, paradiſiacis meliora, certiora. Vina te delectant? ingredere cellas has promas. quid metuis ſanguinem? vina fundunt nullis componenda. hinc fortunata illa pocula amoris miſta manibus, quibus nobili celeuſmate præit pocillator noſter, *Bibite & inebriamini amici mei*, ebrietas hæc Virgines, Martyres, Doctores generat. erant hac perfuſi Apoſtoli, cùm momento citiùs piſcatores facti ſunt orbis Doctores, à plebeio ſago & pectore nati momento ſæculorum magiſtri. nuſquam hic ſcholæ, nuſquam magiſtri, nuſquam libri, nuſquam roſtra & æmulæ exercitationes. vno cæleſti ſpiramine, à ruſtica ſcapha, ab agreſtibus retibus, à pertenui piſcatione prodeūt omni facundia, Philoſophia, Theologia inſtructiſſimi. intuere altitudinem Paulli, maieſtatem Petri, grauitatem Iacobi, robur Thadæi, acumen & delicias Ioannis. & vide an vlla ſæcula à quacunque eruditione paratiores tulerint. intuere omnium vbique gen-

gentium vernaculos ſcriptores, & vide, num quis Paullo rimetur profundiùs, Petro doceat auguſtiùs, Iacobo exſurgat grauiùs, intonet Thadæo validiùs, fluat Ioanne in epiſtolis ſuauiùs, aut anteprouida futurorum cognitione in Apocalypſi extollatur ſublimiùs? atque hæc vno ſuperno afflatu Chriſti cruce & ſanguine tanquam anteambulo ac prænumerario didactro inſtitutionis non multò pòſt ſequuturæ, dum vnus Spiritus & validos amoris ventos & doctas iaculatur linguas, omnium ætatum ſcientiarumque omnium eruditrices.

Quòd ſi ſapientiæ reliquarumque te virtutum pulcritudo capit; plena hic nemora ſunt. & quæ fœcundior hac arbore ſilua, è qua poma carpas primordialis delicti & doloſi pomi ementitæ ſponſionis depulſoria? excute ramos, qua cælum ſe terraque porrigit patulos. quos flores fructuſque deſiderabis, ſiue ad delectationem varios, ſiue ad neceſſitatem certos, ſiue ad mala pellenda medicos? Odoribus delectaris? fluit hæc arbor odoratioribus lacrymis, quàm quæ terrarum vltima odorumque diuites Arabes odorato diffundunt imbre. Peccata te terrent? immergere his lacrymarum, & ſanguinum balneis, perlauaberis. Macte animis. & rape has occaſiones certi nitoris, felicitatis certæ,

vt ille tu nihil penes Deum niſi nauſeantis ſtomachi faſtidium, arbor fias qualis penes aquas ſeritur & in fructibus perennat. ne dubita immergi his balneis, mundaberis, abſtergeturque quidquid aut vetus error inquinauit aut ignorantia contaminauit, aut defœdauit improbitas; mundamque pectoris tui domum Spiritui ſancto ſuperuenturo parabit, quò ſe ille cum cæleſtibus donis lubens volenſque inſeret.

Neque tu hic mihi ingenij tenuitatem, aut languentis memoriæ fluxam labilitatem adfer. nihil enim altitudo aut hebetudo mentis ad cæleſtem hanc inſtitutionem, virtutum inſationem, ſcientiarum largitionem afferunt adimuntque. omnis mens bona omnium hic capax eſt, pectus omne docile eſt, ingenium omne idoneum eſt. tantùm aude & perſta. quo maior fiducia, plus referes. quo ardentior amor, hoc munificentior dextera, & eruditior ſcaturigo eſt. aude. quid repulſam vereris? etiam poſt illam patet via. bibe. quid ebrietatem pertimeſcis? etiam ebrietas hic laudata. amplectere. quid virginem tuam circumſpicis? omnis hinc exulat non caſtus pudor. oſcula infige. quid oris verecundiam pudicamque frontem cogitas? nihil his baſiis cælum terraque tulit caſtius. quid ætatem adfers, aut congenitam inge-

ingenij tarditatem recenſes? tenellæ hic virgines vincunt viros, pueri Philoſophos rident, & indocta plebecula primos Theologos poſt ſe relinquit. docent Cæcilia, Catharina, Agnes, Agatha, Lucia, Chriſtina, Suſanna, Domitilla, Priſca, Emerentiana, Barbara, nec vlla eruditior ſcientia eſt indocta hac inſcitia, quæ extra Chriſtum ſuum, illumque cruci ſuffixum nihil nouit. felix ignorantia, dilecta Deo, æternitatis ſocia. ſola prudens, ſola docta, ſola ſecura ſui, ſola æternùm beata, victura æternùm.

Erigere anima. viue hac cælo ſapiens, fatua terris. viue cælo cognita, ignorata terris; cælo docta, indocta terris; cælorumque eloquentia, Philoſophia, Theologia inſtructa, infans & neglecta terris. felix infantia, ineruditio felix, quæ te doctam ſtatuit Deo, & illi ſoli, æternùm illi. felix quæ extra hunc vnum nihil audit, videt, loquitur. extra crucifixum ſuum nihil intelligit, meminit, ſapit: extra hæc vulnera nihil ambit, amat, ſequitur. cuiuſque litteræ omnes, Philoſophia ac Theologia omnis, ars, ſcientia, votaque omnia & calentia de penetrali pectoris ſuſpiria eunt in vnam crucem.

Hoc demum viuere, hoc ſcire, hoc ſapere eſt, intra hæc vulnera viuere, morienti commori, patienti conſociari, ſuffixo affigi, totumque

tumque in cruce hac amoris nidum figere. nec aliud præter hunc flagris conciſum, pugnis contuſum, ſputis turpatum, vinculis arctatum, ſpinis coronatum, clauis confixum, lancea perfoſſum noſſe & ſapere. Hic enim omnium ſcientiarum finis & terminus, hic ſpei & fiduciæ noſtræ, hic fidei & amoris, hic coronæ & gloriæ, hic triumphi & beatæ æternitatis ſemita & meta eſt. fruere anima mea & paſcere, teque ipſam exple hac ſcientia, quæ ſola verè doctum, ſola ſapientem ſtatuit, & extra quam omnis humana eruditio, eloquentia, Legum peritia, Medicina, Philoſophia, Theologia infantia, mera fatuitas, & extremi delirij vltimæque inſcitiæ certiſſima conſignatio eſt.

CAPVT

CAPVT VIII.

BELLA. *Quorum leues plurimùm cauſſas, & ab inopia, improbitate, faſtuque natas, feroces ductus, infauſtos exitus, immanitatemq; ferociamque ſupra belluas hic videbis. Neque enim iam vnius vteri tantùm, ſed & vnius patris ſoboles, vnius ſpiritus aura, vnius argillæ portio, vnius propaginis ſurculi, vnius ſeminis frutices, vnius cæli hæredes, vnius ſanguinis pretium, in mutuum armati iugulum ſtamus, tanquam ab hauriendo, & non à prodigè, Chriſti exemplo, ſanguine dando, gloria naſcatur. Hanc qui quærit, cælo quærat: cui ſoli illam repoſuit Deus fœneraria largitione remetiendam.*

HACTENVS homines. nunc etiam immaniores feris. quarum ferociſſimæ quæque intactum hominem tranſeunt, miteſcunt blanditiis. ita delphinis, quibus velocius nihil habent maria, ita vt etiam ſalientes nauium tranſuolent vela, cùm prouocati inſigni aliqua contumelia, iráque ſubiacet, inhorreſcunt dorſuales ſpinæ, & ſtatim minæ & bella. admoue muſicam, conquieſcunt animi, & vbicunque ſymphonia eſt, gregibus adnatant. admoue humanam vocem

vocem mulcentem, blandientem, recondunt iras tanquam in vaginam, vt captos arbitrere humana voce tanquam modulis & tibiæ cantu. quid quòd familiaritate ſemel imbibita mœror exſurgat, ſi qua mors occupauerit amatum, etiam vſque ad vltroneam mortem, vt nihil in his requiras præter ferrum & manus quibus teſtentur amorem. narrant veteres cùm à Baiano littore inequitantem puerum delphinus Puteolos deueheret, emortuo equite ſuo, ſub oculis publici deſiderij mœrore vectorem interiiſſe. eadem habes in Herma puero, quem cùm inſidentem vndoſior necaſſet fluctus, ad terram cadauer vbi reuexiſſet, confeſſum reatum ſuum delphinum pœnitentiam morte mulctaſſe, cùm profunda tanquam inhoſpitæ crudelitatis inimicum elementum deteſtaretur.

Quanto homines, ſi oculis orbem qua patet inambulemus, immaniſſimis belluis crudeliores ſunt? rapiuntur non vno loco in quemcunque ſanguinem. non & conſanguineum, adeoque eiuſdem vteri? inuenias qui mutuo ſe victimas habent, & oſſibus adolent ignes focorum; hinc ſi quem hoſtem nacti,

Illum in plurima ſectum
Fruſta ac particulas, vt multis mortuus vnus
Sufficiat, totum corroſis oſſibus edit.

Victrix

Victrix turba. nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus (longum vſque adeo tardumq́; putauit,
Exſpectare focos) contenta cadauere crudo.
ſunt qui de hoſtium cutibus & ſe & equos integant crudeli prouocamento. ſunt quibus cibi ſunt humana viſcera, & qui hoſtilem cruorem è vulneribus ebibunt belluino ſuctu. creſcitque apud hos gloria ab epoto ſanguine, vt inter opprobria vel maxima ſit hunc ignoraſſe, caſtaſque retuliſſe fauces. quin & fœdera inter hos cruenta ſunt, mutuoq; miſtum ſanguinem alacres hauriunt. hinc decantatum illud,

Solitosq́; cruentum
Lac potare Getas, & pocula tingere venis.

nec honos alius maior quàm plurimum hauſiſſe ab aduerſarij iugulo, dum adhuc calet anima & ſpirant minæ, & feruent odia, quaſi abeuntem inimicam animam in viſcera ſua tanquam in hoſtili monumento reconditurі, quo æternùm ſæuiant. reperies, ne quid immanitati deſit, quibus decus ſummum in parentum cadauera ſæuire dentibus, & pecudum miſtas carnibus menſas inſtruere, capitumque oſſa auro inorata in poculorum circumferre miniſterium, quo purior ſacratiorque ex his bibat quicunque ſanguine propior eſt, vt mitia iam cenſeas

Diomedæa præſepia in quibus in hominem non ſæuiunt humani dentes.

Mites Buſiridis aras,
Antiphatæ menſas, & Taurica regna Thoantis.

Non belluas vincimus? omnium ferociſſimam Baſiliſcum tradunt. herbas necat & arbores, corrumpit aërem vt nulla propè auium impunè tranſuolet, adeo peſtilenti ſpiritu in vicina quæque graſſatur; horrentque etiam ſerpentum reliqui, ſi quando vel eminus venientis ſibilum exceperint, proniq́ue fugam meditantur. homines non vicina tantùm, ſed terrarum vltima ferro & igne depopulantur, vt cùm in propinquo deſit, quærant per tot ſpatia crudelitati ſuæ ſegetem. & Baſiliſcus reliquæq́ue feræ raro ad ſanguinem propter ipſum veniunt, famè ſtimulante rapiuntur ad hæc ſæua, quæ vbi reſederit, plurimùm & ira & crudelitas: nec reſumunt hanc niſi aut proritatæ, aut fame victæ. homines quantis de cauſſis ad ſanguinem decurrunt? quantis in innoxio ſæuiunt iugulo? quoties effera rabie viſcera ſcrutantur nihil nocitura? quoties tanquam per iocum & luſum aut aleæ iactum voluuntur in ſanguine? & belluis ſatis eſt occidiſſe; homines etiam tormenta in morte quærunt, indignabundi ſi in vno ſimpliciq́ue mortis genere hoſtis cadat, cogitantq́ue ſæuitiæ ſuæ pabu-

pabula, vt toties pereat quoties per nouos cruciatus pellitur anima.

Nec hic ſtare conſueuit crudelitas, lentas perquirunt mortes, vt per ſingulos cruciatus ferocia probetur. vellent nimirum æternum inimicum mori in æterno cruciatu, nouiſque auctibus per momenta pœnas creſceſe, odio creſcente: ita dum æterna fouent aluntque odia, æternos vouent cruciatus. neque ſatis ſæuiſſe in viros, itur ad mulieres imbellem ſexum, in quarum etiam vteros ſæuire placet. mitior Herodes qui in natos ſæuiit, nec paſſus eſt militem ſæuire in abdita naturæ, quæ voluit crudelitati ſuæ intacta. At inter arma non pauci, vbi claſſicum inſonuerit, niſi effodiantur vteri, & vix ingreſſæ animæ violenta raptentur manu, nimis ſibi clementes videntur. dura obſtetricatio quæ ferro viam parat in interitum. ita plerumque gratuitò malos & crudeles audimus. adeoque, ne per otium ſemel tympanis excitæ torpeſcant manus, ſontibus exhauſtis, itur in inſontes. vt iam iuxtà bonos ac malos trucidare glorioſum, virgines rapere pulcrum, pueroſque à parentum complexu, à ſinu & vbere matrum, matreſque familias in alienam poteſtatem redigere, cadaueribus denique, cruore, ſcelere promiſcuè omnia complere.

Sed neque hic furori finis, itur in lapides, arbores, herbas, pomœria, in piſcinas, fontes, flumina. vt ad ferociam ſatis ſit adnumeratum aliquando fuiſſe inimici poſſeſſionibus. ita

Nulla manus requies, denſisq; inſibilat aër
Verberibus,

ſi ferro vulnerique materia deſit. quouſque ô furor! & ex his laudem etiam ſperant repleturi alicuius hiſtoriæ lacunas infami pagina. minùs nimirum glorioſum claſſem in hoſtili nataſſe ſanguine, cadaueribuſq; acta retro flumina: ſi non orbis ipſe ſubducatur pedibus, ſi non incendio latè populante, pecoribus arboribuſque enectis, in mutos ſæuiatur lapides, in hoſtiles ceſpites, in ligna & lateres, minùs fortes validique habeantur. Et homines hi dici volunt, & non immaniſſimæ belluæ? ſed & gloriam ſperant, tanquam à generoſa manu & pectore hæc tam barbara naſcantur. virtutiſque etiam nomen ſceleribus imponunt. hinc peſſimarum rerum audacia, fortitudo vocatur; bona aliena largiri, liberalitas; miſericordes, ærarij fures; alieni innoxij ſanguinis prodigi largitores, iuſtitiæ adminiſtri. qui cùm bonos omnes perditum eant, improbos quoſque foueant, Reipublicæ conſuluiſſe videri volunt: cumque paſſim oppida, municipia, colonias

lonias ſpoliauerint, euerterint, ſtupris omnia polluerint, non ſacro non profano abſtinentes, continentes audire volunt. imò, quo quiſque in libidinem ac ſæuitiam corruptior, hoc moderatior haberi deſiderat. & commune iam vitiis virtutis nomine inſigniri velle, tegiturq́ue pulcro veſtibulo infamis domus.

Pudor impudentem celat, audacem quies,
Pietas nefandum, vera fallaces probant,
Simulantq́ue molles dura.

At intuere tacitus mecum in alta Rempublicam pace, videbis exulare hæc crudelia & barbara feritate hominem infra belluas ponentia. ex illa enim lenitas & manſuetudo, & mutuæ dexteræ, & ſine cuſtode & armis vita ſecura ſui. ſepone arma, ignorabis crudelitatem; pone ferrum, & damnata feritas eſt; tubæ ſileant tympanaq́ue, & exurget probitas pietaſq́ue; inſonet claſſicum bellaq́ue matribus inuiſa, quæ quemque dignitas, virtus, ætaſq́ue proteget, quo minùs ſtupra cædibus miſceantur? hic grandæuos ſenes, & exacta ætate fœminas viles ad prædam, in ludibrium trahi videbis, ibi adulta virgo, aut quicunque forma conſpicuus tot raptatur manibus, vt ipſos non raro raptores in mutuam perniciem ardor agat. alibi templorum calcantur dona; & quæ ſacrata

Deo, proſtibula exornant. at vbi obuia quæque direpta, abdita per verbera & tormenta ſcrutari lubet, fiuntque dominorum proditores ſerui, liberi parentum, & adultæ virginis mater. faces dehinc in manibus, quas vbi præda omnis excuſſa, in vacuas domos, & inania per ludibrium & laſciuiam iaculentur templa, vt vel ignibus ſitim expleant quam non ſanguine, non libidine, non præda valuerunt. hinc deformis & miſera paſſim facies, vulnera ſimul & ſcorta, cruor & adulteria, ignis & præda, lacrymæ & riſus, ac inter arma plus quàm in luxurioſo otio libidinum, prorſus vt eoſdem furere credas & laſciuire. inde tanquam per luſum frigido etiam tunc ferro & mente ſæuire placet; vt arbitreris in varia cæde, oculorum pabula quæri. quòd ſi quibus relicta in pœnam anima, tenebris clauſi, ſæuoque arctati ferro, cum mœrore & luctu, inter repetita verbera, nouoſque cruciatus, morte grauiorem vitam exigunt. iam quoties in ſtratos per cubilia, propterque menſas, nullo hoſtili metu, non timore, ac ne belli quidem fama, flamma ferroque graſſatur miles, nulla aut ſexus aut ætatis commiſeratione, nullo ſacro prophanoque delectu? nec aduerſis tantùm caſtris, ſed ex iiſdem cubilibus, quos ſimul veſcentes dies, ſimul quietos nox habuerat,

buerat, ex iiſdemque contuberniis diſceditur in partes, ingeruntur tela, clamores, vulnera. & dubia ſæpè cauſſa, ſuorumque iuxtà ac hoſtium ignoratio. ita cæci in mutuum ruunt ſanguinem, non humani, non diuini iuris memores,non ſociæ menſæ,non coniugalis thori. ferox nimirum animus praua ſemel via ingreſſus,vbi conſueta non ſuppetunt, fertur accenſus in ſocios, in ciues, in conſanguineum ſanguinem. mouet compoſita, res nouas veteribus componit.& ſi negatum alibi, ſæuit in domeſticos,in filios, adeoque in thori ſociam.

A fratre frater,dextera nati parens
Cecidit, maritus coniugis ferro iacet,
Perimuntque fœtus impiæ matres ſuos.

tantum ad improbitatem valet inchoata per claſſicum feritas. non ſiſtit illa, nec antè modum ponit quàm domeſtico ſatietur ſanguine, cædemque cæde, ſanguinemque ſuorum ſanguine expiauerit. cumque per vndantem vndique ſanguinem veſtigia traxerint,perque ſocia corpora viam ſæuitiæ ſtrauerint,carnificumque manu theatra maduerint, ciuiumque cruore tota natauerint oppida, inſepultuſque opulentiſſimarum ciuitatum ruderibus populus iacuerit, cineribuſque cineres permiſti nullo lignorum cadauerumque diſcrimine; cùm quæ ſæculis

creuere vna rapuerit hora, & ad humilem arenam vagumque puluerem deduxerit inimicus ignis, mutuæ eunt gratulationes, onerantur barbaris narrationibus menſæ; & ſicca pocula ſint, niſi narrato natent ſanguine; languida fercula, & nauſeam hoſpiti ſuo factura, niſi his famem prouocantibus condiantur. ille maximus qui ferociſſimus, quique plura crudelitatis exempla per cachinnum & iocum miſcuit, bis crudelis, facto & narratione, fors etiam narratione crudelior: facta comitantur ira, indignatio, & recentia odia, ac tanquam fornace ſua calentia. at vbi illa reſederint, & vindictæ iam litatum eſt, quæ rabies poſito ferro, inter amica pocula, conuiuales menſas, eadem cogit tanquam nouum ferculum nouæ feritati ſaturandæ repetere? & quorum memoria ruborem meritò cuicunque etiam duriſſimæ fronti excutiat, iucunda commemoratione recenſere? vt non iam ſubitæ indignationi & in furore ſuo ebriæ, ſed improbitati diu antè conceptæ, diu animo fotæ, ſcelera tribuas. quod niſi foret, pulſa ſemel ira, antè pœnitentia quàm oblectatio naſceretur. nunc cùm frigidis iam præcordiis cum voluptate narrantur, à quo alio quàm ab indurata calloſaque iam feritate profecta iudicabimus? factis qui gloriatur, nollet non

non facta, paria aggreſſurus, non modò incalente ſanguine, ſed quo narrata ſunt tepente & frigido. Et ego hos credam homines, ac non omnibus quæ vnquam quæ vſquam fuerunt monſtris efferatiores?

Atqui hi bellorum ſunt tanquam ſeminum fructus, tanquam arboris ſuæ poma, culmi ſui granum, palmitis ſui botrus. auerte qui potes Deus à Chriſtiano pectore tam barbara. non redolent hæc columbam ſuam, non ouem; non Chriſtum vinculis arctatum, flagris conciſum, vnoque toto corpore vulnere hiantem; non clauos, crucem, lanceam. alia hic ſanguis documenta ſpirat, alia hæc vulnera monita. *Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.* Nos quid agimus? imò quid ſperamus tam barbara via aliorſum properantes? quid niſi Iudææ præmia, qui imitamur, ſi non vincimus feritatem? Chriſte! quàm non ſunt hæc exempli tui? quàm ſunt Iudaicæ crudelitatis? & Chriſtiani dici & haberi volumus tam longè ab illius factis dictiſque poſiti, tam remoti à columbina ſimplicitate, ab ouili manſuetudine, à Chriſti mititate, ad quæ nos ipſe verbis factiſque prouocat. *Ego mitto vos ſicut oues inter lupos. Eſtote ſimplices ſicut columbæ. Diſcite à me, quia mitis ſum*
Act.8. *Matt.10.* *Matt.11.*

& humilis corde. alia hæc ſemita, diuerſa à militari, diuerſa à noſtra. quàm vereor ne alio claudatur cælo, alio præmietur exitu, alia donetur æternitate: monemur enim non in vanum. *Qui dicit ſe in ipſo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare*. cùm omnis Chriſti actio noſtra fuerit inſtitutio, à qua qui aberrauit, toto aberrauit cælo, æternitate tota. infelix error qui reuocari, qui emendari, qui corrigi non poteſt, ſed cum æternitate finitur.

Ioan. 3.

Venio ad bellorum cauſſas, rem arduam. neque enim gratuitò quiſquam bella & ferrum cogitat.

Quis enim furor hoſticus vlla
Vellet prior arma mouere,
Cùm vulnera ſæua videret,
Nec præmia ſanguinis vlla?

Hunc metus & conſcius ſcelerum animus, adeſa patrimonia, & nomen à proauis magnum, maliq́ue exſtimulant mores. & ſanè magnum incitamentum cùm vetus nobilitas per libidinem, pocula, luſum prodigaſq́ue manus ſine gratia & auctoritate eſſe cœperit: iiſq́ue obnoxia eſſe, quibus, ſi patrimonia conſiſterent, formidini eſſent. atq; hinc iam illæ voces mutuo ſe inhortantes, Emori præſtat quàm miſeram vitam trahere, aut per dedecus amittere, & alienæ ſuperbiæ ludibrium

dibrium fieri. nam quis ferat, cui maiores ſummo natant pectore, vulgus diuitiis ſuperare, & habere etiam quæ profundant, nobis rem familiarem etiam ad neceſſaria deeſſe? nec magni moliminis res eſt. audacia pro armis erit. Et verò in vacuam Rempublicam impetum facere nihil magnum. vacua autem eſt, in qua publicè egeſtas, priuatim maximeque in plebe opulentia eſt. in qua ſeparatim quiſque conſilium capit, nec alteri quàm augendæ rei ſuæ inuigilat pecuniæ ſeruus. alia conditio maiorum ætate fuit, neque tam prona ad hæc magna via, cùm animos ad publicè conſulendum promptos, non libidini, non ambitioni, non auaritiæ obnoxios adferrent, publicaque domeſticis potiora haberent, publicum ærarium priuato præponerent, eaſque veras opes æſtimarent quas publicè in opulenta Republica quiſque poſſideret, priuatim verò nihil extra virtutem haberent, quam quiſque pro theſauro & ingentibus gazis poſſideret. at nunc in tanta morum corruptela facilis ad imperia via eſt. tantum incœpto opus erit, ſuccedent reliqua.

Ab his initiis expeditum ad bella iter eſt, neque deeſſe quidquam poteſt animo cum primis excelſo & ad audẽdum parato, quem hinc paupertas, inde diuitiarum ſtimulat

ſitis,

ſitis, magna audaciæ incitamēta. Iam exhauſtæ opes, turpis mendicatio, fœda dignitatis accíſio, domeſtica in vniuerſum conuiuia exulare iuſſa, alienæ menſæ aucupatio, ſeruitia abacta, vxor inornata, neglecti filij, ipſe inglorius, non ingens calcar ſunt ad ferocem animum per tribulos & auia, per ſaxa & rupes, per dumeta & incalcata nemora concitandū? non validus ignis ad ſæua incendia excitanda; maximè cùm ad extremam domeſticarum rerum quaſi deſperationem ventū eſt? grande malum potenſq; ſi quod aliud, ad immaniſſima quæq; audenda. Nam cùm eò res redactæ ſunt, vt aut miſerè vita trahenda ſit, & cum perpetua paupertate luctādum vulgi fabulā; aut non niſi audaci facto opes parandæ, quibus dignitatem nomenq; tueatur; ſi in excelſas neceſſitas hæc mētes impegerit, nihil familiarius eſt quàm noua moliri, & audere quæ moderatus exhorreat animus. Nam cùm mortem egeſtati præponant, hanc verò non niſi audaci facto ſciāt ſe poſſe effugere, quamcunque rem illi pellendæ idoneam audēt. nec quidquam tam immane barbarumq; eſt ad quod expalleſcant aut trepident. quod ſi conſequuti fuerint, tum demum beatos ſe arbitrantur; ſin minùs, vna morte finem ſtatuent, quam omni egeſtate potiorem ducūt. Sed neq; talibus ſocij deeſſe poſſunt, nec audentiæ

dentiæ illorum ſcintillæ, non incendio faces. Magnus enim in quacunq; Republica egentium numerus, qui poſtquam per luxum ſua profuderunt; fidem, probitatem, modeſtiam, animamq; ipſam vilia habere didicerũt, omniaq; ſemper quàm decus veramq; è virtute gloriam cariora. inde linguæ periuria, teſtimonia venalia, ſignatores falſi, ſcriptores mendaces, probitatis oſores, modeſtiæ hoſtes. quibus cùm libido luxuriaque nihil reliqui fecerit, quærenda noua luxui materia. quam cùm in alta pace non reperiant, commouenda pacata ſunt. felicior nimirum in turbido piſcatio eſt. Ab his quid ſperes? nam cùm prodiga eos mens comitetur, adeoq; & creſcat, dum quæ perfacili perfidia parta, pari largitione profunduntur, in æterna egeſtate ſunt; quare & in æterno bello neceſſum eſſe. hæc enim vna reliqua illis ratio eſt, qua quæ prodigè diffundant facili via conſequantur. mors proinde ſola malo huic remedium eſt, quæ ſola profuſioni, egeſtati, & rapinæ finē ſtatuit. Tolle has è Republica Deus peſtes, has mali ſeminis noxias herbas, hæc tritico tuo interſparſa zizania ignibus deputata, hos maligni fruticis & cauli venenarios flores, hæc impiæ radicis barbara germina, hos nouercalis vineæ labruſcatos palmites, hæc ſpuria vitulamina nimis

altis

altis fœcunda radicibus, hæc denique omnis pietatis, probitatis, caſtimoniæ toxica. Neque enim hæc alia manu cadere, alia eradicari, quàm tua Chriſte poſſunt.

Alium dominandi libido, & immodicæ gloriæ ſitis, cùm maximam laudem in maximo imperio poneret, ad arma ferrumq́; protruſit. nam quid aliud agebat Alexandrum & ad ignota mittebat, cùm orbe toto circumferret arma, nec pateretur ſub vno ſole ſubſiſtere nullo laſſandam ſanguine immaniſſimi pectoris ſui rabiem; crudelium ferarum more, quæ plus quàm exigit fames, mordent: cùm vltra Oceanum mundiq́; clauſtra properaret, indignabundus ad anguſta Herculis Liberique veſtigia? non immenſa creſcendi cupiditas? neque ille tum ibat, aut humano more properabat, ſed rapiebatur ponderum more in præceps actorum, quibus voluendi finis eſt iacuiſſe. ita quod naturæ ſatis eſt, homini non eſt, cùm iuuentus fuerit qui concupiſceret aliquid poſt omnia.

Quid Cn. Pompeium externa, quid domeſtica inire bella, quid illum in Aſiam, Africam, Hiſpaniam, per nota ignotaque maria terraſque traxit? quid per tot flumina inacceſſaque propè homini nemora, arenteſque campos, & ſolo puluere ſuo macieque notos? quid per Pharſaliæ agros, cùm

aquilæ

aquilæ vtrimque acieſque ſtarent Romanæ, quæ orbi domando ſatis eſſe poterant, & ſanguis etiam olim matrimonio natus: ſi non inſanus imperandi amor, nomenque Magni?

Quid Cæſarem in ſua iuxtà ac publica immiſit fata? non ambitio & gloria? vnum ſupra ſe ferre non poterat, cùm Reſpublica duos ferret. Gallici triumphi, vix tandem Romano ſanguine parti, nimis leuia gloriæ præmia, niſi accederet Italia, & in Africanum Aſiaticumque exilium Roma mitteretur, tot locis damnata quot orbe toto imperauerat, niſi Pharſalici campi Romano natarent ſanguine, niſi Ibericus ager Romanis integeretur cadaueribus; niſi Reſpublica in Dictatore Dominum non Conſulem admitteret, expleri ambitio non poterat. quanto maiore in omnem poſteritatem pietatis gloria cum Camillo, ciuili parandum imperium ſanguine exilio poſthabuiſſet, cum eodem, laude etiam in omnem æternitatem maiore, armatus, ſi qua patriæ neceſſitas, ſi quis extraneus hoſtis poſtulaſſet, rediturus: quantoq; maiore cum Coriolano laude non matris imperio, ſed patriæ ceſſiſſet lacrymis, clarior iam à miſeratione, quàm à ciuili ſanguine? fruſtra hæc ambitioni monita. neſcit illa lacrymas ſanguine paſta, neſcit

ſcit miſereri cædibus ſaginata, ignorataque huic pietas quæ impietati litauit, & per quam viam crudelitati ſtrauit. nam ſi quæ fuit cum matrio lacte imbibita, eluit hanc ciuicus cruor, efferamque pro pietate barbariem inſeuit.

Quid Marium cùm Teutonas Cimbroſque concideret, cùm Iugurtham per exſuccida Africæ deſerta, per ardentem puluerem, per ſaxa ſole decocta, per toſtos ardoribus campos, ſiluaſq; rupibus ſuis implexas ſequeretur; cùm poſt Minturnenſium paludes, poſt ſex conſulatus raptos ciuili ſupra Numidarum & Teutonum ſanguine maderet? tot illum pericula viarumque incerta, bellorumque dubia appetiſſe credemus virtutis impulſu? Marius exercitum, Marium ambitio ducebat, & per patriæ cineres raptabat, quanto prudentiùs cum Scipione exilium, cum Catone mortem delegiſſet. ſed nimirum ambitioni patria peregrina eſt, ciues hoſtes ſunt, ſuorum ſanguis Baianæ thermæ, quibus immanis hæc bellua puluerem detergat omnis humanitatis, ſi qua fors reliqua à patrio lacte ſupererat.

Quid Sullam in ciuilia rapuit bella? quid Romam ciuium ſuorum natare ſanguine, proſcriptionibus, vinculis, exilio coëgit? ſi non æmula Marianis trophæis ambitio, effe-

raque

ráque ſanguinum ſitis? nimis mite ambitioni erat peregrino patriam madere ſanguine, nimis tritum hoſtili laſſari cadauere; niſi ciuium ſuorum fatigata cædibus infelix ingemiſceret genitrix, non ſat litatum ambitioni foret. & quis ſciret imperium Sullæ? anguſtis Italia terminis clauditur, proſcriptionibus orbis implendus erat, vt nullus iam angulus imperia ignoraret.

Atque hi omnes ſimileſque quos recenſere longum foret, cùm infeſtis omnia ſignis concuterent, cùm agerent ante ſe agmina victarum gentium, cùm regna triumphalibus plauſtris circumferrent, turbinum voluebantur more, qui ipſi ante omnia voluuntur, eoque maiore impetu, quo nullum ambitioni frenum eſt. rapitur enim ipſa prior cæco incurſu horrentium fluctuum more, qui antè colliduntur quàm collidunt, & repercuſſa, magis etiam in ſe ſæuiunt. Quanta hi intus bella fouent animo? quàm validis aguntur cogitationum exercitibus? quantò armorum fragore concutiuntur? intus ſæuiora premunt bella aſcendentium inuicem, mutuoque ſe prementium & interficientium cogitationum, curarum, anxietatum. nulla hic ac ne in alta quidem pace pax ſedet, nullus ſine ferro ſomnus, ſine tympano ac tuba nox eſt, dum alia ex aliis naſcun-

tur, nouaſque ſpei, timoris, gloriæ aut ignominiæ cauſſas ſuggerunt, fœcunda malorum matre ambitione perpetuo infelici partu ſobolеque ſuos locupletante. æternùm miſeri, quibus nulla animo quies, ſed æterna colliſio eſt, maximo perſimiles æſtui cui nulla ſtatio eſt.

Ac licet opum & gloriæ ferè cauſſa bella inter mortales ſint, plurimùm tamen his libertas prætexitur, quam nemo paullo generoſior niſi cum anima ſimul amittit. Neceſſitas etiam, fidei ac religioni tuendæ. pro qua non fortunas modò, ſed & animas ponere pulcrum; illique hæc ſanguinum & animarum libamina tanquam anathemata figere magnum. neque vlla res alia pronior ad excutienda imperia, nouanda, turbanda, quàm vbi religio prætexitur, ſanctum nomen prauæ rei. vbi pietas & Deus magna nomina præfiguntur improbæ voluntati, maximè apud plebem. vulgò enim ad hæc rapimur, & audiuiſſe ſatis eſt. quæ nominibus his obteguntur quanti norunt? quàm rari excutiunt? quàm pauci pectora recludunt labiorum horum? os ferè contuemur, & mentem verbis metimur. neque quemquam in re ſalutis mentiri velle, vbi pro anima & æternitate ſtandum, arbitramur. accedunt voces faces Reipublicæ, regnorum fulmi-

na.

na. ſibi vnumquemque ſtare & cadere. liberos nos naturam condidiſſe, mancipia nunc paucorum dominandi libidine factos, qui non corporibus modò, ſed & animabus vincula iniiciant. neque vlla re libertatem magis elucere, quàm ſi quod cuique optimum, hoc etiam ſequi liceat. hanc enim demum libertatem eſſe, amplecti quod voles: reliqua de ſeruitute, de carcere, de manicis & compede eſſe. ſpecioſa nomina. & quiſquam aliorum ſeruitutem & dominationem ſibi concupiuit, qui non eadem vocabula vſurpauit?

Verùm quis paullò oculatior non ſentiat inlatentes peſtes? tange hanc venam, & deprehendes quanta febris intus ardeat, ruinam mox datura. ſed neque genis aut fronti crede. mentiuntur: ne ludentibus oculis. intus venena latent. Nam quæ, rogo, illa Reſpublica erit, in qua voluntas cuique pro imperio eſt? imò quæ familia ſtabit in hac vaga libertate? nullum diſcrimen ſtatues inter ſeruum & dominum, filium & patrem, maritum & coniugem, inter Reipublicæ Principes & plebeiorum vltimos? aut omnes è plebe, omnes principes? aut imperia partiri placet in omnes, parentiam in nullos? nam quis obſequetur, imperantibus omnibus? Quòd ſi imperia in omni bene con-

ſtituta Republica valere debeant, & deſignandi qui imperent, & qui obſequantur, iam tollatur neceſſe libertas illa. ſequi quod volet quiſque. magis hoc etiam locum habet in fidei rebus, in quibus erraſſe, æternum eſt, in quibus etiam falli pronum eſt. imus enim plerique in religione tanquam per obſcurum noctis, maximè cùm deſtituti ſcientia, & ſæculorum cognitione. nec quidquam præcipitio libertate vicinius in tam denſa non raro caligine; vt prodigium ſit non labi, non pedem offendere in tam alta nocte. Senſerunt hoc omnium ſæculorum primi, etiam poſt ætatem totam ſtudiis extritam: quo magis quicunque ex plebe, qui à ſtudiis & omni litteratura remotiſſimi, ſæpè etiam hoſtes. ita ferè ignorata odiſſe iuuat. erit proinde effuſa hæc libertas prudenti conſilio refrenanda, ne Rempublicam ſecum trahat in perniciem, cùm nulla res euertendis regnis Religionum varietate oportunior ſit. ex hac enim ingentes animorum diſſenſiones, & præferuida partium ſtudia videbis, efferataſque in propinquo ſanguine & agro decurſiones ſanguine ſignatas. ſcelera namque ignorantur cùm religio præfigitur, nullumque iam facinus ſub illius aquilis, nec quidquam tam felleum quod non miteſcat ſub hoc fauo. latentque ſub his electibilibus con-

condimentis nominis magni peremptura venena. fuge hunc colubrum. licet torpeat; vbi incaluerit, nocitura ſparget, nec in quemquam validiùs quàm in hoſpitẽ ſuum, potentius etiam in benigniorem & blandientem. cecinit in hanc ſententiam de leonibus Boëtius,

Quamuis Pœni pulcra leones
Vincula geſtent, manibusq; datas
Captent eſcas, metuantq; trucem
Soliti verbera ferre magiſtrum.
Si cruor horrida tinxerit ora,
Reſides olim redeunt animi,
Fremituque graui meminere ſui,
Laxant nodis colla ſolutis,
Primuſq; lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.

Et quis finis erit credendi, ſi libertas cuique ſua ſtabit? quantæ religiones, quanti Dij enaſcentur? ſingulis enim pugnantibus religionibus pugnãtes neceſſariò Deos conceſſeris. neque enim ab vno pugnantia veniunt, & ſimplex veritas eſt, aduerſantia ignorat. quid reliquum, niſi vt in tanto pugnãtium Deorum numero, febri ſuum cum veteribus Deum, ſuum pallori, cloacæ & ſterquilinio ſuum, adulteriis mox & odiis, rapinis ſceleribuſque numina ſua ſtatuas? neſcio an non cum Deorum fœcundiſſimis

Graiis, grandæuos hos ſemperque canos, barbatos, imberbeſque alios, pueros, iuuenes, aligeros, atricolores, claudos, ouo genitos, alternis viuentes, ſimiliaque propudioſa prodigia, & ſomnialia deliramenta daturus ſis. quis enim vetet, quod olim vidimus, in tam prodiga libertate Deos ſibi fingere & colere? imò in tanta impunitate quiduis credendi, ſequendi, non deteriora naſci poſſunt? nam vbi neque metus vltrà neque pudor, quid non audeat ſoluta mens legibus libidinique ſuæ relicta?

Atque hæc ferè bellorum initia, quæ à minimis ac nullis propè initiis ad ferociſſimos non vna in gente exitus deuenere. & ab vno alteroque initia ſæpè ducta orbem totum in arma & ſanguinem traxerunt, dubiis etiam non rarò initiis & auctoribus, vt vna ſcintilla eaque permodica, regna non ſemel arſiſſe audiuerimus. quæ quamdiu quaſi velata cineribus ac ſopita in paucorum animis hærebat, nullo negotio reſtingui poterat, & mederi malo. at vbi erupit, & non vnam prouinciam comprehendit, fruſtra furibundam & in igne ſuo exultantem reſtinguere conamur. nam vbi pauciſſimis hiſce & in ſola audacia & deſperatione ſpem ponentibus, omnium ordinum corruptiſſimi, inopia flagrantes, ſcelerumq; conſcientia

tia exagitati, quibus quies in ſeditionibus, in pace turbæ ſunt, ſocias manus ſcelerum iam magnitudine pares coniunxerunt; ſola plurimùm aut alterius partis aut vtriuſque ruina extingui poſſunt. atque hinc ferè ciuilia bella, aut partium alterius internecione aut infami concordia ponuntur: medium in his reperire, vbi conſanguineus exarſit ſanguis, immiſtique agri miſcuerunt odia, difficile.

Inter Reges aut Principes, pauca capita, exſaturatis odiis, aut bello fatigatis facilis ad pacem via eſt. Mors hanc non rarò Principis vnius reperit; grauis etiam è vicinia hoſtis in alterum propenſior, publicique ærarij exhauſtio, & æs alienum graue, aut partium per matrimonia fœdera. Si propinqua regna? damna mutuo illata, vaſtatus ager, incendia latè vagata, direptiones, cædes, oppida caſtellaque euerſa, vnde graues ſuorum querimoniæ. ſin remota? faſtidium à longinquitate natum, metuſque in alieno aduerſarum rerum à vicini Principis potentia excitatus, ne ſi quod grauius damnum acceptum, alienæ è vicino cupiditati ſtrata ſemita ſit. nam quis oblatam vicini ſpem regni deponat? quis non in propinqua regna armis fracta, paratum ferrum habuit? nec longæ cauſſæ ſunt. nunquam defuerunt regna petenti: ipſumque nomen & adiacentes agri ſat magnam

gnam cauſſam dederunt. Si per militares duces, non per ipſos Principes bella adminiſtrata, terror in ſecundis ſucceſſibus à potentia gratiaque magnam ponendorum armorum cauſſam dederunt. neque exempla in Oriente & Occidente deſunt, emiſſos à Regibus ac Imperatoribus duces, hoſte ſuperato, Reges Imperatoreſque rediiſſe. adde vix euenire, vt vtraque pars paribus aut odiis aut cupiditatibus exardeat. & ferè quanto vna in ferrum procliuior, tanto in pacem altera. iam cùm plurimùm apud Principes vnus aut alter omnia poſſint, non magno conatu vnum hunc alterúmue pretio flexeris. quod vbi euenit, trita ad reliqua via eſt. inter Chriſtianos deniq; & quibus vna fides, Pontificia auctoritas preceſque plurimùm ſemper valuere.

At vbi domeſtica arſerunt bella, pulcrumque libertatis nomen plebeios animos exciuit, tot iam duces, tot Reges, quot capita patimur. omnium autem libidinem explere impoſſibile, à paucorum voluntate res non pendent. Quòd ſi quis inter factionum duces benignior, ſi in pacem pronior, ſociorum metu, quibus quia tumultum è tumultu, bellum ex bello ſerere vtile, etiam iucundum eſt, ſe continet. ſi quis quòd affatim biberit, tutiorque partorum, in pace quàm bello poſ-

ſeſſio

ſeſſio videatur, meliora cogitet, ſilentio cogitata premit, ne ſi quid pronioris in concordiam animi oſtenderit, ab ipſa potentia periculum adeat. ita cùm nemo tutò ſe alteri credat (ingens enim inter improbos diffidentia: neque facilè improbitas coaleſcit in bono; ad damna ſponte voluitur, vt nihil opus ſit impulſore) plebeiaque indignatio ſanguine ferè luenda terreat; ſolùm verò, tantam tot difficultatibus implexam rem aggredi, temerarium ſit, æterna bella ſunt. maximè cùm non ignoret nihil publicè promptius eſſe, quàm ſi quid beneuolentioris animi vulgauerit, proditæ libertatis nomen in caput ſuum acceſſere, nullo publico bono, maximo ſuo damno, cuius rei cùm non vnum exemplum ſit, conſilia apud ſe habet.

Reperies etiam inter hos complures qui cùm ingentium ſcelerum conſcientia oppreſſi, non audeant ſe ſuaque aduerſariis, quocunque iurato fœdere interpoſito, credere; è ſuo iudicio reliquos metientes, à deſperatione animos mutuantur, bellaque bellis innectunt. neque enim tales tantis ſceleribus odia prouocata poni poſſe arbitrantur, perpetuaque facinorum formidine concuſſi alia omnia quàm pacem meditantur.

Sunt alij qui latrociniis nobiles opes ſuas Eccleſiæ in primis opibus in immenſum auxerunt. hos malè partorum reſtitutio, veteriſque egeſtatis timor retrahit à melioribus.

Multi etiam dominandi libidine perſtant in ſententia. priuatim aliud aſſuetis viuere durum; in dignitate, poſitis ſemel armis difficile. quare bella fouent augentque, perpetuaque huic flammæ ligna ſubiiciunt, faciles ad cauſſas, nouaſque prioribus potentiores inueniendas. quid enim non adinueniat ambitio, & guſtata ſemel imperandi maieſtas, & dulcedo in animo honorum cupido, & nihil aliud quàm imperia cogitanti? non animam, non Deum, non incerta vitæ, non felicem infelicémve æternitatem. omnia enim hæc illi in honore & imperio ſunt. fratres, ſorores, parentes, liberi, coniux, diuina humanaque omnia, ſacra prophanaque venalia huic ſunt, in cuius ſemel animo gloria pro Deo inſederit. ingens ſtimulus ad omnem barbariem.

Plerique etiam ſolo propè præſentium odio, nouarumque rerum ſtudio ad arma deſcendunt, ſuis quoque periculis lætabundi. id adeo plebs ferè vbi ducem nacta, videtur facere. In omni enim Republica, quibus aut opes aut honos nullus eſt, maioribus inuident;

uident; vetera odere, cùm etiam bonarum rerum aſſiduitas faſtidium pariat. exoptant ergo noua, odioque ſuarum rerum mutari omnia, ſeditionibuſque miſceri gaudent. & eſt ea conditio illorum, vt maior ſemper illis ſpes in turbidis, quàm in alta malacia ſit. Magnum etiam ad hæc incitamentum, cùm inter conuiuales epulas grata referunt narratione, quanti ex infima olim plebe, è vili ſago, è lixarum & calonum grege Senatores Principeſque facti, quanti potentes & regio propè victu & cultu ætatem tranſigentes. ſibi quoque, ſi victoria in armis foret, talia ſperanda. ſin minùs, melius tamen eſſe vitam in hoſtili ferro ponere, quàm pecorum illam more per egeſtatem & ſeruitutem trahere. muliebris ingenij eſſe, viuere & ſeruire; virorum, imperare aut mori. mortem inter ferrum glorioſam eſſe poſſe, in pace ingloriam fore. ingentem deinde ſpem præmiaque certæ miſeriæ præponenda. an fòrs arare terram, & exſpectare annum malint? quanto generoſius vocare hoſtem, & vulnera mereri? quanto ſanguine parare, quàm inerti ſudore? cogitandum ſat amplam mercedem in victoriæ ſpe fore. quin & in morte fortiter obita quacunque demum cauſſa clarum apud poſteros nomen fore. cùm nemo paullo generoſior hoſtili licet animo, ad

magna nihil præter fortunam defuiſſe narraturus ſit, animoſque ingentes, promptamque ad aſpera iuxtà ac mollia manum. quin & optimus quiſque & tenaciſſimus æqui boniqúe pro Republica ſimiles animos optabit. vt ſi damnent cauſſam, probent mentem, & vel exitum defuiſſe tantæ audentiæ, aut prudentiam in delectu, aut non dignam tantis animis materiam repertam. hinc admirationes & pro virtute ac Republica vota, metus & trepidatio, & totis non raró regnis conſternationes, lacrymæ & preces, & non vltimorum ſuſpiria terroribus permiſta. Et quanto generoſius audiſſe fortem etiam in mala cauſſa, quàm ignauum in bona; & hiſtoriæ non vnam impleſſe paginam, quàm per ignotum pulverem æternùm rapi? tantùm audendum; ferociſſimis quibuſque conatibus plurimùm euentus reſpondere. neque quidquam magnum à pacata ſemper mente. à turbida inter temerantes auſus magna ſolere naſci. bene illum ſenſiſſe qui non niſi à mota mente magna ſperanda monuit. humilia ingenia ferè repũt, & in ignaua modeſtia ſua ſeneſcũt. illa magna ſunt, non vno philoſopho teſte, quæ dementiæ atque adeo furoris aliquid habent. hæc enim audẽdo ad ſumma non ſemel deuenerunt, reliquis inter viles humileſq; myricas conſiſtentibus.

Atque

Atque hæc ſimiliaque nouandis conuenientiſſima rebus non vacuis animis accepta. nec ſegniores ore manus, cùm fortibus plerumque verbis facinora innaſcantur fortia. inde iam animus bellorum & ſanguinum ſpirans, flectiq́ue ac parcere neſcius, non incendiis, rapinis, cædibus expleri, nulloq́ue ſatiandus ſanguine, non ſi totis Oceanus oſtiis ſanguinem vomat. mitia hæc ſunt, ſi cum illa prouocata per hæc verba rabie componantur. efferam enim mentem, vbi ſemel ferociam totis imbibit faucibus, nulla proluent maria, ludet in domeſtico iuxtà ac peregrino cruore, haurietq́ue illum vt auida aridaq́ue tellus multorumq́ue menſium æſtu exſuccida torridaque fœcundum imbrem, vt emarcidæ plantæ irriguum rorem. adeoq́ue quamdiu imperia, & vicinus ſperatus ager, tamdiu ſanguis. ſi vnum illi orbem ſubieceris, alterum quæret, & iam

Nequidquam Deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras.

anguſtior enim hæc ambitioni eſt. maria tentare ſuaſit, criſpiſq́ue in primis illius toroſiſq́ue erroribus, caniſq́ue ſpumoſiſq́ue fluctibus delectata, cùm alluderent terræ relabentes fluctus, mutuoq́ue ſe reſorbentes: exinde ſi quid fors vltra Oceanum nouarum terra-

terrarum tegeretur, temerario auſu tentare elementum placuit.

Inde furor ventis, indignatæque procellæ,
Et cæli fremitus, & fulmina plura Tonanti.
Ante rates, pigro torpebant æquora ſomno,
Nec ſpumare Thetis, nec ſpargere nubila fluctus
Audebant. viſis tumuerunt puppibus vndæ.

neq; tot exinde acies toto conſepultæ æquore, tot auri gemmarumque deſoſſi theſauri ab incœpto terrent; quin mage cum periculis toties deluſa cupiditas & audacia creuit, quaſi non placeant opes quæ ſanguinem neſciunt, gratiuſque multorum mortibus veniat aurum. Inclama quantum voles, & ambitioni è portu decantatum illud denuntia, Quò properas periture? quò

Non tangenda rates tranſiliunt vada?
.... Nónne vides, vt
Nudum remigio latus,
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæque gemant, ac ſine funibus
Vix durare carinæ
Poßint imperioſius
Æquor?

quid è tanta periculorum vicinitate aurum & mox perituram venaris gloriam, dolato

Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor?

quid

quid tam dubio exitu ad tam vana & fallaci plurimùm ſpe ludentia, decurris ad regnorum incerta, ad alio calentes Sole terras? quid ad

Gemmas & lapides, aurum & inutile
Summi materiam mali?

rident etiam hæc monita tanquam pauidi & fœminei pectoris documenta. pulcrum nimirum ſiccis oculis præcipitem Africum decertantem vidiſſe Aquilonibus, & triſtes Hyades & rabiem Noti. tam altè enim eos prolatandorum finium aut opum libido harpagatos tenet, vt nulla pericula, nulla ſæuientium ventorum terreat rabies, non ſi à ſedibus imis

Vnà Euruſque Notuſque ruant, creberque procellis
Africus, & vaſtos voluant ad littora fluctus.
Præſentemque viris intentent omnia mortem.

Non cum è ſociorum numero

Hi ſummo fluctu pendent: his vnda dehiſcens
Terram inter fluctus aperit,
Illiditque vadis, atque aggere cingit arenæ.

aut denique

Laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimiſque fatiſcunt,

Inuol-

Inuoluuntque diem nimbi, & nox humida cælum

ſolemque eripit, cæciſque quotquot nauigant inerrant vndis, mutuoque miſerando errore voluuntur rates, fluctus, vectores. leuia enim hæc ambitioni, & tanquam in datario pilæ iactu infantiæ luſus. mirum ſi non cælum ipſum petimus ſtultitia, manibuſque magnum reſcindere Solem aggrediamur, donec cum Titania pube

Fulmine deiecti fundo voluamur in imo.

ita nullus locus ambitioni clauſus, nulla terrarum ſpatia, nullæ Syrtes aut voragines, ſcopuli, Charybdes nullæ, breuia ſaxaq; nulla. præmia propoſita ſunt? imus audentes nequidquam infrendente Oceano. natant elemento toto naufragæ opes, validarumque claſſium tabulæ promontoriis inſuliſq; omnibus fluitant? per medias ludibundi nauigamus tabulas. rubent maria ſanguine, lentataque cadaueribus malaciam mentiuntur. glorioſius per hanc Oceani dorſum radere, iratoſque illius fluctus minaſque ſcindere. idque lintre ſæpiùs quàm rate, vt non immeritò cecinerit vates,

Audax nimiùm qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit,
Terraſque ſuas poſt terga videns
Animam leuibus credidit auris:

Du-

Dubioque ſecans æquora curſu
Potuit tenui fidere ligno,
Inter vitæ mortiſque vias
Nimiùm gracili limite ductò.

optanda hæc pericula & vltrò amplexanda ambitio & cupiditas fecere. Hinc æſtu & frigoribus peruſta ſoliſque ſideribus, ſæuùm vrentibus Aquilonibus, immaniſſimiſque nota feris enauigamus maria: hilareſq; non iam roſtris iratos proſcindimus fluctus, ſed ſecuribus per gelidata æquora, ratibus viam ſternimus, niuibus, glacie, feris quaqua ſepti, præmio lucro, gloria, ambitione. Mirum non noua quapiam Dædalæa manu fabricari naues, quæ per glacie conſtrata maria ingenioſo auſu chalybeis decurrant rotis, vento adminiſtro, aut illo poſito, contis remorum vice protrudentibus: vt non Oceanus tantùm natiuo fluore ſuo, ſed frigore denſatus calcanda terga præbeat cupiditati famulabundus.

Nam quid iam erit inauſum ambitioni? tot non naues, ſed terræ naufragium paſſæ; & vbi altiſſimi quondam montes nunc maria ſunt. Hierapolim, Delon, Rhodon & Coon inſulas multis cum hominum millibus peſſum abiiſſe legimus: memorat Plato maiorem Aſiæ & Africæ partem Atlantico mari ereptam: & vis vndarum Lucaniam

Italiæ abſciſſam in Siciliæ nomen relegauit. quot vrbes, regna populique in Oceano quæruntur? & natant continenti ſuo auulſa nemora; ingluuiemque voraginemque ſæuiſſimi elementi nulla non imperia ſenſerunt. & nos leui tabula prouocamus indignantes ſecari fluctus, arrogantia clauum tenente, cupiditate remige. Et tibi minora Babylonio conatu tentare videmur, cùm arrogantiam cælo minitantem diſpertiuit in linguas Deus? & minorem dexteram expectamus? aut fulmen merebimur Sodoma mitius tardiúſve?

Et interim inter hæc rapimur trahimurque miſeri ad alterius ſæculi iuſta, ô nimiùm! tribunalia. trahimur inermes nudique feralis ſententiæ miſeranda capita, infelicisſque æternitatis hoſtiæ infelices. pro ſanguine, inter ſæuas carnificum manus, nullo æuo mitigandas, perennaturis ignibus cruciandi. hic animorum & efferatarum mentium exitus nullis imbribus aut Oceano purgandus, nullis oculorum fluminibus diluendus. ô vbi cogitationes noſtræ! è medio, adeoque ne inchoato quidem non raró rapimur curſu, è cogitato ſcelere pura adhuc manu; è meditato facinore, integro licet corpore, ad alterius æui immitia roſtra, in quibus ferociſſimus quiſque & ille incentor popu-

popularis animi, ille orbis domitor, nouarumq; terrarum circumſpectator, toto contremiſcat corpore: vt nec virgulta patentibus quaqua campis, ruentibus vndique ventis, tot tamq; variis concutiantur motibus. hic ille quem in alieno ſanguine vt medio piſces mari vidiſti ludibundum, pallens pauenſq; ad nil-profuturas decurrit lacrymas, ad muliebria arma. hic ille ciuilis incentor belli, exitialis flammæ facula, ignem cædeſque ſpirans, prædas ſanguinemque deructans, latrocinia deuomẽs, vrbium villarumque viduator, agrorum barbarus depaſtor, ſcelera ſceleribus farciens, omniumque ſator criminum, ad ſupplices decurrit preces, ad non valitura vota: aduoluitur genibus nullis ſuſpiriis mitigandis, proſternitur pedibus nullis ſubmiſſionibus flectendis, & ad vltimæ denique deſperationis blaſphemas deſcendit voces.

Flectamus hic oculos ad omnes propè bellis & imperio claros, videamus quàm pauci ſicca morte, quàm pauci ſua deſierint. quàm propè nullus cui non parata ruina, proculcatio, carnifex. nec magnis iſta momentis diuiſa. horæ momentum intereſt inter triumphos, imperia, & aliena genua. Crœſum cogita qui rogum ſuum & aſcendit iuſſus & extingui vidit: Iugurtham quem Ro-

ma intra annum quàm timuerat ſpectauit: Ptolomæum Africæ Regem, Armeniæ Mithridatem intra Caianas cuſtodias populus Romanus vidit. Quid Sp. Melio fauor ampliſſimæ ciuitatis, quid Gracchis aui Scipionis memoria, quid Druſo ſanctiſſimi penates, quid Saturnino vis ſacroſanctæ dignitatis auxiliata eſt? Scipionem audiamus. *Si Scipio Romæ deeſſe debet, aut Romæ libertas, nihil derogatum volo legibus. vtere beneficio meo patria, cauſſa tibi libertatis fui, ero & argumentum. exilio, ſi pluſquam tibi expedit creui, verto.* factum vt dixerat. dedit inuidiæ locum, & Linternum ſe recepit. in hoc angulo ille Carthaginis horror, cui Roma debet quod tantùm ſemel capta eſt, terram ſubigebat. eiuſdem etiam iam antè Carthaginis terror Regulus quàm infelici exitu triumphos claudit? reſectis palpebris, dolio præacutis in orbem ſtimulis prominentibus vigilia & vulneribus cadit. de Pompeij capite poſt orbem victoriis circumactum, poſt Magni nomen, non pupillus & ſpado tulere ſententiam? non de Craſſo crudelis & inſolens Parthus? nihil hic iuſiurandi ſanctitas, nihil valuere preces. Num Cæſarem loci ſanctitas aut maieſtas eripuit, aut deterruit percuſſores? iacet orbis domitor poſt octingenta oppida vi capta, gentes trecen-

tas

tas ſubactas, ſigna cum tricies centenis millibus diuerſis temporibus collata, XXII. confoſſus vulneribus, Senatu ſpectatore, laudatore. Non

Ille Iugurthino clarus Cimbroque triumpho,
Quo victrix toties Conſule Roma fuit,
In cæno Marius iacuit, cannaque paluſtri?

Non Q. Catulus Cimbrici triumphi Marij ſocius mori iubetur recenti calce cubiculo illito, multoque igne excitato? tantum illi nocuit in victoria ſocium fuiſſe. Non Seianum quo die eum Senatus deduxerat, populus in fruſta diuiſit? è quo, cùm tot flumina poſſideret in ſuo orientia, in ſuo cadentia quot pauci nauigaſſent, nihil ſuperfuit quod carnifex traheret.

Galbam & Piſonem quis ignorat? contis affixa capita inter cohortium ſigna, iuxta legionis aquilam, certatim oſtentantibus cruentas manus, qui occiderant, qui interfuerant, quíve verè, quíve falſo, vt pulcrum & memorabile facinus iactabant, populus vidit. plures viginti ſupra centum libellos præmia poſcentium Vitellius reperit, & interfici imperauit: non honore cæſorum, ſed tradito Principibus more, munimentum ad præſens, in poſterum vltionem. Neque ætas deuexior Galbam, non iuuentus Piſonem, non nobilitas vtrinque, ſanctique mores, vi-

taque in qua nihil præteritum meritò excuſandum haberent, à plebeio ferro reuocauit, dignus vterque imperio, licet alieno quàm ſuo Galba felicior.

Neronis efferos mores, ferale pectus quæ non loquitur pagina? quod monſtrum ſimile, libidine ſanguineque conflatum? poſt nobilitatis cædem tanquam inter Circenſes & gladiatorios Amphitheatrales ludos, poſt vxores Octauiam & Poppæam, etiam mater inuerecundo iacet ferro, Romaque omnium regnorum ſpoliis diuitata cinis audit & fauilla, & triſte illud, Fui; inter fruticeta & vepres per anguſtias effoſſæ cauernæ in clientis cellula ſalutem ſperat. Habes de hoc illud Boëtij,

Fratre qui quondam ferus interempto,
Matris effuſo maduit cruore,
Corpus & viſu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrymis, ſed eſſe
Cenſor extincti potuit decoris.

Otthonem quis neſciat? illum mollem & muliebri ornatu inter ſtupra & comeſſationes, & fœmineos cœtus dum priuatus ſtaret, fortem & indefeſſo imperio arrepto. lorica ferrea, iter ante ſigna pedeſtre, horrido & incompto habitu, planeque famæ diſſimilis, dilatæ voluptates, oſtentatæ falſæ virtutes, ac vitia mox reditura, niſi qui per duorum

ceruI-

ceruices viam ad imperium ſtrauerat, per latus ſuum Vitellio aperiret.

Quis inexplebiles non audiit Vitellij libidines? cùm nouies millies ſeſtertium pauciſſimis menſibus inter irritaméta gulæ ſtupentibus ab vtroque mari itineribus interuerteret? Et hic eſt ille Imperator fortunæ luſus, cui à Romano Imperio, religatæ poſt terga manus, iniectus ceruicibus laqueus, ſeminudus apud Gemonias minutiſſimis ictibus excarnificatus vnco tractus in Tiberim deiicitur.

C. Cæſarem Caligulam imperij portentum quis non legit? & templum ſtetit Latiali huic Ioui, ſacerdotes, hoſtiæ, phœnicopteri, pauones, tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phaſianæ, quæ generatim per ſingulos dies magno huic Numini immolabantur. video hunc noctibus plenam fulgentemque lunam prouocantem in complexus, interdiu cum Capitolino Ioue ſecretò fabulantem, accipientem præbentemque aures: atque hic Tiberij fratris cædem, Silani ſoceri fauces nouacula demeſſas, poſt nobilitatem caueis coërcitam, aut ſerra diſſectam. poſt notiſſima illius, *Omnia mihi & in omnes licent. Ita feri vt ſe mori ſentiat. Oderint dum metuant. Vtinam Romanus populus ceruicem haberet vnam*, vni nimirum ictui parentem,

poſt totum illud Tiberij Cæſaris vicies ac ſepties millies H S non toto vertente anno abſumptum, ſex & triginta conciſus vulneribus iacet, cùm triennio & decem menſibus imperaſſet. ſæculum credas, ſi ſcelera intuearis, nefandorumque facinorum numerum ineas.

Quid inhæreo his tam funeſtis diutiùs? carptim decurram infelices magnorum bellicaque laude clariſſimorum exitus.

Veneno periiſſe domeſtico, & inter amica aut medica pocula, conuiualeſque menſas narrant Hiſtorici Alexandrum Magnum ab Antipatro, Tiberium à Caio, Claudium ab Agrippina, Britannicum à Nerone, Traianum, L. Verum, Conſtantium à ſuis. Spontaneo periiſſe veneno volunt Themiſtoclem taurino ſanguine, Hannibalem apud Antiochum, Diocletianum Conſtantini metu. Hoſtili veneno Philopœmenem, cruciq; ſuffixum cadauer, publica etiam damnatione carnificiſque manu Phocionem Athenienſem pretio pro veneno carnifici numerato, ita illum nec gratuitò mori licuit, Aratum verò Philippi imperio.

Iaculis confixus iacet Alcibiades cùm ignem effugiſſet, Valens in tugurio Gothicis flammis periit; lapidibus Nicias Athenienſis nequidquam Syracuſanis ſupplex;

tegula

tegula Pyrrhus Italiæ terror, & quidem mulieris manu, à tam imbelli in vrbe Agis dux tantus: inter vincula publici carceris falsò proditionis accuſatus Miltiades Athenienſis, in hoſtili cuſtodia inter vincula & catenas Demetrius Antigoni filius ab exercitu Seleuco proditus; iniectu puluilli cùm lentiùs venenum properaret Tiberius & Commodus Cæſares. ſtrangulatus Valentinianus Gratiani frater Arbogaſti fraude, & Lacedæmoniorum Rex Agis cum matre & auia ſuorum perfidia. eadem inter vincula paſſus Aemilianus in Aegypto, & Valerius Maximianus Conſtantini iuſſu. laqueo etiam Gordianus ſenior vitam cum imperio abripuit; & Decentius Cæſar Magnentij frater apud Senonas faſcia pro laqueo vſus; Alexius iunior Comnenus à Murzyphilo faucibus compreſſis. venam ſoluit Quintillus decimo ſeptimò imperij die Auguſtus à Senatu renuntiatus.

Ferro ſuo perierunt Antonius in Cleopatræ ſinu, Brutus poſt Cæſaris necem, Ottho apud Bebrianum, Nero in Phaontis liberti ſui ſuburbano, Ingenuus in Pannonia, Magnentius poſt infelicem cum Conſtantino pugnam. & ante hos Vticæ Cato.

Iam ſuorum ferro quanti? Romulus à Senatu diſcerpitur, Coriolanus à Volſcis tru-

cidatur, Sertorius à ſuis, Pompeius Aegyptio Romanoque cadit ferro. ſanguine ſuo Cæſar Senatum temerauit, Domitianus domeſticis vulneribus ſeptem, Pertinacis caput conto ſuffigitur,Didius Iulianus gregarij militis manu inter fœmineas complorationes Senatus imperio: M. Antonius Baſſianus Martialis centurionis ferro: Opilius Macrinus cum Diadumeno filio Bithyniam funeſtat: Heliogabalus orbis portentum in latrinis ad quas confugerat cadit: Maximini filijq; capita haſtis infixa & in ludibrium circumlata: Maximus & Balbinus anno imperij primo veſtibus ſpoliati trucidantur, Philippus Arabs Veronæ imperium cum vita exuit, medio capite ſupra dentium ordines cæſo; Aemilianus à ſuis cæſus, idemque euenit Valeriano & Galieno apud Mediolanum, Regilliano in Illyrico, Trebelliano in Iſaurico, Celſo in Africa, Saturnino in Oriente: Aurelianus notarij ſui improbitate cadit, Annius Tacitus militari tumultu, T. Annius Florianus pari exitu imperij menſe ſecundo, Probus cùm Perſicum bellum appararet, Numerianus infido Arrij ſoceri ſui ferro; Carinus Tribuni ſui, Dalmatius Conſtantis patruelis factione, Conſtans Magnentij, Siluanus octauo & vigeſimo imperij die à ſuis. Gratianus Valenti-

niani

niani filius inſidiis Andragathij perit, Conſtantinus Heraclij filius cum Conſtante filio, & Iuſtinianus cum filio Tiberio ſuorum conſpirationibus, Nicephorus verò Phocas in lecto à Ioanne Zimiſce.

Iam hoſtium imperio & gladio quanti ceciderunt? Eumenes inter Antigoni vincula, Maximus in Theodoſiana cuſtodia. Valentinianus Theodoſij conſobrinus ab Aetij militibus in campo Martio procumbit, Auitus in Ricemeris cuſtodia. Oreſtem Odoacer Placentiæ iugulari iubet. nec finis Cyro, donec orbatæ ad Thomyris veniret vtrem.

Cum exilio imperio pulſos habemus Alcibiadem, Themiſtoclem, Cimonem, Timotheum Athenienſes, Leonidam Spartanum, Tarquinium Romanum, Dionyſium Syracuſanum.

Oculis crudelem in modum priuatos accepimus Philippicum Bardanium ab Arthemio, Arthabaſdum à Copronymo, Nicephorum Conſtantini quinti filium à Leonis filio Conſtantino, etiam lingua, eademque hunc paſſum eodem die anno voluente quinto quo in Nicephorum deſæuierat. Michaelem Calaphatem poſt oculorum effoſſionem in exilium pulſum, Bryennium & Nicephorum Baſilacium ab exercitu Nicephori Botoniatis, Nicephorum Diogenis Im-

Imperatoris filium ab Alexio Comneno: eadem tuliſſe Iſaacium Angelum Comnenum à fratre Alexio; & ante illum Andronicum Comnenum, altero oculorum effoſſo, aſino inſidere iuſſum, fruſtatimque à mulieribus conciſum; pariaque tuliſſe Murzyphilum præcipitio addito fœdaque in minutiſſima fruſta dilaceratione.

Maximum, cuius opera Aetius & Valentinianus cæſi, membratim conciſum Tiberis deuexit. Gallus Conſtantij Conſtantini Magni fratris filius reuinctis poſt terga manibus ſecuri ſubiicitur: Baſiliſcus cum filio fame & frigore enectus, Zeno viuus terræ reconditur, Mauritius cum vxore liberiſque carnificis manu cadit. eadem paſſus Phocas Heraclij iuſſu, manibus pedibuſque truncatus. Leontius, qui amputatis naribus Iuſtinianum in exilium miſerat, equis raptatus, calcatuſq; Iuſtinianeis pedibus, minutatim conciſus; eodemque mortis genere Abſimarus Leontij victor mulctatus; Thomas etiam à Michaele Traulo manibus pedibuſq; crudeli in purpuram exemplo reſectis.

Hic exitus primorum ferè orbe bellatorum, Imperatorumque non poſtremorum, vt reliquos extra Orientis ac Occidentis imperium taceam, quos longum foret recenſere. Sed neque diutiùs putaui hanc paginam

ginam infelici Regum exercituumq́ue du- ctorum exitu funeſtandam. In omni ferè gente paria aut non inferiora feritatis documenta reperies. hinc non in vno populo viginti, triginta etiam Reges bello omnes claros ferro cecidiſſe inuenies. apud alios etiam, paucos morte ſua deſijſſe, ſed in hoſtili plurimùm domeſticóve ferro animam poſuiſſe. miſeranda conditio, & antè lacrymis quàm calamo diluenda. vt exclamem meritò,

Magnis fallax fortuna bonis,
In præcipiti dubioq́ue nimis
Excelſa locas.

O dolor! ô barbarum efferumq́ue ferrum, inferis non cælo cuſum! ignibuſq́ue deuouendum caput, quod primum auſum fuit armare manum, magis etiam cùm in viros Principes, exercitus ductores, Reges, Imperatores! ite mei oculi,

Lacrymas lacrymis miſcere iuuat,

voces fundite querulas, lamenta cadant, madeant genæ. & vos fidite mortales robori, fidite regnis. tam fragili innitimur, tam dubio labiliq́ue infigimur gradu. effera vna manus parata mori quid non poteſt? quid non excitus dæmone furor? liceat hic mihi,

Collecta vitia per tot ætates diu
In nos redundant, ſæculo premimur graui.

Quæ

Quæ non bella vidimus,ſenſimus?ô Belgium (orbis, abi inuidia, Gemma, Sol, Oculus!) quantorum populorum ſtrage fœdatum iaces? quot gentium ferale monumentum factum? quantum domeſtici, quantum peregrini ſanguinis hauſeris referre pudeat.

O iam miſeras reſpice terras,
Quiſquis rerum fœdera nectis,
Et quo cælum regis immenſum,
Firma ſtabiles fœdere terras;

vt pace in plenum reddita, tibi, aris, templiſque tuis,alieno domeſticoque vacui ſanguine, puras tibi ſacremus manus,puraſque mentes,puras cælo tendamus.

Verùm vt propiùs militaris roboris decus excutiamus. quid hic magnum, in quo iure quiſquam glorietur, meritamque laudem ſperet? an magnum in mutuo ſæuire ſanguine? & belluas feritate ſuperare,aut in naturæ dedecorationem flumina,mariaque humano cruore vincere, telluremque inuiſo rore fœcundare? an ſtare repercuſſo curſu cadaueribus flumina, humumque ſub pondere ingemiſcere indignabundam? Hannibalem Vergellum flumen corporibus inſtrauiſſe Romanis, exercitumque per cadauerinum traduxiſſe pontem,quid fuit magnum? quid cùm apud Cannas per Romanos annulos cædes ſuas modio metiebatur? Quid Mithri-

Mithridatem octoginta Romanorum millia per Aſiæ vrbes diſperſa vno imperio iugulaſſe, & tanquam vnius arundinis internodia vnius ceruicis caput præſcidiſſe? Quid Scipionem octoginta cæſorum millibus præliis duobus Africam cruentaſſe? Quid Marium centum Teutonum millibus; quid eundem cum Catulo triginta ſupra centum Cimbrorum millibus Italiam delaſſantem? Quid Lucullum quinque præliis ſexcentis & amplius cæſorum millibus grauem, vt natare in ſuorum ſanguine Mithridatis & Tigranis regna potuerint? In exercitu verò Darij decies centena armatorum millia numerata, cæſaque, aut non magno negotio à Macedone in fugam verſa. Et Xerxem mille ducentarum longarum nauium apparatu, duobuſque onerariarum millibus maria, terramq; peditum ſeptingentis millibus, equitumque quadringentis millibus fatigantem legimus, ſuorum cæde, nec memoranda re alia nobilem. Cæſarem autem annis non totis decem, extra ingentem captiuorum numerum, ſupra decies centena millia cecidiſſe vno ore narrant hiſtorici. non potuerunt ab hoc ſanguine ingentia naſci flumina, quibus immanis hæc feritas ſatiaretur? non potuit nauigare claſſis in hoc barbaro ſanguinum Oceano? ac neſcio an ſub Pompeio pau-

pauciores ceciderint. In Conſtantini ſanè cum Magnentio pugna ſpectauit Roma ciuium ſuorum ſupra quatuor & quinquaginta millia cæſa, cùm ſub Cæſare & Pompeij liberis fatali propè congreſſu non ſupra triginta millia vidiſſet: ita regna omnia orbiſque vniuerſus Romano natauit ſanguine, natauit ſuo, vt ſi ſanguinem admetiaris, dubites an fluminibus vincatur. hinc illud Lyrici,

Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulcris impia prælia
Teſtatur, auditumq́; Medis
Heſperiæ ſonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decolorauere cædes?

Verùm quid miramur ab hoſtili manu & mente tot vndique ſanguinum manaſſe flumina? cùm etiam per luſum, & in oculorum oblectamentum in vno Romano Circo ac Amphitheatro non pauciores quàm iuſtis plerîſque exercitibus ceciderint? centum ſanè ſub Tito editionis dies, ſub Traiano centum viginti legimus, & in iis non ſemel gladiatorum millia decem. quid quòd die vna vicies non ſemel Amphitheatri area deſabulata? vt non opus fuerit Euripis, cùm ſanguine nauigare potuerit claſſis. Subduc ratio-

rationes,& videbis vnam hanc amphitheatralem aream plus in alta pace ridente vultu hauſiſſe ſanguinis quàm omnibus propè bellis Cæſar fuderit.

Quòd ſi ad noſtra tempora oculos calamumque flectamus, neſcio minúſne humani ſanguinis fluxerit. Luſitanico ſanè ferro Gama, Albuquercio, Almeida, Pacieco ducibus, flumina cadaueribus reflua ſtetiſſe, ſanguine Oceanum ſuperante accepimus. ab eodemque ferro Africam nataſſe vidimus, duodecies centenis Angolanorum millibus, anno 1584. per præcipitia abactis, vt ingentibus montibus valles ſuæ æquatæ planum calcatum Luſitano præberent. acceſſit altera pugna anno inſequente, qua ſexcenta illorum millia exigua Luſitanica manu Paullo Dias ductore ceciderunt. Ac dubium etiam mihi hæret, paucioréſne in Occidente Iberico iaceant ferro, fatiſcentibus totis regnis cadaueribus: vt non opus fuerit cæleſti imbre, rigari ſanguine terra potuit, barbaroque hoc imbre fœcundari.

Iam ſi propiùs ad noſtra mentem flectamus, mitiora videbimus? non vna Gallia annis non totis viginti, ſexaginta quinque ſupra ſeptingenta millia ſuorum funera vidit? cùm etiam ipſi teſtatum reliquerint, annis non integris decem vicies centena millia

T ferro

ferro flammaque cecidiſſe: ac hos inter, ſacerdotum quinque millia, hoſpitalia verò nongenta, monaſteria ſupra duo millia, eccleſiarumque aliarum ſupra viginti millia exciſa. Hæc Chriſtiani. Chriſtiani ſaltem audire volunt in hoc tam effero barbaroque ferro.

Neque hic lupis mos nec fuit leonibus
Vnquam, niſi in diſpar feris.

& nos in amica ruimus capita, in eiuſdem cæli tanquam vteri ſobolem, in eiuſdem Dei tanquam vnius parentis filios, eodemq; ſanguine libertati redditos. pulcrum nimirum Chriſtiano madere ſanguine, vt iterũ Chriſtum ſuffigamus cruci: ita crudelitati noſtræ non ſatis eſt ſemel pependiſſe. mitior Iudæa manus vna morte ſtetit. at nobis pulcrum ſanguine irrorari, perplui, innatare etiam, qui fluminibus debebamus & fluentis diuinæ gratiæ. pulcrum adeò ſanguine potari, inebriari, quos incaleſcere æquum fuerat cæleſtis ſponſi vino, à cellis illius promis caſto amore fluente. Quò rapimur, furorque nos trahit? quò ira & indignatio, animuſque ferox, ſui impatiens, alieni appetens? quò non iam imus, ſed tanquam è præcipitio voluimur in ſanguinem,

Vt rapidus torrens, animos cui verna miniſtrant

Flu-

Flumina, & exuti concreto frigore colles?
Dictum, factúmque aliquid quod animo non ſatis compoſito, & ad ferrum prompto diſpliceat; aut vicino inhiat agro tanquam fonti nunquam explenda ſitis, alieno horreo tanquam menſæ nunquam ſaturanda fames, aut dira denique egeſtas premit alieno locupletanda, tela parant,

Horrenteſq; ſitu gladios in ſaua recuruant
Vulnera, & attrito cogunt iuueneſcere ſaxo.

exulat pietas, relegata modeſtia, exuta verecundia, & quidquid propè eſt Chriſtianæ frontis. moraque iam omnis longa. mens, oculi, vultus, verba nil niſi ſanguinem ſpirant, loquuntur cædes, incendia, direptiones, vrbium regnorúmque viduationes. credas ante ſigna ſæculum totum pugnatum, ſæculo creuiſſe iras.

Amnibus hybernis minor eſt, minor impetus igni,
Tardiùs aſtra cadunt, glomerantur tardiùs ignes.
Gelida nec crebrior exilit Arcto
Grando, nec Oleniis manant tot cornibus ignes;

quàm nouitium hoc ferrum fertur in cogitatos hoſtes, in innoxia paſcua, nemora, montes, valles, flumina, hoſtileſque aggeres mariaque. Nihil hic intactum, nihil ſan-

ctum. nullus ager amicus eſt, adeoque quidquid prædæ & rapinæ materies eſt, hoſtile eſt. neſcit parcere manus ſemel armata, voluitur cæco impetu. omnis illi opulentia inimica eſt, omnis ager hoſticus. inde iam ſcelera tanquam agmine facto qua data porta ruunt. inde facinora quæ erubeſcat calamus, & ſanguine pinguior campus. dulce nimirum viris hac ire via, inimica iuxtà amicaq; calcata proterere corpora, vt ignobilis terræ vilem puluerem. poſſem hic illud Poëtæ:

Vinci ſua crimina gaudent

Manes, in tanto ſcelerum procurſu, tanta promiſcui ſanguinis profuſione. &

Iam cominus ipſa
Pabula dira feris, campoſque odere volucres
Spirantes tabo, & cælum ventoſque grauantes.

ſolus homo tanquam inter amica conuiuia & menſales epulas, inter læta adoleſcentiæ primæ gaudia, inambulat lætus, credas roſas violaſque calcare. iuuatque etiam in cadauera ferrum experiri, animamque ſi qua lateat excutere. nimis illi mite vno cecidiſſe vulnere. repetenda ſunt, & exacuenda feritas, ne fors mora miteſcat, aut humanitate tacta miſerari diſcat.

Et veniunt hæc à Chriſtiana mente? aut ſapiunt

ſapiunt hæc Chriſtum ſuum, beatamque æternitatem cui adoptati? nulla ibi bella, æterna pax eſt; nulla odia, æternus amor eſt; nullum ferrum, æterna quies eſt; nullæ iræ, æterna manſuetudo eſt; nulla indignatio, mititas æterna eſt: imitemur æterna. errare non poſſumus. nemo fallitur qui ad illam vitam compoſuit ſuam; nemo qui ad illius mores formauit ſuos; qui ad illius placita mentem effinxit ſuam.

Incipiamus dum vita manet æmulari facta, quorum ſperamus aſſociari conſortio. incipiamus ſequi quæ poſſeſſa iuuabunt, imitari quorum fruitione gaudebimus, & exultabimus *lætitia inenarrabili*. non infimum ſignum eſt cælo deputati ſi pacem amet, pacem foueat. hinc illud: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* *Matt. 5.* Si filij Dei pacis cultores, quales erunt, & cuius filij diſcordiarum ſeminatores, bellorum maximeque ciuilium incentores, cædium adminiſtri, odiorumque omnium tubæ ac tympana ſæuum intonantia? & verò pacem beneuolentis dexteræ Domini ſignum eſſe ab Iſaia diſcimus. *Conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces. non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltrà ad prælium.* *Iſa. 2.*

Bella verò indignantis, ſæuientis, ac ſce-

leribus noſtris prouocatæ dexteræ ſignum eſſe habemus Leuitici 26. *Quòd ſi ambulaueritis ex aduerſo mihi; ego quoque contra vos aduerſus incedam, inducamq́ue ſuper vos gladium vltorem fœderis.* Et Deuteronomij 28. *Quòd ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias & facias omnia mandata eius; ponet iugum ferreum ſuper ceruicem tuam, donec te conterat. adducet Dominus ſuper te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in ſimilitudinem aquilæ volantis cum impetu: cuius linguam intelligere non poſſis. gentem procaciſſimam, quæ non deferat Leui, nec miſereatur paruuli, & deuoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ouium: donec te diſperdat & conterat in cunctis vrbibus tuis, & deſtruantur muri tui firmi atque ſublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua: & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus, in anguſtia & vaſtitate, qua opprimet te hoſtis tuus.* Bella ergo ſcelerum pœna; & quidquid illa indiuiduo ferè nexu comitatur, in vindictam eſt.

Pax contrà virtutis præmium, pietatiſq; ac probitatis merces magna. hinc illud: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo*

Iſa. 11.

accu-

accubabit: vitulus & leo & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Vitulus & vrſus paſcentur, ſimul requieſcent catuli eorum: & leo quaſi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis: & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit manum ſuam mittet. vt exprimeret pacis auguſtam amplitudinem, ingenſque bonum, aduerſantia mutuo coniunxit, arctiſſimoq; vinculo, nulla ætate, nullo robore ſoluendo, inuicem pugnantia colligauit. Eueniant hæc nobis, paciſque æternùm cultores, Deique æternùm filij nominemur & ſimus.

Bella in æternum nocituris hoſtibus parentur, Carni, Mundo, Dæmoni. habes hos perpetuos, habes domeſticos, habes inter gaudia, mœrores, vigilias, ſomnum: inter non-moritura odia æternitati inſidiantes. nullæ hic induciæ, æterna bella ſunt. nulla armorum ceſſatio, perennis dimicatio eſt. nulla hoſtilitatis intermiſſio, perpetua colluctatio eſt. Exurge & inuigila anime. nulla quies ab hac manu eſt, non dies noctes immunes. & valida ſtat acies tot annorum militia probata, tot magnorum cædibus & monumentis clara, tot orbe primorum iugo, mancipio, vinculis, iugulo illuſtris. pauci ex hac lucta è millibus vitam retulerunt, inuulneratus tranſiit nemo. Nulla hic de

regnis, opibus, gloria concertatio eſt. de æternitate eſt. ſemel periſti? æternùm iaces tormentorum & ignium infelix pabulum. erigere. tantùm Chriſtus in capite pro galea ſit, æternitas pro clypeo, incerta vitæ huius pro ferro. his armare. quid metuis ſanguini, aut exhorreſcis vulnera? etiam inter hæc fiducia plenus erigere. de genu ſi pugnandum eſt, aude. poſt liuores & dentium ſub iaculatis rupibus fragores, audentior exurge. fluit ſanguis? vires ille addat: ita veteranus vires à ſanguine & vulnere ſumit: adeoque ſanguis illi tubæ & tympana ſunt ad noua bella,

Vt modò connubiis taurus, ſaltuque recepto,
Cùm poſuit pugnas, alio ſi fortè remugit
Bellatore nemus, quanquam ora & colla cruento
Imbre madent, noua bella parat, campumque laceſſens
Diſſimulat gemitus, & vulnera puluere celat.

imitare Chriſti miles. illi ſi ſanguis fluit, bene. fugit anima? ſi Chriſto fugit, felix. vulneribus corpus immane hiat? Chriſto ſi patet, beatus. additæ minæ? contemne vmbone tectus Chriſti. in vnum caput tot inſtructæ veteranorum acies, tot inferorum legiones? ne verere, Chriſti tui flatu diffugient hæc agmina.

Qua-

Qualis cæruleis tumido ſub gurgite terror
Piſcibus, arcani quoties deuexa profundi
Scrutantem delphina vident; fugit omnis in imos
Turba lacus, virideſque metu ſtipatur in algas.

talis omnis inferni poteſtas Chriſto ſe commouente. quod ſi mutuo ſe inhortantes, pergant ſæuire. perget ille protegere, tartareaſque cruce fugabit legiones: illumque à primordio venenarium ſerpentem primordiali noxa nobilem, feliciore paradiſiaco conteret ligno. qui licet omne quod habet virus in ora legat, vt primùm tamen cæleſtes tutelares ſenſerit manus,

Cecidere minæ, tumefactaq; fruſtra
Colla ſedent, iraſque ſui bibit ipſe veneni.

alliciunt fortè præmio? memento primordialis delicti fallaci promiſſorio verbo prouocati, indeque infelici traduce in omnem poſteritatem germinati. ſpondent maxima? non poſſunt maiora illo diuinitatis æmulatore à primordio mendaci. etiam iuramento interpoſito? fuge has Sirenum voces. hoſtes ſunt. voluptatem, opes, gloriam vltro obtrudunt? ne fide. venena latent ſub hoc fauo. & hoſtilis exercitus ductores hi ſunt. time Danaos & dona ferentes. ſub hoc fatali equo proculcatio latet & ruina, flam-

mæ, & quidquid excogitari malorum poteſt, inlatentia dies te docebit, dies à Chriſto ſole tuo natus. ille inſidias deteget, fœtumque malorum vterum meliore flamma & ferro reſcindet. tantùm ne ab illius placitis vel latum crinem decedas. quantum enim deceſſeris, tantum periclitatus es. nec aliud hoſtile ſtudium quàm vt te ab illius latere, à fida hac ſtatione deducat. Nauigandum erit? caue ſine hoc nauclero elemento fidas. malaciam ſpondet? naufragia dabit. toto ridet æquore? momento ſorbebit, & inter iocum & luſum operient te fluctus nunquam redituri. inſtruenda acies eſt? vide ne ſine hoc ductore. ille ſi abeſt, periſti. ingens enim hoſtilis exercitus eſt ad omnia paratus, ceu è veteri Romanorum diſciplina,

Iam clypeo clypeus, vmbone repellitur vmbo,
Enſe minax enſis, pede pes, & cuſpide cuſpis.

ceu Numidarum more facili noxioque iuxtà procurſu fugaque, ceu telis & fundis eminus Perſico apparatu, ceu valida Gallica impreſſione, ceu Germanico aperto Marte campoque, ceu inſidiis denique res agenda eſt; omnium gnarum, nulliique parentem, nullius miſerentem hoſtem nactus es. nihil illo promptius, nihil ad quodcunq; ferrum expeditius. quoquo te vertis, armatam inuenies dexteram. fugis? quid ignaue

Sequeris timidæ compendia vitæ?
intuta omnis fuga eſt, ſequitur fugientem, grauiora daturus vulnera. fugit ipſe? dolus aliquis latet in hac fuga. ne deſere ſtationem, neu fide robori. numero, prudentia, aſtu, experientia, viribus immensùm vinceris. Chriſto tuo adhære, ab illius latere vide ne latus dimoueas tuum. ſi ſomnum natura poſtulat, in illius amati ſinu caput reclina. ille te tuebitur ab inſomni hoſte. ſecurus ad illius pedes laſſata ſopori membra dabis. ſin dies te vocat, accingere, vt virum, vt militem decet; non tanquam è molli culcita, ſed vt è tentorio, è nuda humo, aut dura rupe, membra prorumpe. nunquam exarmata procede dextera. fulgeat ferrum, pharetra dependeat, luceant arma. ac nec ſomnus obrepat inarmato. arma verò à Virtutis armamentario pete. ab illius incudibus ferrum fluit quod nullius hebetetur armis: lorica venit nullo penetrabilis telo.

Accingere his armis anime. tutus per medios hoſtiles ibis cuneos. tutus caſtra penetrabis inimica. nulli parce. non cadit vno vulnere hoſtis tuus. Cadmæa ſoboles eſt, enaſcuntur ab vna ceruice plures. at tu fide his armis. nec effero terrearis conſpectu. armis, non oculis victoria paranda. ne barbaros

baros efferarum mentium verere vlulatus. ferro, non clamoribus victoria ſtabit. nec multitudinem formides, quamdiu accinctus hoc ferro es, quamdiu armata dextera his telis. Arma proiecit hoſtis & inermes protendit dexteras, onerauitque palma, lilio, roſa, viola pro ferro? ne crede. maiora bella parat, & magnum aliquod meditatur malum. ignis hac palma tegitur, lilia felle madent, & toxico tincta roſa violaque eſt. vno verbo. ne tange, quidquid ab hoſtili manu venit. durum ſit aut molle, amarum aut deliciis affluens. cædes & flammas de proximo minatur, venena & direptiones de propinquo iaculatur. neque vnquam magis aut ille timendus, aut armanda dextera eſt, quàm cùm pacem mentitur. bella tibi & æterna ab illo ſunt.

Macte virtute Chriſti tui. quanto potentior hoſtis, tanto nobilior victoria, clariorque triumphus erit: nec arma pone donec in Chriſti tui ſinu generoſior miles felicem poſueris animam, cælo in omnem æternitatem donandam: cùm *quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operabitur in nobis*. tunc (omnibus quæ in hoc ſæculo, quæque inter cælum terramque plena formidinis ſunt, omnique quod ven-

2. Cor. 4.

ventorum flatibus, nimborum, niuis, grandiniſque iactu tumultuoſo teritur peragrato) inter ſumma conſtitutus, pulcerrimo diuinorum ſpectaculo fruetur, & per quidquid in omnem æternitatem fuit eritque, beatus decurret. tunc etiam pericula quibus olim obnoxius propiùs cognoſcens, hoſtiumque ſuorum numerum, robora, improbitatem, nullo æuo pacanda odia, nulliſque ignibus tormentiſque ſaturandam ſanguinum animarumque in interitum ſitim, prorumpet in Dei laudes eo maiores, quo vnius illius dextera maioribus ſe ereptum videbit, ſecurus iam de victoria, deque indubitata bonorum omnium felici poſſeſſione nullo æuo finienda, nullo minuenda.

CAPVT IX.

MENSAE, VOLVPTAS. *Verecundiam hic indues, cùm videris te vinci à beſtiis, quæ famem ſitimque reſtinxiſſe contentæ cibum neceſſitate, non cupiditate metiuntur: nos maria & terrarum vltima palmari ſtomacho ſcrutamur: & iam orbis luxui faſtidioq; minor eſt. voluptatem deinde æternis commenſurare diſces tormentis, ignibus, exilio æterno: aliorum exemplo prudentior, qui oblectationibus momẽtaneis, nullo interituras æuo flammas acceſſiuere. at tu memento cælo recondidiſſe gaudia Deum æterna. tantùm fugitiua hæc contemne, maioribus natus. prudens negotiatio eſt, pro periturorum neglectu æterna mercari. Sed & plus in hac etiam vita voluptatum haurit animo, qui cæleſtibus his meditationibus animum paſcit, quàm ſperare ſpondereq; caro omnis audeat.*

DECVRRAMVS ſæculi huius reliqua. vina per ætates & gentes numerata, piſces à ſupero inferoque mari, à fluminibus, torrentibus, lacubus euocatos; feras defatigatis ſiluis & montibus, ſeruorum dominorumque non rarò ſanguine purpuratas; aues poſt mutuas lacerationes cælo detra-

detractas, aut aucupis decipulari fiſtula circumuentas. iam electibilium ciborum reliqua, condimentaque nauſeanti domino ſomniata, quid dabunt ad beatam vitam? imò quid ad vitam? addo. quid ad oblectamentum palati? panis & caſeus, & recenti mella alueario ruſtica deflorata manu, nouoque mulctralia lacte ſudantia, minoréne ſenſu ad aratra veniunt, quàm perdices & paui, & quæ qua venerant via redire iubentur, ne deſit quod ingeratur ſtomacho?

O vbi mens noſtra? vix palmari ſtomacho ingentia fumant fumibula, feruent tripedales aheni, Babyloniæ calent fornaces, immanes æſtuant ignes, ſuperſtant fercula ferculis laſſatis menſis. ſeruorum, ancillarum, coquorum ſudat exercitus: natant penuaria vino, fatiſcunt horrea frumento. Et ego credam vnum ventrem cui plurimarum non rarò gentium conduntur vina? cui in Hiſpania, Italia, Germania, Gallia, & qua ſe latiſſimè Occidens Orienſque iactat, ſonant calculi, ſcinduntur maria, ſeritur terra.

Ac ne quid deſit luxui, tot piſcium monſtra, tot auium ferarumque genera, tot condimentorum proritamenta non explēt oculos, niſi æmuli naturæ, quidquid flumina, maria, aëra, terrarumque omnia fami ſaturandæ benigna dederunt manu, ludat in ſaccaro:

imò

imò niſi non iam piſces, aues, feræ, ſed ſaccarum ſint, mentita genus ſuum, nihil egeris. natant proinde tanquam in ſaccareo Oceano piſces, procumbunt tanquam inter ſaccarea paſcua & nemora ſaccareæ feræ, minantur volatum ſaccareæ aues. quid quòd caſtra & propugnacula ſolido fabricata ſaccaro inferantur menſis, cum propugnantium, oppugnantiumque manu? vtrinque ſaccareæ minæ, tormenta ſaccarum vomentia, haſtæ & plutei, enſes & ſaccarea iacula, & ferrum nuſquam, & ſanguis nullus.

Venationes deinde regiæ vni incumbunt menſæ. ſaccareos leones, apros, ceruos, lepores, ſaccarei inſectantur canes, ſaccarea cingunt retia, tegunt ſaccareæ ſiluæ, potant ſaccarea flumina. iam quæ veteribus marmoreæ ſtatuæ, ſaccareæ nobis ſunt. amantium iras & blanditias, indignantium fremitus & minas ſaccarum mentitur. nimirum vt comedant oculi, intueantur ora. quò hæc tam fatua æmulatio? ſed & ne quid deſit naribus, perflantur menſæ odoribus ex vltima Arabia deportatis, vt in his ad plenum luxuriæ parentetur.

Nec ſatis fuit ad luxuriæ palatum, odoribus ſaccaroque cœnacula veſtire, niſi nouo commento (ita ſemper ingenioſa cupiditas eſt) ſaccareis caueis & retibus viuæ includerentur

rentur aues, quæ cantu ſuo conuiuantium mulcerent aures: niſi ſaccareis plagis irretiti lepores, aureis vincti armillis, dum fugam trepidi meditantur, nouo conuiuas ſpectaculo exhilararent. atque hinc etiam retibus ſaccareiſque diſſectis plagis, & cœnacula volatu, & leporina fuga, grata menſæ trepidatione perſtrepunt. quid exſpectamus reliquum? niſi vt menſæ ſtent ſaccareæ, ſaccarea cœnacula, ſedes ſaccareæ, ſcutellæ, orbes, mappæ ſaccareæ, parietes, denique laquearia, domuſque tota ſaccarea, & ſaccarum omnia.

Adde his tibias, choros, pſaltrias, turbam muſicam, concentum varium, qui & Hiſpanam maieſtatem, Italam prudentiam, agilitatem Gallam, Germanam grauitatem, Anglam ſolertiam, maturitatem Belgicam, omniſciam & omnicanoram modulationem exprimat. ad quam non iam Arcades, Satyri, aut ſaliant nymphæ, aut furentis orgia Bacchi; ſed qui Philoſophum pallio, Senatorem toga, matronam modeſtia, virginem referant verecundia. Fuit cùm nemo ſobrius ſaltaret, cùm ſolus

Baſſaridas, Satyros, Panas, Faunoſque docebat
Ludere Silenus iam numine plenus alumno.

nunc ignara viri & vini virgo, inter roboris ſui ornamenta prima, ſaltus & choreas

ſtatuit in medio vigulantis iuuentutis,inter petulcos oculos,& ſola libidine fortes. non ſatis erat vultu, niſi & manibus & pedibus iacularemur cælo ſcandala. nam quid hæc ſunt niſi incentiua libidinum,& quæ publicare prudentiſſimus ac continentiſſimus quiſque vereatur? nam quo modeſtior aliquis,quo verecundior,eo in his magis publicum vitat.at nunc pudore poſito in omnium oculis

Iuuat & vago rotatu
Dare fracta membra ludo,
Simulare vel trementes
Pede, veſte, voce Bacchas.

Verùm exercitatio hæc valetudini opportuna. quaſi deeſſet verecundior ludus,& qui minùs publicaret ruborem, & accenderet pœnitendas flammas. & deerat olim valetudini aut tuendæ,aut reparandæ ratio,quia nuſquam chori niſi in ſcena aut lupanari? & quos nullus duceret, niſi aut ſine fronte comœdus, aut impudens leno? aut virgines ætas noſtra potentiores dedit, quia valentiores pſaltrias? an & olim fractior Romanus miles, robuſtior Sybariticus;quòd illi ſine ſaltu, hi cum tripudio hoſtem ferirent?

Quamdiu hæc vana? cibum & potum excipiunt tripudia & Corybantum cymbala, & rur-

& rurſus pocula, & redeunt menſæ. ita itur in orbem,

Feſtaſque iuuat reponere menſas,
Donec ab Elyſiis proſpexit ſedibus alter
Caſtor, & heſternas riſit Titonia menſas.

vt taceam verba quæ non ætatem modò primam, ſed & totum dedecorant hominem. atque hinc iam illa monita tanquam ab oraculo prolata,

Frange toros, pete vina, roſas cape, tingere nardo,
Breuis hic eſt fructus homullis.
Iam fuerit, neque poſt vmquam reuocare licebit.

nam quid à beata hac vita reliquum, niſi vt

Peragat diem cadentem
Dape, poculis, choreis,
Genialis apparatus?

vox deinde fractior, inceſſus mollior, liberiores oculi, & nuſquam pudor; qui exulare hinc iuſſus, quaſi in publico nemo peccet, nemo erubeſcenda palàm committat quacunque licentia: vt ſolus iam pudor ſeruetur parietibus & inoculato tecto.

Penetremus adyta, cubilia & molles toros. arbitraris ſub auro & purpura ſuauiorem ſomnum edormiri? at quanto dormit altiùs, quanto certiùs qui à ligonibus & incude venit, qui membra dedit ſtramini? leni

ille culcita & ſtrato, aut nuda contentus tabula, nulla arte quæſiuit ſomnum, arripuit venientem, & naturæ debitum perſoluit, nec vltrà. hic ille caſtum immiſit toro corpus, caſtum recepit; at ille ſub auro & purpura quoties fugienti vota dedit ſomno? quoties à plumeo molliq́ue ſtratu tanquam mediis æſtuauit fornacibus? quoties non caſta dedit membra purpuræ, quoties non caſta recepit? ignibus qui oleum iniecit, an ille tibi glaciem, aut retuliſſe videtur flammas?

De voluptatibus nihil dico. certum mihi minùs pœnitendas naſci in tenui caſa, ſub arundine & palea, poſt cibum & potum qui naturam expleat paucis dimittendam, non oneret ingenti mole & adipe; quàm ſub auro & gemma, poſt odora vina, poſt ingeſtos cibos condimentorum partu naturæ ſuæ degeneres, & in aliam iuſſos migrare, non tam eſurienti, quàm eſuriem ſitienti domino. atque hinc morborum tot propè quot condimentorum genera, ſecuribus, ligonibus, & leguminibus ignorata: dum non contenti obuiis, leuiq́ue parabilibus infima ſcrutamur maria. cùm viuaria ad hoc claudimus, vt tempeſtatum pericula non adeat gula, vt quamuis pelago ſæuiente, habeat tamen luxuria portus ſuos in quibus piſcium

greges

greges ſaginentur. & cùm ad manum ſit quod ſatis eſt, ad ſuperuacua ſudamus inſatiabili gula: vt nulla iam animalibus niſi ex faſtidio pax ſit. Et quantùm, rogo, quiſque per tot non rarò manus comparata feſſo voluptatibus ore libamus? quantulum ex fera canibus ſeruiſque paſta, crudi nauſeanteſque guſtamus? quantum ex conchyliis per tot maria aduectis per palmarem ſtomachum labitur? quãtum ex inertiſſima oſtrearum carne, cœno ſaginata? nec ſatis eſt ſæuiſſe in cocta, nimis hoc plebeium, imus ad cruda: non & viua? decurrimus deinde ad voluptuarium venenum, irritamentum Veneris languentis, fungos, nocte, aut vna luna natos, tot iam olim Principum funeribus nobilitatos, quaſi inglorium ſit comedere ſine periculo. quid, quòd limaces factæ delitiæ, & non vna in gente rarior ſine illis menſa? cocti nimis vulgares, tota adhuc anima domo ſua decerpta migrant in ſtomachum, meliore nimirum hoſpitio donandi. quid reliquum, niſi vt eamus ad colubros & coruos? iam excrementa auium, piſcium ſaniem ſalſa tabe præcordia vrentem, milleq; alia purulenta, & ſolis ſordibus nota quoties inferri menſis videmus? quoties dein hæc ſimiliaque quæ inuitis ingeſta viſceribus ſunt, per os reddi audimus? quoties vinum omne

 vomi-

vomitu remetiri? quoties niuem rodi glaciemq́ue in ſolatium ſtomachi æſtuantis? & innumeras miramur ægritudinum formas? condituras intuere ad irritandam, non ad explendam famem repertas. hinc pallor & membrorum tremor, & miſerabilior ex cruciatibus quàm ex fame macies. inde etiam incerti labantium pedes, & ſuffuſio luridæ bilis, & decolor vultus, & neruorum ſine ſenſu iacentium torpor, capitis vertigines, oculorum tormenta, æſtuantis cerebri verminationes, luxuriæ fera ſupplicia terrarum mariſq́ue vaſtatricis.

Infelices planè in tanta ciborum varietate, quòd non intelligamus tam magno fœda hæc palati oblectamenta ſtare. Et hæc interim ſunt illa magna, magnorum nauſeanti ſtomacho comparata. & cogitantur indies noua. nimis enim vile vulgaribus paſci. mirum, ſi non indignum corpus tegi, quia vulgò id receptum. hinc etiam dies noctesq́ue mutuo vertimus, nimis vile videbatur plebeiis vti diebus ac noctibus: ſecedendum fuit ab hac regula. errarunt Sol & ſidera. non & ſiderum conditor Deus? Et hæc eſt illa ſæculi prudentia. O quando ſaniora! imò, quouſq; tam fatuis circumuenimur? quamdiu ludimus inter hæc non dicam ludicra & infantiæ primæ crepitacula, ſed delira & fa-

tua?

tua? nam ſi vſpiam helleboro, non hic opus? aut ſi hic non opus, vbi erit? inſpice phreneſi aut mania tactos, & vide an tam longè aberrent ab homine ſuo, aut magis extra lineam procurrant omnis veri.

Quid circumfers oculos ad Doctorem, ad Medicum, ad amicos, ad aſſentatores, ad menſæ non animi tui ſocios, vt te doceant, quid quantúmne capias? naturam conſule; illa te docebit. nihil opus alieno calamo aut digito, nihil monitore Philoſopho. nam quid quæris in cibo & potu, niſi valetudinem bonam, firma latera, ſanguinem probum qui nec copia nec vitio grauet, ſpiritus puros & à fæce ſua ſecretos? alia ſi cogitas, aberraſti. at paruo valetudo ſtat bona. & probatiſſimus ſanguis modico naſcitur. nam illa quæ mole ſua & varietate iniiciuntur, eneruant verius & opprimunt quàm iuuent. iam quid facilius quàm paſcere ventrem bene inſtitutum, & nihil aliud deſiderantem quàm impleri? cogita

Quæ prima iratum ventrem placauerit eſca,

nec opus erit magno molimine, neque neceſſe erit ſcrutari profundum, non vltra Phaſim capere quod ambitioſam popinam inſtruat, aut à Parthis aut vltimo Oceano aues accipere. infelicis hæc luxuriæ com-

menta ſunt, faſtidienti, gulæque ac deliciis diſſoluto ſtomacho parata. paucis etenim vilibuſque natura expletur: neque enim ambitioſa fames eſt. contenta namque deſinere eſt: vt ad hanc ſedandam nil neceſſe ſit miliarios apros quærere, aut phœnicopterorum linguas, aut reliqua luxuriæ portenta certa membra ex ſingulis eligentis.

Vis ſcire quàm paruo fames extinguatur? ſtomachum conſule. ſcies quàm paruo dimittatur: quàm poſt pauca, poſt vilia, inclamet, Satis eſt. Vis illum continere quod credidiſti? metire ambitum. plura ne crede. ſin pergis ingerere, coget redire qua venerant; aut demittet incocta. atque hinc tot morbi, & noua indies nomina. Et quid refert quid accipiat ſtomachus, perditurus quidquid acceperit? delectant te variè condîta? cùm ſubierint ventrem, vna atq; eadem fœditas occupabit. vis cum Philoſopho ciborum apparatum contemnere? exitum ſpecta.

Iam quid fœdius vino ſupra vires & ſitim hauſto? aut quæ gloria cùm multos viceris, vinci à dolio? quid tremulæ manus, cadentes genæ, lippientes oculi, purulentæ gingiuæ, vacillantes dentes? non plurimùm pocula ſignant, vt hedera vinum? quid, cùm cretati pedes & manus vinũ ſuũ loquuntur, non diuite amatorem ſuum pignore opulen-

lentat vinum? iam vbi cerebrum madidatum huius rore tanquam imbre, oculis, ore, naribus Bacchum ſuum reddidit? quid vbi præpedita fuerint

Crura vacillanti, tardeſcit lingua, madet mens,
Nant oculi, clamor, ſingultus, iurgia gliſcunt?

quid, vbi pauimenta & torum, ſinumq; ſuorum & amicorum fœnerario impluerit imbre, tanquam ſi nouus terris Lyæus pater pampineo grauidam autumno prolem ſuam depluat, irroretque viciniam totam, vt ſitibunda vere nouo paſcua? vt inclamare iam poſſit,

Vixi, & quem dederat curſum fortuna peregi,
Et nunc magna mihi molliter oſſa cubant.

& cum non vno generis ſui,

Nos niſi damnoſè bibimus, moriemur inulti.

inde iam inter ſeruulorum manus,

Vertigine tectum
Ambulat, & geminis exſurgit menſa lucernis.
Tunc ſaxa manu, tunc pocula pulcrum
Spargere, & immeritò ſociorum ſanguine fuſo
Inſtaurare diem.

nec bibiſſe & comediſſe contenti, quærimus

quemadmodum poſt ſaturitatem ſitiamus, eſuriamus, quemadmodum non impleamus, ſed farciamus ventrem, quemadmodum ſitim famemque prima potione ferculiſque ſedatam reuocemus. hinc vomitus & balnea, vt in locum eius quod effluxit noua ſudoris materies ingeratur. & non dictum bene, Bibere & ſudare vita cardiaci eſt?

Et hunc quiſquam arbitretur hominem, qui rationem hominemque ſuum exuit voluntaria inſania? cuique longum fuit hominem eſſe? imò, cui non ſatis fuit beſtiam eſſe? infra enim hanc ſe poſuit ſpontaneo conatu. O iam non vani, ſed belluæ, & ſi quid vilius illis! nam quæ beſtiæ non ponunt modum? ſitiunt? bibunt vt ſitim expleant: nec vltra ſitim potus. eſuriunt? comedunt vt famem ſedent: nec ſuprà famem cibus. inter homines non rarò quo minor fames ſitiſque eſt, eo plus ingeritur. neque enim aut fame aut ſiti prouocante, ſed cibi potuſque inſana phreneſi itur ad cibum potumque. & cùm vix binas ſtomachus amphoras capiat, ſex pluréſve non ſemel cogitur admittere. Dura imperia! credas in decempedalem caſam Ottomannicum cogi exercitum.

Decurritur hinc ad conuitia, minas, ferrum, ad lupanaria verba, ad alienum torum, ad blaſphemas eructationes, amicorum carorum-

rorumque cædes, rerumpublicarum regnorumque euerſiones. monſtra narro, non homines. tunc impudicus morbum ſuum profitetur & publicat: tunc petulans non manum, non linguam continet: creſcit inſolenti faſtus, crudelitas ſæuo, malignitas liuido: omne denique quod latebat, quodque pudor continebat vitium detegitur. adde his ignorantiam ſui, dubia verba, incertos oculos, gradum errantem, ſtomachi tormenta, tecta mobilia. Et ferè crudelis ebrietas eſt. vino enim referta ſanguinem plurimùm ſitit, efferat animos, exaſperat mentem, obſtantemque prauis conatibus verecundiam remouet. Exempla habes in ſummis viris proditæ reipublicæ, indefenſæ patriæ, traditi exercitus aut deſerti. Alexandrum & Antonium cogita. illum in amiciſſimo ſibi Clyto, hunc in proſcriptorum ſanguine & nobiliſſimorum vrbe tota virorum. blanditur interim aliquando ebrietas. ne crede. demulcentis leonis veſtigia ſunt. qui vt feritatem aliquando ſubmittit, non exuit tamen. hinc cùm minimè exſpectaueris, exacerbatur toruitas mitigata. ita in ebrio blandimenta ferè furori proxima ſunt. nega imperata belluina imperia; quid exſpectes niſi conuitia & ferrum, etiam ab amica manu, à tori ſocio? nulla enim hic reuerentia, nec

filij in patrem, obſeruatio nulla: nulla in illum pietas, nulla in ſacra religio. exulatque virtus omnis;dominatur vitium nullo freno aut repagulis coërcitum, non timore, non verecundia, non futurorum exſpectatione, præſentium metu, præteritorum memoria. arbitreris tigrides in prædam ruere, in ouile lupos, in armenta leones, in ceruos canes, in minora volatilia accipitres, in cadauera coruos.

Sed durum eſt,cibiq́ue potuſq́ue voluptate ſpoliari, aquaq́ue & hordeacei panis fruſto contentum viuere. Neſcis miſer in quo ſolida voluptas poſita eſt.. in cibo & potu non eſt. corporis illa ſunt, & beſtiæ iſta ſine faſtidio capiunt. reliqua in quibus voluptas ſita, magis etiam illis propria: quibus & ſine rubore & pœnitudine fruuntur.

Ad animi voluptatem homo euocandus, quæ nunquam in virtutis poſſeſſione deerit. comitatur illam, lateraq́ue cingit vt perpetuatura, vt indiuidua comes, vt illius toro nata, ſinu fota, vbere lactata. quòd ſi quis mœror intercurrerit, nubium more infrà fertur, nec vnquam diem vincit. aliquid fors de ſerenitate detraxit, vt fatuus ille Rex, qui telorum iactu diem viſus adimere: at vt nullæ ſagittæ in Solem cadunt; ita nulla interlabentia animum tangunt, nec interrum-

punt

punt illius voluptatem quamdiu virtute lu-ſtratur & cingitur. tangerent, ſi à perituris voluptatem peteret. quod enim dediſſet fortuna, poſſet eripere. at virtus arbitrij illius non eſt. dare vt hanc illa non poteſt, ita nec eripere. & ſola illa eſt quæ implere mentem pectuſque poteſt; corporis voluptates non poſſunt. frontem licet remittant, & ora laxent, rarò tamen ad ima deſcendunt, cùm ferè in ſuperficie natent. interiora perſcrutare. videbis pectus inuidia marcidum, cupiditatibus anxium, faſtu turgidum, & alia omnia quàm os oculiq́ue promittunt cogitantem. blandiuntur ridentq́ue genæ? ne crede. ingentes ſub hoc riſu curarum latent acerui. frons exporrecta aut ſine ruga aut ſeueriore vmbra magna ſpondeat? ne fide. ſerenitas hæc ingentium ſollicitudinum montes tegit. & dum in ſummo tibi videntur gaudiorum & voluptatum eſſe, in altiſſimo curarum & metus profundo ſunt.

Vera ergo voluptas ab animo naſcitur. nam corpus hoc anima ſpoliatum quid niſi inertiſſimæ terræ vilis portio eſt? eoque voluptas omnis animi maior eſt, quo magis ab imo, ac quaſi vado prodit, non vt corporis à ſupernè natantibus. Leuia enim hæc ſunt, & vitium natatione ſua produnt. probatiſſima ſunt quæ ſubſidunt ac ima petunt. ita leuium metal-

metallorũm fructus in ſummo eſt: illa opulentiſſima ſunt quorum in alto latet vena, aſſiduè pleniùs reſponſura fodienti. Hæc verò quibus vulgò delectamur, tenuem habent ac perfuſoriam voluptatem, qualis omnis corporis eſt, aduentitia, fundamento carens, volatica, & cuius non corpus, non pedem, ſed plumam tenemus: quam vbi remiſerit, fugit. at animæ voluptas omnis è virtute nata, ſolida eſt, & plus patet introrſum. contemne proinde, ſi qua te tangit virtus, quæ extrinſecus ſplendent: opulentiſſima quæque ſecretum amant. nec quiſquam theſauros ſuos publicauit. latent, ſolemque ipſum verentur:

Ad animi ergo voluptates te conuerte, vt de tuo teipſum oblectes, deque te ipſo, optimaque parte tui: animo dico bene compoſito, virtutibus inſtructo. Semita enim

Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.

Hic ille animus eſt, ad minas ac tormenta impauidus: quem nulla ſpes, nulli metus à recto bonoque deducant, quem non minæ, non præmia flectant, quem nulla tiara aut diademata frangant, non exilia, paupertas, enſes. interritus contra illa ibit, & inter illa. hic ille eſt qui in magno gaudio eſt, bene ſibi conſcius, criminis nullius reus, nullius facti pœnitentia trepidus, nullius dicti

pœni-

pœnitudine ductus. atque hinc illæ natæ voluptates, quas nulla erubeſcentia, nullus comitatur timor, nullus ſequitur mœror: quæque non antè poſſeſſorem ſuum deſtituunt, quàm ab illo deſtituantur.

At corporis voluptates breues, pœnitendæ, ſecretum petunt, publicari timent, ac niſi magna moderatione temperentur, ac ſub potenti freno contineantur, in domini interitum ſunt abituræ. præcipitio enim omnis hæc voluptas proxima eſt, niſi manum iniicias, modumque teneas. modum autem tenere in eo quod bonum credideris, difficile. & ferè antè vitæ quàm praui deſiderij finem ſpectamus. ita voluptatibus his capti priùs damna patiuntur quàm pericula ſenſerint, priùs in præcipitium acti quàm verticem circumſpexerint: plurimumque ruina domini, dedecoratione generis ſurgentis, in ipſoque ortus ſui principio familiæ occaſu voluptas hæc finitur.

Voluptatis verò animi auiditas omnis tuta eſt: veri enim boni vt ſatietas nulla, ita proſequutio ſecura eſt: quoque profundiùs ingrederis interminum hunc campum, eo amœnior proſpectus, delectabilior fruitio, certior poſſeſſio eſt. hac voluptate ſi frui deſideras, dimitte antè corporis voluptates turbidas magno aliquando luendas. neque

enim

enim venturæ tantùm, ſed & præteritæ nocent. quemadmodum ſcelera licet non ſint deprehenſa cùm fierent, ſollicitudine tamen premuntur, ita & improbarum voluptatum etiam poſt ipſas pœnitentia eſt. illam nulla pœnitentia comitatur quam animus ex ſe ſibi ex virtute, ex Deo inuenit. at hanc intelligunt pauci, fruuntur pauciores, quærant licet multi, ſed cùm non quærant vbi peti & ſperari debet, fit vt non conſequantur. ille enim ex conuiuiis & luxu, hic ex ambitione & clientum turba, iſte ex amica, alius ex vana litterarum oſtentatione & nil ſonantibus litteris quærit. at omnes illos in veræ voluptatis perſequutione, fallacia & breuia oblectamenta decipiunt. ſicut ebrietas quæ vnius horæ hilarem inſaniam longi temporis tædio penſat. at vera omnis voluptas æquabilis & æterna eſt, animuſq; illam poſſidens, qualis mũdi ſtatus ſupra Lunam. ſemper illic ſerenum eſt; ita nunquam ille noſter ſine gaudio & voluptate eſt. gaudiũ verò hoc non naſcitur niſi ex virtutum conſcientia.

Quid? priores illi non gaudent, non implentur voluptatibus? non magis quàm prædam nacti leones. cùm fatigauerint ſe vino & libidinibus, cùm illos nox inter vina & voluptates defecit, exclamant miſeri Virgilianum illud,

Nam-

Namque vt ſupremam falſa inter gaudia noctem
Egerimus, noſti.

omnem illi noctem inter falſa gaudia, & quidem vt ſupremam agunt. nomen enim tantùm voluptatis habent, cætera exanguia ſunt. ſed gaudium illud quod animum virtutibus excultum ſequitur, non interrumpitur. fieret, ſi arreptum eſſet aliunde, ſi ab externo aut aduentitio accederet. nunc cùm ex animo natum, in ipſo educatũ, ſedem ibi fixerit, ſolus illud turbare aut interrumpere poteſt, cui in animum imperium eſt Deus. fortunæ nullus hic locus. quam etiam vltrò audet prouocare. congredere. paratum inuenies. quamdiu inter ignauas minas hæres? quærit enim vbi virtutem ſuam oſtendat,

Spumantemque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fuluum deſcendere monte leonem:
Sic grauis Alcides poſt horrida iuſſa reuerſus,
Gaudebat ſtrato latus acclinare leoni.

delectatur arduis & ingentibus auſis per dura & aſpera, per vulnera & ſanguinem voluptatem quærit, adeoque in ipſo vulnere & ſanguine. atque hæc æterna eſt tanquam è chalybe & rupibus improbo conatu

extorta, vi & ſudoribus parta. contrà quæ è mollibus, vt è culcita & pluma enata, in ſuperficie natat, ora riſu ſoluens, ac ſupremam cutem titillatione quadam percutiens, animum in mœrore deſtituit. hinc ſi quæ tempeſtas aut fortunæ malignitas inſurrexerit, in vagum abit puluerem, in cineres & leuem fumum. quin adeo audeo dicere, nullam maiorem voluptatem eſſe voluptatis contemptu: ille namque in altiſſima voluptate eſt, qui voluptatem omnem protriuit pedibus, riſitque vt indignam viro. nam quamdiu voluptas quæritur, nec habetur, anxia mens agitur, & dum deſideratis caret in voluptate non eſt; ſi conſequuta fuerit, amittendi illam metus territat. ſcit enim externam voluptatem omnem fugitiuam eſſe, poſſeſſoremq; ſuum plurimùm ſola lætioris hilaritudinis oſtentatione, aut ſanè in gaudiorum initiis, primiſque delibationibus deſtituere. at ille qui nullam talem ſollicitus indagat, quin vltrò etiam occurſantem repellit, togamque etiam ſi apprehenderit dimittit ac excutit, nec amiſſionis metu, nec exſpectationis ſollicitudine percellitur, ſemper in eodem ſtatu manens. veniat, blandiatur, recedat, minetur, nihil ad ſe pertinere arbitratur. & vt fugitiuum mancipium, vt venenariam auram, vt multa mentientem,

nec

nec vltra ſponſiones proſilientem, ridet; ingentemque voluptatem à voluptatis exilio capit: tantoque maiorem quanto illa longiùs exulat. ſed & ſi acceſſerit importuna illectrix, vt abortiuas ſordes execratur.

Hanc vnam è contemptu natam nemo eripiet. certabitque adeò quicunque hic eſt de quadam felicitate cum cælitibus, maior Regibus, Imperatoribus, orbe toto maior: vt qui in altiſſima domeſtica pace vitam degat. Luſit ad hunc Poëta:

Non frontem vertere mina: ſed candida ſemper
Gaudia, & in vultu curarum ignara voluptas.

Et non ſumma voluptas eſt ad id ſe reduxiſſe quod eripere nulla fortunæ iniquitas poſſit? & ad id ſua ſponte deſcendiſſe quod nec ad extrema quidem redactis timendum eſt? Hoc eſt præoccupare fortunæ tela, eſt ridere, eſt ſe illa maiorem facere.

Indurandum proinde etiam corpus eſt vt animi exemplo vera & quam nulla eripere fortuna poſſit voluptate fruatur. cibus proinde famem ſedet, potus ſitim extinguat, veſtis arceat frigus; domus imbribus, ardoribus, frigoribus, tempeſtatibus munimentum ſit. hanc vtrum ceſpes texerit, an varius lapis gentis alienæ quid intereſt? cogita ho-

minem tam bene culmo quàm auro tegi, cogita meliùs leguminibus quàm pauo paſci, cogita ſecuriùs olere quàm oſtreis & fungis ſaturari; denique valentiora eſſe corpora à pane & caſeo quàm à mille condituris: eam etiam corpori ſummam eſſe voluptatem quæ ad naturam maximè compoſita eſt. at hæc minimo contenta eſt, ſuperuacuis fatigatur. vnuſquiſque deinde ſeipſum intueatur, metiatur corpus, ſciet nec multum, nec diu capere, nec pluribus ſimul voluptatibus vacare poſſe.

Nihil tamen æquè profuerit, ad horum omnium contemptum quàm frequens cogitatio breuis æui & huius incerti, alterius æterni & certi. & vide quæ te ad hæc ducant. corporis voluptates non ducent. quin imò propter has trahimur miſeri ad funeſta tribunalia: rapimur nudi ſiſtendi iudici tot ſcelerum ex his rei, dæmonibus accuſantibus, cælo teſtante, conſcientia mordente, Deo iudicante. quis crudelior hoſtis dæmone? quis certior teſtis cælo? quis grauior morſus conſcientia? quis æquior iudex Deo? aut quis effugiet dæmonum ſolertiam, cæli prudentiam, conſcientiæ ruborem, Dei ſcientiam? etiam cogitata, & mentibus ſolis credita cùm ducantur ad iudicium propalatore Deo, quid ſperamus? Et in tam ſeria

re,

re, tam ſeueris rigidiſque dictorum factorumque ſubductionibus audemus inſiſtere tam ludicris, tam breui perituris? amplecti tam dirè vindicanda? ſequi ignibus punienda æternis? pro tam labilibus, tam momentaneis æternaturas accerſere flammas? nam quæ ſagitta Parthica citatiùs fugit manu, quis perflat Eurus ocyor, quæ ſecat aëra auis velociùs, quàm poſſeſſorem ſuum deſtituat voluptas omnis, menſæ, ioci, riſus, deliciæ, & quæcunque terris ſuauia & magna? iam quis nollet diem vnum carere menſis ac voluptatibus, vt ſolidum iiſdem fruatur annum? cogita imperio magni Cæſaris lege lata denuntiari ſingulis, Quicunque diem vnum ab illarum ſe fruitione cohibuerit, annum totum in earum poſſeſſione futurum; qui annum, annos quinquaginta; qui quinquaginta, mille: contrà qui diem vnum iiſdem ſe dederit, annum integrum cariturum illis; qui annum, quinquaginta; qui hoſce, mille; ac pro voluptatibus, pœdore ac vinculis, verberibus ac inedia coërcendum. quis tam fatuus, vt diem præeligat anno, annum quinquaginta, hoſce mille? Et tamen quid ſunt hæc, ſi æterna conſideres? quid annus vnus, quid quinquaginta, quid mille cum æternitate comparati? miſeranda æternitas tam leui parta? inſana fatuitas quæ tam par-

uo, tam fugitiuo, tam nulla re æternam mercatur infelicitatem, cùm pro momentanea fuga æternam mercari poſſet beatitatem.

Quid quæris animę voluptates? cælo repoſuit Deus æternas. quid gaudia & commoda? cælo recluſit Deus æterna. vis ſæculi huius volaticas, & priuari æternis? ô vbi cerebrum & pectus hominis! vis has inanes, fallaces, dubias, & excludi æternis? ô vbi mens & cor prudentis! & ſtare hæc duo ſimul non poſſunt. alterum deligas, alterum negligas, alterum ſequaris, alterò careas neceſſum eſt. delige. æternitas & momentum in medio ſunt. Lazarus te docebit & infelix Epulo. ille è duris & aſperis & voluptatum relegatione in Abrahæ ſinu; hic è delitiis, è menſis & purpura & voluptatum poſſeſſione inter flammas conſtitutus, dum alternas gaudiorum & mœrorum vices æmula retributione compenſant. Dura compenſatio. pro tam modicis, tam citò ac inſperatò dominum deſtituentibus æternis adiudicari flammis: *Memento, quia accepiſti bona in vita tua.* cauſſam habes pœnarum & ignis, & ignis æterni. *Lazarus autem mala:* cauſſam habes beatæ æternitatis. neſciuit nimirum hic delicias, ignorauit in totum voluptates, æterni mœroris & doloris ſocias, gaudiorumque cæleſtium iuratos hoſtes. ille animæ ſuæ

ſuæ benè precatus inter epulas & ventris bona rapitur ad pœnas voluptatum aſſeclas, nullo æuo ſaturandas. acerba heu nimiùm commutatio. acerbior, cùm inter flammas ſupplici aqua negatur, & aquæ gutta. dura viciſſitudo. pro momentaneis voluptatibus æternùm cruciari, vri æternùm: & in æternùm vrentibus ignibus aquæ negari guttam. quid hic primum, quid poſtremum dicam? quia epulatus hic ſplendidè, indulſit non multis annis genio mollia ſequutus, ardet ætetnùm, omnis leuamenti æternùm ſpe reciſâ. nam quid ſperare poſſit aut audeat, cui negata aqua eſt ſiti in ignibus reſtinguendæ, & aquæ gutta? aut quid ſperet laxamenti, cui extremi digiti modica aqua tincti gutta negatur? tam exigui roris tinctio negata quem non terreat? aut quis iam voluptatem ſequatur tam dira præmiatione clientem remunerantem?

Intuere deinde omnes cælo magnos. in aſperitudine eos olim inuenies ſacci, in horrore cineris, in oris de ieiunio varietate, & extra ſæculi lætitiam poſitos, terræ aut ſaccis incubantes, ſordibus obſcuratos, mœroribus deiectos, ingemiſcentes, lacrymantes, pectora tundentes, dies noctesque ad Deum ſuum mugientes, panem cinere miſcentes, ſuſpirioſa ſomnia & oculorum imbribus ma-

didata ducentes, ita diem cinere, noctem lacrymis metientes. nec magnum fuerit etiam Regem in his deſignare, & quidem in Dauide in ingenti victus & cultus caſtigatione. eadem reperies in Achabo, poſt idololatriam & cædem Nabuthæ, cùm in ieiunio & ſacco læſuram abducit à diebus ſuis: eadem in Ezechia cùm veſtem ſcindit, ſaccum induit: in fratribus leguminibus & aqua paſtis, abdicata regia menſa, deliciis regiis; in Daniele, cùm poſt indicta ſibi ieiunia carnis & vini, ordinem & ſomni ſignificationem Babylonio edicit tyranno. Quid, quòd Moſem ſolo Deo paſtum contemplari non poteſt à choreis & luſibus, à menſis & poculis pinguior populus? tantum apud Deum poſſunt recuſati, & reciſi, aut retardati pabuli officia. tantaque eſt circumſcripti victus & voluptatis prærogatiua, vt Deum præſtet homini contubernalem. mentior, ſi non ipſe Dominus obliuionem ſui exprobans Iſraëli cauſſam plenitudini deputat. *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus*, apertiùs etiam Deuteronomij 32. *Incraſſatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receßit à Deo ſalutari ſuo.* & quales nos ante pabulum & potum in virgine adhuc ſaliua exhibere conſueuerit natura, ignorare non poſſumus. ſi non multo pollen-

pollentioris mentis, viuacioris cordis, quàm cùm eſcis ſtipati, vino inundati iacemus. nam quid poſt hæc aliud ſupereſt quàm *ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* *Exod.* 32. intellige Scripturæ verecūdiam, luſum, niſi impudicum non denotaſſet.

Et non Apoſtoli edocti aduerſus diriora dæmonia ieiuniis & oratione præliari? aut quid nouum ſi eadem operatione ſpiritus iniquus educitur qua Sanctus inducitur? aut quid miramur cùm olim etiam athletæ ante diem agonis arcentur à cibis lætioribus, ab hilariore potu, ab omni luxuria, tanto plus de victoria ſperantes, quanto ſe magis ab his mollibus & eneruantibus retraxerint. & illi perituræ coronæ inuitatu, militū exemplo, qui etiam in pace in armis deambulant, campum decurrunt, foſſas moliuntur, propugnacula erigunt, per ſudores victoriæ præſternentes. neque enim difficilis de papilionibus & lorica, de nuda humo & ſaxo, in quibus omnis duritia, imbonitas, & inſuauitas ſedem fixit, ad ſæculi triumphos via eſt. nos ergo qui æternos cogitamus, mollibus indormiemus, voluptatem ſectabimur? ac non potiùs in ſupremi agonis noſtri diem robori ædificando vacabimus, & ad duriorem nos tractationem à liberaliore conditione ſeponemus? maximè cùm ſtet ſenten-

tia magni Dei, Aut hic illis aut ibi carendum. elige. æternas voluptates amas? contemne has momentaneas. facies, ſi timor Dei in capite ſit. quæcunque neceſſitas minor eſt periculo tanto comparata. ne fide. peruicaciſſimum hoſtem habemus, qui nunquam malitiæ ſuæ otium facit. ac tunc maximè ſæuit, cùm hominem videt ad aſpera & dura ſe parantem. itaque obſeruat, oppugnat, obſidet, ſi qua poſſit aut oculos concupiſcentia carnali ferire, aut animum ſæcularibus illecebris irretire, aut pectus aſperiorum formidine euertere, aut ventrem menſis proritare. quæ cùm in omnes & omni vita moliatur, tum maximè inchoantibus, & de ſola ſpe ac exemplis audentibus imminet, tanquam catulis infantiæ adhuc recentis, & per incerta necdum perfectis luminibus reptantibus. cautione hic opus eſt. ne crede. time. ne præſume. qui namque præſumit minùs veretur. iam qui talis eſt minùs præcauet, plus periclitatur. timor fundamentum ſalutis eſt; præſumptio impedimentum timoris. ne fide blandientibus, ſuaue ridentibus. doli latent ſub hoc riſu. ne crede fronti. mentitur. lena tegitur hac purpuriſſa, ſtibiatæ genæ meretricem ſuam loquuntur. fuge mollia, ſaporata, dulcia. conditis pulmentis malum iniicitur nociturum; inſipidis

dis nemo venena temperat. caue ne tanti gulam aut voluptatem facias, quanti periculum. momentanea illa eſt, periculum æternum, cuius ſucceſſus perennat in omne æuum. Dura perennatio, ſtolida aucupatio. nam ignorata mala commiſerationem merentur. at nemo hæc poſt Euangelium ignorare poteſt: nimis clarè decantata, nimis certò denuntiata ſunt. mentiri Deus non poteſt. ſequere ergo monentem, ne ſentias punientem. ſequere in Lazaro præmiantem, ne doleas in Epulone ſæuientem. præmia ſi ſperas illius, vitam imitare. pœnas ſi pertimeſcas huius, mores fuge, voluptatibus nuntium mitte; pelle quidquid ſæculi gaudiorum, ſatis gaudet qui æternùm gaudet. pelle nocituras voluptates, æternæ te manent in Abrahæ ſinu. exulet quidquid deliciarum & menſarum hic lautiorum, æternis donaberis. ſpopondit has Deus. quid dubitas? falli non poteſt. ſequere ſponſorem ad indubitata, certa, & cum ipſo perennatura te ducentem. terret te labor? momentaneus omnis labor eſt. breuis vita eſt. exulet tantùm ſæculi huius voluptas animæ peſtis ab hac breuitate, & æterna ſpondeo; non ego, ſed Deus. ſequere. errare nec falli potes, ſi ductorem hunc, monitorem, ſponſorem ſequeris. erras, ſi non ſequeris, ſi ab illius voce,

ductu,

ductu, monitis vel latum vnguem deceſſeris: tantùm peritura hæc & in fraudem ducentia contemne.

Quòd ſi etiamnum hæres, & iniecta lacinia deliciæ te & voluptas tenent, conſule Epulonem, roga quid factum vellet, quid denuntiatum fratribus, ne decidant in locum tormentorum, magnitudinemque illorum nullo die terminandam, nullo mitigandam; & tibi denuntiari cogita, & monentem ſequere. quis poteſt certiùs illo qui in ſe experitur infelicium gaudiorum, deliciarum, voluptatum præmia? qui ſanguine luit fatui delectus & ſequelæ munera? aut cui credis ſi non ex ignibus inclamanti, minitanti, monenti, & ignibus æternis? cui fidem, ſi non illi qui è flammis iamiam ſequuturos quos patitur ignes denuntiat? pares culpa ignibus pares ſunt. hos ſi metuis, culpam fuge. & culpam in hoc diuite nullam reperio niſi ab Euangelio narratam in cautelam & monitorium decretum; Epulabatur quotidie ſplendidè, veſtiebatur purpura, cùm annos ſibi ſponderet gaudiorum & deliciarum plurimos.

Excute hic vitam tuam. confer cum illius, & exitum intuere. videbis quid ſperare debeas, quid timere. pares pœna, qui pares culpa ſunt; maiores etiam pœna, qui maiores

culpa

culpa ſunt. vitam moreſque præmia ſequuntur. Tu tantùm hic cogita cuius tibi voueas, Lazari an Diuitis, Ioannis an Herodis, Petri an Neronis, Benedicti, Franciſci, Dominici, Ignatij, an Regum ac Imperatorum Oriente ac Occidente primorum. & imitare vitam & agones, quorum præmia deſideras. erras ſi è coccino & Tyrio Abrahæ ſinum ſperas, ſi de lætioribus balneis hortulani maritimíve ſeceſſus, ſi ex altilium enormi ſagina, à vino & epulis in noctes protractis, à iocis, riſu, gaudiis, & laſciuiore pompa æterna cogitas. Epulo Lazaruſque te docent, & tot magna cælo inferiſque, felicia infeliciaque nomina, vt nullo iam egeas monitore, doctore, ductoreque nullo. tantùm quorum delectaris exitu, veſtigiis inſiſte, pari donandus præmio, aut pœna. vt enim moribus & vita, ita & præmio aut pœna pariandus. Docet hoc nos cùm ratio ipſa, tum exempla omnis æui. plena vtriuſque teſtamenti paratura, plena retro vetuſtas omnis, pleni ſunt gentium omnium vernaculi ſcriptores. nuperaque nouitiaque tot paſſim documenta, quot capita. vt fatui ſimus ſi aliud cogitemus, ſperemus. nam quid hoc eſſet aliud quàm precium non exhibere, & ad mercedem manum extendere; hoſtilitatem profiteri, & pro amico haberi; monito-

rem

rem oppugnare, & præmia poſcere; ignauum domi deſidere, & donatiua ſolis poſt certamina & luctas victoribus debita, imagines & ſtatuas, & qualem ſæculum præſtare de fama æternitatem poteſt, iure quodam ſuo meritoque exigere.

Verùm graue eſt ſæculi renuntiare gaudiis, & inter triſtia & contempta viuere, ſeque infra genus & maiorum nomina, aut diuitiarum ſplendorem, epularumque commoda mittere. Et quàm multos in ſæculo hoc nequam non pudet pigetq; animæ corporiſque incommodis, adeoque contumeliis eniti in cauſſa votorum ſuorum? quæ non atria nocturnis crudiſque ſalutationibus occupant, ad omnem occurſum maioris alicuius decreſcentes. idque ob volaticum aliquod gaudium, laudem, honorem, annuum fors, aut paucorum menſium, dierum, aut horarum. & nos in periculo denuntiatæ per Epulonem æternitatis, & non reſtinguendarum flammarum, tolerare dubitamus? & victus atque cultus caſtigationem offenſo Domino præſtare ceſſabimus?

Quid hæres. & ceſſas aggredi conceſſam cælo medelam? mutæ etiam animæ diuinitus attributas ſibi medicinas in tempore agnoſcunt. ceruus ſagitta transfixus vt ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expel-

expellat,ſcit ſibi dictamno medendum. Hirundo ſi excæcauerit pullos,nouit illos rurſus de ſua chelidonia oculare: nos ab Epulone ex ignibus denuntiatam medelam non amplectemur? cogitemus illum ex medio inæſtuantium ignium flammaſque longè lateque vomentium cauſſam rogatum dicere, Epulæ & deliciæ,menſæ & gaudia ad immites hos ignes nunquam tormenta aut vſtionem poſituros me compulerunt. fugite. niſi experire lubeat perennatura incendia, & nonniſi cum Deo finienda. nam ſi montes vrantur, & durant; quanto magis nocentes & Dei hoſtes? ſi cùm ardent & deuorantur, nunquam tamen finiuntur non vno loco rupes, quid mirum ſi nullo æuo inter inferni flammas Epulonis imitatores & ſocij decineraſcunt? Et verò ſupremi Iudicis ſententiam latam æternam fore, nulliq́ue animæ ſemel ignibus erogatæ inferos patere, ſatis Dominus argumento Lazari requieſcentis, & ingemiſcentis Diuitis ex perſona Abrahæ ſanxit. aut ſanè alius cum Marcione inueniendus eſt Deus, cui nullus ignis coquitur in gehenna, nullus dentium frendor horret in tenebris. Sin vnus nec alius quàm noſter Deus eſt, quid exſpectas aliam renuntiationem diſpoſitionis infernæ? ſemel prolata in Abrahamo ex perſona Iudi-

cis

cis ſententia eſt. æterna eſt. tu quam voles partem delige, tantùm delectum hunc æternum cogita, æternum meditare, Lazariq̀ue edoctus gaudiis, diuitis tormentis, vtriſque æternis, certiora tutioraq̀ue doctus elige.

Quòd ſi durum ſequi Lazarum, Stoicum imitare. *Cùm voluptatis cuiuſpiam imaginem capis, quemadmodum in cæteris, ſerua teipſum ne ab ea corripiaris. ſed excipiat te res ipſa, atque aliquod tute ſpatium cape. tum vtrumque tempus animo voluta, & qua voluptate potieris, & qua iam potitus pœnitentia afficieris. teq́ ipſum increpa, eis verò oppone, quantopere ſi abſtinueris gaudebis.* Verùm ne expalleſcas ad Stoici nomen, ad Epicurum te prouoco: ad illum mollem & voluptuarium magiſtrum. videamus in quo voluptatem ſtatuat, ad quas epulas hoſpites ſuos prouocet. quàm animoſo inuitatu, quàm nobili ductu, quàm à Chriſtiano & Euangelico monitu, arbitreris è veteri eremo, ab Antoniana aut Paullina incude omnem gulam voluptatemq̀ue radicitus mactatam. *Hoſpes hic bene manebis, hic ſummum bonum voluptas eſt. paratus erit iſtius domicilij cuſtos, hoſpitalis, humanus, & te polenta excipiet, & aquam quoque largè adminiſtrabit, & dicet, Ecquid bene acceptus es? non irritant inquam hi hortuli famem, ſed extinguunt: nec maiorem ipſis potioni-*

tionibus ſitim faciunt: ſed naturali & gratuito remedio ſedant. addit, vt videas ad quam voluptatem te voluptatis ductor manu ducat, In hac voluptate conſenui: non arbitreris Hilarionem loqui aut Macharium, aut ab vltima Thebaide Paphnutium, aut Arſenium? aut non erubeſcis Chriſtiane ad has prouocationes è voluptatis domo & cathedra profectas? vinci ab Epicuro quàm ignauum? non poſſe Epicurum ſequi quàm inglorium? non contentum voluptatibus ab illo conceſſis quàm erubeſcendum? & in his ſe conſenuiſſe gloriatur. in voluptate è polenta & aqua nata. quod Euangelium vetet hanc voluptatem Dauidis & Niniue lacrymis conſperſam? aut cui talis non ad ſalutem, & ad Anachoretarum regulam expreſſa? non arbitraris has menſas Lazaro quàm Epuloni ſimiliores? Epicurus hic loquitur, præit Epicurus, & docet maiorem in his voluptatem, quàm in Pollionis murænis ſeruulorum carnibus ſaginatis, quàm in Aeſopi ferculo è canoris & loquacibus auibus conſtructo, quibus ſexcentorum patinam conflauit. quàm in illius filio qui poſt tale patris pulpamentum ſumptuoſius potuit eſurire margarito dehauſto. quàm in Aſinij Celeris prodigo ſumptu, qui in mulli vnius obſonio V I. H S. detulit. quàm in

centenarij ponderis lancibus Sullæ, in M. Tullij orbe citri quem quingentis nummûm millibus emit, aut Aſinij Galli qui bis tantum pro Mauritanica menſa numerauit. magnum virum qui animo ſuo imperare nouit, qui gulæ frenos iniicere, quique illam ad polentam & aquam deducere poteſt; tam anguſtis tam efferam belluam claudens ferculis, totamque voluptatem polenta & aqua circumſcribens. felix circus cui includitur, fortunata cauea polentâ & aquâ ſtrata. hoc eſt viri, magnique domitoris ſui, qui è tam paupere victu, tam de facili parabili, & in quo nulli coqui ſudant, nulla culina fumat, omnem voluptatem haurit, quique adeò è voluptate contempta voluptatem haurit. audiuimus inuitantem; audiamus gloriantem, non toto ſe aſſe paſci, Metrodorum verò, qui necdum ad hanc voluptatem conſcenderat, toto. In hoc tu victu ſaturitatem non putas eſſe? & voluptas eſt: voluptas autem non illa leuis & fugax, & ſubinde reficienda, ſed ſtabilis & certa. *Non enim iucunda res eſt aqua aut polenta, aut fruſtum hordeacei panis. ſed ſumma voluptas eſt, poſſe capere etiam ex his voluptatem, & ad id ſe reduxiſſe, quod eripere nulla fortunæ iniquitas poſſit.*

Vbi es Chriſtiane? an ſequi dubitas Epicurum

curum in cibi, potus, & voluptatum præſcriptionibus? certos ille ſibi voluptatis magiſter dies ſub exercitationum ſuarum initium in voluptatum indagatione præſcripſerat, quibus malignè famem extingueret, viſurus an aliquid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel quantum deeſſet, & an dignum quod quis magno labore penſaret. imitare, teque ipſum firma, perpetuoſque tibi pares voluptatis dies ſtatue rara parſimonia diuites, ſolique fami pellendæ, ſiti reſtinguendæ comparatos, nec vltrà audiunt illius diſcipuli à magiſtro degeneres, & extra illius decretoria dicta immenſum euagantes, *Epicuri de grege porcus*. quid audiemus Chriſtiani, qui cum diſcipulis illius tam longè ſumus ab illius monitis, quàm altè ſumus cibo potuq; farti, & ignauiſſimarum voluptatum mancipia.

Quòd ſi te vocarem ad magna, ad Stilites & Pachomios & eremi cultores, eſſet fors cur horreres: nunc cùm te prouocem ad Epicurum, non ignauiſſimi pectoris documenta præbes Chriſtiano indignus nomine, qui voluptatis doctorem in voluptatis area ſequi pertimeſcis? aqua & polenta & hordeacei panis fruſto voluptatem metitur poſt ſarculos & horteos ligones, poſt ſudores, & callis extritum pectus. & quæret

illam Chriſtianus à ferculorum exercitu, in quo cùm delectu laboremus, tum vel ſola copia faſtidium parit. in quo pro pedali ſtomacho, ſiluæ & prata, maria & flumina terrarumq́ue vltima fatigantur.

Adiiciamus Epicuro Stoicum. *Non eſt nunc quòd exiſtimes me ducere te velle ad modicas cœnas & pauperum cellas, & quidquid aliud eſt per quod luxuria diuitiarum tædio ludit. Grabatus ille verus ſit, & ſagum, & panis durus & ſordidus. Hoc triduo & quatriduo fac, interdum pluribus diebus: vt non luſus ſit, ſed experimentum. tunc mihi crede Lucili, exultabis dupondio ſatur, & intelliges ad ſaturitatem non opus eſſe fortuna. hoc enim quod neceſſitati ſat eſt, debet etiam irata. tam facile exinde erit tibi illud pati ſemper, quàm aliquando experiri.* Sacra monita, & tanquam ab Apoſtolico calamo ſudata. quid addubitas Chriſtiane? durior Lazarus eſt? ſeuerior Stoicus? Epicurus opinione tua aſperior? quid exſpectas? Epicuri veriorem famam? non ingrederis hac via. Stoici nomen? non imitàris documenta. Lazari cælum? non inſiſtis veſtigiis Lazaro calcatis. aliud ergo tibi cælum nouus Dædalus fabricare, aliam gloriam, ſed & Deum alium tibi tuiſq́ue nouus demiurgus conde. aut ſi Epulonis menſa & purpura delecta-

lectaris, quid niſi Epulonis exitu coronaberis? in quo triſtiſſima denegatio vel digitalis roris, æternùm infeliciſſimis inſonat auribus, nulla in omnem æternitatem remediationis exſpectatione, nulla mitigationis.

CAPVT X.

DETRACTIO. *Videbis hac vna plures, omnibus retro bellis, cecidiſſe. nec alia re promptiùs armari manus, iuueneſcere gladios, & in ſæua recrudeſcere vulnera, nullo ſanguine ſaturandos. Hinc impium non ſemel ferrum, non genitori, non vberibus, aut vtero parcens: ac nec cælo iam donatis. ita humani hæc generis peſtis, irrito licet, audaci tamen & præſidenti conatu, cælos petit, cælo venena iaculatur: maiora auſura, nec linguam à conditore temperatura. Hoc malum. æterna hæc linguæ & calamorum vulnera eſſe. ità ſemel ſæuiſſe, æternum eſt. deterius etiam: cùm nullo aut auro, aut precibus, aut ingenio, venenum hoc eluitur. vbicunque iniecit manum, perennat.*

INANISSIMAE etiam elocutionis genus aliud. qua cogitata, dicta, facta quiſque ſua, proba improbáve fuerint, tollit in maius, damnat aliena. ſua quæcunque illa

demum probat, vt ſelectiſſimæ notæ; aliena improbat, vt non ſatis à ſtoliditatis fæce deterſa, vt immerſa etiamnum improuidæ mentis furfuri. hinc plena omnia laudis ſuæ, damnationis alienæ. dixerit feceritque improbanda omnibus, laudata tamen cuique conſilia factaque ſua. dixerit fecerit alius probanda omnibus, illaudata tamen abibunt. quòd ſi rem non poſſunt, mentem incuſabunt, & de mente ſua alienam arguent. quid non poteſt liuor, quid non inuidentia alienæ laudis æmula, calcaneo illius inſiſtens? quid non amor proprius, cùm quiſque tantum deceſſiſſe ſibi arbitratur, quantum acceſſit alteri; tantum acceſſiſſe, quantum deceſſit alteri. ignari nos eadem linguæ & calami menſura feriendos, qua in alios inſurgimus, pari per omnia damnatione, improbatione pari. hinc nulla propè colloquia ſine aliena menſa, veſte, moribus, adeoque omnis ferè ſermocinatio de extranea domo, vita, ſtudiis; tot iudices habituri quot capita. ita dum noſtra laudari volumus, damnamus aliena, quaſi aliena damnatio gradus ſit ad laudum noſtrarum verticem, ad quem nemo niſi per illam veniat.

Intuere, quàm cæco rapiamur impetu, quàm improuido. faſtum omnes alienum im-

improbant, ſuum nemo videt; adeoq́ue arrogantiam ſuam ſubmiſſionem deputat. cæcus amor ſui eſt. ambitioſam ornatus ſupellectilem, in aliena domo & corpore quis non improbat? ſuam quis non probat, & inter prudentis parſimoniæ exempla ponit? non habet oculos ambitio domi ſuæ: vicinam domum inoculauit ſuis. quàm fatua æmulatio? quàm ſtolida ambitio eſt? non patitur parem. ſola videri, laudari vult ſola. & dum reliquos damnat, non videt eadem ſe ſententia à reliquis percuti, cùm in pari maioréve delicto ſit. miſera humana conditio, tot pati iudices! etiam patrem, matrem, filios, coniugem, famulantium gregem. dura ſors, & acerba nimis, in materno non rarò lacte & vbere, ac propè etiam vtero pati iudicem; in filio filiaq́ue vitæ tuæ non infima parte, pati iudicem, in coniugali toro iudicem, in cordatiſſimo patrio affectu iudicem. & iaculamur interim amorem, adeoq́ue ſanguinem ſanguine teſtamur. poſſunt tam pugnantia in vna ſtabulare mente, amor & damnatio? aut non mentitur amor qui damnat? laudat ſi amor eſt, adeoq́ue vt etiam non probanda laudet; aliquid enim cæcitatis omnis amor habet, etiam in prudente. vt licet damnanda in amico videat, mitiget, extenuet, eleuet-

que in tantum, vt ſæpè nil quod damnetur reliquum faciat. hinc illud: *Qui ambulat*
Prou. 11. *fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum.* ſin modis omnibus damnanda viderit, excuſationum mille modos reperit. ſolers omnis amor eſt, vt amicum tueatur, nihil inauſum relinquit. & ego credam hunc patrem, matrem, filium, coniugem, qui damnat? credam amare qui perpetuo confodienda ſilentio, vulganda putant? qui inſepelienda tenebris, reducunt in ſolem? quibus nec vbera, nec thorus ſanctus eſt, credam amare? quanti periere, patre, matre, filiis, coniuge propalatricibus? quid erit in terris iam ſanctum; aut quos ſperamus fiduciæ portus, ſi in ſanguine, vbere, thoro tempeſtas metuēda eſt? ſi in patria, matria, coniugali mente naufragia timenda ſunt?

Parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? Quo nemore vnquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam. ſæuis inter ſe conuenit vrſis.
Aſt homini ferrum letale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt, neque enim nunc ſufficit ira

Occi-

Occidiſſe aliquem;

in parentum ſæuiunt viſcera diræ linguæ, in coniugalem thalamum funeſta labra, in conſanguineum ſanguinem ora nefanda. fuerunt qui hoſtilia

Pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi.

quaſi iræ pacandæ victima talis caderet; nos nec à propinquo ſanguine abſtinemus. in quemcumque enim ferocire has linguas videmus, nulla verecundia tori, nulla reuerentia patria, nullo filiali pudore, nulla erubeſcentia matris. nihil enim nunc tam pudendum eſt, nihil cum tanto periculo coniunctum, quod improba licentia vulgare metuat. ita mutuis dedecorationibus conſperſi, mutuis dentibus laceri, magnam implere poſſumus tragœdiam. vt meritò Poëta exclamet:

Quis tam crudeles optauit ſumere pœnas?

nam ille quem viderat

Lacerum crudeliter ora,
Ora manuſque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, & truncas inhoneſto vulnere nares,

ludus eſt, ſi cum hac linguarum ſæuitia compares. in vno enim ſtetit hæc crudelitas Deiphobo. at linguæ virus omne, crude-

liſque feritas tranſit in poſteros. non contenta in vno ſæuiſſe capite, omnem ſimul progeniem vno crudeli configit iaculo, nullo ſanguine ſatianda: inexplebili enim ſiti rapitur in nepotes, & quotquot amicitia, ſocietate, aut vtero iuncti, etiam in retro maiores. ita vno venenario telo omne genus liuet, omne tingitur in mortem; & mortem omnium auditorum auribus, aut lectorum oculis renouandam, vt tot iam ſint mortes quot oculi, quot aures, cùm in omnium oculis auribuſq; repetita cæde cadat cui detrahitur.

Et querimur ſi quid grauius à Principe, ſi quid ab illius tribunali venerit? & in mutuum ſæuimus ſanguinem ferociùs. niſi fortè mitior ſit lingua gladio. crudelior eſt. ille ſemel finit, hæc æternat, nouiſque perpetuò auctibus ſurgit violentior. & quod oriente Sole vxore garrula culex erat, vicinorum diuite incremento camelus in meridie erit, in occidente Pyrenæi ſaltus. quod aurora prima ouum vnum fuerat, coniuge maritalis thalami ſecreta retegente, cadente die millia fuerunt: tam fœcunda ouorum mater nocte vna maritus fuit. & noxia plurimùm fœcundiùs creſcunt, inſolenti auctu meliora ſuffocantes. nec ſtat hæc improba libertas in vno capite, abit in poſteritatem: tan-

tanquam ſi vno linguæ gladio ſequutura ſeces, in necdum nata ſæuiens, vt in ſemine jam tum ſuo ſentiat arbor, necdum virgultum, necdum radix. ita ante vitam vulnera impreſſa, ante venas fluit ſanguis, ante animam dolor adnatus. infelix homo! quo ſe tutabitur ab hoc enſe? non ſi in rupe ſederit alta, infraque ſe nubes videat labentes, fulmina, ignes, grandinem iaculantes; non ſi in profundo maris, totoque cum Iona tectus elemento; non ſi in denſo, ipſiſq; propè feris inacceſſo nemore; non ſi in torrida & arente eremo, inter medias æſtibus emedullatas arenas, ſolique Soli notas, nunquam effugiet hæc linguæ iacula. ſit licet velocior Euro, Aquilonibus fugacior, ſequentur fugientem, ridentque aquilæ pennas, tigridis curſum, fontium ſupernè labentium impetum; rapidiſſimorumque fluminum fluxum pigritiam arbitrantur & inertiſſimi corporis conchales ductus. iam propugnacula, & quidquid hoſtilem fallit manum, extraque ferri metum natura aut ars poſuit, fruſtra linguæ poſuit. nihilque tam denſa aſperaque ſeptum rupe, nihil tam altè abditum, tam in ſublimi repoſitum, quod non momento citiùs penetret, audax, intrepida, fugere & pauere neſcia, ignara rubeſcere. mare nauigas? ſequitur nauigan-

gantem, ſeu te malacia, ſeu decumani teneant fluctus; ſeu ſecundo, ſeu aduerſo raperis vento; ſeu integra naui, ſeu tabula veheris; ſeu mergeris fluctibus, ſeu ludis in æquore. bella petis ciuilia? plus linguas metue, quàm hoſtile ferrum. nam ſeu ciuium madeas ſanguine, ſeu ciues tuo, plus enſibus timendæ linguæ ſunt, animam fodicant; contentum corpore ferrum eſt. petis extera? adhæret lateri comes, etiam in vltima barbarie ſenties præſentem. Indos adi, Chinas, Iapones, orbemque nouum, aderit ſocia. terga dabis fortunæ ludibrium? plures te linguæ quàm ſequentur hoſtes. victor redibis, & triumphis maior patriam calcabis terram, hoſtium ſecurus? plures te proſequentur linguæ, & in medio triumpho, poſt ſubactos hoſtes, in alta iam pace, vulneribus locum reperient. denſo miles circumſtet agmine, tegat vmbonibus; medias penetrabunt acies, & inter ferri minas ſanguinem potabunt ducis diriſſimæ ſanguiſugæ, nunquam ſatiandæ. quid quòd nec cadaueri parcant? ſæuiunt in monumenta, conduntur que ſepulcris ipſis; nec in illa requie requiem permittunt. ferrem, ſi inferno parcerent. at ne pœnis quidem ſatiantur æternis. quaſi leue omne tormentum ſit in ignibus ſemper ardentibus, niſi iacula comiten-

mitentur immitis linguæ, quæ virulento morſu tranſadigant infortunatam animam. maius etiam narro malum, & imprudentis audaciæ documẽtum certum. non cælo parcit, & vehementiùs etiam poſt coronam ſæuit, liuore pharetrata.

Tentauere, nefas! olim detrudere mundo
Sidera, captiuique Iouis transferre Gigantes
Imperium, & victo leges imponere cælo.

par propè linguarum audacia. cælo iam adſcriptos in bella vocant, in inglorium pũluerem, in linguarum circum, & detraherent loco ſi quo modo conceſſum. ea vis animo, ea inuidentiæ inſolentia, temerario auſu cælum petere, cælo iacula minari, cælo inferre. & tyrannorum ferè ingenia ſæuiũt in viuos; vbi ad mortem ventum eſt, ſæuitia cum anima ponitur. ſed & ara illa Taurica

Tantùm immolat: vlterius nil
Aut grauius cultra timet hoſtia.

ita quæ videbantur implacabiles iræ, nunquam explenda odia, morte corruunt; quæ etiam in inimiciſſimis commiſerationem prouocat, cogitantibus humana, nec quidquam hoſti eueniſſe quod non ipſis poſſit. at inſatiabilis hæc linguæ improbitas cum funere videtur naſci, cum morte reuiuiſcere,

re, roburq́ue vireſq́ue cum cinere induere. vt arbitreris antè vixiſſe inermem, poſt funera armatam. quaſi pro clypeo illi ſarcophagus, pro galea ſepulchralis lapis, pro enſe & iaculo cadauerina faſcia ſit. ſæua crudelitas ſæuire in mortuos. at fœminei pectoris, ferocire in non repugnantem, in longè poſitum; vaniſſimæ mentis, prouocare abſentes & vltra mare poſitos; ambitionis ridendæ, extra vulneris ſpatia, extra metum dandi ſanguinem in longè poſitum hoſtem inſoleſcere.

Ex horum numero ſunt qui in conuiuiis exercitus ducunt, caſtra è thoro metantur, militem è thalamo mouent, quando cum hoſte conſerendum, quando vallum ducendum, quando acies, quantis firmanda caſtra præſidiis inter pocula mero madidi docent. quibus ſi hoſtem vltra Apenninum oſtendas, ſi inimica agmina vltra Pyrenæos poſita, domos ſuas trepidi cogitant. ſin propiùs inimicam aciem deſignaueris, in vicem humani coloris, pallor ſuccedit inferni, perq́ue vniuerſa membra frigidus dimanat ſudor. vt de his iam tum decantatum arbitreris,

Refugiet timido ſanguen, atque exalbeſcet metu.

Hi omnes lingua prompti, factis ſegnes, plus

plus ſemper ore quàm manu circumferunt. Quare vbi videris ad maledicta expeditum, ad obloquia fortem, ad cōuitia promptum, multa deuomentem, nullum impune tranſmittentem; cogita vanum, timidum, cui omne robur in lingua, cui in ore armamentarium, in labris enſes & iacula ſunt, cogita fœmineo ingenio, iudicio nullo, vt cuius omnis ſapientia natet in labris, omne ingenium hoſpitetur in ore, omnis eruditio peregrinetur in dentibus. *In multis enim ſermonibus inuenietur ſtultitia.* Et: *In multiloquio non deeſt peccatum, qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.* nec vllum certius fatuitatis ſignum, nulla amentiæ teſtatior hedera, ore ſoluto, lingua libera, quam nullum coërceat frænum, nulla teneant vincula, quæque vaga licentia per omnium domos, mores, vitam, ſtudia graſſatur improuida. huic enim conſilium totum in dentibus, deliberatio in lingua, iudicium in labris fluctuat. & ferè hæc coniuncta: verborum multum, ſapientiæ parum; contumeliarum multum, prudentiæ modicum; detractionum multum, amentiæ plurimum. plus namque loquuntur quàm cogitant, deliberationes in his dicta, conſilia facta ſunt. nec poteſt eſſe conſilio locus, vbi omnis Senatus in ore eſt; nec prudentiæ, vbi omnis delibera-

Eccl. 5.
Prou. 10.

liberatio in lingua eſt. prouidentia nulla, circumſpectio nulla, cùm antè dicta quàm cogitata ſunt, antè labia egreſſa, quàm ingreſſa pectus.

Nihil etiam in republica nocentius iſtis, nulla grauior peſtis, nullum præſentius venenum, nullum virulentius toxicum, nulla acerbior calamitas. & plurimùm in optimos quoſque fundunt venena, iaculantur virulentæ linguæ toxica. Hinc cùm aliqua diligentior ſæculi ſcrutatrix ornatum omnem cultumq́ue ſuperuacaneum obſeruat libidinum inuitatorium eſſe, eoq́; nomine intra modeſtiæ ſe portum recepit; tanquam ſi naufragio erepta mari & naui repudium dixerit, extemplo de ſemine hypocritarum audit. nec mirum; dolet enim hoſtis tot in vna virgine ſperatæ mortis opera dirui, tot damnationis titulos eradi; itaque per famulas ſibi linguas oppugnat, obſidet, ſi qua poſſet non iam oculos concupiſcentia ferire, aut animum ſæcularibus illecebris irretire, ſed conuitiorum formidine euertere, obloquiis detorquere.

Quòd ſi quæ etiam tota in Dei voluntatem conceſſerit, maturitatemq́ue ſuam illi ſponſauerit, inſurgunt linguæ, & melius aiunt, eſt nubere quàm vri; incendia ſua teſtantes, quaſi ignibus æſtuarent omnes ſolis

lis nuptiis reſtinguendis. Et quale hoc bonum eſt, quod non poteſt videri melius, niſi peſſimo comparatum? quodque non tam bonum eſt, quàm genus mali inferioris, quod ab altiore malo obſcuratum ad boni nomen impellitur? melius nimirum eſt vnum oculum, aurem, manum, pedem, quàm duos amittere. at verò quanto melius nullum amittere, ita melius nec nubere nec vri. cùm ſolum nubere melius ſit, quia deterius eſt vri. ſanè hæ voces non veniunt niſi ab ingenti fornace, qua æſtuant improbæ hæ linguæ, *inflammatæ à gehenna*, quæ cùm omnes ſuo metiantur animo, ignibus ſuis, ſcabie ſua, eadem remedia reſtinguendi ardoris præſcribunt reliquis. *Iac. 3.*

Sin alia murum ſexui ſuo obſtruxerit, vt nec ſuos emittat, nec alienos admittat oculos, ſibi, Deoque ſoli nota, ſtatim inſuſurrant: in hac iuuenta voluntario ſe carceri includere? & quis carnem ſuam odio habuit? quis prudens renuntiauit gaudiis? audite Dominum: *Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodiet eam.* prudens negotiatio eſt aliquid amittere vt maiora lucreris. quòd ſi corpus parietibus cingitur tanquam voluntaria cuſtodia, omnia tamen ſpiritui patent. vagare ſpiritu, ſpa- *Ioan 12.*

tiare ſpiritu licet, non per ſtadia opaca, aut porticus longas in quibus laſciuientium oculis & ſcurrilibus percutiantur linguis, viam deinde proponũt ſibi non illam amœnam latamque quæ ducit ad interitum, ſed arctam quæ ducit ad Deum. quam quoties deambulant, toties nullis parietibus concluduntur: erratis miſeri. nihil crus ſentit in neruo, nihil ceruix ſub ſecuri, nihil corpus in flamma, cùm animus in cælo eſt. & quid vos ſperatis? de deliciis ire ad cælum? de papilionibus miles, vbi omnis duritia & imbonitas, expeditus & ſubſtrictus, non de cubiculo in aciem procedit: etiam in pace campum decurrit, molitur foſſam, bella pati ediſcit: ita Dominus ſuas ſeponit, agoni indurat, cælo parat, dum illas ſegregat ad ſtrictiorem diſciplinam, vt robori ædificando vacent; idem in athletis inuenies, continentur à luxuria, à cibis lætioribus, à potu iucundiore, tanto plus de victoria ſperantes, quanto plus in exercitationibus laborauerint. & hi quidem vt corruptibilem coronam conſequantur; illæ vt æternam. clauſtra pro palæſtra interpretantes, vt ad ſtadium tribunalis bene exercitatæ producantur. virtus duritia extruitur, mollitia deſtruitur. & temperat tamen Dominus omnem hanc exercitationem ingentibus gaudiis.

diis. nam quæ maiora ſunt, quàm quæ ab animo pacato, nullius ſceleris conſcio, nulla formidine fatigato, nullis curis anhelo, proficiſcuntur? nihil hic metuit quia nihil ſperat, nihil timet quia nihil ambit. ſoli Deo ſponſo ſuo iuncta. extra quem nulla illi delectatio, voluptas nulla.

Iuncta matrimonio fuit alia. mors compare priuauit; niſi ad ſecundas euolauerit nuptias, ſentiet has linguas. nullæ enim loquaces, otioſæ, vinoſæ, quales ferè hæ linguæ, de vniuiratus bono bene loqui norunt. Deus enim talibus, Apoſtolo teſte, venter eſt, ita quæ ventri propinqua.

Pœnitet aliquam errorum reperta veritate, pœnitet amaſſe, quæ non amauit Deus: ſacco proinde & cineri inuoluitur, animum mœroribus deiicit, continuo linguæ. ſatis Deum habere, ſi corde & animo ſuſpiciatur, licet actu minus fiat, hoc eſt ſaluo metu & fide, peccare: ſalua videlicet caſtimonia matrimonia violare, ſalua pietate parentibus venena temperare. addam, ſalua venia in gehennam detrahi dum ſaluo metu peccatur. quàm verò ineptum eſt delictorum veniam ſuſtinere, & pœnitentiam fugere. hoc eſt, pretium non exhibere, ad mercedem manum emittere: pœnitentiæ enim compenſatione impunitatem promittit Deus.

Addictior aliquis poculis, conuiuiis, luſibus laſciuioribus, nuntium miſit omnibus, Deoque ſuo gulam mactauit, paſtumq; iam & potum non vt antè ventri, ſed animæ nouit, ieiuniis preces alens; næ ille hiſce linguis fatuus eſt. miraris, cùm hiſce potus & cibus Deus ſit, venter cælum, pulmo templum, aqualiculus altare, ſacerdos coquus? apud quas fides in culinis calet, pietas in cacabis feruet, ſpes in ferculis iacet. quibuſque ille ſanctior qui conuiuandi licentior, qui obſonandi pollucibilior, qui calicibus inſtructior. Verùm ab Apoſtolo hæc veniunt, qui macelli claues tradidit, permittens eſui omnia, in quibus & cellarum claues comprehendit. Non tamen, in macello aut cellis Dei, regnum incluſit. *Non eſt enim* *Rom. 14.* *regnum Dei eſca & potus.*

Neque ſanè nouum cuiquam videri debet tam inſolenti petulantia in optimos quoſque inſurgere has linguas dæmonis & miniſtras & alumnas. quis enim cùm æmulum ſuum videt nõ patitur? aut quis oculus ferre poteſt, quem mens non poteſt? ingentem cùm delictorum funem ſecum trahant, vellent omnes implexos; cùm innumeris ſcelerum retibus contineantur, vellent omnes implagatos. natant libidinibus tanquam in ingenti Oceano; dolent ſubductas

naues in portum. laſciuiunt verbis, durantúrque fronte pudore exuto; hinc illa nata odia in verecundas genas, caſtos oculos. indormiunt menſis & poculis, vt niſi noctes ebibãt ieiuni ſint: hinc illæ voces, Sic diem ducam, ſic noctem patera, donec

Iniiciat radios in mea vina Deus.

inde liuor & dens Satyrus in omnem gulæ frænos induentem, in omnem cibi interdictionem, macerationem. neque nouum temperantiam ab incontinentia & crapula rideri. nimis magnum campum inuidentiæ virtus donat. intuere diſcrimen; quales nos ante cibum & vina, virgine etiam tum ore, ſiue humana, ſiue diuina tractanda ſint, ſi non mẽte cordeq; multo valentiores promtioreſque, quàm cùm totum illud domicilium interioris hominis cibo refertum, vinoque inæſtuans præmeditatorium efficitur fœditatum, in quo planè nihil iam in proximo ſuperſit, quàm ad laſciuiam ſapere, & in omnem ſe diffundere libidinem, nulla ætatis, dignitatis, maiorum, poſteritatis, opum, corporis animiq; periculorum habita ratione. & quotuſquiſque tunc meminit Dei, cùm ipſum ſibi hominem excidere ſolemne eſt? hinc ergo illæ linguæ vino madidæ ebria deructant verba, tanquam à recenti crapula in omnem continentem. reliquas pari

diſquiſitione virtutes cogita, videbis à pugnantibus vitiis pari inſolentia oppugnari. neque quiſquã in illas armauit dexteram, niſi vitiis plenus. reddit vas quod continet. arma ab armamentario exſpecta quæ indidiſti. alia ſi ſperas, falleris. idem de maledicis hiſce ſuſurronibus exſpecta. quos ego tanquam Reipublicæ peſtes in terrarum vltima relegandos cenſeo. ſæuimus ferro & fune in latrones & fures. nulli nocentiores

Eccli. 5. calumniatoribus ſunt. *Super furem enim eſt confuſio & pœnitentia: & denotatio peſſima ſuper bilinguem: ſuſurratori autẽ odium & inimicitia & contumelia.* Sæuimus ſecuribus & igne in perduellionis reos, nulli perduelles criminatoribus nocẽtiores ſunt. ſæuimus in homicidas, in ſacrilegos, raptores, incæſtuoſos, incendiarios, omni pœnarum genere; at à nullo propè ſcelere maiora timeri, maiora dari damna poſſunt quàm ab hoc vno. nullum proinde tam graue tormentum, non ſi mugiat homo taurus, quod æquari huic ſceleri poſſit. omniſque in hoc crimine crudelitas nimis benigna eſt: omne enim carnificis ingenium ſuperat. ferro & ignibus ſæuiendum in hoc malum, & à radice euellendum. odit Rempub. qui parcit, hoſtis Dei eſt qui ſimulat. ſtemus ſententiæ

Rom 1. Apoſtoli: *Impletos omni iniquitate, plenos*

inui-

inuidia, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, quoniam qui talia agunt digni ſunt morte: & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. viderint qui in Republica hos ferunt qua pœna Apoſtolo iudice feriendi. habemus & interminantem Prophetam Regium: *Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua: ſicut nouacula acuta feciſti dolum. dilexiſti omnia verba præcipitationis lingua doloſa. propterea Deus deſtruet te in finem, & euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.* etiam radici & ſemini interminatur detractoriæ linguæ. in reliquis ſceleribus pœna cum delinquente finitur, in hoc etiam in nepotes abit. vt arbitrari poſſis Iezabelis progeniem. caue ab hac contagione quiſquis es, *Acuerunt* enim *linguas ſuas ſicut ſerpentes: venenum aſpidum ſub labiis eorum.* quis cum ſerpente & aſpide habitabit ſecurus? quis prudens iunget dexteras? *Remoue à te os prauum; & detrahentia labia ſint procul à te. Omnis enim natura beſtiarum & volucrum, & ſerpentium, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena veneno mortifero.* venena tange, venena bibe, & audias ſanus, valens,

Pſal. 51. *Pſal. 139.* *Prou. 4.* *Iac. 3.*

vegetus. ſed & *lingua ignis eſt, vniuerſitas*
Iac. 3. *iniquitatis*. omnis iniquitas tanquam in ma-
Prou. 30. trice ſedem in hac fixit. fuge. etenim *gene-*
ratio hæc *pro dentibus gladios habet. exacue-*
runt gladium linguas ſuas. ne fide. plus non
tantum *aloës quàm mellis habent*, ſed plus
necaturi toxici. blandiuntur genis? lingua
perimunt. & ſub ridentibus labris teguntur
Eccli. 1. enſes. nulli te horum crede. *Si mordeat ſer-*
pens in ſilentio, nihil eo minus habet qui oc-
cultè detrahit. de quo meritò gloriatur Da-
uid & excuſationem innocentiæ prætexit:
Pſ. 100. *Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc per-*
ſequebar. os enim illius *abundauit malitia,*
Pſal. 49. *& lingua* illius *concinnabat dolos*. & ſeriò
monet: *Ei qui reuelat myſteria, & ambulat*
Prou. 20. *fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne com-*
Prou. 16. *miſcearis*. Vir namque *impius fodit malum,*
& in labiis eius ignis exardeſcit. procul ab
his ignibus etiam eminus æſtuant, & ferè
plus ardoris in remota quàm in propinqua
iaculantur, & fidentiùs in illa noui eunt
Aruntes. veriti enim pedem pedi conferre,
eminus veſtigia luſtrant, telaque pauidi ex
inſidiis conſiciunt, diffiſi aperto concurre-
re Marte. inſidiantur proinde calcaneis no-
centiſſimi ſcorpij. ſi quis abſens, ſi quis lon-
gè poſitus, ſi maioribus diſtentus, erumpunt
hæ linguæ noctu tamen plurimùm venena
ſpar-

ſpargentes. ita tenebras quærunt dum fi-gunt, dum offendunt, vt ſecuriùs mittant. nam cùm ſciant multos ſimplices & rudes, & de ſola æmulatione credulos, inſtillant linguæ virus: ac primùm trahunt adhuc caudam, nec palàm venena propinant, ſed miſcent ſaporatis, & dulcibus id malum in-iiciunt: itaque primò quaſi in vacuum fla-gellant: propiùs deinde accedunt: hæccine vera eſſe? non credam. maior illius virtus, quàm vt in illam cadant tam indigna. ſunt tamen qui conſtanter narrent, qui ſcribant. verùm odia quid non poſſunt? & viri ſunt à quibus habeo non è plebe. nec quiſquam tantus in quo non aliquid quod meritò re-prehendas. dandum aliquid dignitati. & quæ non ætas quædam conceſſit viris etiam maximis? humana hæc ſunt, virtutibus vi-tia miſceri. & doleo bona fide hæc non à mulierculis, ſed à viris magnis de illo viro & dici & credi, cui multis nominibus boni omnes obſtricti: & ego non vltimus debeo, quanquam non per omnia fidem adhibeam: nec vellem verbis hiſce aſſenſum præberi, quibus nec ego præbeo, tantùm ſcripta di-ctáve narro. fides ſit penes illos: vnum di-cam. nollem dici. Ex his initiis, maximè ſi auditores nacti curioſiores, vt ferè nouo-rum auidi & magnorum æmuli ſunt omnes,

itur in apertum maledicentiæ campum, & plenis iam habenis decurritur per hunc criminationis circum. ſub aliena tamen plurimùm perſona, vt hoc tanquam peregrino tecti mantello, nihil de ſua, ſed de aliena penu produxiſſe videantur, iacula de vicini pharetra. ita vulnera infigunt telo non ſuo, manu ſua; verbis non ſuis, lingua ſua: & tamen, ſi verum liceat, & telo ſuo, & lingua ſua, licet alterius tecta velo, tamquam nube, quo potentiùs infigant ferrum, cùm incautiùs excipitur vt ab amica manu & ore. cogita Abner dolo percuſſum à Ioab: cogita Amaſam ſub mentito oſculo gladio corruiſſe.

Et licet vera interdum narrentur, tamen ſi illa non nota paſſim, crimine nimirum necdum vulgato; non eſt cuiuſuis, quæ in illum diem tecta, quæque domeſticis clauſa parietibus, in publicum, ac quaſi ſolem pulueremque deducere. neque enim aut domini nos, aut iudices famæ nominiſque ſumus alieni, vt eripere illud liceat, & irrogare hac pœna delinquentem. inflictio pœnæ, diuulgatio eſt: qua vna fama ſpoliatur ſua qui deliquerat, famæ etiamnũ ſuæ dominus, quo exui à ſolo legitimo iudice dominio poterat. idem videmus in omni pœna & crimine. promeritus aliquis mor-

mortem, exilium, bonorum proſcriptionem. nemo hunc priuatus aut exuat bonis, aut patria domoque pellat, aut morte mulctet. iudicis hæ partes ſunt. Quòd ſi quis contrà faxit, & iudicis non conceſſam ſibi priuata auctoritate perſonam induat, legibus ſubiaceat, iiſdemque cum delinquente pœnis. idem de detractore cogita. priuatus nemo delinquentem fama ſpoliare poteſt. ſpoliat qui euulgat. vitâ illa comparatur, & apud pleroſque vita potior eſt. hæc enim ſi eripitur, maximè cùm priuata manu vni ferè eripitur, famæ direptio abit in poſteros, in ſanguine, amicitia, aut quocunque vinculo iunctos, adeo vt in delinquente, innoxij plurimi puniantur, pœnæque partem ferant criminis inſontes. hanc pœnam quæ in innocuos tranſit, nemo priuata auctoritate ſine ingenti ſcelere irrogare poteſt. Iudex etiam non niſi matura cognitione, ſolidis certiſque formata teſtibus. neque coniecturis ludendum in re tanta, aut inani è ſuſpicionibus nata narratione. magnitudo rei maiora certioraque poſtulat, vt talionis omnino pœna plectendi ſint, quicunque aut nullo aut vano nixi fundamento, criminis etiam apud iudicem reum deferunt, aut propalant non teſtata. nam licet cui temerè impoſitum crimen eſt, iudicio

pur-

purgetur, aut clara mendacis criminationis retectione, ſemper tamen impreſſum multorum animis vulnus manet, aut, ſuperato licet vulnere, cicatrix, priorem venuſtatem dedecorans, aut vt minimum, veſtigia quædam timidæ mentis, cogitantis potuiſſe aliquid tantæ delationi ſubfuiſſe: inde diffidentia, & trepidationes anxij pectoris, reſtrictior fides, languidior æſtimatio, commendatio frigidior, lentior fiducia, & verò quod ab omnibus aut pleriſque creditum temeraria vulgatione, id nunquam ab omnium animis eluetur, quacunque etiam purgatione accedente. quæ nunquam tanta pernicitate omnium opplet aures, quanta prior illa nominis famæque diminutio, quocunque auctore, mas fœminâve fuerit, ſparſa. rem ferè cogitamus, rem penſamus, cuius grauitatem magnitudine metimur, auctores lenti tacitique tranſimus. nec quiſquam ſatis acerbitatem magnitudinemque ponderat, qui non aliquando ſimili improbitate percuſſus, damna linguarum tulit. ille expertus didicit quàm altè ſedeat hoc malum; quàm nulla medica manu publica priuatâve in integrum à tanto vulnere valetudo reſtitui poſſit, etiam apud cordatos proboſque: ita ſemper aliquod veſtigium magni aliquando vulneris, omnis calumnia relin-

relinquit, quod etiam nolentum animos occupat, excluditque fidentiam ſecuritatemque priorem: euenitque his quod in tenebris, aut ſanè quod caligantibus oculis, licet in magna luce, ambulantibus: timidè enim veſtigia premunt, licet manu aut baculo adiuti. ita vbi ſemel mens criminationum nube cincta, luminis ſui radios repercuſſos ſenſerit, quocunque die intercurrente, quocunque valido vento diſcutienda nube nebulaque nato, aliquid è priſtino terroris, ſi non aliquid noctis remanet, quod quamuis diſcuſſum probiſſimus quiſque optaret, memoria tamen præteritorum animum non rarò pulſat, territat, & ſuſpenſum dubiumque tenet, vt non pari quo antè fiducia in eum qui contumeliam paſſus, rapiatur.

Huc accedit, quòd ſemel calumnia ſparſa, per innumeros leui momento vagata, plurimorum occupauerit animos, ad quos fòrs nullo vnquam tempore purgationis nomen perueniet. nocitura enim quæque opulento ſemper fœnore incrementa ſumunt. quantum verò inſequens purgatio diluit, tantum, imò cumulatiore longè progreſſu priora ſerpunt, fœcundioribus acceſſionibus diuitata. ita fit, vt dum pauci certioribus inſtructi meliora ſanioraque cre-

dant

dant prioribus depulſis, plures prioribus inhæreāt: aut quòd ſequutæ depulſionis ignari, aut quòd tam altè prima impreſſa, vt nullis quantumuis potentibus poſtumis euelli remediis valeant, validiùs primis inhærentibus, & de firmitate ac prioritate, ſede ſemel occupata, certantibus. à qua depellere non niſi Herculeæ ſit dexteræ. ac nec illa ita eradet quæ cælata lingua tanquam chalybe, animis tanquam incudibus, quin propiùs intuentibus, priorum, ſi non veſtigia altè impreſſa, vmbræ tamen quædam maneant, plenam lucem excludentes, aut ſanè non admittentes hanc tam libero vt antè campo aut area. Luſiſſe ad hoc credas Lyricum.

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu.

ſin expellas licet omni conatu, *tamen vſque recurret*, ſi non res ipſa, timor tamen, ac quædam quaſi nebula, quæ quanquam non omnem excludat Solem, aliquid tamen de ſplendore eripit, & obfuſcat priorem lucem, nec permittit tam claris vt antè radiis terram ſuam, animos dico, luſtrari: ſubterlabentes enim hæ nubes aliquid caliginis interſpargunt, nec patiuntur toto ad nos corpore lumen deſcendere. omnium horum cauſ-

cauſſa, primi ſeminatores, qui vicinum agrum tam denſis ſuperſeminarunt zizaniis, vt optima quæque dominumque felici fœcunditate beatura, à ſuperſeminatis ſuffocentur. adhibe quaſcunque voles manus, antè vtraque euelles quàm à zizaniis purgabis. nimis enim validè implexa frugiferis maligna ſunt.

Hiſce proinde ſuperſeminatoribus quid publicè, quid priuatim debemus? cruces & ignem. prudens Reſpublica quæ non parcit. ſæuire in illos, mederi eſt (& hæc ſola pietas fortiter à Republica arcere) etiam ignibus in has leuis fidei paleas, quando mitiora non proſunt. ingens verò crudelitas eſt, permittere vt liberè ac in quæ volunt promiſcuè graſſentur, paullo pòſt Rempublicam ipſam euerſuri, in arma & ciuilia bella coacturi, in mutuum ſanguinem. nam qui à priuatis nullo repugnante felicia hæc mutuarum diſſentionum initia tanquam maiorum moliminum fundamenta poſuerunt, ſecundis ſucceſſibus elati, & ab ipſa felicitate audaciam ſumentes, eadem in Rempublicam audebunt. priuatorum damna impune data, via ſunt ad publica. neque enim quiſquā primo auſu ſumma petit: nec ad extrema ſcelera niſi per media decurritur: à tenuioribus animus induratur vt aſ-

ſueſcat

ſueſcat depudere, audere: inde vires ſumit creſcitque audacia, & ad maiora citato curſu properat, ad ſumma demum conſcenſurus, vnde plurimùm præcipitio locus eſt. quem ergo videris priuatim multa moliri, in omnes linguæ & verborum petulantia inſurgere, multorum hinc inde nomina famamque ſpargere; hunc tu cogita nata quacunque occaſione eadem publicè auſurum. ac maiore etiam impetu; cùm plus ſpei à publica quiete turbata quàm à priuata ſperare meritò poſſit. cui quid ego imprecer,
2.Reg. 3. niſi illud magni Regis. *Non deficiat de domo* criminatoris huius *leproſus, & cadens gladio, & indigens pane*, nec patiatur Dominus de-
3.Reg. 2. duci *canitiem eius pacificè ad inferos*, eò quòd effuderit ſanguinem, vitam, famam, nomenque in omnem poſteritatem melioris ſe in pace, & poſuerit animam maioris
Iob 20. ſe in ludibrium omnis æui. *Deuoret illum ignis qui non ſuccenditur*: affligatur *relictus in tabernaculo ſuo. reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum. Detrahetur in die furoris Dei. hæc eſt pars impij à Deo, & hæreditas verborum eius à Domino.* hæreditas venenantis linguæ, & ſuper aſpidem & colubrum intoxicantis proximum
Iob 24. ſuum. *Maledicta ſit pars eius in terra. ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, & vſque*

vſque ad inferos peccatum illius. obliuiſcatur eius miſericordia: dulcedo illius vermes: non ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum. mentitus eſt enim in animam ſuam, & euertit in dolo ſemitas virtutis. demolitus eſt vineam alienam, reddidit *mala pro bonis,* ideò *non recedet malum de domo* Prou. 17.
eius. ſed reddat illi Dominus *ſeptuplum in ſinu* illius. improperium quod exprobrauit Pſal. 78.
alteri, cadat in verticem illius. inducat ſuper eum *diem afflictionis, & duplici contritione* conterat illum Deus, quia non eſt Iſa. 17.
egreſſum de labiis illius *rectum,* & *completa* Iſa. 40.
eſt malitia eius in verbo oris illius: ſuſcipiat *de manu Domini duplicia,* pro eo quòd emedullauit animam proximi ſui; in viperiò halitu oris ſui, exſiccauit oſſa, & exſuccidauit carnem propinqui ſui in æſtu labiorum ſuorum. extendit gladium labij ſui in generatione & generationem. non pepercit lactentibus, nec vtero grauidatæ, in nepotes protendit maledicentiam ſuam, & in necdum natos venena temperauit. meritò deteſtentur illum nationes, & in robore virorum fortium conteratur. ſint in neruo pedes illius, & in vinculis manuum ſuarum veſcatur pane ſuo. non ſit qui miſereatur pupillis eius, qui non pepercerit ſemini aliorum in æternum: poſuit enim laqueum

proximo ſuo in dolo, & extendit retia oris ſui, in mendaci aſtu labiorum ſuorum cepit illum, & circumuenit animam illius in fallaci lenocinio letalium verborum: genæ illius lotæ ſanguine, oculi veneno, exacuit dentes tanquam rhomphæam bis acutam, inuoluens illos ridentibus labris vt nouaculam ſpongia, in fraudem & interitum propinqui ſui. non pepercit innocentiæ, non viduæ, non pupillo; in innoxio capite furor illius, & in virtutis domicilio ignis illius exardeſcit.

Videamus quid de talibus ſenſerit Propheta: *Os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt. locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & ſermonibus odij circumdederunt me: & expugnauerunt me gratis. pro eo vt me diligerent detrahebant mihi. & poſuerunt aduerſum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* habes detractorem regio penicillo depictum, audi imprecantem: *Fiant dies eius pauci, filij eius orphani, vxor eius vidua. nutantes transferantur filij eius, & mendicent: & eiiciantur de habitationibus ſuis. ſcrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius: non ſit illi adiutor: nec ſit qui miſereatur pupillis eius. fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius. fiant contra Dominum*

Pſal. 108.

nium ſemper, & diſpereat de terra memoria eorum; pro eo quòd non eſt recordatus facere miſericordiam. induit maledictionem ſicut veſtimentum, & intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius. fiat ei ſicut veſtimentum quo operitur, & ſicut zona qua ſemper præcingitur. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi, & qui loquuntur mala aduerſus animam meam. decurrit deinde ad Dominum: *Maledicent illi, & tu benedices: qui inſurgunt in me, confundantur: ſeruus autem tuus lætabitur. Induantur qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur ſicut diploide confuſione ſua. confitebor Domino nimis in ore meo, quia aſtitit à dextris pauperis, vt ſaluam faceret à perſequentibus animam meam.* fortiter Eccleſiaſtes, & nimis veridica denuntiatione. *Non tradent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum: derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur. & agnoſcent qui derelicti ſunt, quoniam nihil melius eſt* quàm ambulare vias rectas, & calcare ſemitas virtutis, & in veritate labiorum ſuorum ſubuenire proximo, immunem ſe ſeruare à maledicentia, & odio odiſſe omnem criminatorem, & mouentem os ſuum ſuper proximo ſuo. ſimiles illis ſunt qui conſentiunt operibus illorum, ſimiliq́ue maledictione ferien- *Eccli. 23.*

rientur. non ſit æternùm.

Et linguarum quidem harum ſceleris magnitudinem ex eo colliges, quòd non vna cadat morte cui detrahitur: cùm tot cadat quot auditores ſunt; adeoque tot interemptores quot audiunt, tot carnifices quot auditi criminis repetitores. at hi innumeri propè ſunt. tranſit namque hoc linguæ venenum ad millia, vt enim iniecta paleæ ſcintilla, ſic lingua maledica in audientium animis. & vt flamma in aceruo lignorum arentium, ſic omnis lingua criminatrix in conſeſſu curioſorum. inde natum vt ab vno aut altero credulo auditore ad innumeros res eat, nouis ſemper auctibus ſilueſcens. hinc toties periturus cui calumnia hæc ſtruitur, quoties nouo narratore res vulgatur. Et omnis ferè crudelitas vna contenta morte finem ſæuiendi facit. vna hæc finem neſcit, cùm omnium petitur linguis tanquam gladiis, omnium oratione tanquam nouaculis, omnium labris tanquam venenariis draconum rictibus. ſub tot dentibus tanquam ſecuribus qui cadit, quoties cadit? noua ſemper morte, nouo delatore, noua infanda cæde, nouo percuſſore inſurgente; tot verò percuſſoribus quot linguis. & ferendum fortè, ſi tanquam mille manus, mille linguæ armarentur in vnum, vnoque

tem-

tempore ſæuirent omnes, nec vltra cædis diem iret crudelitas. verùm noua ſemper cæde graſſari, tot nimirum quot in omne æuum vulgatoribus, ſcelus eſt nulla pœnitudine piandum, nullis lacrymis eluendum, non ſi profluant maria, aut ſciſſis toto æthere nubibus cadant imbres: nullaque retractatione tollendum, ac vix vlla ſui parte molliendum. ſerò venenis remedia cogitamus, quæ viſcera, quæ principes partes occuparunt: idem in calumnia cogita, vbi ſemel per linguarum traduces ſæuiit, nulla induſtria damna reparabis, nullis fletibus, nullo cinere purgabis, nullis etiam laudibus damnata ſemel dilues. onera quantis voles: nulla illi compenſatio pariari poteſt, æquari nullum pretium. credulum namque de facili ingenium humanum, ad deteriora aures habet patulas, ad alienas laudes obſeratas. conuitia in proximum plena manu iaculata, plenis admittimus valuis; laudibus vix rimæ patent. detractiones auidè haurimus, ac quaſi lætis mentibus, venientibus vltrò occurrimus, amplexamur toto corpore: laudes vix exporrecto libamus digito, arbitrati decedere nobis quidquid acceſſit aliis. hoc veluti fundamento ſemel iacto ſurgit omne maledicentiæ ædificium, eo maiore molimine quo quiſque pronior in laudes

ſuas rapitur, quarum alienis detractionibus incrementa ſperat, nec diuite alia magis vena flumina ſua naturali ſolo arentia, turgeſcere, aut certioribus poſſe acceſſionibus putat creſcere.

Vt hinc nullo iam negotio videas, eſſe hanc in omni Republica, in omni re priuata, peſtem maximam. nec poſſe ſaluam aut hanc aut illam ſtare, ſaluis detractoribus: quibus optimus quiſque, peſſimus; inculpatiſſimus, nocentiſſimus; caſtiſſimus, impuriſſimus eſt: contrà impurus, caſtus; nocens, innocens; malus, optimus eſt; ac quo quiſque improbior, melior eſt. ne mirare. oblectamur paribus, rapimurque quadam morum ſimilitudine. crudelis crudeli gaudet, auaro auarus, libidinoſus impuro. in reliquis idem cogita. qui ergo Rempublicam ſaluam volunt, qui florentem, tollant de medio ſui noxia hæc piacula, linguas noxias, æternoque damnent exilio. quòd ſi quis etiam ſibi, paci, animæque ſuæ ſtudeat, hoſtes habeat quotquot viderit in calumnias pronos. eadem enim ab illis ſperet, eadem exſpectet linguæ iacula; iiſdem non multò pòſt petendus telis, quibus alios vidit. heu fuge crudeles non iam terras, non littus auarum, non ferream telorum ſegetem, non aurum iacula ſitientia, terramque macu-

maculantia tabo, ſed immitia labra, crudeles linguas, inferni famulas, corporum, famæ, animarum interemptrices, ignium adminiſtras, & ignium æternorum.

Quòd ſi à venenariis viperarum harum linguis impetitum te ſenſeris: ſi ab infami hac ſcorpiaca cauda eminus tanquam de corporis poſthumo vulneratum, licet in remediis fòrs plurima ſint, tibi patientia & benefactorum conſcientia præſidium erunt, quo inlatentia expungas venena. tantoque magis in ſolidarum virtutum ſtadio decurre, quanto ab hoc ſpiculo impeteris magis: nulla certior victoria repetitarum virtutum frequentia, qua tanquam ſcalpello virulentas haſce aut præſcindas, aut obſtupeſcere facias linguas. adde Stoicum illud pronuntiatum: *Si quis ad te referat, ille de te maledicit, ne excuſa quæ dicuntur. ſed reſponde. ignorat ille & alia quæ mihi adſunt mala: alioqui non ſola hæc diceret*. nec pudeat ab illa ſchola diſcere quod erit in ſalutem. etiam à venenis, adeoque ab ipſo ſcorpio contra ſcorpium medelam mutuamur. adde Euangelicum illud: *Si eſurierit inimicus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius. Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. nulli malum pro malo reddentes*. ergo benefactis Rom. 12.

malefacta vince, fortè illis hoſtilis improbitas repercuſſa, ſuperante malitiam verecundia, ſtabit, aut errorem corriget, deterioraque meditata retractabit ſcelera, puraſque ſeruabit linguas. caue quicunque in excelſo aut in ſpecula poſitus es, aut quem ſua virtus etiam nolentem ducit ad magna, ſubdolos hoſce maleuolentiæ cuniculos: ferè enim optimorum ſummorumque quorumcunque calcaneis venena hæc per famulas ſibi linguas tanquam per hamata ſpicula inſpargit diabolus, vt quos in præcipitia per ſcelera non potuit impellere, aliorum ore inſurgens non in vacuum flagellet. idque eo grauiùs quo minùs formidabatur malum. qui ſi vulneri locum inuenerit, intimat virus quod properat in viſcera, vnde priſtini excelſorum animorum ſenſus retorpeſcunt, langueſcit animi vigor ſemper antè victor dum cominus, & in aperto conferre pedem licuit, acceditque pietatis ac probitatis quædam nauſea, dum ſe vident in medio etiam nobiliſſimarum virtutum curſu ea parte tanquam per obſcurum noctis impeti, qua minimè præcauerant, minimeque merebantur. Iam & ipſa mens incogitato preſſa malo, rei indignitate patientiam vincente, oblita ſui in vltionem rapitur, ſanguinem ſanguine, dentem dente reper-

repercuſſura: poteſtque hic illud dici,

Tunc horrere comæ, ſanguiſque in corde gelari,
Huc ferus atque illuc animum, pallentiaque ira
Ora ferens, cùm tanta videt ſibi bella parari.

inde in omnem iam partem prouocatoriæ voces, & grande aliquid ſpumantes, minitantes.

O ſemper timidum ſcelus!
Ferte gradum contrà campoque erumpite aperto.

Et verò vidimus non rarò viros aliàs magnos, quos, ſiue innatos, ſiue cælo conceſſos animos admetiaris, non carcer, non ſecures, ignes, vngulæ, beſtiæ à virtutum & conſtantiæ linea deflexiſſent, vno hoc venenato linguarum ſpiculo, ingeminante ſcorpio virus, cecidiſſe. & ſanè nullum grauius telum eſt viro cordato. magis enim feriunt improuiſa iacula, depaſciturque morbus intima, qui medicum fugit ſera remediatione. hinc illi mœrores, depreſſus vultus, ſubmurmurata ſilentia, oculi deiecti, & tabificum demum oſſa etiam emedullans malum. eoque potentiùs validiuſque cadunt tela, dantur vulnera, ſequiturque ſanguis, quo ignoratus hoſtis tutò de longin-

 quo

quo ferit, ac tanquam denſo tectus nemore nocentiùs ſæuit.

Atque hinc ſuſpiciones: ingens malum, cùm etiam in innocentes & amica feruntur pectora, dum dubia anxiaque mens hæret, & in auctore errat ſuo, hoſtem ſæpè pro amico, amicum pro hoſte deſignando, hinc iam creſcente malo nuſquam etiam in alta pace ſopor. quoties deinde magnanima hæc ora etiam fletibus natare reprehenſum, quoties

Magnas latrantia pectora curas

inſomnes videre noctes, peruigileſque noctibus dies additi curarum ac dolorum ſocij? ac licet diſſimulent gemitus, vulneraque iraſque celent, vultus tamen ipſe animi index, frons, oculi, pallentia aut igne ſuo torrida ora, quod latet non rarò produnt malum. altaque imo ducta pectore ſuſpiria, ac ne in ſomnis quidem ignorata, dum etiam incogitantem fugiunt vulnera, profundeque imbibiturum virus retegunt.

O omni maledicæ linguæ ſæuiores aſpide! palàm hæ petunt atque ideo præcaueri poſſunt. illæ clàm infigunt venena, omni Parthica medicata damnoſiores ſagitta. vmbone repelli hæ poſſunt, illis nullus reſiſtit chalybs. nam quis Achilles fugiet has Paridis

dis manus? omni crudeliores Boæ ſuctu. quæ aperto Marte bubulcos captat greges. & quæ plurimo lacte rigua bos eſt, eius ſe vberibus innectit, ſuccoque ſaginata, depopulatis animalibus, regiones quas obſederit ad vaſtitatem cogit. ſed notus hic anguis eſt, nec remedia Calabria ignorat, cui vernaculum hoc malum eſt. at illæ vbi quidquid eſt melioris ſanguinis clàm exſuxerint, nobiliore nominis vita improuidos neſcioſque exuunt; & dubia medicamenta ſunt, ac non raro etiam noxia, cùm malum ignoratum. omnibus efferatiores Anthropophagis Neuriſque, qui licet victimas homines faciant, oſſibuſq; focorum adoleant ignes, nil tamen vltra cultrum timet hoſtia, & cecidiſſe ſemel, ſemel eſcatilem factum ſatis eſt. verùm ab hiſce linguis, mille in vno corpore cædes, dentes mille, vulnera mille. & Neuri non antè dentibus ſæuiunt, quàm relegata iam anima, & in diem ſuum remiſſa: at hos

Viuo ſcelerantes ſanguine fauces,

etiam inter riſum iocumque reperies. ita ſuauior hiſce Anthropophagis è viuo pectore integra etiamnum anima potatur ſanguis. omni panthera doloſiores: quæ licet in animalium greges ſtupidos obtutu, ſecura populetur vaſtatione, non tanto tamen arti-

artificio celare ſe poteſt, quin veſtigia quædam, tanquam futuræ cladis anteambula campis præfigat. at nocentiſſimæ illæ linguæ eo ſæuiùs quo ſecuriùs, eoque ſecuriùs quo ignoratiores plurimùm, in totum graſſantur, infiguntque malum etiam in poſteros abiturum. omni hyæna fallaciores, quæ priuſquam motum animalibus adimat, luſtratione dinoſcitur. at quis effugiet has lingulacas hyænas ſub amica voce ferocientes? aut quis tutus per hoſce iaculatos ignes incedet

Suppoſitos cineri doloſo?

maximè dum ſub ſerena fronte blandaque voce beneuolentiam mentientes rabiem tegunt, eo ſæuituræ acriùs quo fallunt tutiùs, quidquid nominis boni, quidquid ſperatæ gloriæ à radice euellentes. omni amphisbæna peſtilentiores. cõſurgit hæc in geminum caput, ſerpitque tractibus circulatis, ſubitque arbores, è quibus vi maxima turbinata penetrat animal quodcunque obuium fortuna fecerit. at noſtri illi in linguarum conſurgunt millia, quibus turbinum more optimum quemque demoliuntur; & ſucceſſu ferè improbitati reſpondente. ita deteriora feliciùs fœcundiuſque lætioribus melioribuſque proueniunt, ſortiturque citatiores optatos euentus improbitas. omni imma-

immaniores baſiliſco; quem auium nullam impune tranſuolare, ſibilumque illius etiam ſerpentes perhorreſcere tradunt hiſtorici. at maledicas illas linguas oraque viperia, ſibiloſque venenarios inſidiatim diffuſos, nec primi quique omnium retro ætatum effugere potuerunt: adeò nihil illis inauſum; non ſacratâ Deo templa, deuotaque Numini loca. ſed & in mutuam ſæuiunt perniciem mutuo pertimeſcendi, vincitque qui potentiore toxico ſocium anteuertit, ita nec mutuo ſecuri, nec fida mutuo dextra eſt. neque vllum hominum genus eſt, quod non aliquando tangant doloſa hæc linguarum fulmina. non ſepulcris maiorumque monumentis parcunt, non cineri & pulueri, ac nec cælo iam donatis, non ipſi Deo. vt meritò mihi liceat cum Lyrico,

Quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefaſti
Liquimus? vnde

ſe hæc linguarum licentioſa immanitas

Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ô vtinam noua
Incude diffingas

hæc noxia linguæ iacula: auertaſque à Chriſtianis ceruicibus, à religioſis penatibus, ab ore tibi ſacrato ſanguineque Chriſte tuo toties purpurato, toties diluto, toties medicato!

cato! ô quando! at neſcio an non vires in-dies ſumat, ſerpatque fidentiùs malum. vt non aberrauerit qui inclamet:

Fœcunda culpæ ſæcula!

plebeium

Primùm inquinauere & genus & domos,
Hoc fonte deriuata clades:

in primos quoſque, religioneque ſummos, nulla medicabile malum hoc arte fluxit. di-cam, & dicam verè,

Ætas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

ita augeſcit hoc malum, vireſque cum ætà-te ſumit. ô nunquam ſaturanda rabies, quo-uſque ſceleri pones modum tuo! tacerem ſi non ſæuiret ſub virtutis pallio, ſub zeli ſto-la, ſub publici boni papilione. ſpecioſa no-mina, crudele malum. eoque crudelius quo ſanctiora nomina. prætexuntur nimirum veneno cauſſæ, & feritati pulcro nomine præluditur. improbæ rei nomen probum, quo etiam faciliùs incautos trahunt in aſ-ſenſum. dum ſub hoc fauo venena propi-nant, duplici ſæuientes vulnere, in audito-res, & in cuius caput venena hæc tempe-rarunt.

Macte animo quiſquis hæc pateris, & ab Euangelio, à Chriſti tui medica manu po-

tionem

tionem cape. *Vince in bono malum.* illius ſacramento addictus hoſtibus par es, etiam ſuperior es. ſi ſilentio hanc grandinem tranſieris, ſi contempſeris, ſi riſu te vindicaueris, ſi indignos arbitratus fueris, in quorum ignaua pectora contorqueas iacula; ſi fœmineos hoſce lacertos non dignos virorum dextera iudicaueris. Quòd ſi pergant deſæuire, ſilentio proritati, exurgantque in iras maiores nocentioraque toxica: erit in ſalutem. tantùm ne cede, ſed contrà audentiùs ito.

Serpens, ſitis, ardor, arena,
Dulcia virtuti.

quanto magis hæ nocentes linguæ, quæ niſi locum dederis, nec extremam quidem feriunt cutem. & non per ignes & enſes itur in vitam, nomenque æternitati commenſurandum? non à ſecuribus & carnifica pro veritate manu creſcit gloria? idem de his linguarum nouaculis cogita. quæ licet quo altiùs ſpongia ſua integuntur, hoc validiùs noceant, maiorem tamen gloriæ materiam præbent. ſemel memento nulla venire ex otio præmia. laceſſita virtus virum ſuum oſtendit. quid ſi fluat ſanguis, hient vulnera? ne metue. Chriſtum cælumque intuere. corona premet vulnera, palma ſiſtet ſanguinem. quid quòd hic ſanguis

cæli

cæli ſemen eſt frumentumq; in horrea Domini reponendum? nec pœnitebit te paullo pòſt huius luctæ, cùm ſenſeris longè plus victoriatum quàm iniuriatum eſſe.

Quòd ſi retro etiam oculos in omnem ætatem conieceris, à primordio hæc linguæ vulnera & iacula leges. ſemper enim innocentia patitur, virtus impetitur. ſtatim enim vt coli Deus cœpit, inuidiam religio ſortita eſt. & quidem in Abelo à fratre; in Noe, in Dauid à filiis; in Helia, Ieremia, Iſaia, Zacharia ab Iſraële; in Ioanne ab Herode; cùm contumelioſa cæde legis ille & prophetarum clauſula, in puellæ ſalticæ lucar trucidatur; in Chriſto Domino à Iuda & vniuerſo Iſraële. Quid ergo mirũ ſi in probiſſimos quoſque vt in hæreditarios Dei diſcipulos eædem inſurgant linguæ? audi animantem, & quidem ſuo exemplo. *Non* Matt. 10. *eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum. Sufficit diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius: & ſeruo, ſicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerũt, quanto magis domeſticos eius?* audi gratulantem & præmiantem. *Beati eſtis cùm maledixe-* Matt. 5. *rint vobis, & perſequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes. Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* habes hic Deum ipſum ido-

neum pollicitatorem, fidelem ſponſorem, certum verumq́; remuneratorē: ne vereare: prior ille venena hæc hauſit, & inſcripſit vincenti coronam. primus Samaritanus audiit, à dæmonio poſſeſſus, *ſeductor, homo vorax, potator vini, Publicanorum & peccatorum amicus*, blaſphemus. & edixerat hoc antè per Prophetam ſuum: *Factus ſum in deriſum omni populo meo, & canticum eorum tota die. repleuit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio*. & hæc illi ab illo populo, propter quem Aegyptum decemplici caſtigatione percuſſit, cui & mare funditus proſcidit, vt ſicco illum pede inteſtino itinere tranſmitteret; rurſuſque redeunte natura ſtupentis vtrimq; elementi, hoſtilem exercitum vndarum concordia obrueret; quadraginta annis indetrita & inobſoleta veſtimenta ac calceamenta cuſtodiens, terramq́; lacte & melle manantem, pro Aegyptiis ergaſtulis plagiſque concederet. atque hinc illæ voces: *Quid eſt quod vltrà debui facere vineæ meæ, & non feci?* quid nouum ergo, ſi & tu ſentias ſpurcos hoſce inuidentiæ afflatus de maleuolo ore erumpentes, cùm nullum fuerit adeò noxium virus, quod non antè populus ille in Regem Deumque ſuum deuomuerit: eadem proinde exſpecta ſi iiſdem veſtigiis graderis, ſi ſacramento

Matt. 11.

Thren. c. 3

Iſa. 5.

illius teneris obſtrictus, pareſque linguas è ſceleratarum latebrarum ſuarum ambagibus venena intorquentes. tantùm materiam nullam ſuggere tanquam paleam ignibus idoneam. ſtet tibi conſcientia benefactorum, & inſurgat quidquid terris inferiſque noxium. præbebunt ſegetem meſſi cælo reponendæ, adnectentque corollam capiti æternaturam.

Interim proſpice & vide cuius armatæ dexteræ inerme latus fidas. nec tantùm columbæ ſimplicitatem, ſed & ſerpentis indue prudentiam: videbis viperas illas in omni propè ſermocinatione altè habitantes, per anfractus verba ſua euoluentes, tortuosè prorumpentes, ſi fortè ſimplicem columbam & ad lucem viuentem deprehendant in interitum. ſuſpectos etiam habe coràm & in os in nimias tuas tuorumque laudes prorumpentes, multa ſpondentes, frequentiq; iureiurando vltroneas ſponſiones firmantes, quique præter conſuetudinem blandiùs compellant, benigniuſque quàm aſſolent operam induſtriamque ſuam promittunt. retia ſunt, & doloſi aucupis inſidiæ hic latent.

Quanquam quid cautiones has adhibeo? vno verbo. ita viue, palàm, priuatim, ita loquere, vt nullius te aut facti aut verbi

pœni-

pœniteat. omnes videre, audire poſſint omnes, quidquid vni, quidquid adeò cæcis mutiſque parietibus committis, in foro ſiue intra domeſticos parietes conſederis, idem eſto. vni ſiue omnibus loquutus fueris, pro eodem habe, in vno omnes intuere. quòd ſi nihil eruperit quod erubeſcas in oculis ſummi iudicis, nihil erit quod cuiuſquam pertimeſcas infidam linguam. facies hoc, ſi cogitaueris nullum eſſe qui non aliquando ab amica in aduerſariam partem tranſire poſſit, qui non à propugnatore à laudatore, oppugnator & improbator exurgat. Hoc ſi altè imbiberis, nihil cuiquam concredes quod euulgatum nolles. magis autem ſi ita te comparaueris, vt nec in animum quidquam ſciens volenſque admiſeris quod ſolem lucemque vereatur, quod inimicos oculos, quod hoſtiles calamos aut linguas. Hoc denique Chriſtianè eſt viuere, & philoſophi verè Chriſtiani eſt etiam cogitationes ſuas tot naturæ clauſtris firmatas audere publicare orbe inſpectore & iudice. quod perfacile erit illi qui ſua omnia etiam mentium abditiſſima ad vindicem Dei dextram & oculum compoſuerit, tanquam ſi quo momento fiunt eodem iudicio illius vltimæq; ferendæ ſententiæ ſubiicienda forent.

Ille ſecurus viuit nec inimica veretur

 agmi-

agmina, non linguæ venenarias acies, qui nihil committit ne in oculis quidem Dei pœnitendum, aut de quo neceſſum habeat dicere, Nollem factum: quique illius adeoq; conſcientiæ ſuæ domeſticæ plus erubeſcit teſtem iudicemque oculum, quàm cuiuſcunque hoſtis armatam in perniciem manum; quique in pœnitendis didicit pudere, licet ſolus densè in orbem tegatur pariete; pluſque exhorreſcit vnius cenſorium Dei oculum, quàm omnium qua patet orbis mortalium.

Quòd ſi ſuper hæc omnia, erigant ſe tamen vipereæ hæ linguæ, venena à ſuggeſtore & impulſore dæmone mutuantes, perfer & obdura. erunt in ſalutem, erunt in gloriam, & gloriam æternam. ſed graue eſt falſo impeti nec ſentire, nec indignari, nec iraſci. velles verè? quanquam iuſtam habeas ſentiendi, dolendi fors & iraſcendi cauſſam. at neſcis tunc præcipuam manſuetudinis laudem eſſe, cùm iræ cauſſa iuſtiſſima eſt? verùm quid poteſt illi graue accidere, qui nihil extra æternitatis præmia cogitat? quis agricola indignatur ſi gratuitis aliorum manibus ſtercoratio fiat? tu cogita agrum tuum ab his linguis ſtercorationibus fœcundari, licet tollatur aliquid quod amœnitate ſua tranſeuntium animos feriebat. at

tu

tu contemne hunc alieni oculi plauſum, profutura illius exempla ſectare.

Verùm contemneris, nec iam eo loco es quo ſoles. falleris. minùs ſplendes. at plus diuitiarum opumque recluſiſti in horrea. neque ille ager optimus qui amœniſſimus, ſed qui fœcundiſſimus eſt, qui horrea & torcularia implet, qui domini ſpem implet, aut etiam vincit, illiquè fructus reponit in annos. Hanc fœcunditatem contemptus dabit ſi modò tuleris, ſi te primus non contempſeris, animum maioribus natum non abieceris ad hæc iacula. Et quid vis? vires experire in aliorum contumeliis. nónne monemur non reddere *malum pro malo, nec maledictum pro maledicto?* neque quiſquam his nomen parauit. longè ſemper ad famam plus valuit tranſiſſe hæc ſpicula vt non ſua.

At longiùs mala hæc ſerpunt & non niſi cùm ruina finienda. durum hoc in innocente. malles in nocente? audi è gentilitate quendam. *Non recuſo, ſi ita caſus tulerit, luere pœnas ob honeſtum factum dum flagitioſiſſimum vlciſcor.* tu dicito, Non recuſo hæc linguarum flagella, dummodo cælo creſcat gloria. at creſcere diſces in Sanctis cælo iam donatis, in Chriſto diuite ſponſore. tantùm imitare patientiam quorum inhias præmio.

triumphis pariantur qui victoriis pares ſunt.

Et in omni detractione, conſcientiam tuam conſule, vide iuſtam illi cauſſam dederis, an ſecus. ſi dediſti, emendationi incumbe, & gratias habe monitori, à quocunque hæc animo profecta. ſi culpa vacas, 1. Pet. 3. audi Apoſtolum: *Si quid patimini propter iuſtitiam, beati.* & cælum intuere. breue eſt quod pateris, æternum quod ſperas. Deo tantùm te proba, ſola enim bonitas eſt quæ Deo bona, ſola ſanctitas & iuſtitia quæ Deo ſancta & iuſta ſunt. innumeris reliqua erroribus patent, illius ergo de te ſententiæ innitere, reliquorum contemne. deterrimus audias dummodo illi placeas, ſceleratus etiam & impius, tantùm illi probus & pius eſto, nec meritã prauæ opinioni cauſſam præbe. improba aut æmula lingua venena in caput tuum iaculata eſt? tu hæc potentioribus cogitationibus abſterge: Chriſti ſanguine, vulneribus, morte, cælorumq́ue opibus, honore, gaudiis. perfacilè his noxia depelles, omni toxico ſuperior, omnium inuidentium ac æmulantium linguarum ſubactor, omnis maledicentiæ victor.

Hæc te via breui ducet ad omnem virtutem, ſæculi contemptum, cæleſtium amorem. quo accenſus non magis hominũm de

te

te verebere iudicia, quàm nubem niue, rore, pluuia, grandine ſua grauidam tectiſque minitantem. ſatis tibi erit illi placere & illi ſoli: illiuſque de te iudicia bona omni conatu ambire, complecti, venerari. nec laboribus modum finemque ponere, donec coniunctus illi, nihil iam extra illum ſperes, nihil metuas, nihil exſpectes, vt dicere poſſis: *Viuo autẽ iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* *Gal. 2.* cui viuere vita eſt & vita ſola. reliqua omnis vita mors potiùs quàm vita eſt, eoque miſerior, quo mortem ſecum trahit nullo æuo finiendam, nullo claudendam.

Capvt XI.

Advlatio. *Intuere hic quanta venena iaculentur hæc mella, quæ ante minas interimunt, ante claſsicum iugulant, eo ſceleratiùs quo irrepunt incautiùs: ita ſub amico oſculo antè cadit Abner quàm ſicam videat, vulnus ſentiat. fugiet hoc malum quiſquis ſapit. ingens enim & non medicabile toxicum latet ſub hoc fauo. memor, ſaporatis plurimùm & dulcibus nocitura miſceri. & veteris dicti, Quiſquis in faciem laudat, damnat, & grande iam tum meditatur malum; occaſionemque nactus tempuſque commodum, fella ſparget qui mentiebatur ſaccarum, deuometq; ridentibus venena labris, tanto nocentiùs quanto occultiùs. ne crede. perimit fidentem laudator, & noxia ſemper nimia fiducia fuit, non priuatim modò, ſed & publicè. ac magis etiam hic ſæuit, cùm pronior in fraudem potentia ſit, regnaque tota adulantium decipula ſubiaceant: nec fœcundior vlla ſeges veneno huic eſt, quàm quæ ſub diademate ludit ſecura: tam facilis ad ferrum quàm facilis ad fidem.*

Grande malum ſub hoc fauo, præſens toxicum ſub hoc melle latet. blan-

blandientes oculi hoſtem tegunt, ora ridentia amicum mentiuntur, frons exporrecta venena condit, mellea labra fella deuomunt: nec quidquam tuto creditur quorum corda labra mentiuntur. ſubdolum genus mentiri aſſuetum, doctumque fallere. ſcitè hos in ſua Ciſtellaria depinxit Plautus.

Palàm blandiuntur, clàm ſi occaſio vſquam
eſt,
Aquam frigidam ſubdolè effundunt.

magis etiam ex vero in Truculento ſuo.

In melle ſunt lingua ſita veſtra atque orationes lacteque;
Corda in felle ſunt ſita atque acerbo aceto.
E lingua dulcia dicta datis, corde amarè facitis.

Non potuit veriùs adulantium mores ingeniumque effingere; quibus oratio omnis coràm melle lacteque, corda felle natant. os, ſi præſens qui laudatur, ſaccari iurabis calamum; ſin abeſt, colocyntidas arbitrabere. peſtilens genus, quod venenario afflatu ſuo necat incautos & alia omnia cogitantes. luſit olim in rem noſtram, omniſcius quidam ſculptor, à cuius docta manu ſub extremo quodam ſaxi margine poma & vuæ faberrimè politæ pendebant, quas naturam æmulatus veritati ſimiles explicuerat, tam

fabrè ſciteque, vt non vnus arbitraretur, inde quædam ad cibum poſſe decerpi; ludunt & adulatores noſtri, vt arbitreris vera narrare, nec aliud ore, aliud reconditum mente tegere; tamque peritè falſa veri coloribus depingunt, vt oracula credas diuûmque ſcita. cùm aliud interim longè ſupremis legatur labris, corde tegatur aliud. quid quòd tam inter ſe pugnent mens & labra, vt nulla æquè pugnantia reperias, laudant & laudant coràm, abſentes lacerant: præſentes poſtquam onerauerint encomio non vno, longè poſitos ingenti maledicentiæ mole tanquam ſolidis Pyrenæis aut Atlante premunt, barbaroque ritu dirum laniant, quos antè tanquam molli ſericata ſtrigile aut pelliceo peniculo demulſerant. Vnum proindè moneo. nemo fidat. infida hic omnis ſtatio eſt. nemo in hanc aut aream aut arenam anchoram firmet; fugitiuum omne hic ſolum eſt. nemo in hoc portu nauem ſtatuat, periclitatur omnis carina huic concredita. fuge vipereas has linguas quiſquis ſapis: intus venena latent. nam laudem quicunque plena manu ſpargunt, ſibi ſeminant, horreoque ſuo meſſem hanc reponunt diuite ſuo reconditorio: at tu quiſquis es, ſequere Comicum,

Nihil illis crede, qui aures verbis ditant

Alie-

Alienas, ſuas vt locupletent domos;
qui commodorum ſuorum ſtudioſi, auribus alienis colligunt eſcas, ventrem vt farciant ſuum, docti ſibi in alieno agro metere, triturare in aliena area ſibi, ex peregrino torculari & penu vina ſibi promere, ſibi fundere, haurire ſibi, ſibi ſecundo nauigare vento & flumine. ingruit tempeſtas, & obductum nubibus cælũ minatur, mugiit æther, & potenti aliqua ſæuiunt fulmina dexterâ? fugiunt trepidi laudatores. ambuſſit aliquem vicinior flamma? neſciunt virum, & pro laudibus maledicta reponunt. & tunc ille linguis tanquam præpetibus pennis tantùm non cælo illatus, infra quidquid hominum eſt reconditur. virtutes, dictaque factaque fortia, mira labiorum metamorphoſi in vitia & imbellem animum tranſierunt. ita illis momento non raró, ex optimo, doctiſſimo, generoſiſſimo, valentiſſimo, peſſimus, ineruditiſſimus, ignauiſſimus & imbellis totus ſurrexit; Therſites ex Agamemnone, Paris ex Achille, ex Hercule Omphale, ex Sampſone Dalida, ex Alexandro Darius, ex Curio & Fabricio Sardanapalus; ex Cæſare, Fabio, Catone, Pompeio, Camillo, Scipione, Aemilio, Metello, lixarum aut trahariorum vltimus. ita repentè ille maximus & Traiani panegyrico digniſ-

digniſſimus, infra Verrem & Næuium reponitur. miratus olim Afer diuipotentem ſagam, quæ inaudito in illam diem auſu, cælum ſpopondiſſet deponere, terram ſuſpendere, fontes durare, montes diluere, manes ſublimare, Deos infimare, ſidera extinguere, tartarum illuminare, vnicoque verbo Caſtorem mutare in feram, cauponem deformare in ranam, alium in arietem, ſcriptoremque ſuum in aſinum. nos potiore iure miremur laudatores noſtros, ſi quid ingruerit aduerſi, momento citiùs è probatiſſimis improbiſſimos, ex amiciſſimis hoſtes, è leonibus damas, è viro fæminam figulare. monſtrum ingens, cogitatu horridum, in quod quidquid vſquam portentoſum confluxiſſe meritò arbitreris, vt nulla tam effera immaniſque bellua, cuius non vincat feritatem. & ſanè clementiam dixeris omnem vbique qua latiſſimè terra patet ſæuitiam, ſi cum adulantium barbarie componatur. deducamus in hanc paginam tanquam in theatrum quidquid orbe toto ſæuiſſimum, videbis nulli immanitate cedere, vincere omnia. Ordiamur à Romanis.

Prætoriam Antonij properantis circuire & exhortari ſuos Actiaco Marte, tenuiſſe volunt Remoram, eandemq; Caij Principis quinqueremem. quis credat, cum roſtra ære ferro-

ferroq́; ad ictus armata cogitat, ſeſquipedalem piſciculum, limaci magnæ ſimilem, ingentes inhibere naues poſſe. nec alio modo quam adhærēdo domat Oceani ventorumq́; rabiem. habes eadē in adulatoribus. exiguas arbitrere vires: nec poſſe à tam imbelli tanta naſci. cū interim ſola adhæſione, dictorū factorumq́; laudatione, primos quoſque ipſoſque adeo Principes, Regeſq́; ad magna properantes adulatorio flatu ſiſtant, properanteſque in virtutem, & iam è medio curſu portum proſpectantes, retro non raro agant infelici velificatione.

In Sardinia Solifuga ſimilis araneæ in metallis argentariis plurima eſt. occultim adreptat, & per imprudentiam ſuperinſedentibus peſtem facit. quid accommodatius adulatori? diem ſolemque fugit, perpetua nube nocteque in fraudem tectus, occultimque in potentium gratiam adrepit, inter aurum gloriamque plurimus. fidentibus exitio eſt.

Pantheram Syria donat. quæ ne animalia reliqua terreat oris toruitate, abdito capite quæ corporis reliqua ſunt ſpectanda præbet, vt ſtupidos in obtutu greges ſecura populetur vaſtatione. adulatores intus inimicam latentem feritatem ſuaue ridentibus obtegunt labris, fronte in fraudem exporrecta,

recta, oculis in decipulam amicè ludentibus, vt ſecuriùs in incautos barbaro ſæuiant more; nec quidquam in illis quod virum ſapiat, nuſquam cominus & aperto campo manus & arma. ſub venuſto molliq́ue amici pallio exarmant imprudentes, inde in inermes ruunt, non fortunis, famæ, vitæ parcẽtes. ſua ſi in alieno commoda ſanguine ſepulta arbitrentur, ſecant ſecuribus venas, & in imo alterius iugulo cordeq́ue tot velaminibus ſepulto, ſua venantur bona.

Africa chamæleontem noxia fœcunditate protrudit. color huic varius & in momenta mutabilis, ita vt cuicunque rei ſe iunxerit, concolor ei fiat. cui magis color varius quàm adulatori, quem in momento mutat pro conditione illius cui adhæſerit, doctus omnem induere formam, vt rebus ſuis conſulat?

Tarandum Aethiopia mittit boum magnitudine, biſulco veſtigio, ramoſis cornibus; capite ceruino, vrſino colore, & pariter villo profundo: hunc affirmant colorem vertere, fieriq́ue ad ſimilitudinem cui rei approximauerit, ſiue illa ſaxo alba ſit, ſeu fruteto virens. coloresq́ue omnium arborum, fruticum, florum, locorumq́ue reddit, ideoque raro capitur. adulatores ad omnem ſe

ſe formant potentium ſimilitudinem, ſeu durior ille chalybe, ſeu ſpongia mollior, ſeu rupe firmior, ſeu aqua labilior ſit: auarus eſt, parſimoniam nominant; profuſior, liberalitatem; crudelior, ingentes animos; bella ex bellis ſerens, dignum Imperatoria purpura, diademate dignum. quocunque demum ſe verterit cui adhærent, aut in quamcunq; vitam moreſque pronus, iiſdem ſe induunt. ſin in virtutem inciderint, virtutem mentiuntur. De Deo ſermo iniectus? ex eremo aut vltima veteri Thebaide aduocatos credas, ita nihil ore præter Deum ſapiunt, corda vitiis natant. ſin in ſceleribus nobilem ſe verterint, nefandorum agminum ductores ſunt. quis hos laqueis aut irretitos retibus capiat, ad omnem virtutem vitiumque pronos; illam mendacio, hoc ex vero imitantes?

Manticora apud Indos naſcitur triplici dentium ordine, coëunte vicibus alternis, facie hominis, glaucis oculis, ſanguineo colore, corpore leonino, cauda veluti ſcorpionis, aculeo ſpiculata, voce tam ſibila vt imitetur ſiſtularum modulos tubarumque concentum; humanas carnes auidiſſimè affectat, pedibus ſic viget, ſaltu ſic poteſt, vt morari eam nec extentiſſima ſpatia poſſint, nec obſtacula latiſſima. quid aſſimilatius

adu-

adulanti? qui multiplici dentium ordine, leonina feritate, ſcorpiaca cauda obuios ferit, modulos imitatus vocemque blandientis amici, cùm niſi ſtantium ruinas cædeſque machinetur, ſolo humano demum ſanguine ſatiandus; eiuſque in primis cuius imitatus mores vocemque eſt. neque manticora vnquam tam vario validoque ſaltu campos tranſilit, quàm noxia adulantium vox vno maledico oris flatu tranſuerberat, non ſexui, non ætati, non ſanguini parcens.

Tales iam olim accepimus libertini generis, Chryſogonum Sullæ, Amphionem Catuli, Heronem Luculli, Demetrium Pompeij, Augenque Demetrij, Hipparchum Antonij; nobiliſſimorum Senatorum proſcriptionibus ad Regias opes conſcendiſſe, ingenti potentia Reipublicæ formidoloſos, opibuſque dominis tantùm non ſuperiores. quos in indigniſſima quæque improbis ſcelerum laudationibus propellentes ad propudioſam in omnem poſteritatem generis infamiam propulere. fueruntque ex hoc hominum genere non pauci qui reſpublicas imperiaque florentiſſima, potentiſſima, ſceptraque ac diademata ad aliena non ſemel genua compulere. nec longè petenda exempla, plena omnis ſæculorum

lorum hiſtoria eſt: vt auſim dicere nullam propè purpuram decidiſſe ſine his manibus, nulla ſceptra ligonibus æquata ſine horum protruſione, nullas prouincias defiiſſe ſine fallaci horum dextera. tolle enim prauorum conſiliorum laudatores, tolle temerariis auſibus applauſores, tolle ad viribus maiora impulſores, quis Regum ad arma concurret, aut ad non tuta, ad non iuſta? quis dubio parabit ferro quod pace poſſit? quis non antè diu multumque cogitabit, ponderabitque incertos bellorum euentus, leuia momenta quibus omni ætate ingentia imperia corruerunt, multorum ſæculorum regna in viliſſimum prolapſa ſunt puluerem, & tot retro ætatum ſceptra ne nomine quidem nunc nota. poſſe cuique euenire quod paribus potentioribuſque euenit. nec aliud eſſe bellum quàm fortunatum infortunatúmve aleæ iactum. nec tam conſilio viribuſque quàm inexſpectata felicitate rem geri. ita paucorum non rarò qui in prima acie ſteterunt metus, fama etiam rei falſæ vulgata, opinio de aduerſario concepta, indignatio in ducem, tædium longæ militiæ, prædæ auiditas, hoſtium contemptus, ductorum inter ſe aut apertæ aut tectæ ſimultates, inuidentia è ſociorum virtute nata, æmulatio gloriæ alterius, aliaque his le-

uiora quantas res perdiderunt? quæ ſi quis ſerius humanarum rerum indagator ſuopte ingenio diſcutiat, aut alieno vero amico pectore & ore ſuggeſta examinauerit, quàm lentè progredietur ad extrema præcipitio proxima; quàm cautè in hoc lubrico figet gradum, exemplis monitiſq; doctus? quamque priùs omnia tentabit quàm deſcendat ad illud dubium exitus incerti? ad illud denique momentum, è quo fortunæ, fama, vita, poſteritas omnis pendet? quàm ſæpè cogitabit, quæ hæc imprudentia, è tam tenui filo, tanquam ab aranearum tela, aut bombycum ſtamine ſuſpendi quidquid retro maiorum labor, induſtria, ſanguis, fortunaque ſua parauit, aut quidquid poſtera exſpectatio diuite ſponſione addicere audeat.

Verùm vbi acceſſerint laudatores, & per præcipitia impulſores, vbi inluſtre illud nomen generoſi, dedecus ignaui, vbi vetus illud, Audentes fortuna iuuat. & illud, Nemo nimiùm prudens fortunatiſsimis illius manibus ad faſtigia conſcendit. vbi deinde periculorum dubiorumque euentuum eleuatores, quibus nihil magis ad manum quàm mendacio ſapientiæ obſtrepere, omnemque prouidentiæ aditum occludere: ne ſi ex vero mala dinoſcantur, periculaque ſine ſtibio

& or-

& ornatu nuda proferantur, à temerario auſu & imprudenti incepto ad ſaniora conſilia tutioraque deducant. Idem euenire in ſceleribus vitiiſque reliquis comperies. tolle laudatores, ſubminiſtratores, impulſores; quis Regum magnorumque voluatur per tot pœnitendá? quis crudelitatem deprædationibus miſceat? quis proſcriptionibus barbaram feritatem? quis libidini ſanguinem? quis alienis ceruicibus iuguloque hilaritudinem? quis auaritiæ cædes, prodigalitati rapinas, ſuperbiæ inuidentiam & non-moritura odia? ita nimirum comparatum eſt, vt ſi laudatores eluas, eadem plurimùm ſpongia ſcelera diluas, eodemque peniculo crimina deuerras: maximè in iis quorum magnitudo vitia occulta eſſe non patitur. ferit enim oculos ſplendor ille, nec patitur in lucido corpore næuum eſſe occultum. nimirum quis in candida veſte & niue picem celauerit? idem de iis cogita quos in excelſo fortuna locauit, obtutibus omnium patêre, nec tam eſſe in illis leue tamque reconditum, quod non eadem dies detegat, & proſpectandum deſignet palàm. Iam quis palàm malus haberi velit, aut ſcelera propter ipſa adiit? non magis quàm humanum ſanguinem propter ipſum. ſemper aliquid præteximus boni, integimuſque improbita-

tem probitatis pallio. Quòd ſi proinde doctores hoſce, peritoſque in aliena re mentiri in fraudem, ſuſtuleris ſtructores, iam crimina fœditate feritateque, ſua auctores terrebunt auertentque, qui ſub infida virtutis ſtola quid non audent? vt meritò omnibus omnino hoſtibus nocentiores qui dixerit, etiam infeſtiſſimis & ſolo ſanguine pacandis, non aberrauerit. ab hoſte enim & quem inimica videris arma circumducentem, paribus armis te tuoſque defenſabis: ab eo qui ſub amici vultu inimicum tegit, ſub oſculo nimirum Ioabum, quod tutelare ferrum tuebitur?

Vbicunque proinde ſenſeris omnia laudantem, time. ſcorpius tegitur ſub hoc flore, coluber ſub hac herba, latam ruinam daturus ſi acceſſeris. vis hunc non penna, ſed toto corpore tenere? vitia ingere, & audacia facta præcipitio proxima, ſupraque vires meditata propone; vindicem dexteram, ignes, ferrum, depopulationem meditare, in innoxios agros domoſque flammam, in innocentia capita ſecures, laudabit: etiam currenti calcar adhibebit, timenti animos, verecundo audaciam. narra dicta, facta, cogitata non proba; magnorum omni æuo exemplis docebit probiſſima. calumniare optimum quemque vt ſperatæ magnitudini

tuæ

tuæ obicem & hoſtile munimentum, deterioribus onerabit. lauda ſceleratiſſimum, ſed improbis machinationibus tuis Atlantem, nihil tulerit terra ſanctius. in varias denique imò omnes te flecte formas, damna probata priùs, proba à te damnata, accedet omnibus aſſenſu pari, & rationes inueniet in tam diſpari pugnantique ſequela. fuge quiſquis ſapis inimica hæc pectora amicis tecta labris. non magna res ſi imbiberis & in animum demiſeris, magna mala dabit. neque vlla venena parua ſunt quæ interitum circumferunt. miraris à tam leuibus initiis ſurgi ad tam magna, ab ore laudatore ad perniciem? quid nouum à tenuibus ad ſumma deueniri? etiam à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum Varrone narratore diſcimus, à talpis in Theſſalia, à ranis in Gallia, à locuſtis in Africa. ſanè ex Gyaro Cycladum inſula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à ſerpentibus deletas, à ſcolopendris abactos Trerienſes auctor eſt Theophraſtus, vt nihil nouum ſit à propè nullis initiis ingentia naſci mala, nulla vbi inualuerunt arte medicabilia. ne contemne. nemo prudens hoſtem neglexit licet minimum. neque leuia æſtimari debent quæ ingentium malorum cauſſam non ſemel dederunt.

Non ignorarunt hoc è veteribus viri magni. hinc illud Auguſti Cæſaris, Nullam peſtem aſſentatoribus deteſtabiliorem. & laudatum illud Tiberij, cùm Dominus audiſſet, parceret contumeliæ. pulcrum etiam illud Titi, coronas capta Ieroſolyma auerſantis, cùm vni Deo victoriam aſcriberet. nec minùs glorioſum Peſcennij Nigri Imperatoris, panegyricum ſibi dici vetantis, cum præclara illa voce, Viuentes laudare ridere eſt, mortuorum facta fortia in imitationis ſtudium viuentibus decantanda. & veriſſimum illud Iouiniani Imperatoris, Purpuram aſſentator, non Regem colit. &, Euripo adulator ſimilis fluctus ſuos in diuerſum raptanti. nobile etiam factum & purpura dignum Attilæ Hunnorum Regis, Maruli Calabri poëma concremantis, quòd vatum non ignorata licentia Regium Hunnorum genus ad Deos retuliſſet. bene Sigiſmundus Imperator in exemplum omni poſteritati, cùm laudatorem alapis cecidiſſet, illeque inclamaſſet, Quid me cædis Imperator; prudenter & ex vero reddidit, Quid me mordes adulator? & Alphonſus Aragonum Rex cætera magnus, hoc etiam maximus quòd exquiſitis non rarò cruciatibus reliquos ab adulatione terreret, cùm nullam imperiis nocentiorem peſtem, nullam ſce-

ſceptris regniſque magis exitialem diceret. probatiſſimum etiam omniq́ue memoria dignum Seueri Imperatoris, cùm atrociſſimis ſuppliciis in adulatores ſæuiret. quòd Principum concordiam qua vna regna ſtarent, diſſolui ab his diceret. nec laude minore digni Athenienſes qui Timagoram ad Artaxerxem Perſam legatum. Regiis muneribus grauem, extremo ſupplicio damnarunt, præmium blandientis purpuræ, qua vna arte ingentia dona retulerat. bene etiam illud, cùm Demadi centum talentorum mulctam irrogarunt, quòd Alexandrum Deorum decimumtertium inſcribi iuſſiſſet. celeberrima orbe toto Tyriorum & Sidoniorum collaudatio fuit, infami domini exitu nobilitata, cùm *Dei voces & non hominis* acclamaſſent Herodi, *pro tribunali* cōcionabundo; *confeſtim percuſſit eum Angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à vermibus expirauit.* *Act. 12.* miſera merces adulantis populi, infelix exitus applaudentis Regis. tam noxia dies domino quàm credula adulatoribus, exemplum poſteris ſæuientis Dei in omnem adulantem: exemplum temerarij applauſus, ſtolidiq́ue exemplum aſſenſus. non cecidiſſet Rex tam fœda vltrici manu, ſi non annuiſſet fatui populi acclamationibus, qui

purpuram ſceptraque veritus, & indignantem dexteram offenſæ Regiæ, proſiliit in voces infelicis domini morte luendas, vermibus piãdas. miſerum præmium vermium fieri eſcam & paſtum: vt quot vermes tot ſpecus, quot morſus tot vlcera, vindicantis Dei documentum certum. quòd ſi non omnes aſſequitur hæc pœna, manet fors maior, neque enim tranſilit hos applauſus Dei manus intacta. non ſæuit in hac vita? ſæuior exurget in altera, & pro temporaria feriet æterna. nemo inultus cecidit ſcelerum auctor, nemo nocens abiit inuulneratus. ſi nulla temerantem auſum peritura decolorauit flamma, exardet æterna, nullo fine, vulnere, tormento ponenda. vnaque perennitate magna, eademque infeliciſſima, non moriturorum ignium materies nullis ſuſpiriis, lamentis, lacrymis, rugitibus deflenda.

Fuge, quiſquis ſalutem amas, quiſquis fortunatam vitam, exitum felicem, præmiationem Deo de æternitate commenſurandam. & vbicunque adulantem ſenſeris, nouaculam adhibe, adeoque & ſecurim. nemo prudens colluſit toxico. nemo ridentem amauit hyænam. quis ſapiens pectinem admouit leoni, tigridi ſpongiam, ſtolam draconi? ludant licet & molliciem mentiantur,

tur, in altiſſima ſæuient pace. fuge. neu fide fronti. laurus, roſa, viola ſpeluncam veſtit? quò mihi illices hi flores, omniſque amœnior conteſſeratio, ſi intus leæna habitat, ſi à recenti tigris partu? in omne oculorum oblectamentum labitur Nilus, fœcundo ad roris imbriumque inuidiam lapſu relapſuque, eoque fertilior, quò copioſior exilit vada, calcatque ſuperba littora. metue. blando fœcundoque hoc tranſultu crocodilus tegitur. ne crede mari. etiam poſitis fluctibus inquietum eſt. & inter dormientis elementi torporem decumani ſurgunt fluctus. noli extremæ tabulæ te credere. neque hominem capillo metire, aut rubentibus virginem labris. intus pericula, latrones, meretrix latet. & non plurimùm altè quodcunque nociturum habitat? adyta pertentanda ſunt. nullus angulus ſine face & oculo dimittendus. profunda intuere. quid in fluminis dorſo piſcaris, aut extra nemus ſuum aprum venaris? altè hamus dimittendus, intima ſaltus petenda ſunt. profunda ſcrutare. latent in abdito mala, ſæuiùs repercuſſura quo altiùs ſepulta iacent. & ferè mentitur omnis externa mollicies, blandorque ſuperficiem radens callos plurimùm ſuos tegit, rupeaſque verrucas. ita Liguſticum mare frutices procreat, qui

quamdiu aquarum inhærent profundis, fluxi ſunt, tactu propè carnulento: at vbi in ſupera attolluntur, lapides fiunt. nec qualitas tantùm illis, ſed & color vertitur. non diſsimilia reperies in adulatoribus, qui quamdiu ſub amici vultu altum illud intimæ mentis denſo contegunt profundo, extrema fronte carnulentos amicoque plenos ſucco arbitrabere. at ſi abditum illud inlatentis hoſtilis animi, tanquam reducta ſcenica cortina in lucem oculoſque ſpectantium deduxeris, lapides ſenties & inimicas rupes, ac iam longè alias quàm mentiebantur genas: vt qui antè roſas violaſque ſpargerent, nunc ſpinas, ſudes, cæſtuſque & flammas, quibus expugnandis nouus exſudet Alcides.

Neque inſcitè Garamantum fonti adulatorem compoſueris. alternis ille vicibus die friget, nocte feruet, ac per eadem venarum commercia interdum ignito vapore æſtuat, interdum glaciali algore horreſcit. in quo hoc etiam magis admirandum, ab occaſu ſolis ita incaleſcere, vt noxium ſit contigiſſe. ab ortu verò poſtquam radios ſol ſparſerit, adeò glaciales euomere ſcaturigines vt hauriri à ſitientibus non valeat. vt meritò inter memoranda ſtatuas fontem qui friget calore, calet frigore. quid

verò

verò ad rem noſtram accommodatius excogitari poteſt? non per idem os adulator ignium vomit globos, & iaculatur mella? inde fella, & rurſum mella, rurſum ignes, roremque fontemque extinguendis flammis? non nunc ſpargit lilia, nunc vina & crocum, & quidquid Arabia odoramentorum felix prædiuite fundit ſinu; nunc fundit toxica, & quidquid noxium non vno loco fœcunda malorum tulit tellus? idque eadem non rarò hora. mella & roſas in præſentem, ſpinas & fella in abſentem, voluntate tamen vtrimque noxia. In quo hoc etiam non diſſimile. ſi in virum inciderit, & verè virum, omnis illa frigeſcet palpatio, langueſcentque verba fallere docta, maſculæ mentis calore excuſſa: ſin in frigentem tepentemque incurrerint, non magno negotio, improbo linguarum flabello accenditur ignis, abitque in flammam eo tenaciorem, quo lentior materia fuit tardiorque ad incendium.

Fuit non vnus qui Aegyptiæ palmæ adulantem conferret. neque imperitè. ſedat illa ſitim ſi prius quàm maturuerit decerpatur. nam ſi adulta iam & matura carpatur, ſenſum intercipit, greſſum præpedit, linguam retardat, obſeſſiſque mentis officiis, ebrietatem imitatur. eadem de adulantibus cogita.

decer-

decerpe antequam inualuerint, antequam radices altè iecerint, nec ſitim metues noxiam aut ad nocitura ducentem: ſin exſpectaueris dum robore ſuo coaluerint, & maturitate validi imperare domi tuæ, famæ, gloriæ, fortunis didicerint; quidquid eſt virilis ſenſus, quidquid nominis, adeoque & mentis bonæ, noxio ſuo ſuctu exſugent hæ muſtulentæ palmæ, dum totum hominem fatuo mentitoque detinent errore, bacchantibuſq; ſimilem poſſeſſorem ſuum ſtatuunt. qui quamdiu fatuo hoc baccho plenus, nihil præter nocitura hæc vina redolet, irrita cadant vota conatuſque mentis ſanioris. excute hæc vina, & redde hominem ſibi, libertati ſuæ, vt aliquando ſentiat quàm fœdè innatauerit huic torculari, quàm miſerè his compedibus ac ſeruituti illigatus iacuerit, & meliora ſpondere ſperareque poteris.

Alius lunæ adulatorem compoſuit. quæ modò curuatur in cornua, modò æqua portione diuiditur, modò ſinuatur in orbem, maculoſa, eademque ſubitò prænitens, immenſa orbe pleno, ac repentè nulla, & attrita menſium numero, rurſumque redornata, rurſum extrita, aliàs pernox, aliàs ſera, nunc pallens, rubens, minitans, varia promittens, ludens, fallens. eadem propè in adu-

adulatoribus reperies. modò incuruantur in cornua vt noceant, modò in orbem ſe flectunt, quo faciliùs ſi ſtrinxeris elabantur. nunc maculis ſimulatæ mentis variantur, triſtes exinde, pallentes, rubentes, diem fugientes, deliquio ſimiles. nunc læto proſpectu, ore ridente, fronteque oculiſque multa promittentibus, ſpe plenos in quoſcunque incurrerint dimittentes; & exinde nimiùm credulos amatores ſuos ludentes, cùm magni illius orbis, diuitiſque ſponſionis vix vmbram reliquerint. procul hinc, procul ab infelici hoc ſidere tam variè ludente, fallente, tam nunquam nuſquam fida cultores ſuos ſtatione firmante. nihil tutò illi credi, nihil committi poteſt. tenere te arbitraris? elabetur. amicum putas? hoſtis eſt. eoque potiſſimùm tempore periclitaberis quo tutiſſima credes.

Infelix eorum conditio, quos hæc mala circumſederint. nunquam tuti, & in alta pace minùs ſecuri quàm inter armatos hoſtes. infeliciores etiam Principes, quorum aures obſidet hæc turba, eo ſpiſſiùs, quo faciliores illi in metum, in ſuſpiciones, in credulitatem ſunt, & quo præmia maiora fallentibus hic nata quàm à priuata manu. quanto enim celſiore quiſque loco firmauit gradum, tanto præcipitia circumſpicit

maiore trepidatione, & ferè ad quæ metuimus faciles ſumus, credulitas timoris ſocia eſt, maximè cùm magnitudo pondere ſuo deprimat. iam cùm inſidiæ ferè doliq́ue circumſtent alta, prona ad omnem ſuſpicionem ſemita eſt, eo magis quo ex ſuo quiſque pectore alios metitur. In plano nudaq́; humo firma ſtatio, audaxq́ue arenæ proculcatio eſt: celſa pauorem ingerunt. rupibus rupes, & montes montibus inſedentes, præruptis hiatibus nobiles, grandine, nimbis, imbribus, fulmine frequentati, terrorem horroremq́ue incutiunt. ita mare ventis naufragum, dum lambit relambitq́ue percutitq́ue repercutiturq́ue tanquam in datario pilæ luſu littora, prouocat ſpectatorem ad fiduciam ſui. at vbi decumani inſurrexerint fluctus, & ſeipſo iam grandius, ac quaſi faſtu plenum, montes ſuperſtanteſq́; tranſilit rupes, & quidquid validum ingenti perflat murmure, euerritq́ue tanquam paleam Aquilonibus raptam, cuius non robur frangat, animoſq́ue proculcet? eadem in humano pectore cogita. quamdiu ſerpit humi, & tenuibus contentum naturæ viuit, ingenti pace decurrit hunc campum. at vbi pulueris pertæſum, alta circumſpicit, & ad prærupta gradum per aſpera & dura circumfert; quantis terroribus impletur? ſi quid

quid ſupernè imminet, ferrum capiti, ſecurim ceruicibus cogitat. ſin in ſummo ſteterit, horret ad celſitudinis ſuæ præceps. nec alio eget impulſore, ipſa enim altitudo trepidationis cauſſa eſt. quòd ſi accesſerit impellens dextera, æmulæ cogitationes, delationes falſæ, criminationes, pronior ad metum ſemita eſt. In tam expedita magnorum ad formidinem mente, in tam auido laudum potentiarumque ſuarum pectore, ſi adulator manum admouerit quid ſperemus? non potentia omnis ſociata ambitione & complacentia ſui, facilis pronaque ad adulantium laudes, alienaſque criminationes eſt? ipſa ſibi prima videri cùm velit, & res negata, prima tamen aſſentantium vocibus ſtatuitur. ſi dignitate meritiſque prima, nil opus alieno ore, res loquitur. ſi inferior, primas alienis labris occupat. vt ſi potentia deſit, virtute tamen rerumque geſtarum, aut gerendarum gloria, prudentiaq; ſuorum emineat aſſentationibus; re ipſa nudata licet omnibus. ita imbelles, timidi, auari, varioque ſcelere notati; fortes, magnanimi, liberales, omnique virtute clari prædicantur. Quid ſperes his linguis impellentibus, & pro vitio virtutem deſignantibus? quam morum emendationem in viro Principe, natura, educatione, aut conſue-

tudine

tudine aliorſum à virtutis ſemita rapto? cùm & amor ſui cæcus velauerit oculos, & adulatio falſum pro vero obiecerit? oculis ſuis qui non videt, alienis verò qui nil niſi bona, & à virtute nata videt, quid videat in emendationem? auribus qui ſibi animoque ſuo obſurduit, quique præter laudatorem nullum audit, quibus impellentibus rectum à prauo dinoſcet, cùm recti nomen praua induerint? miſera magnorum conditio, cùm vera audire nolint, quia aduerſa, quia conceptæ apud animum ſuum opinioni contraria, quia volunt audire probi; falſis verò quocunque colore veſtitis gaudent, quia votis ſuis amica. miſeri quibus nemo malum, malum; bonum, bonum; virtutem, virtutem; crimen, crimen denuntiat. omnes quod velle eos credunt, narrant; ſint improba, ſint à parum prudenti conſilio, ſint extremæ dementiæ, temeritatis, ſceleris; ſi proba, & à virtute prognata velint, ſub fallaci hac linguarum incude, cogitata, dicta factaque ſunt: nec quidquam certius aut teſtatius illis. & ſanè cùm nihil expeditius quàm credere quod optamus, quid facilius quàm perſuadere talia eſſe, qualia potentum plerique eſſe volunt? inditum enim cuique quod amat velle, pronumque rapi in deſideratam rem credulitate ductore. tace-

rem

rem niſi raperentur in interitum. hinc illud Eccleſiaſtici: *Ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit, virtutes populorum concidit, & gentes fortes diſſoluit*. de bilingui & ſuſurrone illi verba, ſubdit: *Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam*. nec nouum hoc. ferè enim qui gladio, antè ceciderunt lingua: vt cotem arbitreris linguam acuendo, incudem cudendo ferro: ita non prænuntia modò, aut præambula, ſed odiorum bellorumque incitatrix incentiuaque lingua eſt. flabellum follemq; credas igni accendendo, flammæ excitandæ. atque hinc illud eiuſdem: *Beatus qui tectus eſt à lingua nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non eſt ligatus*. cauſſam addit: *Iugum enim illius iugum ferreum eſt, & vinculum illius vinculum æreum eſt: mors illius, mors nequiſſima, & vtilis potiùs infernus quàm illa*. poterat grauioribus deterioribuſque componi? iugo ferreo, æreo vinculo, morti, adeoque & inferno comparat; leuioreſque inferorum pœnas bilingui arbitratur lingua. dura cenſura. maximè quia à Spiritu ſancto profecta. nulla hic creſcens ad terrorem dictio. nuda verba ſunt veritatis primæ. mentiri neſcit, aut verbis Cap. 28.

ludere: audiamus adulantium ab eodem Spiritu in Regio Propheta deſcriptionem:
Pſ. 5. 13. *Non eſt in ore eorum veritas: cor eorum vanum eſt. Sepulcrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant. venenum aſpidum ſub labiis eorum.* aſpidi qui credit, quid niſi venena ſperet? aut quis misereatur amanti
Pſal. 63. toxica? & alibi: *Exacuerunt vt gladium linguas ſuas: intenderunt arcum rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum. ſubitò ſagittabunt eum, & non timebunt: firmauerunt ſibi ſermonem nequam. narrauerunt vt abſconderent laqueos ſuos.* gladium, arcum, ſagittam, laqueum denuntiat ab ore adulantis, ſub amico vultu vulnerantis, interimentis. eadem propè habes apud Ieremiam:
Cap. 9. *Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij, & non veritatis. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum loquuta eſt. in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occultè ponit ei inſidias.* audi interminantem: *Nunquid ſuper illos non viſitabo, dicit Dominus. aut in gente eiuſmodi non vlciſcetur anima mea?* Et
Pſal. 51. apud alium: *Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem; iniquitatem magis quàm loqui æquitatem. Dilexiſti omnia verba præcipitationis, lingua doloſa. propterea Deus deſtruet te in finem, & euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra viuentium.*

tium. timeant potentes, quorum auribus ſub mellis fauo toxica hæc infunduntur. neque enim in aſſentatorem tantùm, ſed in omnem credulum & obaudientem grauis interminatio inſurgit. Deſtructio in finem æternitatem loquitur: euulſio, & de tabernaculo emigratio in poſteritatem protenditur: eradicatio in omnem vſque & vſque progeniem abit. timete potentes, & quibus faciles in aſſentationem aures. non ſtat credulitatis huius vindicta in vno capite. decurrit in poſteros, ſæuitque in omne germen, nec altè defoſſæ radici aut ſemini parcit. grauis ô nimiùm vindicta quæ in innocuam tranſit poſteritatem, & ad necdum nata prorumpit. Felices qui hoc infelici aurium pruritu carent; magis etiam qui potenti manu arcent; & ſe in libertatem vendicant labiorum mentientium. monet Sapiens: *Sepi aures tuas ſpinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia & ſeras.* prudenter ſpinis ſepiendas monet, ne mollium labiorum attactu in fraudem pellantur: ne Sirenum his vocibus à recto bonoque abducantur. ſed vt ſuffocetur ab oppanſis ſpinis malignum ſemen ſolo domini ſui interitu fœcundandum: quin magis, eant ad Deum preces, fluant lacrymæ, trahantur imò ſuſpiria pectore, vt aliquando Eccli. 28.

 tan-

tandem dura hac ſæuaque labiorum ſeruitute, vipereæque linguæ inſidiis, mendaciſq; oris laqueo erepti, ſine fraude doloque planam Domini viam felices decurramus: vt Cap. 5. B. Iob ſponſionibus diuites, liberati *à flagello linguæ, non* timeamus *calamitatem cùm venerit. In vaſtitate & fame* ridentes, *& beſtias terræ non* formidantes. valentiſſimæ hæc mentis teſtatiſſima indicia ſunt, & mentis lenociniis vacuæ, omniqúe aſſentatione maioris, vt quæ generoſo auſu conculcauerit hæc venena, & obduruerit ad Cyrcea hæc pocula, riſeritque has improbi oris pectoriſque, mella, roſas, ſaccarumque ſuum mentientes pedicas. vt omni denique decipula hac maior, obterat nobili protritu noxios hos ſcorpios calcaneis inſidiantes. Beatus; repeto, beatus, cui hæc felicitas conceſſa, magis ſi Princeps fuerit, ſi diademate aut ſceptro clarus, ne in exitium Rempublicam ſecum trahat, dum his incentoribus ſæuit in optimos, præmia largitur improbis, dum probitate damnata virtutem faſtidit, vitia amplectens, facilis in ſuſpiciones, æmulationes, odia; tardus increduluſque ad aliorum laudes, celer in delationes. Deuita quiſquis es hos irreſpirabilis profundi ſcopulos, hæc inenatabilis Oceani breuia, hos Aetnæos montes fuligine & igni-

ignibus infames , has Rerumpublicarum peſtes in regnorum exitium natas: nec quemquam ad aures admitte cuius non probata antè virtus & ſeriò diſcuſſa, propoſitis in hanc rem virtutum vitiorumque in ſequelam exemplis. Vis noſſe cui tutò credas? finge vt antè dixi ſcelera, & quidquid indignabunda ſolent ſceptra, quidquid iratum aurum. ſenties animum. finge in probatiſſimos odia, in religioſiſſimos indignationes, in ſanctiſſimos æmulos liuores, in doctiſſimos contemptus. videbis quo flumine proluatur, qua intus flamma luceat. conuitia in optimum quemque iaculare, criminationes in integerrimos, minas in omnem dignitate clarum. & prodet ſe ſi quod intus latebat malum. nouacula enim illa ſunt apoſtemati recludendo, ſcalpellum venæ incidendæ, vt diſcas ab illo pure, ab hoc ſanguine quanta malignitas præcordia teneat: quàm parum tuto te, ſalutem tuam Reipublicæque credas. ô fuge crudeles terras, fuge auida optimorum ſanguinis littora, fuge infidam ſtationem quiſquis potentum enauigas maria, quiſquis dignitatum diuitiarumque Oceano veheris; & tutioribus te crede terris, firmiori littori. aderit Deus, dirigetque te potenti ſua dextera ad optatum æternæ felicitatis portum: tantùm ſequere

monentem, præeuntem. mens ori, menti reſpondeant labra, facta dictis. cogita indignum viro mendacium eſſe, fœminei timidique pectoris ſignum eſſe. neſcit virile pectus, virtute Chriſtoque ſuo plenum mentiri: & antè, tormentis, morte, mendacio propoſito, cum Suſanna tormenta & mortem deliget. neſcit mentiri Chriſti miles, ignoratq; ementitas linguæ blanditias & aliorſum à mente ſua velificātes. & vt quiſque Chriſto ſuo coniūctior, hoc à mendacio, à linguarum faſcino, ab adulationis ſtibio remotior eſt, mēdacio & aſſentationibus hoſtis. ita mus arminius, ſi nullus niſi per ſordes effugij locus, antè in inimica ruit agmina, & venatorum audax induit venabula, quàm obiecto ſe contaminet fimo: nobili Chriſtianis exemplo, qui antè per mille calcata tormēta, intrepidi ad veri trophæum euolabunt læti, quàm vitam mendacio aut aſſentationibus tueantur. præit Eleazarus ingentibus animis. verba ipſa dabo. *Non enim ætati noſtræ dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam alienigenarum: & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ ſenectuti conquiram. nam etſi in præ-*

ſenti

ſenti tempore ſuppliciis hominum eripiar, ſed manum omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. quare *glorioſiſſimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè praibat ad ſupplicium.* non modò ne porcinam carnem manducaret, ſed ne ſimularet, aut videretur manducaſſe. ſunt hæ ferè ſimulationes in purpura educatorum: qui vita, dignitatibus, opibus præmio, ad quæ non Chriſtiano indigna ſe abiiciunt? alia olim Eleazaro, omniq́ue nunc virtutis ſectatori ſtabit ſententia. recto ambulabit calle, ſimulationis ignarus, veri amans, aſſentationis hoſtis. accedant minæ, exilium, paupertas, & à ſceptris tormenta, ſtabit impauidus; nec flectet ceruices mendacio, non ora reſerabit adulationi, non aſſentationibus aures: & antè cum Chriſto ſuo crucem clauoſq; deliget, quàm vel crinem deflectat à magno Vero, vt illo duce & præmiatore veriſſimis cælorum potiatur gaudiis. à quibus mendacium, & quidquid aſſentationem ſapit, tam exulat æternùm, quàm veritas, mentiſq́ue oriſq́ue candor inhabitat æternùm. quibus vt aliquando fruamur, inſiſtamus dum vita manet illi ſemitæ, quæ nos ad optatum deducat portum magni Veri, magni Dei, omnis mēdacij, aſſentationis, ſimulationiſq́ue hoſtis, iudicis, vindiciſq́ue acerrimi.

CAPVT XII.

MORS. *Ad huius te contemptum duco. magna ſpondeo. aſsidua horum meditatio hæc dabit. illis grauis mors accidit, quos è deliciarum, voluptatum, opum, honorum medio imparatos rapit. neque hic locus precibus. nulla prærogatiua ſceptro eſt. felix, ô nimium! cui omnis dies fatalis, hora omnis poſtrema, momentum omne vltimum eſt. felix cuius auribus aſsiduùm feralis intonat buccina,* Moriendum. *fors hoc momento. & illud, Viue vt vixiſſe velles cùm mors iugulo inhærebit. & aliud, Vis æternum viuere? diſce mori. vis nunquam mori? ſemper morere. Mortem hanc tutam, intrepidam, audentem meditatio dabit. neque enim timere poteſt, qui didicit mori. non curis agitur, non moleſtijs fatigatur, non ſuccumbit aduerſis. ſed neque ad ſceptra aut ferrum expalleſcit cui omnis hora extrema eſt. minitare. ſcit vltra mortem nil minas poſſe. oſtenta mucronem, ſecures, laqueum, ignes. mors his finem ſtatuet. quam qui contempſit, contempſit illa, & maior iam his omnibus eſt: nam qui contemnit, contempto maior eſt; & ſpreuiſſe viciſſe eſt. iacet qui ſpernitur.*

Pſal. 17. CIRCVNDEDERVNT *me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt*

bauerunt me. Dolores inferni circundederunt me, praeoccupauerunt me laquei mortis. Dura *mors ! quàm amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis, viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus?* acerba ſors! moriendum? & hæc quæ paraui cuius erunt? moriendum ? & hæc dies fortè vltima? hæc hora? dura neceſſitas! quid fiet his opibus? poſſidebit heres immemor teſtatoris? aut quò mihi recordatio heredis ? quò memoria mei ? nam quis ſenſus poſt mortem? laudabunt? quid mortuo laudes?damnabunt? quid mortuo iaculata probra ? dura mors! quid momento reſecas tam amica? quid diſiungis ab ipſa conceptionis ianua inenodabili ligata naturæ vinculo ? ſperabam æterna. & in medio, adeoque vix inchoato curſu, ſecas vna falce tantas cogitationes? quid hoc ? inexſpectatum rapere, eoque potiſſimùm tempore, quo aliæ omnes cogitationes me tenebant, remotiſſimæ ab implacabili ſæuitia tua? vix intuli delitiis pedem, vixque adeo extremis labris guſtaui voluptatum mella, & rapis inter tot ſperata? & moram negas? tot parta ſudoribus, tot quæſita curis, & laboribus, vna rapiet hora? nihil hic nobilitas, non ſanguis regius, non retro longa maiorum nomina, non cælo propè inuidiam factura palatia,

Eccli. 41.

auro, argento, gemmis, ab vltimo Oriente Occidenteque defatigatis nauibus variegata, quidquam poterunt? non frangent minas? non mollient ferrum? non intentata retrahent tela? nihil iuuenta, nihil acti honoribus dies? nihil meorum fida cuſtodia, nihil circumfuſæ armatorum manus? nihil propugnacula Soli propè inuia? nihil carorum preces, nihil lacrymæ? ô omni ſæuior leæna! placatam hanc non ſemel accepimus humili prece, & innoxium tranſiſſe verticem. te nulla miſeratio tenet, non pietas, non caſti mores, non vita intaminata, non quidquid terris cæloque magnum. quoruis indomita? moriendum? & fortè hac hora? latronem ſi monitus exſpectem, ſi hoſtem; ludam? dormiam? ſecurus vitam tranſigam, & tanquam in alta pace inermis ſedeam? audiamus monentem: *Si ſciret paterfamilias qua hora fur venturus eſſet, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam. ideo & vos eſtote parati, quia qua neſcitis hora filius hominis venturus eſt.* &, *Dies Domini ſicut fur in nocte ita veniet: cùm enim dixerint Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus.* at quis fur? quis hoſtis? quis morte nocentior latro? quis certior, crudelior? & ego me vitamque meam credam illi? ego ferrum illius exſpectem, hauriamque ridente

Mat. 24.

1. Theſſ. 5.

dente vultu? ſecurus, altumque dormiam latera cinctus inimico telo? inermemque me nudumque inueniet hoſtile ferrum parcere neſcium?

Nam ſi vnus aliquis tranſiit illæſus, ſi quæ fælicitas perpetuauit non tacta hoc fulmine, ſi quæ tiara ſtetit inuiolata, ſi quod ſceptrum infractum, ſi quæ arma non colliſa, adeoq; non collapſa tamquam à delinquente animo ante huius oculos, ſi quæ rupes excuſſit huius minas, ſi fregit vibratum huius telum; ſperare poſſum. ſi qua vis inambuſta tranſiit huius flammas, ſi qua ſenectus eliſit conatus, ſi quæ opes ſaturarunt auaras has manus, ſi quæ regna aut imperia non trepidarũt ad huius iacula; ſperare audeam. ſi quod robur non ceſſit tanquam falce demeſſum, aut tanquam cera Sole medio, aut mediis cincta nix ignibus; vereri deſinam. ſin nihil intactum tranſiit has manus, ſi nulla vis, preces nullæ, auertere, aut aliorſum flectere hæc tela valuerunt, quid ſperem? pares naſcimur, eodemque telo cadimus, diuites, pauperes, validi, inualidique: nec cuiquam certior aut protractior hora, quæ ſecurum faciat vel ad momentum. ita à tam breui, tam dubio, tanquam ab aranearum telis, aut ſi quid tenerius, ſi quid fragilius illis, pendet omnis hæc vita, & quæ hanc

ſequi-

ſequitur æternitas. monuit olim Poëta:

Properat curſu
Vita citato, volucrique die
Rota præcipitis vertitur anni.

rotarum more & quidem in præceps raptarum voluimur, nec ad futura mentem reflectimus, aut à tam volubili curſu labentibus animum ſeuocamus.

O quando ſaniora conſilia? intuere mortem propiùs, ſi non vt culmos falce demetit ruſticus, iuxtaque plenos radit ac inanes, ita falce mors ſua, fortunæ plenos bonis æquè ac inanes demetit, parcere neſcia, ac hilariùs etiam fœcundiuſque certiuſque fertur in plenos, tanquam meſſi maturiores, & qui affatim biberint, nec vacuitate ſua fallant falcem; ſperare fugam aut ſalutem potes. Et virgulta quidem non rarò ventorum ludunt rabiem, dum flectuntur, non franguntur; rigidior tamen frutex, aut quæ iam excreuit in arborem, ignara flecti, frangitur. at vbi mors pedem aut ferrum admouit iugulo, virgulta iuxtà arboreſque cadunt. nec vlla, flexili ſuperbóve vertice, non latè patula, aut prole ſua diues, non denſo ſepta nemore, aut ſolitudine viſenda, illius aut conatum ludit, aut fallit ictum. Dura mors! nullius auertenda precibus, nullis aut armatis minis, aut ſupplicibus votis,

tis, quàm certa venis, quàm inexſpectata? quàm certò interminata, quàm parum cogitata? & finem ſtatuis diademati & ſceptro, infulæ & opibus, voluptatibus & crapulæ, iuuentæ iuxtà ac ſenectæ, pauperiſque tugurio & diuitis gazæ. Et tamẽ à te vna pendet æternitas, illa felix aut miſeranda, vtraque æterna, neutra reuocãda, neutra reſcindenda; ſemel lata, ſemper adiudicata. appellationi locus nullus, non nouis votis melioribuſque conceſſus. quo momento rapitur, eo præmiatur quiſquis eſt, ſubitque felicem infelicémve exitum, felicis infelicisſve æternitatis. Non regnis, non purpuræ, non tiaræ aut gemmis, non fictilibus auroque parcitur, vbi ad illam metam ventum eſt ſemel.

Et interim quæ paraui cuius erunt? agri, palatia, horti, ſtatuæ quocunque marmore aut ætate ludentes, quacunque laſciuia aut arte prouocantes, argenti auriq́ue pondera cuius erunt? tot ſepoſita in delitias, æraq́ue laſciuientia, & ſolis meritò ignibus nata, quia ſoli libidini facta, dum naturam æmulantur, ignes, licet ipſa frigida, omni Aetna ardentiores, iaculantur, cuius erunt? cuius petulci penicilli, & in alienis ſuiſq́ue ſordibus ingenioſi, poſſeſſorum ſuorum, & quorumcunque ſpectantium improba ſcurrilitate

tate illices, cuius erunt? iam quoties ab his, oculis animiſque intuentium flammæ natæ, non accendentur teſtatori flammæ? nam quid hæc ſunt aliud, quàm ignium nutritij, & ſuppoſita pix flammis, oleumque fornacibus immiſſum? vina verò per conſules ſuos aut ætates numerata, ſepoſitæque cellæ in alterius ætatis annos cuius erunt? cuius lecti, & mutatoria mollem dominum laſſantia? cuius faſtidientis ſtomachi prouocatoria? cuius condimenta in quibus quæſita fames nauſeanti domino? vna hæc abripuit hora. Et quò mihi hæc, ſi hiſce, ignibus ſternitur via, & ſternitur æternaturis? quò mihi hæc, quorum pertenuem fruitionem, perennatura ſequitur pœnitentia cito pede? quò hæc quæ plus doloris, amiſſionis recordatione, quàm delectationis, modicæ fruitionis præſentia ſecum trahunt? nam quis moriens, ſi delectui locus, non eligat caruiſſe? quis moriens non exoptet præuiam vitam moreſq; contemptorum horum? Quod tunc factum voles, cùm prudentia in ſummo eſt, cùm ratio præualet, cùm ſapientia clauum tenet, cur non ſequeris valens? potes tutò nauigare ſecundo facilique vento, quid exſpectas tempeſtatem & decumanos fluctus? potes te eripere integra naui, quid tabula ſalutem quæris? potes te in tutum

dedu-

deducere rebus integris,quid exſpectas extrema? ſera, dum mergeris, cautio eſt; ſera, dum periſti, prudentia eſt: ille prudens eſt, qui antè proſpicit mala, qui ſe ſuáque ſubducit cautus; qui anteuertit futura præprouida ſubductione. temerarius ille, qui cùm potuit, noluit, & deliberationem coniecit ad extrema, ſera pœnitudine. qui conſilia circumſpicit naufragio facto.

Prudenter Eccleſiaſtes Regius, cùm penitiùs introſpexiſſet ſingula,prorumpit in hac voces, *Deteſtatus ſum omnem induſtriam meam qua ſub ſole ſtudioſiſſimè laboraui habiturus hæredem poſt me quem ignoro, vtrùm ſapiens an ſtultus futurus ſit, & dominabitur in laboribus meis,quibus deſudaui & ſollicitus fui. & eſt quid tam vanum?* &, *Cui laboro,& fraudo animam meam?* imò cui perdo eam? hæredi? quò mihi hæres in ignibus æternis? niſi vt accendat illos; & dolorem dolori, tormenta tormentis, ignes ignibus immittat; vt qui cùm opibus ſcelerum illi materiam ſubminiſtrauerim,pœnarum recipiam incrementa, creſcentibuſque illis in diuite hæreditate, creſcant & teſtatori ſupplicia. *Eccl. 5.*

Iam poſt mortem vt primùm anima dimiſſa in magnum illum ſuum diem , quis corpori honos? quis non horror cadaueris? momento pœdor putorque, & forma iam nulla.

nulla. momento cinis & rigor & frigus, & carorum fuga. & tamen huic cadaueri quæ non parata? aurum & gemmæ, delitiæ & hortorum amœna, fontium in tot animalium rupiumque prodigioſa æmulatione mendacia, tot infernæ ſupernæque, lateraque ambientes ſcaturigines, ſpectatoremq; ſuum fallentes, tot monſtra aquam vomentia, tot inuerecundo mendacio laſciuientia, cui, ſi non huic cadaueri? ornamenta & odores, vina & molles thori, purpura & omnis auguſtior ſupellex à terrarum vltimis in luxuriæ admirationem euocata, cui, niſi huic corpori? Intuere, quàm prudenter, tecumque cogita: neque enim alieno opus conſiliario. & videbis, corpori ſoli hæc parata. nam animæ quis aurum, aut cogitauit purpuram? quis regna, aut electibiles cibos, quis odora vina? quis hortorum fontiumque portenta? quis tecta auro laqueata, quis vermiculata gemmis? neque enim aut auro, aut gemma regitur, non clauditur parietibus, non reparatur odoribus, non pratorum, nemorum, hortorumque delitiis capitur. corporis hæc ſunt. nam animus omnibus his maior clariorque eſt, ridetque hæc ſi ſeipſum intueatur, vt indigna generi ſuo, vt calcanda pedibus, vt ignobilia elementa, tantoq; magis infra ſe poſita, quanto

ex

ex elementis coagulata minora ſunt cæleſtibus, quantoque hæc antiſtant illis. quidquid ergo hic magnum, totque impendiis curaque conquiſitum, corpori fuit, cadaueri fuit: cui ſi moram dederis non multorum dierum, in ſerpentes, bufones, vermes, ac venenaria quæcunque, tanquam in amica ſibi degenerat.

Intuere deinde, quæ huic à tot ſollicitudinum tuarum hærede, tradita. quid vilius terra? huic concreditur hacque vna tegitur. qua ſi quid natura dediſſet vilius, viliori committeret.

Huic, cuius votis modò non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus & rutila voluit Pactolus arena,
Frigida ſufficient velantes inguina panni.

vbi verò hic forma & opes, vbi lectorum mollia, ædium auguſta, hortorum amœna, veſtium ſuperba, delitiarum exquiſita? pars breui futurus ignobilis terræ, & ignobilior pars, eſca vermium. non & materies? Et hæc eſt illa caro, quæ & ſe & animam traxit in infelicem æternitatem. cuius vt obſequerer affectui, & ſtolidæ in ſocia ſibi elementa propenſioni, nunc angor infelix, & conſilij expers, æternitatis dubius, æſtuo miſer, iam iam rapiendus, & deducendus in alium campum, ſolus, nudus, rei & conſilij indi-

gus, in vaſtam ſolitudinem, ad infracta ſæuaque trahendus tribunalia, ſolis accuſatoribus ſociis. & inter tot agmina ſolus, inermis, incomitatus.

Quanto prudentiùs certiuſque res ſuas inſtituunt, qui ita ſe ſuaque comparant, vt moriantur morte iuſtorum. at nemo hac moritur, niſi qui vixit vita iuſtorum. imitemur ergo vitam, ſi mortem volumus. pares exitu & præmio ſunt, qui pares curſu & lucta fuerint. imitemur dum tempus patitur, ne ſerò neglectum doleamus. ſerò terram reſpicit, qui hauſtus fluctibus pleno ore elementum bibit. ſerò domum munit ſpoliatam omnibus, ſerò auxilia circumſpicit circumſeſſus hoſtibus, ſerò arma parat inermis inter inimicas acies, ſerò prodigam manum retrahit exutus omnibus. quid venena inclamas, quæ vltronea hauſiſti? quid lapſum ſeneſcentis domus, & tot ante annos ruinam minitantis? quid mucronem deteſtaris quem ſpontaneus induiſti? antè oportuit dum præcauendi noxia tempus fuit. nunc nudus, inermis, ſociis deſtitutus armis, ære alieno oppreſſus, ruina inſepultus, veneno ac ferro præcordia depaſcente, ſera venit pœnitudo, ſera prudentia, ſera deliberatio. tunc oportuit cùm res integræ moram & ſpatium dabant.

Et

Et quam ſperare debeam pœnitudinem in illa hora, in qua victus morbo, fractus ægritudine, vix animi ſatis eſt vt dolorem perferam, tot vna hora cogitationibus, ſollicitudinibus, anxietatibus, inter ſe validè pugnantibus? cùm plurimùm ſera hæc pœnitudo plus adferat deſperatæ rei, quàm melioris euentus, aut pœnitudinis certæ.

Ergo dum vita manet, dum conſtant vires, dum adhuc receptui locus, ſequamur prouocantem Dominum: *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum.* Sequamur pœnitentem Prophetam Regium qui ſequuti ſumus labentem. *Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* quia *non eſt in morte qui memor ſit tui.* atque hinc exclamat: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. ne quando dicat inimicus meus, Præualui aduerſus eum.* nam ferè in morte præualet inimicus, cùm dilata in mortem pœnitudo eſt. & rarò vota tranſcendunt cælos, quæ extrema vitæ expreſſit deſperatio doloribus fracta, laſſata mœroribus, futurorum exſpectatione paui-

Ezec. 18.

Pſal. 6.

Pſal. 12.

da, præſentium ſpoliatione indignabunda, præteritorum punitione tremula. atq; hinc
Eccli. 17. etiam habes monentem: *Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quaſi nihil erit confeſſio. Confiteberis viuens, viuus & ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & glorificaberis in miſerationibus illius, magna* eſt enim *miſericordia Domini, & propitiatio illius conuertentibus ad ſe.* ita tamen vt ne tardes conuerti ad Dominum, nec differas donec præoccupent te *laquei mortis*, & *dolores inferni* circundederint te.

Licet enim non deſint qui poſt vitam ſceleribus tranſactam, totos ſe conuertant ad Dominum, dum mors propiùs vrget, & pedem pede premit. è multis tamen millibus vix vnum alterúmve reperias, reliquorum mors vitæ ſimilis nil degenerat à toto curſu. & quàm fatua fiducia eſt ſperare ſe fore illum è millibus vnum. latronem fors obiicies Chriſto ſociatum pœnis, extrema confeſſione nobilem. fatebor lubens vnum hunc reperiri qui in crucis vltimo, inter inſultantium carnificum verbera & minas, Iudæorum ludibria, amicorum fugam, è tormẽtis auderet ſtare pro veritate propugnatoribus deſtituta, clara damnatione feriens improbitatem ſocij, reatum palàm confeſſus, meritaſq; pœnas ſuas, immeritas Chri-

ſti:

ſti: ſed vnum tantum, ne inani ſpe prorogemus emendanda, & vnum tamen, ne vltima deſperatione diffidamus meliora. Et finge animo Sullanam aut Lucullæam aliquam menſam ſub Apicianis mille ferculis gementem, vnumque inter omnia veneno grauidum. quis temerarius quacunque fame proritante audeat intingere manum? quid ſi præter vnum, fercula reliqua nouercali fucco natent, eritne tam cucurbita quiſquam qui dexteram extendat fami reſtinguendæ, ſiti leuandæ, crapulæ farciendæ, curioſitati explendæ? quid verò ſi porrò pergat manum protendere, non inclames, Caue, venena latent, incertum qua lance, tutò abſtinebis, non potes ſine periculo manum admouere. perfer ſitim famemque quæ te trahunt in exitium, non eſt hic cibus, mors eſt; non eſt nutritia, Claudiana menſa eſt. ſin pergat in ſtolido incepto, non vim adhibebis, retraheſq; etiam nolentem, maximè ſi amicus, ſi cliens, ſi ſanguine etiam propior? & ſperare inter ſcelera audebis ſecuram mortem? inter tot mortes ſceleribus vitiiſque pares, mortem latronis, tanquam patinam vnam veneno viduam? ſi è millibus vni mors eſſet ſubeunda, vereri meritò poteras ne in caput tuum infauſta ſors incideret, circumſpectares, caueres, fugeres,

ſingula, ac ne tutis ſatis tutò te committeres, quid facies inter tot millia infauſtarum, beatarum verò mortium parciſſimarum? memento, poſt auaram Euclioniam vindemiationem, vuarum: rarior etiam mors bona, mors beata, vitam ſequitur improbam. & quis à canino vultu humanam ſperet vmbram? corporis hæc ſui eſt, nec aſſimilatur alteri. ſed & qualis in agone mens & vires, talis exſpectari ſucceſſus debet: reſpondent luctæ præmia, operi merces, victoriæ palma. ab ignaua cubatione quis triumphum poſcat? quis virtuti debita præmia è molli ſtrato? ſudoribus & vulnere hæc parantur; nec vlla certior corona, quàm quæ victoris ſanguine purpurata, lætam ſæpè Domino gratamque renouat memoriam. eadem de morte cogita. reſpondet vitæ, à cuius fortunato infortunatóue decurſu illam metire. præmium vitæ bonæ, mors bona; malæ mala eſt. delige. procul ludus. æternitas ab hoc delectu pendet.

Et volo te hic etiam ad ipſius mortis contemptum ducere. magnum hoc, imò leue eſt. vide quàm à multis minimis de cauſſis contemnatur. hic pecuniæ naufragium paſſus laqueo vitam finiuit, hic ſe præcipitauit è tecto vt creditoris effugeret minas, alius ne in hoſtiles veniret manus, ferrum per

viſcera

viſcera adegit, quartus accepta contumelia vitam veneno abrupit, quintus in omni morte, animæ per vulnera viam dedit, aut in illius procubuit ferro. ſextus repulſam paſſus inedia vitam finiuit. inuenta & mulier eſt quæ cùm valetudinem viri deſperaſſet marito colligata, comes illi, dux, exemplum, & neceſſitas mortis fuit cùm ſe abieciſſet in lacum. inuentus & puer Lacon, qui ne ſeruiret illiſum parieti caput rupit; & è captiuis Germanus, qui cùm ad ſpectacula pararetur, nec aliud haberet quo ſe eriperet, infami ligno ſpongiaq; præcluſit fauces, fuit & alius qui demiſſo capite ceruicem circumactu rotæ frangeret. ita eodem quo vehebatur vehiculo pœnam effugit. lanceam etiam alter qua in Naumachiæ ſpectaculo vteretur cùm accepiſſet, totam iugulo ſuo immiſit. mœror itaque, formido, & indignatio, extrema mancipia mortem docuerunt contemnere. non poterit eadem virtus? aut minora huic quàm dolori ad contemptum robora? intrepidi illi non eunt, ruunt in mortem, & nobis non animus, non color ſtabit cùm mors propiùs acceſſerit? & quid euenire Chriſtiano poteſt turpiùs, quàm in ipſo ſecuritatis limine trepidare, ſollicitum eſſe, & expaueſcere? cauſſa horum. quòd ad ſola præſentia mentem

conuertimus futurorum ignari aut dubij, vel quòd bonorum inanes quorum deſiderio laboramus, iudicem pertimeſcamus. bene vixiſſe tuta ad mortem ſemita eſt, talibus enim meliora reſtant onere detracto. quare nec timidè, nec oſcitanter componuntur in illum diem quò remotis dominum fallentibus ad meliores commigrabunt. & verè maximum argumentum animi vt prudentis, excelſi, & magni, & ab altiore venientis, ita verè Chriſtiani eſt mortem contemnere. ſcit enim quò iturus eſt, qui vnde & à quo venerit meminit. ſcit quis illum locus exſpectet, cùm ſciat cui conditus fuerit. ſcit quid ſperare debeat, cùm ſciat quid ſpoponderit ille qui dare poteſt, falli non poteſt. ſcit denique quàm longè hæc vita infra illam quam exſpectat poſita ſit.

Et quis hanc vitam ſine grauibus incommodis tranſegit? hic lateris inſurgit dolor, ibi capitis, oculorum, aurium: ibi pulmonibus, iecore, pectoreque toto quatimur, alibi deiectio, catharrus, calculus, colici dolores, renum ſtomachique moleſti ſunt. hunc ſanguinis maligni qualitas infeſtat, illum etiam boni copia prægrauat. & tamen amamus hoc corpus, & æternum vellemus, aut ſanè in extremam ætatem protendi hoc domicilium tam putre, tot caſibus obnoxium:

quaſi

quaſi ignoraremus tantum nobis de meliore, & à qua omnia hæc exulant incommoda, annorum dierumque decedere, quantum miſeræ huic quacunque prorogatione acceſſit. hinc generoſior mens conſcia ſibi vitæ melioris, quamdiu in hac ſtatione eſt, ad illam ſe parat cui & nata & empta eſt, reliquis verò vitæ huius vtitur vt inſtrumentis ad illam valituris. & quis mari ſe committens nauigationem perpetuat, nec de portu cogitat? quis vſque eò impensè delectatur fluctibus, vt propoſiti ſibi termini memoriam exuat contentus iactari, tolli, deprimi, periclitari, ſorberi? idem euenire videtur vitæ huius cupidiſſimis, ſemper hac iactari gaudent, de ſequutura vltima cogitatio eſt, cùm tamen illa ad hanc conceſſa, & ad hanc ſolam. imò non vita hæc ad mortem via eſt, & ad hanc per illam itur? non mors ad cæleſtem vitam iter eſt? quid exhorreſcis iter quod te ducit ad meliora? moleſtum eſt? cogita ad quæ te ducit, inter optanda repones, & incipies contemnere quod antè pertimeſcebas, leueque arbitraberis quidquid in illo videbatur graue, dulce quidquid amarum, ſuaue quidquid aſperum, molle quidquid durum, audebiſque vouere quidquid antè expaueſcebas, nimiamque moram incuſare, cuius antè præ-

properum gradum accuſabas. audi è profunda gentilitate vnum, nec pudeat imitari. ignorare malum eſt, diſcere etiam virorum maximo, bonum. ita Philoſophus egeſtatem profeſſus diſcit à puero manum ſatis eſſe aquæ hauriendæ. *Ego certè, velut ille laturus ſententiam de omnibus annis meis dies venerit, ita me obſeruo & alloquor. Non timidè me componam ad illum diem quò de me pronuntiaturus ſum vtrùm loquar fortia, an ſentiam, an ſimulatio fuerit quidquid in fortunam iactaui verborum contumacium.* mortem ille quærit vt athleta campum virtuti oſtentandæ, adeò non metuit illam. audet prouocare, audet diem illum vouere vt virtutis ſuæ circum, vt pugnæ ſuæ victricem arenam.

Iam ipſam mortem ſi intuearis propiùs, quid in illa inuenies pertimeſcendum? dolorem? maior in morbis eſt quàm in ipſa morte. & dolorem non podagricus contempſit, non in partu mater? non inter flagra mancipium? & ne egrediamur veteres, non Mucius in foculo, Regulus in ferrato dolio, Philoſophus in mortario? quid quòd audeat inter acerbiſſimos veſicæ, & exulcerati ventris cruciatus, ex voluptatis officina Epicurus, *beatiſſimum hunc & vltimum diem ago, & habeor bene.* & Chriſtianus poſt hos è gentilitate dolorum victores,

poſt

poſt tot virgines prima ætate igniū triumphatrices, cùm riderent inter flammas, vngulas, candentes laminas, forcipes, & inſultarent tyrannis, antè laſſatis carnificum dextris, quàm vel frontem rugarent, vel oculum demitterent, poſt Chriſti ſui ſudorem, vincula, flagra, vulnera, ſanguinem, clauos, crucem, poſt reſerata cælorum adyta de dolore expaueſcet, aut cadent lacrymæ æternaturo præmio propoſito?

Audiamus vnum ex Epicuri ſchola. *Dolor omnis leuis eſt, ſi ferre poſſum; breuis eſt, ſi ferre non poſſum.* Chriſtianus dicat, Dolor omnis leuis eſt, ſi cælum intueor; breuis eſt, ſi æterna cogito: nec volo te tamen currere ad mortem. neque enim venit à virili animo libido illa moriendi. bene Epicurus: *Ridiculum eſt timore mortis currere ad mortem, aut vitæ tædio in illam properare.* vt coniūgaris tamen Chriſto ſi diſſolui cum Apoſtolo deſideras, beatus. reliqua moriendi vota à metu naſcuntur, vitæque aut odio aut faſtidio: & ignauos ferè corripiunt, quos rabies quædam aut ſubita indignatio ad illam impellit. hinc iſti qui inſtantem præueniunt mortem & manu ſua occupant. ſtulti qui alienæ crudelitatis ſuſcipiunt procurationem. & quid immanius carnificis & inimici manu cadere, aut ſua. impotentis

ferè

ferè & dimiſſi animi ſigna hæc ſunt, & grauiora metuentium. quare cùm ſuauiùs ſperent ſua quàm aliena manu cadere, mollius mortis genus eligunt. rarò hæc cadunt in generoſiorem aut acriorem indolem: nunquam in eos qui in ſpem æternæ vitæ viuunt. qui licet hilares venientem mortem excipiant, ad quam ſe diu compoſuerunt, non ruunt tamen in illam belluarum more cæco dolorum aut formidinis impetu. Magnus gubernator & ſciſſo nauigat velo, diffracto malo, lateribuſque quaqua elementum haurientibus, adeoque excuſſo etiam clauo: & ſi exarmauit, nauigij tamen reliquias aptat ad curſum, tandemque ex tabula generoſus nauigat, nec deſperat etiam inter fluctus: ſcit hos non paucos eadem vi qua ſorbuerant, eieciſſe incolumes. ita non ſemel ruina, quos videbatur oppreſſura, molliter depoſuit. & gladium miles ab inimici iugulo reuocauit. Non quòd hac ſpe ſola Chriſtianus animum firmet. potentiori robore opus eſt ad mortem non timendam. quanquam & illa leuia animum ad ſecuritatem parent, metumque mitigent: licet non vniuerſum tollant. futurorum exſpectatio ex ſolido formidinem adimit, cæloque repoſita præmia radicitus illam euellunt.

Iuua-

Iuuabit etiam ad mortis contemptum, frequens illius meditatio. nam vt patiendo leuia fiunt mala (videmus hoc in triremibus, piſtrino, ergaſtulis, inter compedes & flagra) ita diu cogitando. neque enim mortem lætus excepit, niſi qui ad illam diu ſe compoſuit. & ſanè præcogitati mali mollior ictus venit: nec tam altè feriunt animum diu præmeditata. nemoque non fortiùs excipit ad quæ ſe compoſuerat. at imparatus etiam ad leuiſſima expaueſcit. atque hinc etiam verum illud, *Qui aſſidua meditatione mori didicit, ſeruire dedidicit, ſupraque omnem potentiam eſt, certè extra omnem.*

Proderit etiam frequentata cogitatio aliquando moriendum, hancque neceſſitatem omnibus à natura impoſitam, quæ res etiam imperitis & ex infima plebe ingentes animos dedit, dum ſe ad ineuitabilia ferenda componunt. ita gladiatores olim antè, & in ipſa non raro pugna timidiſſimi, iugulum aduerſario præbebant vt errantem gladium certiùs ſibi attemperarent. & non prudentis eſt ferre quod emendari non poteſt? magnam enim partem doloris adimit paratus animus vocantem Deum, quo auctore cuncta proueniunt, ſine murmuratione comitari. malus miles eſt qui imperatorem gemens ſequi-

ſequitur. impigri ergo & alacres excipiamus imperia, & cum non vno prorumpamus in has voces,

Duc me parens, celſiq́ dominator poli,
Quocunque placuit. nulla parendi mora eſt.

Scio pleroſque vitæ amore teneri, cui tanquam catena colligati non facilè ſe expediunt. potuit hæc validiùs colligatos tenere, qui ante Chriſtum finiri cum morte reliqua arbitrabantur. quanquam non vltimus illorum inclamet: *Quid verear? conſumptis nihil reſtat, bona pariter malaq́ ſubmota ſunt.* at Chriſtianos quos potior manet vita, quæ ſine morte adiri non poteſt, quid tenebit? diuitiæ, dignitates, voluptates? at illa aliquando dimittenda ſunt. & quid intereſt morte accedente diutiùs illis vſus fueris, an citiùs depoſueris? vbi enim ad illam horam ventum fuerit, nihil ad rei ſummam faciet breuior diuturniórve poſſeſſio. niſi quòd maior ex diuturniore conſuetudine pœnitentia oriatur. cogita aliquot è familiaribus olim tuis vixiſſe. ex his primum mortem inter initia rapuiſſe, ſecundum in medio flore præſcidiſſe, tertium ad ſenectutem ſeruaſſe. omnes tamen ſuſtuliſſe. quem ex his feliciorem arbitraris? illúmne qui intra primos annos portum tenuit, an illum qui ſeriùs? quem inter nauigantes

maria?

maria? illúmne quem ſegnes fouerunt venti, & malacia lentiſſimo tædio laſſauit, an quem pertinaces venti celerrimè pertulerunt? idem de nobis arbitrare. alios mors velociſſimè ad deſtinatum diu animo terminum adduxit, alios languida mora macerauit. nihil ergo admodum intereſt tardiùs citatiuſque aliquis abreptus fuerit: inter vitia aut virtutes abripi plurimùm refert. virtutem proinde ſectemur, vt quacunque hora euocatorium illud imperium ſonuerit ex alto, paratos inueniat. ille enim diu vixiſſe cenſendus eſt, quem mors exſpectantem meliori vitæ repoſuit. neque enim fuit hæc tam mors quàm commutatio in melius. ille citò abreptus quem inter vitia mors inopinantem deprehendit. nam quid refert octoginta an centum annos vixerit, ſi inter ſcelera non tam vixit, quàm continuauit mortem? niſi tu hominem à plantarum aut arborum vita metiaris. ab animi vita hominem cenſe. non vixit hac vita qui inter vitia vixit. neque enim ex ratione qua vna homines ſumus vitam egit, cùm illa ad virtutem nos ducat. hanc qui amplexi ſunt, licet celeriter vitæ huius enauigarint maria, magnum tamen iter emenſi ſunt, & diu vixerunt, quia in omnem poſteritatem ac cælum vixerunt.

Quòd

Quòd ſi ad æternitatem oculos conijcimus, quantum amabo alteri alteros præcedimus, qui diutiſſimè vixit & qui breuiſſimè? ſtillicidium ad Oceanum, arenam ad illius littora compone. nulli multum è ſtillicidio & arena perire poteſt. & minor etiam hæc vita æternitati compoſita eſt. & quem inter morte damnatos arbitraris beatiorem, qui primo diluculo an qui ſub noctem in crucem tollitur? omnes morti adiudicati ſumus. ocyùs ille, ſeriùs alter iudicis ſententiam explet: quem feliciorem, qui inter cœnandum ſolutus eſt, an cui nox inſequens ſomnum continuauit morte? neque maius inter nos ſpatium intercurrit, imò longè minus ſi æterna cogitamus in quæ viuimus. nam reliqua omnis vita inanis & fruſtratoria eſt, magiſque mortis quàm vitæ nomen meretur: cùm ſola animæ vita vitæ nomine donanda ſit; qua viuunt qui virtuti qui Deo viuunt. cui quicunq; vixit, immenſum vixit, paucis licet annis vixerit. immenſa namq; ſpatia poſt ſe reliquit, peruenitq; ad illam vitam, ad quã Chriſti ſanguine empti ſumus. qui ſic viuit, ſecurus viuit. ſingulos enim dies, ſingulaſq; horas vitas putat, adeoq; omne momentũ vita illi eſt tota. ſi quid addiderit Deus, in lucrũ deponit, & pergit illi viuere à quo illud accepit.

Diſci-

Diſcimus hoc etiam à Stoico: *Quomodo fabula ſit vita: non quamdiu, ſed quàm benè acta ſit refert. nihil ad rem pertinet quo loco deſinas, tantùm bonam clauſulam impone.* Talem impoſuit non quidiu vixit, ſed qui bene. neque dies aut anni ad hanc iuuabunt, ſed mens virtute exculta. & quantos annos deſideras ad vitam laudatiſſimè claudendam? ad mortem læto animo excipiendam? vis nonaginta? minor in illa ætate vigor ad ardua eſt, & ipſa longior vitæ conſuetudo tenaciùs nos ſibi implicauit. ſic veteres inquilinos loci conſuetudo etiam inter incommoda detinet. & roga ex iis aliquem qui ad eam ætatem corpori ſuo vixit, paratus ad mortem ſit. negabit. annoſque etiam ſibi aliquot depoſcet ad ſarcinas colligendas, quaſi tot anni non ſuffecerint. nec nouum hoc cuiquam videri debet. omnis enim illis vita quantumuis protenſa, breuis eſt qui illam opibus, honoribus, voluptatibus metiuntur. innumera enim hæc ſunt, nec antè finem facient quàm præſcindas. porrectior hoc vita non faciet. ferè enim euenire videmus, vt hæc non niſi cum ipſa vita præſcindantur ſera pœnitudine. adeoq; cum ætate pleraq; incrementa ſumunt creſcuntque creſcentibus annis, non antè modum finemque quàm mors vitæ poſitura.

Adoleſcentem deinde intuere qui virtuti qui Deo ſuo vixit, quære qua fronte mortem excipiet, quo animo. reſpondebit interritus, Optimo. militē enim ſe eſſe imperatoriis iuſſis obſequentem? ſcire ſe non eſſe delectus ſui citiùs an tardiùs euocetur. parêre & obſequi ſe didiciſſe, ad eamque rem ſat animorum ſe habere: neque breuem ſibi vitam videri quæ ſat longa ad ſalutem eſt, & quam productiorem noluit cuius nutu res omnes temperantur.

Et ne quidquam intactum relinquamus. quid magnum eſt diu viuere? vincimur à ceruis & coruis, totque aliis animantibus. neque illud in manu tua poſuit Deus, vt ab eo laudem ſperare poſſis aut debeas. benè viuere magnum eſt, laudemque promeretur, & hoc tutum eſt, à tuo ergo laudem ſpera; fatuus ab alieno quærit. & vt optio tibi concedatur, quando vis mori? adoleſcentior non vis, necdum prælibatis ſæculi commodis. virum mori durum eſt gloria aut illius ſpe plenum. ſenectus prudentiæ ſeruatur, & nepotibus præſidium. vis ergo nunquam mori? at tu memento viuere illum nolle qui mori non vult. in mortem enim naſcimur, in mortem viuimus, nec *habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus*. & non indies aliquid ſubtrahitur vitæ, & pro-

Heb. 13.

& properatur ad metam magnis paſſibus? fatui. omni momento morimur, & mori nolumus.

Et quid habet mors mali vt meritò paueas, ſi vita caruit malis? audi è nudis Philoſophis vnum, nec pudeat Chriſtianum imitari, *Cùm ex his vinculis, & ex hoc carcere euolaueris, tum eò peruenies vbi nulla erit moleſtia, nulla ſollicitudo, nulla te ſenectus poterit affligere: vita autem ſoluta & tranquilla, quam nulla mala & incommoda conſequentur, cum ſtabili quiete; illic in natura contemplatione philoſophando, neque cum turba colluuione, aut in theatro, ſed in perſpicientia veri omnis traducitur.* Quid poſt hanc è gentilitate fiduciam trepidas Chriſtiane? diſce. quin imò altiùs exurge: ad maiora te vocat Deus. neque poteſt mors Chriſtiano materies mali eſſe, multorum finis eſt; niſi vitam improbam mors ſimilis clauſerit. quæ ne claudat, præmunienda erit his ſimilibúſve in cautelam medicamentis, Omnis dies extrema erit, omnis hora vltima aut vltimæ proxima. omne momentum vitam claudit, omne vita tota eſt. Pares naſcimur, morimur pares, & origini committimur terræ. Nihil intuliſti in hanc vitam, nihil efferes. nullæ euocatum comitantur opes. nulla cineri gloria. voluptas omnis fugit. ſera pœniten-

nitentia manet. Quocunque te contuleris, cingeris teſtibus, hoſtibus, iudice. Nulla cogitatio effugiet Deum, nulla indonata abibit. Siſtimur iudici nullo diſcrimine ſceptri & pauperis caſæ. Sola te virtus tutabitur: ſola terrebunt crimina. Prudens delectus peritura negligere æternitate propoſita. fatuus delectus æterna negligere, perituris immori. Prudens commutatio breuium laborum in perennatura gaudia. ſtolida commutatio fugitiuorum gaudiorum in æternos ignes. Voluptates, opes, gloriam, nullo æuo moriturus ferè ſubſequitur ignis. contemptum horum cælo manent non-moritura præmia. In illarum proſequutione errare potes, & æternitatis error eſt. in illarum fuga errare non potes, & cælo repoſita meliora ſunt. Ad Chriſti vitam ſi componas tuam, falli non potes; alia ſi curras ſemita, falli potes, & aberratio æterna eſt. Non ſequitur Epulonius ignis Lazari vitam, nec Epuloneam vitam Lazari exitus. Delige hic gaudia, ibi flammas; hic illorum contemptum, ibi gaudia. momentanea illa, ignis æternus. de æternitate & momentaneo delectus eſt. Mors ad æterna via eſt, & ſola eſt. Portum amas? ventis & mari te committe. cælum amas? mors enauiganda eſt. leuis in enauigatione labor eſt, cui præ-

præmia ſuccedunt æterna. Stulta illius fuga eſt quam pœna conſequitur æterna.

Addamus in hanc rem quædam Scripturæ loca maximè illuſtria. *Puluis es, & in puluerem reuertêris.* Gen. 3. *Dies noſtri quaſi vmbra ſuper terram, & nulla eſt mora.* 1. Par. 19. *Dies mei velociùs tranſierunt, quàm à texente tela ſucciditur.* Iob 7. *Quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum quod comeditur à tinea.* Iob 13. *Omnis caro ſicut fænum veteraſcet, & ſicut folium fructificans in arbore viridi.* Eccli. 14. *Numerus dierum hominis vt multum centum anni, quaſi gutta aquæ maris deputati ſunt, & ſicut calculus arenæ, ſic exigui anni in die æui.* Eccli. 18. *Quæ eſt vita noſtra? vapor ad modicum parens.* Iac. 4. *Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet: cùm ei dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient.* 1. Theſſ. 5.

Hæc ſerius ſcrutator animo volue, nec timebis mortem. quin & gaudebis ad illius nomen, magis etiam vbi propiùs acceſſerit, & admouerit iugulo manum, tunc de propinquo reſpicies portum, miraberiſque vbi exſcenderis, tam breui tanta ſpatia, tot maria emenſum, pleriſque qui ante te, aut tecum viuere cœperant, in alto adhuc inter ſæuientes fluctus periculis proximis deſtitutis. & alios quidem ſcopulis videbis illi-

ſos, alios inter breuia ſalo inhærentes, multos poſt naufragium è tabula terram proſpectantes, plurimos etiam fluctibus hauſtos. at tu ſecurus mortem amabis portus tui amicum mare. oderint illi qui in ſpem viuunt vaniſſimarum rerum, nec ſalubria illa monita demittunt in pectus. quibus nihil poteſt eſſe miſerius, cùm turbinis more incogitata mors ſuperuenerit. hinc illi clamores. Quid hoc? non exſpectabam. in hoc honoris, opum, voluptatum curſu, plenâ etiamnum animâ ad ignota rapi? vno momento præſcindi hæc omnia? etiam ſperata à radice & ſemine euelli? cara mihi ante omnia vita quò laberis? quò auium nubiumque more fugis, ludiſque ſpectatorem? nimirum moriendum eſt? opes, honores, voluptates concedo, tantùm viuam. moriendum? quin & cum magno Mæcenate,

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxa,
Lubricos quate dentes.
Vita dum ſupereſt, bene eſt,
Si das, ſuſtineo crucem.

Ignaua mens à qua carminis huius effeminata turpitudo, timoris dementiſſima pactio, fœda vitæ mendicatio.

Vſque adeòne mori miſerum eſt,

vt quiſquam per ſupplicia malit tabeſcere, peri-

perire membratim, quàm ſemel exhalare? qui hæc voueat, quid habebit ſanctum, vt viuat? non amicos, liberos, non coniugem, non patrem. omnia hæc pretium illi vitæ erunt. & quomodo hic morietur, quomodo viuet, quomodo intuebitur ſecurus lucem tot ſcelerum conſciam? quomodo ſtabit in illa incertitudine concedendæ aut negandæ vitæ? Quid viuis tanquam non moriturus? nullum momentum certò conceſſum eſt.

Quanto prudentiùs rem ſuam inſtituit, vt dixi, cui omne momentum vltimum eſt? poteſt de hoc dici,

Quiſquis ſub pedibus fata rapacia,
Et puppem poſuit liminis vltimi,
Non captiua dabit brachia vinculis,
Nec pompæ veniet nobile ferculum,
Nunquam eſt ille miſer cui facile eſt mori,

ille etenim intrepidus euocatoriam horam, quæ mixtum hoc diuini humaniq́ue ſecernet, reddetq́ue conditori ſuo, exſpectat corpori non animo ſupremam: reliqua quæ adiacent tanquam hoſpitalis loci domum tranſit vt non ſuam, vt alienas ſarcinas: è quibus ſcit non licere ſibi plus efferre quàm intulerit; cùm natura vt intrantem ſic redeuntem excutiat. quare nihil eſt quod illum magnopere hic detineat, dies namque

hic extremus, æterni illi natalis eſt. tunc enim incipiet viuere, cùm onere depoſito, & tanquam materni vteri clauſtris reſeratis, detractis neruis, carne, ſanguine, tanquam de oppanſo corporis, erumpet in apertum, ad meram & puram ſuam lucem, nulla ibi ſerenum vmbra turbabit. nulla nox adimet, ac tunc demum ſe in tenebris vixiſſe ſentiet cùm totam lucem exceperit, quam nunc quaſi per vmbram ac per denſam nebulam intuetur. quid ergo quenquam delectet in hoc corpore, quo quamdiu cingitur, ſpoliatur cæleſti illo lumine, ſideribuſque in plenum lucentibus? aut quouſque capitur hoc contubernio fœdæ atque olidæ carnis? altiùs aliquid ſublimiuſque meditandum. nouem menſibus nos tenuit maternus vterus, præparauitque non ſibi, ſed huic loco in quem videmur emitti; idem de corpore hoc cogita. animam tanquam vtero circumſepſit, fouitque non ſibi, ſed maiori luci, cui condita. quid proinde times egredi & deponere hæc nouiſſima ac ſecũda velamenta, aut carneam hanc membranam qua tegeris? nemo in hoſpitio æternat, itineris inſtituti finem ſpectat. perge qua euocaris via, tempus enim eſt vt arcana tibi naturæ reſerentur, vt liberior afflet aura, vt te tibi locumque cui conditus exhibeat,

hibeat, vt aliquando fruaris cui natus. non potes niſi mortis tanquam obſtetricis manibus. quamdiu amas concludi hac nocte, & peregrinus abeſſe à patria domo, quæ te tot annos auida exſpectat, prouocat, allicit? quamdiu iuuat exulare à patria corona, diademate, ſceptro, purpura? omnis hora, adeoque momentum omne annus meritò videri debeat cæleſtia cogitanti. nam quid te hic tenet? confer hæc cum æternis vitæque alterius in quam creati, & pudebit te cogitationum tuarum. quouſque imitaris pueros qui ad ignota obſtupeſcunt, & nouitate admirabundi tenentur? inſpice. excuties errorem. an te rapiunt hæc amœna? auium more tranſuolant, citiuſque quàm venerant abeunt,

Quàm citò purpureos deperdit terra colores,
Quàm citò formoſas populus alba comas.

an variarum gentium mores? nihilo meliorem facient. & ferè deterrima quæque altiùs inhærent. an immenſa agrorum æquora? cogita cæli ſpatia, tot ſideribus inter ſe lumen miſcentibus, illuſtrata. an irriguæ perennibus aquis valles? æternant cælorum fontes diuite ſemper & indefecta vena, nullis nubibus imbricata, nulla alluuie maculata. an ſecreta ſcrutaris fluminum, vt Ni-

lus æſtiuo incremento tumeat, vt ereptus non vno loco oculis, magnitudini ſuæ Tigris reddatur, vt Mæander Poëtarum ludus crebris implicetur anfractibus? quò hæc ſuperuacua?

Grande operæ pretium eſt, vt tenſo folle reuerti
Inde domum poßis, tumidaque ſuperbus aluta
Oceani monſtra & iuuenes vidiſſe marinos.

non eſt hoc peregrinari, eſt errare. an fòris prudentiam & virtutem ab his ſperas? falleris. quocunque te flexeris, vitia te tua ſequentur. atque, ô ſi ſequantur, nec vltrà! tecum illa duces indiuiduo nexu, paribus veſtigia tua paſſibus prement, paribus incommodis vrent. medicina ægro, non pecunia aut honor, aut virentia quærenda prata ſunt.

Non domus aut fundus, non æris aceruus & auri,
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas.

Fregit aliquis brachium, aut torſit pedem, num nemora an medicum quæris? & animum fractum ac diſtortum erroribus, credis locorum mutationibus, agrorum adiectionibus, pecuniarum aceruo, honorum auctu,

auctu, poſſe ſanari? maius eſt malum quàm vt auro & honoribus curetur. quamdiu malorum cauſſas circumgeſtamus, quid ſperamus meliora? vis meliora? teipſum ſana, errores detrahe: nec patiaris in comitatu tuo vitia. nunquam ſæuitiam in Neroniano contubernio pones, non luxuriam inter Caligulæa ſodalitia, non auaritiam inter Tiberiana tentoria, non faſtum inter Tarquinianos hortos. vis illis exui? longè ab illorum exemplis recede. tecum habita, imò cum anima tua habita. illa te docebit. videbis nobiliſſimum ſpiritum quo te conditor donauit quærentem vbi honeſtiſſimè, non vbi diutiſſimè viuat: nihil ſibi inani fiducia promittentem, non annum, diem, horam. ſcit ſe hic in mutuatitio loco eſſe, à Domini voluntate mutui repetitionem pendere. nihil ſibi arrogantem. ſcit ſe quæſtoria hic conditione eſſe, redditurumque rationem poſcenti Domino. nihil ex his opibus, honoribus, voluptatibus aſportaturum, non magis quàm intulerit. ſcit ſe ea lege veniſſe vt pari decedat; nudum, nudus. ſcit ſe ab aliena voluntate pendere; nullamque non dico horam, ſed nec momentum cuiquam addictum. quare ſe ſuaque in dubium hoc momentum comparat, exſpectaturus Dominũ Iudicem. quin adeo

aui-

auidiſſimè exſpectat hanc euocationem, tanquam melioris natalis ſui diem. tanquam initium omnis felicitatis, tanquam cæleſtium opum, honorum, voluptatum ianuam, eo certiùs quo fortiùs ſe ad hæc parauit, auocauitque ab humanis, quoque potentiùs hæc contempſit, diuina ſperauit, ad quæ natus, educatus in ſpem magnam æternæ felicitatis.

CAPVT

CAPVT XIII.

IVDICIVM PARTICVLARE. *Quò, poſtquam vi mortis de concretione carnis expreſſa anima, eruperit in apertum, ſiſtetur non iam vt antè patri, ſed Iudici. à cuius tribunalibus omnis exulat clementia. fuit dum viximus parens, adeoque & mater; eſſe poſt mortem deſiit. ſed neque lacrymis hic aut precibus locus; iuſtitia eſt, qua diſcrimina ignorat regni & pauperis caſa, tiara & vilis lacerna. ſiſtimur namque hic pares. ſolaq́ virtus ſceleraq́ diſsimiles ſtatuent. tutiora proinde ſequere. nec longæ ambages. via te trita, recta, falli & fallere neſcia, auerto à pœnitendis, à non profuturis ſuſpiriis, votis, gemitibus, ab æternùm vrentibus; ducoque ad cæleſtia, ad perennatura, ad nullo poſſeſſorem fine ludentia gaudia.*

SOLVS ego hanc viam? vbi comites? vbi fida manus latera oberrans mea? vbi dexteras claudere ſolita? vbi ſocia agmina deliciarum, opum, gaudij, voluptatum mearum? ſolus ego hanc viam? vbi ferrum & in dubiis arma tutelaria? ſolus ego ſiſtar iudici? ſolus, mediuſque inter tot inſultantium, mini-

militantium agmina? inter tot armatas aduerſarias acies nudus ſoluſque ego? inter tot contrariarum partium accuſatores, teſteſque potentiſſimos, ſolus ego? in tam vaſta triſtique ſolitudine ſolus? quis defenſabit reum? quis aduocatus propugnabit obrutum non vanarum, nec leuium accuſationum molibus? quem aduocabo in tutelam? angelos? ſed hos contempſi (heu quoties!) monitores. cuſtodem ab infantia cælo datum? ſed huius nullo non die ſpreui, riſi conſilia, ſalutaria monita, & tanquam vento raptam paleam, aut feſtucam oculis moleſtam, & negotiis importunam excuſſi demens. Sanctorum aliquem? nullius circumfero veſtigia, quæ meritò quenquam prouocare aut allicere poſſint in defenſam. Nam quæ in me cicatrices Martyrum, quæ Confeſſorum teſſera, quæ Virginum palmæ, quæ reliquorum ſigna ſequelam teſtantia? circumfluo vanitatibus, ſeptus deliciis nato voluptatibus, auro gemmiſq; grauis, amœnitatibus circumſeptus, vino ciboq; fartus, omni propè ſcelerum, aut recenti vulnere, aut informi adhuc cicatrice deturpatus, dignitatibus aut iam conſequutis aut ſperatis tumidus; ante hoc tribunal, miſericordia tangi, commiſerationibus commoueri, flectique neſcium, ſiſtor deſtitutus omnibus. & quid

quid ſperem? opem ab his, quæ me pondere premunt ſuo, & ad infimum infelicis æternitatis præcipitium deturbant?

Decurram ad Dei matrem? antè oportuit. & nulla hic nunc vbera matris. fuerunt. an agnoſcet filium, quam non agnoui matrem? aut quæ circumſpectem aut ſperem nunc pietatis pectora? obſerata hic omnia. antè patuerunt. fluxerunt dum licuit vbera matris reſeratis totis miſericordiæ valuis. neglexi ſtolidus. at nunc clauſi miſericordiæ aditus, beneuolentiæ viſcera. fuit cùm paterent vltro oblata, ac quaſi inuito obtruſa, reluctanti ſanè non ſemel promiſſa, ac tantum non in os effuſa. aſpernatus omnia. & nunc viciſſim liberatricis meæ retractæ manus antè exporrectæ, & labanti toties protenſæ.

Aduoluar iudici, qui *iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate ſua, In die iræ & reuelationis iuſti iudicij?* quam niſi pro meritis ſententiam exſpectem? nam quid aliud ſperem à Iudice, qui Iudex eſt, nec aliud? fuit parens: eſſe deſiit. fuit ſaluator: euanuit. fuit miſerationis oceanus: elanguit. fuit fons gratiarum: emarcuit. quem ergo inuocem, aut cuius implorem dexteram, aut commiſerantis manum? aut quid Chriſti mei potiſſimum? fuſum ſangui-

Pſal. 95.
Rom. 2.

guinem? erit in iudicium. vulnera? erunt in damnationem. crucem, flagra, coronam ſpineam, verbera, clauos? ſingula damnationis nouæ noui ſunt tituli, ferendæque letalis ſententiæ perduellionis noua capita. Quid ergo? quò me vertam miſer? antè cogitatum oportuit. ad cuius genua prouoluar ſupplex? cuius veſtigia verram oſculis, lauabo lacrymis, vt vel tenue ſperare ſubſidium liceat? ſi non agnoſcar à benigniſſimo patre, ſi ignorer à clementiſſima matre, quis agnoſcet miſerum? aut inter tot agmina accuſantium, nullo protegente quid reſpondebo? ô teſtes! ô accuſatores! ô nimis iuſta tribunalia! ô pater! Iudicem agnoſco, patrem non video. & quid ſperem patrem, quem non agnoui patrem? volui iudicem, habeo. Dura conditio. momento neglexi, & æternùm carebo patre, æternùm ſortitus iudicem? alienis ſemitis, veſtigiis, hæreditati modicum inſiſtens, æternùm excludar patris? acerba ſors! vt nihil iam ſperare debeam quàm iudicem, quem exiguo tempore neglexi patrem. miſeranda commutatio patris in iudicem, clementiſſimi in ſeueriſſimum, mitiſſimi in duriſſimum, beneuolentiſſimi in aſperrimum, ſuauiſſimi in acerbiſſimum. emortuum quidquid antè erat patris; viuit quidquid eſt iudicis.

emor-

emortuum quidquid antè fuerat beneuolentiæ, benignitatis, clementiæ, miſerationis priſtinæ. nihilque nunc reliquum patrium aut miſerationis nuperæ: omnia ſunt iudicis. miſeranda conditio, magis quia mutari neſcia. quò ruam? aut qui feram vultum iudicis, quem habere cùm potui, contempſi patris? aut quid reſpondebo vera obiicienti? negabo? teſtis noxius hic animus. ſed & vincor, cælo inferiſque teſtibus. agnoſcam? quid niſi meipſum damnem? accedam ſupplex? fundam lacrymas? miſcebo preces? ſpondebo meliora? fuit cùm hæc prodeſſent. obſerati aditus, clauſæque nunc omnium aures: obducta miſerationum peſſula, quæ nulla vis, nullæ reducent preces. ſtat, ſtabitque ignara flecti ſententia. ſed neque vlla poſt mortem pietas, non miſeratio. ſoli iuſtitiæ campus hic patet. patuit benignitati dum vita ſtaret. hac emenſa, nulla iam benignitas. vltro quoties hæc prouocauit, quoties tantùm non compulit? nimirum obduruerant mihi aures, auro, deliciis, honoribus, voluptatibus obſeratæ. nunc illæ ante benigniſſimæ Dei aures occluſæ, vt fruſtra inclamem, ſperem fruſtra. & retroagi tempora nulla vi poſſunt. ſuus enim miſericordiæ, ſuus iuſtitiæ locus eſt. ſingulæ theatrum ſuum, ſua ro-

ſtra, & ſubſellia ſua occupant, quæ nefas alteri inſidere: ſuum cuique tribunal, regia ſua eſt, quam nefas alteri occupare.

Verùm quæ hæc conditio & viciſſitudo acerba, pro temporario honore, lucello, voluptate, æternis innutriri flammis, ignibus excoqui æternis, æternis inæſtuare fornacibus, pice & ſulphure paſci æterno? pro neglecto cæleſti patre breui hoc & fugitiuo tempore, æternum pati & ſentire iudicem? potuiſti æternum patrem, cur maluiſti æternum iudicem? ſi temporarium, ac quaſi momentaneum agnouiſſes patrem, experireris æternum patrem, non iudicem. nunc mutatis rebus, ſtat ſententia, nulla flectenda prece. Iudex eſt qui pater fuit, & iudex tantùm. nec meritò queri quiſquam poteſt,

Eccli. 11. cùm denunciatum antè: *Lætare iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum, & ſcito quòd pro his omnibus adducet te Deus in*

Pſal. 95. *iudicium*, iudicans *orbem terræ in æquitate,*

1. *Cor.* 13 *& populos in iuſtitia, facie ad faciem, vnum-*

Ezec. 36. *quemque iuxta vias ſuas & adinuentiones eorum.*

Quid igitur agam miſer? aut quò flectam precum mearum habenas? quò lacrymarum ſoluam cataractam, ſi nullus precibus, lacrymis

crymis nullus locus eſt, atque adeò nec ſanguini? Scio quid agam. eia anime, dum tempus eſt, dum precibus lacrymiſque locus, cogitemus meliora, amplectamur ſaniora. ac *quæcunque poteſt facere manus tua, inſtanter operare: quia nec ratio, nec ſapientia erunt apud inferos, quò tu properas.* procul proinde hæc blanda, dominumque ridente vultu fallentia. procul fruſtratoria hæc, ſtibiata, & ceruſſata bona. mentiuntur nomen, mentiuntur vultum, & ſub verecunda fronte, ac quaſi caſtis oculis, mens latet meretricia, deceptura ſi propiùs adſpexeris, inflammatura ſera pœnitudine ſi acceſſeris. & quanto conſultius deſerere, quàm ab illis deſeri? perdere, quàm perdi? conculcare & proterere, quàm conculcari & proteri? in vltimas ablegare terras, quàm relegari ab illis infelici miſerandæ æternitatis exilio? rideamus & contemnamus, ne rideamur & contemnamur æternùm. vicit qui contemnere potuit, qui intelligere potuit qualia ſint hæc ſæculi magna, propter quæ miſeri ſtamus infelici ſententia inexorabilis iudicis feriendi. Eccli. 19.

Cogita anime, aurum, argentum, gemmas, marmora. reiectitia ſunt terræ mariſque recrementa. & vide, digna ne hæc ſint, propter quæ ad ſeuera hæc tribunalia ſiſta-

ris ignibus adiudicandus æternis. Et quid ab illis diſces? maiora petere. cogita quem orbe toto expleuerint. aut quis vnquam venientibus oſtia clauſit, & dixit, Satis eſt? quis ſecurior indormiuit ·ſtis? aut cui non creſcentibus illis, creuere ſollicitudines, anxietates, metus? aut quem hæc demum fecere conſtantiorem, ſapientiorem, meliorem? cùm ferè ſtolidioribus obueniant. extra enim hominem ſuum hæc ſunt, nihilque meliorem illum reddunt quàm equum aureæ phaleræ, calcaria gemmea. niſi fors hæc magis etiam feriant. Cogita delicias, & quidquid ingenioſa luxuries inuenit in palatum, ac ſimul exitum intuere, & pudebit illorum. quid quòd paucis natura contenta pane & aqua vitam toleret, viliq́ue operimento frigus arceat. & quid refert panno tegaris, an prouinciarum ac regnorum opibus? niſi quòd hæc plurimùm minus frigori medeantur. Iam honores quàm fallaces, quàm vani, quàm amatorem ſuum ludentes? & quæ in his felicitas, quæ plus odij & curarum trahunt ſecum, quàm pacis, compoſitæq́ue mentis? de voluptatibus quid dicam? vincimur à beſtiis, & continentiam docemur. & quem non rubor occupet ſi propiùs cogitet? quin & incontinentiſſimis laudata caſtitas, nec vnquam ſatis laudata

apud

apud illos etiam qui illam prodegerunt, ac vix quenquam reperias tam proiectæ verecundiæ, tam tritæ frontis, poſt defrictum, adeoque exilio damnatum pudorem, quin miretur & laudet continentiam profeſſos, ſibique eam exoptet, aliorſum licet trahatur.

Et vt hæc omnia aliquid habeant, quod ſtudium mereantur & ſequelam? quid ſunt enim ſi conceſſa fruitionis tempora circumſpectemus? vix habita deſerenda, ſæpè nec habita, nec poſſeſſa. & quæ ætas noſtra? quàm incerti viuimus? quàm certi morimur? quàm nulla dies, horá nulla addicta cuiquam? & quàm incerta humanarum rerum poſſeſſio? quàm dubia euocamur hora? *Sicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò ſuperuenerit.* ferendum ſi in tempore bono. de malo quid dicam? &, ô ſi non plurimùm in malo! durum hoc tempore capi, cùm peccatis anima obnoxia, ære alieno oppreſſa, ſiſtitur iudici, qui ponit *in pondere iudicium & iuſtitiam in menſura.* cùm viſitabit nos Dominus alia omnia meditantes, & ferè honores, voluptates, opes, *in gladio ſuo duro & grandi & forti*, non parcere, aut ignoſcere aſſueto. durum! heu nimiùm! durius

Eccle. 9.

Iſa. 28.

Iſa. 27.

ſi cogitas. à momento æternitas. acerba ſors! à tam breui? à momento æternitas. à putido & ſalſo catharro, maligna febri, inuiſa peſte, furente colica, crudeli calculo, inuigili letargo, pigro hydrope, depaſcēte cancro, igne exedente, furibunda pleuritide, à præcipiti apoplexia, eryſipelate, phlegmone, æternitas? taceo hoſtem, à cuius manu tot mortium genera, quot ſuggeſſit odium. etiam Regibus metuendi ſerui. qui enim vitam contempſit ſuam, factus eſt dominus tuæ. ita omnis hæc vita ab aliena voluntate pendet, etiam à muliebri, quæ ſi arma ignoret, non ignorat venena. taceo inopinatos caſus, & nulla prudentia præcauendos, momento hominem ſuum finientes, præcipitia, ignes, flumina & maria. quoties inſepultos vna ruina dominum familiamque ædibus ſuis audimus, aut à fortuito lapidis aut ligni delapſu, aut improuido iactu periiſſe plurimos? quoties vbi luſerunt nauigia abſorpta vidimus? quoties amica pocula ſanguine miſta? quoties gladiatorium ludibundum ferrum ſolius honoris auidum, aliaque omnia præter ſanguinem ſitiens, ſanguinem hauſit? quoties pro medico poculo hauſta venena? quoties vectoris ſui calcibus aut rota excuſſa anima? quoties ſulphureus puluis ſæuiit in dominum, aut ab imprudenti

vici-

vicini ſclopo non vnus cecidit? quoties conſanguineus mucro conſanguineo ſanguine maduit, quoties hoſtili? quoties noxia pro ſalutaribus propinata, vt vnde remediatio ſperata, mors ſequuta ſit? ab exili ſcalpello, ab vngue reſecto aut impreſſo, à frictu pedis aut leui torſione, à pertenui ſpina, ab aranei aut ſcorpij attactu, à morſu blandientis caniculæ, ab exaſperato felino dente, à mille aliis iacent animæ: à tam ignobili recula, anima ſolo conditore ſuo inferior. nec vlla res tam elumbis ac roboris expers, quæ non excuſſerit, indignabundam à tam vili, animam. quid quòd validiſſimus quiſque momento ſtetit, momento cecidit: momento Hectore & Hercule plenus, momento elanguit? inter hortorum, pratorum, montium, fontium, ſiluarumque amœna, inter riſus & iocos, delicias & ſaltus momento rapimur, ſiſtendi iudici, imparati, incogitati: & non plurimùm peccatis graues? à mediis opibus, voluptatibus, honoribus, etiamnum calentes ſiſtimur iudici. quid exſpectamus niſi illud Euangelicum miſeranda & infelici viciſſitudine notiſſimum? *Recordare, quia accepiſti bona in vita* *Luc. 16.*
tua. tam breuis vitæ bona, tam rapidæ, tam vento ſimilis, commutari in æternas flammas, & nunquam minas, nunquam iras,
 nun-

nunquam cruciatus poſituras?

Ergo dum dies eſt, dum permittit tempus, inſiſtamus iis, quæ nos impauidos ſiſtant tribunali iudicis, complectamur ea quæ inter illa extrema ſubſellia patrem nobis ſtatuant, non iudicem. ſeligamus illa quæ ſine rubore ab omnibus videri, ſine verecundia ab omnibus audiri, ſine trepidatione noſtra ab hoſtibus obiici poſſunt. illa denique ſectemur, quæ in illo die ſectatos nos fuiſſe vellemus. nulla certior tutiorque regula. nunc aggredere quod tunc feciſſe velles. nunc deſere, quod tunc deſeruiſſe velies. nunc delige, quod tunc delegiſſe velles. nunc imitare quod tunc factum velles. Ea demum prudentia eſt, feciſſe nunc, cuius tunc non pœniteat: amplexum nunc ea, de cuius delectu & ſequela æternùm gaudeas. fugiſſe nunc ea, de quorum tunc fuga ſecurus ſententiam exſpectes. quod vt propiùs intelligas, intuere duos, qui eodem momento tribunali illi ſiſtuntur. vnum opibus, honoribus, deliciis, voluptatibus dum viueret clarum, adeoque laſſum ac fatigatum; alterum egentem, inhonorum, deliciarum ac voluptatum contemptorem, fortemque calcatorem. conſidera vtrumque in exſpectatione ferendæ ſententiæ. quem putas vtriuſque animum eſſe? intuere vul-

tum,

tum, magis etiam conſcientiam præteritorum teſtem. cuius in illa exſpectatione, ſi concederetur, velles perſonam induere. ſequere nunc quod tunc factum voluiſſes, & ſecurus exſpectabis horam illam, imò, cum gaudio excipies.

Hæc tibi ſit norma regulaque vitæ iam deligendæ. non potes errare ſi in illam horam oculos coniicias, ſi ex illo euentu vitam inſtituas, ſi alieno doctus exemplo mores componas. beatus, ſi alieno infelici exemplo meliora diſcas: miſer, ſi infelici tuo exemplo meliora doceas, & ad ſaniora viam ſternas. diſce aliorum miſerando ſucceſſu & exitu, non diſcant alij tuo. neque enim hic agitur de temporario lucro, aut damno; de æternitate ſententia fertur. ſemel lata, æternùm lata. Quare *dum tempus habemus operemur bonum.* dum etiamnum ſpes ſalutis & pœnitentiæ locus, tutiora & certiora ſequamur, & quorum non pœniteat in illo die, in illo tribunali flecti neſcio, non miſerationibus æternitatis, aut pœnarum acerbitate commoueri. *Gal. 6.*

Quid hæremus anxij & difficultatibus terremur? tot veſtigiis præcalcata via eſt, non virorum modò, ſed & è prima adoleſcentia virginum. at aſpera & moleſta carni eſt. pereat hic illa ne pereat æternùm. &

perdere illam potuerunt Chriſtina, Suſanna, Domitilla, Cæcilia, Agnes, Lucia, Catharina, Barbara, & tot millia, prima omnes iuuenta, flore primo. tu vir non poteris? ignauiſſime miles times ſequi virgines du-ctrices? illæ pergunt intrepidè in hoſtem, in ferrum, in verbera, in ignem. & tu latibula quæres ad ſolas pauidus minas? at via hæc madet ſanguine. quid expaueſcis à delinquente animo, toro & epulis non militia dignus aut hoſte? ſi non madeat modò, ſed innocuo natet virgineo ſanguine, non poterit peccatoris? & ſecurus aſpicies diem vlulatuum & ſanguinis & letalis ſententiæ, qui ad Circi huius agoniſticum ſudorem & ſanguinem trepidas? quouſq; ſudori & parcis ſanguini? breuis omnis vita eſt, *Vapor* Iac. 4. *ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* tam breui termino quid vereris profundere? nemo cælo metit, qui non ſeminauerit in terris. & monet Apoſtolus: *Bonum* Gal. 6. *facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes.* nemo intrepidus intuetur iudicem, qui non antè armauerit pectus per vulnera & cicatrices tanquam militari lorica. quouſque metus per prærupta & ardua conſcendendi ad dubium tribunal? non ante nos plurimi *ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres;*

res: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt? ridet in equuleo vnus, & tanquam in molli culcita iacet lætabundus; prunas inambulat tanquam roſas ſecurus alter: illudit Imperatori è craticula alius. arbitreris è ſuaui pluma: prouocant Præſides in ignibus ad grauiora non pauci. credas è deliciarum menſa ad epulas & pocula. inuicti tanquam ex alto, candentibus ſe clauis configi, fuſtibus cædi, facibus aduri, plumbatis contundi ſpectant plures. laſſantur carnificum manus, & inter vngulas duodennis caro ſtat interrita: putes rupes ſcalpello radi, aut adamantes nouacula. enſes, ſecures, clauos, flammas, & liquatum permiſtum ſulphure plumbum, vt amica fomenta, vt monilibus & gemmis cariora tenella amplectitur virginitas, omni tyrannorum ingenio maior. nec pudet à virgine vinci? non paucæ illarum quæ auſæ prouocare ignes, & in mediis flammis tanquam virgineo procumbere thalamo, vix annum exceſſerant decimum, nonum, octauum.

Vbi nunc vetus Roma, in timido Catonis ferro hoſtili metu extorto? vbi audax Scæuolæ manus, errorem ignibus purgans? vbi Regulus bello inferior, dolio ſuo incluſus, ne pro vno inualido iam ductore,

plu-

plures hoſtes accerſeret, omnes viuida iuuenta? quid alij pauci exilio, enſe, veneno, præcipitio, ſanguine laudati? quid enim hi ad virginum noſtrarum animos, ad calcatas prunas, ad epotum plumbum, ad æra candentia, ad ardentes fornaces, ad ora leonum, ad mamillarum ſectiones & inardentes lateribus tedas, ad lentum ignem, candentes laminas? quid ſex aut decem è media gentilitate, ad millia è noſtris? quid viri bello edocti, per aſpera & dura, per vulnera & ſanguinem, ad lacteam iuuentutem, quæ vix ingreſſa alteram ætatem puerili maiorem audet ſupra viros, ſupra omnem bellicam virtutem & gloriam? nimirum altè inſederat animo tribunal Domini iuſtum, & in neutram partem à vero deflectendum.

Intueamur dehinc agmina vltroneo exilio nobilitata, ſole torrida, aqua & paucis dactylis paſta, adeoque ieiuniis propè enecta, inſomniis exanguia, exaſperata ciliciis, verberibus lacera, quæ vna hæc dies ad extrema euocans tribunalia, ſuaſit patria relicta, ſolitudines & ferarum antra incolere. Suaſit Paullo teſte circumire *in melotis, in pellibus caprinis, egentes*, anguſtiatos, afflictos, *in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis & cauernis terræ.* Hebr. 11.

Et

& nos è plumeo thoro, è deliciis & luſu, è medio voluptatum, honorum, opum, tribunalia hæc audentes ſpectabimus? illi poſt hæc omnia non ſunt ſine metu, & nos quid ſperamus, aut inani nos ipſos fiducia ludimus? aude anime. nec pigeat imitari à quibus pudeat vinci. inſonent auribus tribunalia & vox Iudicis. modicæ lacrymæ, opum, honorum, voluptatum contemptus, ſecurum te ſiſtent Domino, Regi, Iudici, in die reddendæ rationis, *die iræ*, & *retributionis*, *Epiſt. Iudæ.* die *furoris*, cui *procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum.*

CAPVT XIV.

IVDICIVM EXTREMVM. *Cuius horrorem, Solis, Lunæ, ſiderumq́ defectu prænotatum hic habes. vt timore magiſtro, corpori frænos iniicias dum viuit. doceas parêre ancillam, ſeruam, mancipium: ne in die illo Domini magno audiat extremam vocem maledictionibus & æternis ignibus grauidam. ne adſocietur dæmonibus nulla tormentorum acerbitate ſatiandis: ne exulet æternùm cælo cui nata, gloriâ cui empta. Stolidi, quos illa vox terroris, minarum, flammarumq́ plena non trahit ad ſaniora; non auocat à deterioribus, non terret à ſcelere, non ducit ad virtutis ſemitam. quæ vna ſecurum te ſtatuet in illo die, orbe ſpectatore, cælo præmiatore, inferno vindice, Deo iudice, cui nihil recluſum, nihil impunitum.*

HORROR & ſtupor vbi eſtis? vbi lacrymæ & complorationes? vbi planctus & eiulationes? Dolor meus, dolor ſtruthionum; lamenta mea, lamenta tigrium raptis catulis; lamenta matrum, diſruptis ab vberibus aut vtero carnifica manu natis. Quis validus, & non iam prodigus aqua-

rum,

rum, ſed ſanguinis, tanquam diſſectis quaqua venis, ſanguineos non deuomet torrentes? quis potens, cuius non emarcuit virtus, emedullatis etiam priſtini vigoris oſſibus? quis neruis & ſucco plenus, tanquam à fornace media non exaruit exſuccidus totus? quis fortis & non ſuccidet genibus? quis robuſtus & non delinquet animo? tanquam cera mediis ignibus, & medio æſtiuo niues ſole, aut ſtipula ignibus decocta, ita omnis anima viri potentis in die Domini magno. *Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos. Et tribulabo,* ait, *homines, & vlulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt, & effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora. Propter hoc omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet & conteretur. torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt. vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum. dies crudelis & indignationis plenus, & iræ & furoris,* dies rugitus & horroris, dies vindictæ & retributionis, dies vltionis & iudicij, dies fremitus & indignationis, dies pœnarum & flammarum ignis æterni. *dies in qua iudicabit Dominus*

Soph. 1.

Iſa. 13.

Caput XIV.

Iudicium extremum. *Cuius horrorem, Solis, Lunæ, ſiderumq́ defectu prænotatum hic habes. vt timore magiſtro, corpori frænos iniicias dum viuit. doceas parêre ancillam, ſeruam, mancipium: ne in die illo Domini magno audiat extremam vocem maledictionibus & æternis ignibus grauidam. ne adſocietur dæmonibus nulla tormentorum acerbitate ſatiandis: ne exulet æternùm cælo cui nata, gloriâ cui empta. Stolidi, quos illa vox terroris, minarum, flammarumq́ plena non trahit ad ſaniora, non auocat à deterioribus, non terret à ſcelere, non ducit ad virtutis ſemitam. quæ vna ſecurum te ſtatuet in illo die, orbe ſpectatore, cælo præmiatore, inferno vindice, Deo iudice, cui nihil recluſum, nihil impunitum.*

Horror & ſtupor vbi eſtis? vbi lacrymæ & complorationes? vbi planctus & eiulationes? Dolor meus, dolor ſtruthionum; lamenta mea, lamenta tigrium raptis catulis; lamenta matrum, diſruptis ab vberibus aut vtero carnifica manu natis. Quis validus, & non iam prodigus aquarum,

rum, ſed ſanguinis, tanquam diſſectis quaqua venis, ſanguineos non deuomet torrentes? quis potens, cuius non emarcuit virtus, emedullatis etiam priſtini vigoris oſſibus? quis neruis & ſucco plenus, tanquam à fornace media non exaruit exſuccidus totus? quis fortis & non ſuccidet genibus? quis robuſtus & non delinquet animo? tanquam cera mediis ignibus, & medio æſtiuo niues ſole, aut ſtipula ignibus decocta, ita omnis anima viri potentis in die Domini magno. *Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos. Et tribulabo,* ait, *homines, & vlulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt, & effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora. Propter hoc omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet & conteretur. torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt. vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum. dies crudelis & indignationis plenus, & iræ & furoris,* dies rugitus & horroris, dies vindictæ & retributionis, dies vltionis & iudicij, dies fremitus & indignationis, dies pœnarum & flammarum ignis æterni. *dies in qua iudicabit Dominus*

Soph. 1.

Iſa. 13.

minus occulta hominum, cùm patebunt abſcondita cordium, & abdita mentium reuelabuntur, orbe toto inſpectore, diribitore Deo. hinc ſuperborum corda tumentia, inde libidinoſorum voluptate natantia; alibi inuidentium inæſtuanti odio corroſa, aut auaritia exeſa, aut nunquam-explenda diuitiarum ſiti æſtuantia, perpetuaque dignitatum & honorum ſcabie & prurigine vexata.

Et ſanè perfacile eſt dum viuimus, inimicum omnem amicúmve, mentito vultu & ore ludere, fronte & verbo fallere. & quis non aut amorem & obedientiam dum vult mentiatur, aut odium tegat, aut pietatem oſtentet probitatis æmulus? aut virtutem moribus præferat, doctus etiam prudentes circumuenire? at reteget illa dies altè defoſſa mentibus, recludetque tot obſerata ſeris, eo grauiore vulnere quo profundiùs concredita: eo maiore verecundia, quo fallaciùs ſanctimoniæ ſpecie fefellit plures: eo maiore dolore, quo maiore antè conſilio condita pectoribus in fallaciam, & æſtimatæ integritatis decipulam. Quanto ſecuriùs certiuſq; dum viuunt committunt animis, nec erubeſcenda, nec pœnitenda aliquando, quicunque feriò diem illum meditantur, certi, nihil dimitti ac ſubmergi in illud altum

tum pectoris, quod non ſupernatet in die illo magno. Et quis prudens tegit maiore rubore publicanda? quis ſimulat non multo poſt ingenti verecundia vulganda? quis morbum premit exitio ſilentio ſuo futurum? etiam erubeſcenda medica tangit manus, nec quidquam tam reconditum quod valetudinis amor, aut doloris magnitudo, aut medelæ ſpes non retegat in ſalutem. & nos interim quanta pectore premimus, infami in illa die diſcuſſione ventilanda? quanta immemores futurorum in receſſu abditarum cogitationum cōmittimus animo, orbe inſpectore publicanda? cùm de facili poſſimus aut non admittere ſerò pœnitenda, aut eluere ſeriùs diluenda.

Non multæ lacrymæ de cordis intimo ſalientes quid non poſſunt dum vita manet? quid non ſuſpiria meliore voto & igne calentia, & inter confragoſos ſingultus tanquam à valido vento excuſſa factorum pœnitudo? At in illo die Domini, non ſi flumina & maria fundant oculi, noxam vel vnam diluent. non ſi ſaxeas rupeaſque pœnitudines deuomant pectora; non ſi omni Aetna æſtuantiora iaculentur vota. audiamus Dominum: *Non tranſeam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias tuas & iuxta adinuentiones tuas iudicabo te.* audiamus Malachiam: *Ecce* Ezec. 24. Malac. 4.

dies veniet ſuccenſa quaſi caminus: & erunt omnes ſuperbi & omnes facientes impietatem ſtipulæ, & inflammabit eos dies veniens, quæ non relinquet in eis radicem & germen. O ſtulti! viuimus tanquam impune laturi meditata ſcelera, quia innocua manu: cùm germina & radices ſcelerum, quæ tanquam in abdito terrarum mentibus recluſa noſtris ſunt, egerminaturum ſe ac eradicaturum interminetur Dominus. viuimus tanquam ſoli teſtes factorum cogitationumque noſtrarum, tanquam ſoli conſcij meditatorum facinorum. viuimus vt increduli Dei, vt prouidentiæ illius ignari, vt ſcientiæ illius refragatores. nam quis ſciens volenſque coram iudice peccat? quis in oculis Regis, vitæque ac necis domini, morte patrat luenda? quis ſub lictore conſtitutus, ſub enſe, ſecuri, fune, ſcelera meditatur? quis euulgationis conſcius, & ſequuturæ iam iam mortis ſanguine committit pianda? aut quis non crimina ſperat tegenda? ſin ſciat retegenda, quis non manum retrahit, ſi mors ſequutura, ſi tormenta & ignes, ſi laqueus & ferrum? & nos in oculis magni illius Iudicis, Domini, & Regis, omnia contuentis, etiam abditiſſima, & ſeruata centum clauibus, quàm ſoluto metu peccata peccatis cumulamus? ac de vno in aliud tranſcendimus,

mus, tanquam priora via ſint & ſtrata ſemita ad ſecunda.

Et tamen in illa die omnium oculis ſubiicientur reconditiſſima etiam cogitationum noſtrarum. & quæ ſoli propè erubuimus ſpectabit orbis, ſuperiores, ſubditi, æquales, amici, hoſtes. Quæ tuncerunt cogitationes noſtræ? nollem factum, nollem cogitatum. ſperabam æterno premenda ſilentio. non memineram oculi huius magni intima perſcrutantis. non putabam euulganda. ô fatui! quouſque hæc, infelici luenda fine, ac erubeſcendo pianda exitu? melioribus dum tempus eſt, mentem paſcamus, illiq; nunc committamus, quæ nec erubeſcat nec culpet ſera pœnitentia.

Quod vt certiùs intelligas, intuere diem illum propiùs, elementorum colliſionibus prænotatum. prænuntius horror teſtis eſt futuri. *In igne veniet Dominus, & quaſi turbo quadriga eius: reddere in indignatione furorem ſuum, & increpationem ſuam in flamma ignis: quia in igne Dominus iudicabit, & in gladio ſuo ad omnem carnem.* Iſa. 66. quin *turbo Domini furor egrediens, procella ruens in capite impiorum.* Iere. 30. *Thronus eius flammæ ignis: rota eius ignis accenſus, fluuius igneus rapiduſq; à facie eius.* Dan. 7. intuere deinde omne ab orbe condito humanum genus. Vide Regibus

immiſtos egentes, ſeruos dominis, ſubditos ſuperioribus, nullo tiaræ aut ſceptri, diadematis, purpuræ, aut pauperis ſagi diſcrimine. voluuntur vt arenæ, miſcenturque vt aquarum ſtillicidia, nulla dignitatis prærogatiua.

Dum viuimus, comœdiarum ac tragœdiarum harũ perſonas ſuſtinuimus; digniores, indignioreſque expleuimus. cortina reducta, remota ſcena, redimus ad vetera, cinerem & arenam, & animam parem. & denuntiatum antè. *Non ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam, quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. fortioribus autem fortior inſtat cruciatio.* atque hinc additum. *Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium duriſſimum in his qui præſunt fiet. exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.*

Sap. 6.

Vide deinde in hac paritate ſortem imparem proborum, improborum. hinc patrem rapi ad ſupplicia, inde natum ad gaudia, ibi matrem ad tormenta, filiam ad præmia. alibi Regem & dominum & iudicem ad ignes; reum, & ſeruum & mancipium ad regna, & cælorum diademata. Quis in hac ſecretione, æmulaque bonorum ac malorum

rum retributione, rugitus exprimat & eiulatus? Iam cùm viderit patres, matreſque, dominos, ſeruos, ſocios, amicos, inimicos, æmulos, vno rapi interitu, maledictis mutuo proſcindentes, mutuo ſuppliciorum cauſſas improperantes; & in tanta multitudine tam varium murmur, tantas tamque acerbas vltimarum deſperationum voces, dentium ſtridores, ora ſpumantia, liuidas candenteſque genas, membrorum omnium ſæuas colliſiones, execrationes, imprecationes, blaſphemationes, quid dices? quid quando dæmonum agmina inſultantia? improperantia? accuſantia? minitãtia? nec ſegniores comminationibus manus? aut cùm angelorum & beatorum agmina exemplo ſuo accuſantia & damnantia? quid vbi iudicis antè contempti, ac ſpontaneo neglectu ignorati, vultum oculoſque in ſolam vindictam truces? vbi vocem, in damnationem omnium quæ vnquam fuerũt ſeueriſſimam? vbi inter clamores & eiulatus, triſteſque tot millium diſſonos planctus, vnam vocem, tonitru, fragore, terræmotu omni terribiliorem: *Ite maledicti in ignem æternum?* *Matt 25.*

Quid faciet hic homo? aut quis illi animus in hoc terrore, cùm intonabit in ira furoris ſui *validus & fortis Dominus, ſicut impetus* *Iſa. 28.*

 petus

petus grandinis, turbo confringens, ſicut impetus aquarum multarum inundantium & emiſſarum ſuper terram ſpatioſam? vnde cælum & terra, elementa & ſidera contremiſcunt, montes & ſiluæ, flumina & maria concuſſa, ingenti trepidant pauore, ſedes vacuatura ſi locus detur: prata & arbores, herbæ, flores, vineta ingloria, poſito languent virore, adeoque emedullata ſerpunt humi tanquam ab ardente fulmine ambuſta: omnia denique licet innoxia, & nullo ſcelere ſuo contaminata, ſurſum deorſumque, quaſi propriis conuulſa ſedibus, interitum ſpectant, vltimumque exitium ſui: & homo quò ſe vertet peccati conſcius, imminentiſque promeriti præſcius ignis æterni? trepidant & tantùm non colliqueſcunt rupes, & cæli tanquam ære fuſi; & ſtabit homo

Iſa. 13. reus? *Stellæ cæli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo,* cùm ergo ſidera ſpoliata luce, terrorem, horroremque teſtentur nocte ſua, & ſtabit homo criminis & interitus ſui conſcius? non ſtat hæc ingens machina tot ſæculis ſolidata, tot ætatum firmata baſibus, innocuo licet crimine, & ſtabit tot ſcelerum homo reus? inter inexplebiles carnificum manus, inter nullo æuo morituros ignes ſtabit homo

mo reus? *Introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis Domini, & à gloria maieſtatis eius, cùm ſurrexerit percutere terram.* cùm *in igne zeli eius deuorabitur omnis terra,* & *conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus terram.* atque hinc clamor ille tanquam feralis buccinæ : *Montes cadite ſuper nos, & colles operite nos* ab ira diei huius, diei vindictæ & lamentationis, ignis & pœnarum: at nulli montes fugient oculos, nullæ valles iudicis claudent periméntve vocem, non iam vt antè interminatricem, ſed adiudicatricem ignis æterni. *Iſa. 2.* *Sophe. 1.* *Luc. 23.*

Quòd ſi curioſiùs in ipſum iudicem oculos defixeris, quid videbis, extra illud os vocemque tremendam, præter tot damnationis capita quot vulnera? nam quid ſunt illa quinque, niſi rupea quædam ſaxa flammarum, damnandis æternitatem deuomentia? quid niſi ſingula beneficiorum multitudinem teſtantia, magnitudinem commemorantia, ingratitudinem accuſantia, improbitatem redarguentia? quid ſunt, niſi ſingula fulmina perduellium medullas exedentia? & ſtabunt pedes, nec ſubducet ſe terra reo? & quid ſunt vulnera, niſi venenaria tela, aut letales haſtæ toxico lotæ animæ peccanti? quid niſi horror & fragor, & iaculatæ

rupes miſerandæ æternitatis? quid ſanguis niſi ſpicula infelicis æui? quid guttæ ſingulæ, niſi ſingulæ voragines ſulphuris & picis? miſera viciſſitudo, vt quod fuit in medelam, ſit in interitum; quod fuit in vitam, ſit in mortem; quod in ſalutem, ſit in damnationem; quod in triumphum, ſit in ſeruitutem & catenas; quod in coronam, ſit in pœnam; quod in gaudium, ſit in mœrorem; quod in beatam præmiationẽ, ſit in ignem, & ignem æternum.

Quouſque breuibus mercamur æterna? quouſque momentaneis deliciis, voluptatibus, honoribus, auro, ignem, tormenta, contemptum, indigentiamq́ue etiam aquearum guttarum paramus æternam? quouſque in perituris amplectimur æterna infelici demutatione, immemores diei huius, diei anguſtiarum & timoris, preſſuræ & anxietatis, cùm inſonabit ſepulcralis illa buccina: *Surgite mortui, venite ad iudicium;* horroris & ſtuporis, ipſiſq; elementis formidanda tuba, terra intremente, cælo lugente, ſideribus ſtupentibus, orbe toto ſedibus concuſſo? Flebilis illa dies, *cùm omnes manus* *Ezech. 7.* *diſſoluentur, & omnia genua fluent aquis*. dies lacrymarum & vlulatuum, & confuſionis magnæ: cùm ex omni orbis plaga, in quocumque loco mors rapuit, ſæcula texerunt,

maria

maria ſorbuerunt, terra depreſſit, ſurget in iudicium æternitatis homo reus criminis ſui, celati an proditi, in receſſu pectoris an opere completi conſcius, deſperata ſalute, vltimoque exitio ſui pauidus & horrore plenus, certus de pœna, deque nullo fine morituris ignibus, dum tormenta tormentis infelici fœcunditate innaſcuntur. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſiue bonum, ſiue malum.* 2. Cor. 5.

Erigere anime. & dum dies permittunt, dum pœnitentiæ locus, dum fletibus patet via, corrigamus vetera; deliciis, honoribus, voluptatibus, opibus ſpretis, amplectamur ea quæ nos metu liberant futurorum, quæque pro modico illorum neglectu, cæleſtia ſpondent, delicias, honores, opes, voluptates nullo finiendas die, nullo minuendas, nullo poſſeſſorem ſuum fruſtraturas, nullo mentito vultu in fraudem pellecturas. viuent illa, & æternùm viuent, æternaque cultorem ſuum beatitate donabunt, veriſſimis deliciis æternis, ſolidiſſimis honoribus æternis, ſinceriſſimis voluptatibus æternis, certiſſimis opibus æternis: quas nec naufragia ſorbebunt, non hoſtes eripient, non inualetudo franget, nec diminuet ætas.

Et quantula res eſt perituris renunciare

vt æterna poſſideas? quanta, momentanea: hæc negligere vt æterna conſequaris? quanta, breuibus his exui, vt æternis induaris? Et quis nollet anno vno carere voluptatibus, deliciis, honoribus, opibus, vt iiſdem annis frui poſſet centum? quanto proinde prudentiores ſunt, qui dum vita hac viuunt, exuunt ſe illis voluntaria ſpoliatione, vt æternùm fruantur innumeris modis maioribus, certioribus, nobilioribus, felicioribus? Nam quãta eſt hæc vita ſi æternæ compares? non annus, non dies, non hora; adeoque vix momenti meretur nomen. & non *vnus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus?* Quàm fatui proinde qui his breuibus breuem vitam erogant, qui vt mom̃etaneis hiſce mentem expleant, ſpoliant ſe maioribus in omnia ſæcula perennaturis! qui pro his ludicris dominumque fallentibus, pro fugitiuis poſſeſſoremque ſuum non multò poſt deſerentibus, corpus animamque æternis ſubiiciunt ignibus! O ſtolidi! vbi mens & cor hominis? momentaneas delicias, voluptates, honores, opes, æternis præponere, ſecuriſſimis, ſolidiſſimis, nec vllo poſſeſſorem ſuum æuo deſtituentibus.

2. Pet. 3.

Et quid ſunt temporis huius deliciæ proritamenta gulæ, quid profugæ & commu-

nes

nes beſtiis voluptates, publicum vitantes, & conſpectum etiam amiciſſimorum, pœnitudine & erubeſcentia ſectatorem ſuum flagellantes? quid honorum & dignitatum incerta, quid opum in tam varia fortuna poſſeſſio dubia, & morte paullo pòſt deſerenda; ſi cum æternis, cæleſtibus, diuiniſſimis componamus? nullus hic rubor, nullum ſecretum pudori quæritur, nullus oculus teſtis formidatur, nulla incerta aut dubia, aut à quocunque hoſte aut caſu periclitatura. Semel poſſeſſa æternùm poſſidentur, ſemel adiudicata æternùm adhærent.

His ergo dum licet conſequendis ſeriò adlaboremus. non magno molimine æterna comparabimus, ſi momentaneis illis contemptis, totos nos breui hoc tempore æternarum ſtudio dederimus, his incubuerimus, certi de præmio, certi de gloria, & gloria æterna. miramur ridemuſque mente captos, pueroſque auro & gemmis, nuces, pomorumque fruſta præeligentes. miramur breuem palati guſtum momentaneaque oblectamenta, duraturis anteponentes. at quanto nos liberiore digni cachinno meritò videbimur, qui peritura cæleſtibus, & in omne æuum perennaturis, fatuo delectu præponimus? procul hæc deliria diminuti capitis. nimio iſthæc fatuitas emitur. inſanire

nire cum fatuis & pueris liceat,cùm peritura perituris componuntur. at ybi momentanea hæc cum æternis in certamen veniunt, & pro labentibus ac interituris perpetuatura reponuntur;exuenda ſtultitia eſt, nimis enim caro emiturquod emendari non poteſt. ludis,& ab vno aliquando aleæ iactu regna pendent & prouinciæ, aut ingentia priuatorum patrimonia; & fatuus audis. quid audies cùm in vno delectu, tanquam aleæ iactu peritura cum æternis mutas? in illo ludo qui perdidit, meliore fortuna reparare damna poteſt; adeoque duplici fœnore reſarcire infortunatum priorem iactum: at in hoc æternitatis ludo, nec deliberationibus, nec iteratis felicioribus votis locus eſt. ſemel iacta alea eſt? æterna eſt. ſemel delegiſti? æternum eſt. ſemel ſententia lata eſt? æterna eſt.

Et quantulæ rogo res ſunt, ob quas in diſcrimen adducimur ferendæ ſententiæ ignis æterni? opes,honores,voluptates quid ſunt,ſi cum infelicibus inferorum tormentis componantur? confer temporaria hæc perennaturis, peritura æternis. confer orbis qua patet,opes,honores, voluptates cum cæleſtibus, magnitudine, duratione. finita in illis omnia,& ingentibus permiſta ſollicitudinibus, rubore, pœnitentia; cùm cæleſtia

ſtia interminata ſint, nullo pretio metienda, nulla cura, pœnitudine, erubeſcentia poſſeſſorem ſuum percuſſura; nullo ingenio, calamis, terminis circumſcribenda. cogita quidquid aliquando magnum, maiora reperies; extende, ſi potes, vota ad omnium ingeniorum conatum, maiora videbis: adde quidquid inexplebiles omnium quotquot vnquam auarorũ manus, quidquid vſquam animi faſtu turgentium, quidquid per vbique vouerunt pectora voluptatibus ebria; nec vmbram quidem conſequutus fueris futuri corporis. adeo cæleſtium opes, honores, voluptates, quidquid eſt æui huius vincunt, vt nec in comparationem quidem venire poſſint, ſine magnitudinis ſuæ nota cum his perituris. & digna hæc videbuntur nobis, propter quæ infelicem ſubeamus aleam letalis ſententiæ, à qua pendet æterna?

Hæc cogita, nec facilè deſcendes ad fatuum hunc delectum: ſaniora enim æterna-tura docebunt; & ad meliora te perennatura trahent. ſi tamen ita te totum vitæ huius opes, honores, voluptates dementarunt, adeoq; infra omnes fatuos pueroſq; ſtatuerũt, vt nulla te moueat aut ſpes præmiorum, aut gloriæ æternæ, non Deus ipſe; moueat te feralis diei illius horror & ſtupor, cùm ipſa orbis machina tantùm nõ ſedibus ſuis euellenda,

lenda, ipſa nocte tremoreque ſuo ſidera, cælique nimis teſtata faciant, quid nunc cogitandum ſuper die illo, die fletuum & ſuſpiriorum, die timoris & lamentationum, die rugitus & colliſionum, die execrationis & vltimarum blaſphemiarum, nullis lacrymis, votis, precibus, pœnitudine reparando. audiamus monentem Petrum: *Adueniet dies*
2. Pet. 3. *Domini vt fur: in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur, terra autem & quæ in ipſa ſunt opera, exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet nos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent: propter quod chariſſimi hæc exſpectantes ſatagite immaculati & inuiolati ei inueniri in pace.*

CAPVT

CAPVT XV.

INFERNVS. *A cuius ignibus auocat te hoc caput. dum infelices oſtentat animas, quæ nequidquam mediis ingemiſcunt fornacibus, ſera, ô nimiùm! pœnitudine. vbi tortor ignis nullo ſæuitiam ponit æuo. vbi pœnarum ſocij augent tormenta. vbi carnificum manus nulla laſſatur pœna, immanitas creſcente ſæuitia æternat: maximè dum occurrit illud ſeræ pœnitentiæ, Potui non vri æternùm. non paſcere flammas æternas, non ignibus cruciari æternis. potui cælo, gaudiis, Deo frui æternùm. Debui exemplo pauperis requieſcentis, & nequidquam ad aquæ guttam ingemiſcentis diuitis, meliora, tutiora, ſaniora ſequi. neglexi. tam paruo æterna parari! At potes non magno infelicem æternitatem effugere. tantùm audi hic monentem, & triſte* Aeternum *imprime menti; ſitq́ magiſtra tibi morum, vitæ regula,* Aeternitas. *inſonetq́ aſſiduè auribus; Tam leui paruoq́* Aeterna? *tam fugacibus fugientibuſq́* Aeterna? *ſæua, ô nimiùm* Aeternitas!

DILATAVIT *infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo termi-* *Iſa. 5.*

no,

no, & deſcendent fortes eius, & populus eius, & ſublimes glorioſique eius ad eum in *profundum laci*. dura ſors, & acerba nimis! quis amet eam, cùm audierit inclamantem: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima. deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet*. Hunc ignem qui amat, amet vitia. ardere qui æternùm cupit, ſequatur vitia. ô fatui! peritura ac momentanea commutare æternis? pro leui voluptate, in qua delectationis minimum, ſordium & ruboris plurimum, æternos ignes accerſere? pro modico auro, & nunquam dominum ſedaturo, ignes aduocare æternos? pro peritura vindicta, & ſæpè vindicem ſuum, domumque totam vna ruina ſepultura, nunquam morituros vindices in ſe ſæculorum ignes prouocare? pro fugientibus dignitatibus, nunquam ſaturantibus, plurimorumque inuidia grauidis, interque tot millia æmulationum odiorumque natantibus, nullis intermoritura ætatibus tormenta parare? audi interminantem Dominum: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt*. vbi luctus & dentium ſtridor & ignis, & *nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat*.

Deut. 32. Iob 21. Iob 10.

Quòd ſi tamen pergis, & amas ſuper hæc

vitia;

vitia: aut plus apud te poteſt horum amor quàm illorum terror. proba te ignibus. hos ſi tuleris ſiccis oculis, conſtante vultu, aggredere honores. ſi fers amico ſenſu, vt dicere poſſis in illorum medio, Benè mihi eſt, & habeor bene; amplectere voluptates. iniice fornacibus dexteram, ſi perſtas illæſus, aut erecta mente fers vſtulantes ignes, aude proleſtantem ſequi cupiditatem. ſi lambentes lateraque radentes placent flammæ, ſi tibi tormenta ludus, ſi de pluma puluillus ignes ſunt; innectere libidinibus, quæ te ducunt via trita, certa, ad illos. repeto. deſiderium peccandi te trahit, rapitq;? antequam expleas hanc famem, antequam importuno te huic tradas interpellatori. ignibus membrum committe quod pellicit. lingua trahit, palatum prouocat? innecte cum Epulone ignibus, & vide an euangelico illo animoſior, non deſcenſurus ſis ad Abrahæ ſinum, nouumque Lazarum, digitum nouum rore nouo refocillaturum. manus trahunt? immitte foculo; & intuere intrepidas manus ignes ſuos paſcentes. aliud te prouocat membrum? candentibus iniice prunis, & experire num in mediis ignibus, medio confixus veru, craticulæ impoſitus, vngulis in terga ſæuientibus, par ſis ſæuienti flammæ. ſin perſtet tamen importuna caro vrgere,

vrge ignes, tantoque magis quanto ſæuit illa magis: quòd ſi inter hæc tormenta ſtat importuna illectrix, exple. nihil veto: ſin contrà, momentaneus hic ignis, & picto ſimilis, vt primùm irretitum te ardoribus & flammis tenuerit, exuit omnem delicti memoriam, excutitq́; ,tanquam immiſſo Oceano, omnem illicitæ cupiditatis æſtum; quid faciet ignis æternus, qui nunquam poſiturus eſt iras, minas, tormenta, influant licet omnia maria, niues omnes, glacies omnes: quin magis his accenditur, vt credas amica fomenta, & augendo ſubſtructa: creſcitq́; creſcentibus annis: cuius momentum annus eſt, annus millia ſunt. ô fatui! æterna mercari tormenta, flammas, inæſtuantes ignes, ſæuumque vrentes, lancinantes, omniq́; cogitatione crudelius, pro his breuibus, tam citò perituris, tam inopinatò dominum ludẽtibus, fallentibus, ac non in medio modò, ſed vix in inchoato curſu vt plurimũ deſtituentibus. ô vani! momentanea hæc oblectamenta in æternaturas pœnas vertere?

Apoc. 18. Audi in Babylonio nomine ſeueras veraſq́; omnium potentium interminationes, nimiumq́; veridicas denunciationes: *Merces auri & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci (& omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & om-*

& omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore, & cinnamomum) & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & pinguia & præclara perierunt à te, & amplius iam illa non inuenient. mercatores hominum qui diuites facti ſunt ab ea, longè ſtabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac lugētes, & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura, & cocco, & deaurata erat auro & lapide pretioſo & margaritis, quoniam vna hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis qui in lacū nauigat, & nautæ, & qui in mari operantur longè ſteterunt, & clamauerunt vidētes locum incendij eius, dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? & miſerunt puluerem ſuper capita ſua, & clamauerūt flentes & lugentes, & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes qui habebant naues in mari de pretiis eius, quoniam vna hora deſolata eſt. Hæc vnicuiq; è potentibus denunciata. quorum tormenta & ignes intuere propiùs, ac inter hæc æternatura tormenta, inter hoſtiles riſus & blaſphemationes, ſulphuris & plumbi, picis & æris miſta liquamina, pedoris & horroris innexum

conſenſum, candentium metallorum amplexus, ſexcentorumque cruciatuum genera, pro tam leuibus, fugitiuis, momentaneis, vanis.

Intuere exinde iacentem, ibi auarum, auidas pœnarum flammas nunquam ſatis miſero corpore ſatiantem, nunquam per tot tormenta carnificum ſæuitiam explentem: hic ſuperbum ignium & ſulphuris vile pabulum, dæmonum protrimentum, & infelici præcipitio fœdiſſimæ voraginis miſerandum: ibi voluptatibus aliquando indulgentem, fornacibus nunc candentibus permiſtum. omnes denique æterni ignis æternam materiam, perennaturarum flammarum nutritia perennatura germina, nūquam intermoriturarum pœnarum non morituras acceſſiones. Vide cum Epulone ſupplices, nec exaudiri. vide de penetrali pectore ardentia vota, aquæ gutta ſitim leuari, æſtum reſtingui deſiderantia, nec conſequi, extremoque digito rore madenti refici, & negari. inter blaſphemas in Deum cæliteſque eructationes, inter vltimos deſperationis vomitus, inter ſacrilegas omnium quidquid vbique eſt, Dei, parentum, filiorum, coniugum, fratrum, ſororum, ſociorū, amicorum, rerumq; adeò omnium execrationes, exedentibus, laniantibus, inæſtuantibus vndique flammis, inti-

intimaque præcordia depaſcentibus; quæ licet arrodantur ignibus, nunquam abſumuntur, inerrant viſceribus mille tormenta, nouis veteribus ſuccedentibus, nec deeſt tormentis aut vſtioni materia. quin & paſcuntur ignibus ignes, tormentaq; tormentis innaſcuntur infelici æternaturo partu. Et vnum corpus, tam mollis caro, tam labilis ſanguis æternam ignibus ſufficit materiam.

Poterat hæc, caro non magno redimere, poterat leuibus pœnis auertere, poterat minimo æternaturas excutere, poterat non difficili fuga effugere hos ignes. Nunc ingemiſcit ſerò, & non-profuturæ fluunt lacrymæ, cadunt irrita vota ſupplicis dexteræ. miſerationi hic locus nullus eſt, iuſtitiæ & pœnarum eſt. iaculemur proinde dum tempus eſt & veniæ locus, calentia melioribus ignibus vota. fluant oculi. modicæ lacrymæ tanquam ſuperfuſo Oceano flammas extinguent æternas. lugeamus ſcelera. modicus dolor dolorem pellet æternum. ſubtrahamus carni incentiua libidinum, modica fuga caſtam mentem dabit. ſubtrahamus inuerecundis his carnis ignibus materiam, ne materiam æternis ignibus ſubminiſtret. exulent deliciæ, & gulam irritantia condimenta, ne nos cum infelici Epulone excrucient æternùm. modicæ vltroneæ pœnæ, dolores,

 lacry-

lacrymæ, tanquam à valido vento, minitantes infernorum igneos imbres leui negotio diſpellent, & exſiccabunt oculorum flumina æterna felici gaudiali ſpongia. ite ergo nunc lacrymæ, fluite irriguo profuturo curſu. his namque benignitas irrorata Dei, tanquam fœcundus ager fructum dabit æternaturum. his miſerationis paſcua imbricata, centuplo beabunt imbricatorem ſuum. patent nunc ſorbendis his paſcua imbribus. patet his torrentibus ager, nullo pòſt flumine, ac ne Oceano quidem madidandus. & quantula res eſt, vltroneas erogaſſe pœnas, lacrymas? quantula, pulſis vitiis, virtuti vltro appetenti, oſtia reſeraſſe? nam & calcata ſemel virtutis via ſuauis eſt. vbi enim primos tranſilieris calles, qui plus terroris oſtentant quàm habent, plana via eſt, addo, deliciis plena.

Eia ergo anime, quid times? momentaneæ lacrymæ ſunt, luctus, pœnæque quibus æterna redimis. quàm feliciter illæ fluunt, quibus ignis extinguitur æternus? quàm prudenter refrænatur caro, ne ſe & animam ſimul perdat? imò, quàm ſapienter odio habetur caro, frangiturque illius ardor, meliore æſtu amoris & timoris Dei, ne æternùm ardeat ſtolidè hic amata caro? ne amane parce. quanto enim plus conceſſeris,

tanto

tanto plus pœnarum accumulabis. ne blandire. quanto namque plus blanditus fueris, plus ignium ſubſtruxeris.

Dura commutatio! temporarij in æternum. dura æternitas! tam paruo parata: miſera! tam breui temporis mercede parta, tam leuis & volatici gaudij pœna æterna: tam fugitiui gaudij mœror æternus, tam vanæ felicitatis & oblectationis tormenta æterna; tam fœdæ voluptatis & momento perituræ ignis æternus. Dura æternitas! in qua vel momentum negatur quietis: in qua dolori dolor inambulat, pluraq; ſuccreſcunt infelici fœcunditate pœnarum genera, tanquam æterno miſerando nixu. Dura æternitas! in qua vel extremis digitis, ſtillicidium aquæ, volutantibus in æternaturis ignibus, denegatur. Dura æternitas! in qua tormentum tormento adnaſcitur inter miſereri neſcias carnificum manus, quarum nulla pœnarum incrementa ſæuitiam expleant, nulla mitiget temporis longinquitas. creſcit creſcentibus annis, ſæuus animus, ſæuior manus.

O nunquam pœnarum flammarumque finis! commenſurari æternitati flammas! commenſurari æternitati felici, adeoque commenſurari Deo; vt quamdiu hic, tamdiu illæ? Dura æternitas! quanto ſatius fuiſſet

hic ardere flammis, viſcera igne depopulante, excarnificari vngulis, lacerari flagris, & per ſingula membra nouis ſæuire pœnis, omnibuſque quos ingenioſiſſima quæque crudelitas fingere potuiſſet ad explendum odium, quàm pro tàm fugitiuis, tamque citò dominum deſtituentibus, ignibus adiudicari æternis? ô fatui! quouſque ludimus in æternitate? quouſque tanquam ſtolidiſſimo teſſerario iactu æternaturis caput obiicimus tormentis? ô vbi mens! quanto prudentiùs ſpeluncas, rupiumque abdita, & ſiluarum vltima inſederunt Sancti, domuerunt carnem, reſtinxerunt ardorem, calcarunt æſtum, riſerunt honores, auerſati delicias, ne æternùm ſæuiret pœna, néve æternùm luerent tam breui pœnitenda. O vbi cerebrum! certi de morte, incerti de hora; certi de tormentis, incerti an æternùm adiudicandi, viuimus tanquam non morituri, non adiudicandi: & ab infelici momento, ab auri aceruo, honorum vanitate, voluptatis momentanea ſpurcitia, pendent æternatura.

An fors ſperamus mitiora inani fiducia? *Si Angelis peccantibus non pepercit* Dominus, *ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, & originali mundo non pepercit*; qua vacua confidentia

2. Pet. 2.

maio-

maioribus pluribuſque irretitus criminibus meliora ſperas? accuſabis fortè carnem, ſeruam domina? at cui æquum fuit parêre, cui imperare? illam tibi, an te illi? non ſatius vtramque ſaluam licet renidente carne, reluctante ſenſu, quàm vtramque damnari ridente vultu; vtramque ignibus adiudicari non morituris, ne modica pœna ſæuiretur in carnem? nam quid illa dictura eſt in tormentis conſtituta, aut quid tu reſponſurus conquerenti de pœnis? an te ſequutum mollitiem eius, pronumque illius in honores, delicias, voluptates, opes affectum? nec voluiſſe ſubtrahere malorum irritamenta ne mœreret caro? cui imperium tradiderat vtriuſque conditor, aut quam cui commiſerat? carnem animæ, an animam carni? & quid peteret caro niſi placentia ſibi futurorum ignara? quid peteret peritura caro, niſi peritura ſecum? aut quò protenderet cogitationes ignara omnium quæ ſupra carnem? ratione docenda, frenanda, corrigenda fuerat. à momentaneis, ab his ſtolidis quibus paratur infelix æternitas, ad cæleſtia & diuina deducenda. Quare quidquid hic peccatum, animæ fuit. caro quid potuit? edomanda erat, ne & ſe & animam impelleret in nulla pœnitudine leuandam perniciem, nulla mitigandam, ne

& ſe & animam deturbaret in infeliciſſimum illud alterius ſæculi præcipitium, vbi æternùm ſæuitur, commiſeratione nulla, decremento nullo; auctu perpetuo, nouis incrementis, funeſtiſque viciſſitudinibus grauiùs etiam ſæuientibus.

Erige te anime, exere conceſſas cælo vires. frange hanc carnem belluam, nec quidquam vltra beſtias ſentientem. dolebit? modicus dolor æterna parabit gaudia. flebit? beatæ lacrymæ quibus æternus extinguitur ignis. indignabitur? pòſt gratias aget. exurget in iras? ne cede. frange ratione, minis, verbere. flacceſcet? etiam moriatur, ne in æternam & ſe & te trahat mortem. ſuccident genua, & languor occupabit artus? felix eneruatio, qua conculcata caro pedibus parêre diſcat, imperare dediſcat & deſueſcat. quid ſi in hac lucta etiam anima ſua deſtituatur? næ illa feliciſſima & beatiſſima, ſocia futura vt victoriæ, ſic palmæ & triumphi, quæ fuerat hoſtis, & improuida cupiditate ſua, ſe, & animam trahebat in ſocias pœnas æternitate commenſurandas.

Sed durum eſt hic pati; durius, æternùm. graue negare amica carni, grauius æternùm inimica pati. Verùm quis hoſtis ſæuit in ſeipſum? prudens ſæuitia eſt, quæ ab æterna nos eripit. & tu illum amare credis, qui momento

mento placitura concedit vt torqueat æternùm! at quæ crudelitas ſæuire in mollem carnem? benignitas eſt hic ſæuire ne vratur æternùm. etiam medicus vſtulatione & ſectione ſæuit in membrum, vt reliquo corpori bene ſit. non agreſtis animus eſt, qui in tam blandam, tam amicam ſibi ſæuit carnem? nemo parens filium lacerat. propior etiam caro eſt. imò non ille inhumanus & efferus, omniq́ue adeò crudelior tigride ac leæna eſt, qui vt blandientem carnem deliciis farciat perituris, æternis deſtituit cruciatibus? ſed & ille verè parens eſt qui ſecat in filio nocitura, qui non parcit ferro vt eruat malignè reſponſura, qui virginem in illo adhuc terram vomere ſubigit & raſtris, vt fructus referat ſperatos; quiq́ue igne etiam noxia excaudicat. ille enim amat, qui à prima ætate, per dura & aſpera, & lacrymis non ſemel madidata, ſuſpiriis calcata, ducit ad virtutum amœna, æternùm oblectantia: qui ſi quid tortuoſum, ſi quid deuium, verbere, vinculis, ignibus etiam adiuuat. ille verò inſano amat amore, non & odit? qui permittit nocitura, qui præcipitio proximum non retrahit etiam nolentem, qui inſana crapula ruentem in venenaria, non ſubtrahit toxicum: qui ne ſentiat lacrymas, ne infantiæ ploratus, ad praua ſurgenti ſtolido blan-

blanditur vultu. Et quis amet baſia, complexus, pocula veneno tincta? quis ſuauem ſpongiam nouacula fartam? quis purpureum torum ignibus inſtratum? quis colubri attactum mollem? quis blandientem amplexu viperam? at omni vipera nocentior fœmina eſt, omni colubro virulentior quæcumque libido eſt, omni nouacula, ignibus omnibus crudeliùs ferociunt ſub mentita purpura, honor & gloria; omni veneno potentiùs ſæuiunt aurum & opes.

Quid his immoraris tam citò perempturis? quid amplecteris tam ſæuùm præmiatura? quid deligis æternùm ſæuitura? quid ambis ignibus perennatura? ne fide. ſæua nimis æternitas momentanea hac mollitie, auro, purpura tegitur. ne crede. ſub ceruſſato honoris & opum vultu, ſub purpuriſſatis voluptatum labris venena latent perennatura. ne ſequere. mors in amplexu eſt, & mors æterna. ſola fuga ſalus paratur: victoriæ, triumphi, regna ab hac vna ſperanda ſunt. fuge nocitura. quo citatior, eo fuga certior, tutior. ſed & flecte hic inſolentem carnem, doma, vre, ſeca, ne æternùm tormenta ſæuiant vana pœnitudine. Subtrahe proinde prauo illius affectui fomenta, ignibus pabulum. voluptatum, honorum, opum quanto plus ingeſſeris, tanto plus pœnarum ſub-

ſubſtruxeris. remoue materiam ignibus ſi reſtinguere incendia paras. flammas amat qui alit, qui cùm poteſt non retrahit vſtulanda, qui ſuggerit noua, oleum camino, ligna fornacibus. Et ferenda fòrs hæc, ſi commenſuraretur voluptatibus, honoribus, opibus ignes: ſed cùm æternare hos, pro fugitiua & momentanea illorum fruitione videmus, quis prudens peritura deligat vt ardeat æternùm? miſeranda conditio! æternitas tam vili parata; inſana fatuitas! tam paruo quæ tormenta accerſit æternatura. fuge quiſquis ſapis materiam ignium, & ignium æternorum. pelle hæc pœnarum pabula & pœnarum æternarum. ſerò fugam cogitas ignibus adiudicatus, ſerò faſtidis incentiua pœnarum, pœnis immerſus.

Ergo dum licet & permittit ætas, perde qui ſanguini inſidiantur tuo; calca qui te proterunt; iugula priuſquam inimicum haurias ferrum. prudentis eſt præoccupare hoſtem, & anteuertere inimica conſilia. ille ſapiens eſt qui prouida diſpicientia longè antè præuidet & cauet nocitura, qui hoſtiles conatus ſagaci præuertit prouidentia; qui obuiàm it aduerſariis molitionibus, nec aut fiducia ſui, aut contemptu hoſtis, aut inani meliorum ſpe deluſus, ſeriùs ingemiſcit accepta damna, nulla arte, conſilio, viri-

viribus reparanda, maximè ſi æterna. Quo loco illum habeas qui deliberationem reiicit in exſilium, in exercitum cæſum, in reciſas ceruices, in crucem, in laqueum? idem de te cogita, qui conſilia vitæ melioris coniicis in ſerum diem, in ſententiam iudicis, in nunquam moriturum ignem: qui immerſus opibus, honoribus, voluptatibus, inermis inter armatos validè hoſtes, arma circumſpicis tutelaria, quibus te ſpontaneus exuiſti. auxilia ſperas inimico nudus cinctus ferro? antè oportuit. Et hoc demum ſapere eſt, fugere dum patet via; arma parare, conſilia expedire, munitionibus incumbere, dum tempus & res ferunt. ita facias. nec timueris ignes, non minitãtes dæmones, non ſupplicia ſæculi alterius, non vultum iudicis, non quidquid ibi magnitudine & æternitate ſua magnum.

F I N I S.

Aφ1 1454432

ANTVERPIÆ,

Ex typographia GERARDI WOLSSCHATI,

&

HENRICI ÆRTSII.

M. DC. XIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google